MAYIS 1991 SAYI: 12 FİYATI 7000 TL. (KDV DAHİL)

AYLIK SİYASİ DERGİ

Demokrat !

MUHALEFET

Sağcıya Af, Solcuya Ceza HUKUK TERÖRÜ

Ölümünün 6. yılında
İKRİ SÖNMEZ'i
BUGÜN YAŞAMAK

Açık Oturum:
SERHAT BUCAK, ÜMİT
FIRAT, ÖMER AĞIN ve
M. ZEKİ OKÇUOĞLU İLE
KÜRT SORUNUNUN
DÜNÜ VE BUGÜNÜ
ÜZERİNE...

.. YIL Sonra
MEHDİ ZANA ile:
"POLİTİKA BENİM
YAŞAMIM"

Almanya'da Rüyadan
Kabusa...
KAHRAMAN LEIPZIG
TESLİM OLDU!

1 MAYIS'91 ve
SENDİKALAR

KIYAMET!

Prof. Dr. Doğu ERGİL

KÖRFEZ BUNALIMI

SADDAM VE SONRASI ORTADOĞU...!

Saddam'ın başlattığı bunalım iki şeyin iyice anlaşılmasına yol açtı... Bunlardan ilki, dünyanın petrole ne kadar bağımlı olduğu; ikincisi, petrol kaynaklarının el değiştirmesinin her zaman bir krize yol açacağı... Bugün petrol yatakları üzerinde yapılan mücadele büyük bir gürültüyle sürüyor... Petrollü yaşam belki sadece yüz elli yıl sürecek, rezervler tükenecek, yaşam yine devam edecek ama su olmadan yaşamak mümkün değil. Bu yüzden dünyada özellikle su yoksulu Ortadoğu'da bu kez de büyük mücadeleler su için verilecek. Kısacası Ortadoğu'da bunalım, şekil değiştirerek devam edecek.

Bu tablonun içinde petrolü az, suyu bol olan Türkiye önem kazanıyor. Eline geçen kozları iyi kullanırsa [illegible] nin 2000'li yıllarda bir ayağı Ortadoğu'da, bir ayağı Avrupa'da önemli ve etkili bir ülke olması çok olası.

İşte bu kitap, sadece çeşitli aşamalardan geçecek olan Ortadoğu sorunun değil, onun içinde yer alan [illegible] özellikle Türkiye'nin konumuna ışık tutma çabasının bir ürünü.

Doç. Dr. Erol MUTLU

TELEVİZYONU ANLAMAK

Peri masallarındaki "dev"lere çocuklar bile inanmaz oldu artık. Günümüz masallarında devlerin yerini robotlar, uzay canavarları, ne idüğü belirsiz iyi ve kötü yaratıklar aldı. Eskinin masal devi gözlerden de, gönüllerden de düştü. Masal devi gözden düştü düşmesine de, yaşamımıza öyle bir dev girdi ki, onunla tek bir prensin, şövalyenin ya da halktan bir kahramanın başa çıkması olanaksız. Aile yuvamızın en mahrem alanlarına elini kolunu sallayarak giren; zamanımızın haylice bölümünü alan, toplumsal ilişkilerimizde bile bizi rahat bırakmayan bir dev bu; "elektronik dev", yani televizyon.

Peki yaşamımızn her alanına müdahele edecek kadar densiz olan bu "elektronik dev"in karşısında bizim durumumuz nedir? Pek mi çaresiziz? Yoksa evcilleştirebilir miyiz onu? Bu dev eskinin masal devleri gibi kötü yürekli ve [illegible] yürekli ve bencil mi? Yoksa tüm derdi bize iyilik yapmak mı? Yani, onu başımızdan def etmek için birtakım yollar mı arayalım yoksa kendimizi onun güvenilir ellerine teslim mi edelim?

1964 yılı, Türkiye'deki radyo ve televizyon yayıncılığının bir dönüm noktasıdır. O yıl, çağdaş özgür ve de gerçekten özgün bir yayıncılık modelini yaşama geçirmesi tasarlanan TRT kuruldu. Ne var ki, kurulduğu günden bugüne hem TRT- hem de Türkiye'deki radyo ve televizyon yayıncılığı iki büyük darbe yedi ve bir türlüde kendine gelemedi. İlk darbe, 12 Mart 1971'de indi. O tarihte, TRT'nin dayandığı özgün yayıncılık modeli yasal düzenlemelerle kuşa çevrilirken, bu mesleğe gönül koylmuş, yayıncılığı bir yaşam biçimi olarak benimsemiş çok sayıda radyo ve televizyon programcısı mesleklerini yapmaktan alıkonuldular; TRT'den uzaklaştırıldılar. İkinci darbe 12 Eylül 1980'den sonraki yasal düzenlemeler, geldi. Türkiye'deki radyo ve televizyon yayıncılığını otoriter bir anlayışla yeniden taımlayan bu düzenlemeler, Kasım 1981'de, yüzden fazla radyocu ve televizyoncunun meslekten alıkonulmalarıyla daha da pekiştirildi.

Doç. DR. Sencer AYATA

SERMAYE BİRİKİMİ VE TOPLUMSAL DEĞİŞİM

Kentleşme ve sanayileşme birçok üçüncü Dünya ülkesinde ve Türkiye'de yaşanan hızlı toplumsal değişme sürecinin iki önemli boyutudur. Kent toplumunda sanayileşmenin yol açtığı toplumsal farklılaşma ve tabakalaşma bu çalışmanın temel eksenini oluşturmaktadır. Daha kesin bir ifadeyle emek-yoğun kapitalist sanayilerde sermayenin nasıl ve hangi yollardan biriktiği, bu sürece bağlı olarak ortaya çıkan sanayicilerin ve işçilerin birbirleriyle ilişkileri ve iç farklılıkları incelenen başlıca konulardır. Geleneksel zenaatlerin veya küçük üreticilerin değişme süreci içerisindeki konumları, oynadıkları rol ve geleceğin kent ekonomisindeki önemleri yukarıda değinilenlerle birlikte ele alınmakta ve tartışılmaktadır.

GÜNDOĞAN YAYINLARI

Adakale Sok. 25/37 Tel: 133 49 85 Kızılay / ANKARA

DAĞITIM

Ankara Adaş Dost İmge
İstanbul Arkadaş Barış Birleşik Cemmay Cumhuriyet Kitap Kulübü Say Tümda
İzmir İleri

Demokrat!

MAYIS 1991
Yıl:2 Sayı:12 Fiyatı:7000 TL.
Yurtdışı Fiyatı: 4 DM

BASSAN A.Ş. Adına Sahibi:
Hikmet KOÇAK

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Engin GÜNAY

Bu Sayıda Katkısı Olanlar:
Ömer AĞIN, Meltem AHISKA, Cüneyt AKMAN, Fevzi ARGUN, Yılmaz AYSAN, Cemal BALCI, Adnan BOSTANCIOĞLU, Serhat BUCAK, Tansel CANSIN, Murat ÇELİKKAN, İbrahim ÇEŞMECİOĞLU, Mehmet ÇETİN, Çiğdem ÇIDAMLI, Mustafa ÇOKGÜNGÖR, Şaban DAYANAN, Selçuk DEMİREL, Mustafa DEMİRKANLI, Ümit FIRAT, Mehmet FİKRİ, Bülent FORTA, Erdem GÜL, Erkan KAYILI, Murat KENAN, Seyit KOCAKUŞAK, Akif KURTULUŞ, Ertuğrul KÜRKÇÜ, Nadire MATER, A. Zeki OKÇUOĞLU, Mahmut Tali ÖNGÖREN, Ömer ÖZGÜNER, Melih PEKDEMİR, İskender SAVAŞIR, Emre SENAN, Gökçe SEZER, Bülent SOMAY, Semra SOMERSAN, Hayati SOYDAN, Bülent TANIK, Server TANİLLİ, Ülfet TAYLI, L.Doğan TILIÇ, Çetin UYGUR, Hasan UYSAL, Mecit ÜNAL, Eşber YAĞMURDERELİ, Şükrü YAVUZ, Murat YETKİN, Hakkı ZABCI, Andonis ZİKAS

Ofset Hazırlık:
BASSAN A.Ş
Basıldığı Yer:
Serler Matbaası
Dağıtım:
Hür Basın DağıtımA.Ş.

Adres:
Çatalçeşme Sokak 50/5 Cağaloğlu
İSTANBUL
Tel: 512 08 77 Tel-Fax: 528 62 32
Ankara Büro
Sağlık 2 Sok. No:63/1 Yenişehir
ANKARA
Tel-Fax: 133 61 54

Yurtiçi Abone:
Yıllık: 70.000 TL.
Altı Aylık: 35.000 Tl.
Yurtdışı Abone:
Avrupa Yıllık: 50 DM
Avrupa Altı Aylık: 25 DM
Amerika Yıllık: 30 $
Amerika Altı Aylık: 15 $
Adnan Bostancıoğlu adına
Akbank Türbe Şb. 0007381-7/A00/10
Döviz Hs.No: Akbank Türbe Şb.
0007333-8/BU6/01
Posta Çeki Hs.No: 650004

İÇİNDEKİLER

Havacıların Sesi Çankaya'da

Ayın ikinci yarısında THY greviyle ilgili olarak "yüz vermeyin bu adamlara" demeye başlayan Özal, ayın sonuna doğru THY'yi kapatmaktan sözetmeye, grevdeki havacıları tehdite yöneldi. Hatta bununla da kalmayıp TEKEL,TEK gibi KİT'leri tamamen gözden çıkarabileceğini belirtti. Körfez savaşı sonrasında beklediği ganimeti toplayamayan siyasal iktidar, evdeki bulgurundan da olduğu için ciddi bir ekonomik çöküşle karşıkarşıya. Devletin geçen ay memur maaşlarını bile Japonya'dan ucucuna getirilen paradan verdiği söylentileri hatırlanırsa tehlikenin boyutları daha anlaşılır hale geliyor. Hükümet böyle bir durumda 500-600 bin kamu işçisinin sözleşmelerine oturma durumunda. Özal'ın KİT sözleşmelerinin arifesinde tehditler savurması ve THY'yi kapatmaktan sözetmesi boşuna değil. Aynı tutumu Metal işkolundaki sözleşmelerin arifesinde de ısrarla sürdüren Özal'ın korkusu havacıların grevinin tüm kamu işçilerine örnek olması ve havacıların alacağı hakların 600.bin işçiye emsal oluşturacak olması yüzünden.

Havacıların grevinin önemi, bir yandan metal-maden işkolunda Zonguldak grevi gibi, mücadelenin ana hattını ve taleplerini belirleyecek olması diğer yandan iktidarın tüm toplumun etrafına Terörle Mücadele Yasası'yla çekmeye çalıştığı dikenli telleri zorlayacak bir işçi muhalefetinin öncüsü olması ihtimalinden kaynaklanıyor. Bundan dolayı havacıların grevi basit bir hakalma mücadelesi olmaktan da çıkmış durumda; havacılar bugünkü konjonktürde nesnel olarak yüklendikleri bu rolü göğüsleyip yükselttikleri oranda kendileri için de başarı kazanabilecekler.

Tam bu noktada THY'ye dönüp Özal'ın "kapatırız" tehditine gerekçe yaptığı "zarar"ın kaynağına ve sonuçlarına değinmek gerek.

Havacıların grevini ideolojik olmakla suçlayanlar şu soruları da yanıtlamalı:

Bir anlamda basına sus payı olarak ayrılan yıllık reklam giderlerinin 51 milyar lira olduğu söylenen THY'de, işçilerin isteği olan 20 milyar liranın çok bulunması;

Singapur-Japonya seferine çoluğu çocuğu ile 10-15 kişilik gruplar halinde katılan milletvekillerine, basın mensuplarına ve işadamlarına harcanan, New York seferi açılığında milletvekillerini Atalanta'daki kumarhanelere götürmek için akıtılan milyardan sözedilmeden, THY'nin zararını işçi ücretleriyle açıklamak;

Şu ya da bu milletvekilinin, hükümet yetkilisinin "yeğeni" diye THY'ye, HAVAŞ'a atanan ortaokul mezunu müdürlerin yüksek ücretleri, dil bilmez-THY biletini tanımaz yurtdışı büro müdürlerinin aldığı 5-6 bin sterlin ya da dolarlık ücretler hesaplanmadan, kapsamdışı ve yurtdışı personel giderleri olarak ödenen çıplak 18 milyar lirayı, personel giderleri olarak gösterip, " işçilerin ücret isteklerini karşılayamayız" demek;

Savcılığa kadar intikal eden yurtiçi ve yurtdışı ihale yolsuzlukları, hükümet yakınlarına, köşebaşı yazarlarına sunulan First Class ikramları, "emrinde" statüsünde çalışmadan, maaş alan THY yöneticileri varken zararın faturasını işçi ücretlerine çıkarmak ideolojik değil midir? ■

Havacıların grevini ideolojik olmakla suçlayanlara sormak gerekir: İhale yolsuzlukları, hükümet yakınlarına, köşebaşı yazarlarına sunulan First Class ikramları, çalışmadan maaş alan THY yöneticileri varken zararın faturasını işçilere çıkarmak ideolojik değil mi?

Arnavutluk'ta Seçim

Hiç kuşku yok ki en ilginç Nisan 1 şakası Arnavutluk'ta yaşandı. 47. yılına giren Arnavutluk Halk Cumhuriyeti'nde 5 parti, 6 örgüt, 17 bağımsız adayın katıldığı ilk çok partili seçim sonunda, İktidardaki Arnavutluk Emek Partisi 250 sandalyeli parlamentoda büyük çoğunluğu aldı. Aslında ay boyunca yaşanılanlarla birlikte Nisan şakası, Nisan şokuna dönüştü.

Seçim sonucunda ortaya çıkan tabloya göre A.E.P özellikle kırsal kesimin desteğini alırken, muhalefet öğrencilerin yoğun olduğu büyük kentlerde ağırlıklı bir güç oluşturmaktaydı.

A.E.P.'nin 168, ana muhalefet partisi Demokratik Parti'nin 65 parlamento üyeliği kazandığı seçimin en büyük sürprizi Devlet Başkanı Ramiz Alia'nın parlamentoya girememesiydi. Birinci turda seçilemeyen Başbakan Fatos Nano ise ikinci turda parlamentoya girebildi.

Anayasa değişikliği için gerekli çoğunluğu sağlamasına rağmen, A.E.P. ülkedeki siyasi ve ekonomik karmaşaya son vermek amacıyla "muhalefet"le koalisyona gitmek istemekteydi. Demokratik Parti lideri Soli Berisa ise hiç bir parti ile koalisyona gitmeyeceklerini belirtiyordu. Öte yandan seçimler de Arnavutluk'ta yaşanan gerginliği azaltmadı. Gösteri-

ler, coplar, ölüler...tekrar gösteriler derken Demokratik Parti genel grev çağrısında bulunuyordu.

Bütün olan bitenler içerisinde en önemli gelişme ise henüz bir istikrar kazanamamış olan yeni meclise sunulmak üzere hazırlanan anayasa taslağı. Taslakta "sosyalist" sözcüğüne hiç bir atıfta bulunulmuyor. Din özgürlüğü, özel mülkiyet hakkının kabul edildiği taslakta ayrıca Arnavutluk "sosyalist cumhuriyet" olmaktan çıkarak, "Arnavutluk Cumhuriyeti" olarak nitelendiriliyor.

Arnavutluk'ta A.E.P. yöneticileri kontrolünde bir değişim yaşanmakta bugün. Romanya'dakine benzer bir fırtına kopacağa benzemiyor şimdilik, şayet yaşananlar fırtına öncesi sessizlik değilse...

Enver Hoca mı? Şimdi gözler TİGRE'de. ■

ANAP'ta Beşinci Eğilim mi?

"TCK'nın 141, 142 ve 163. maddelerinin kaldırılması demokrasi yolunda atılmış önemli bir adımdır."

Bu sözlerin sahibi Özal'ın yağdanlıklarından biri ya da herhangi bir ANAP milletvekili değil. Başlangıçta durumu idrak edemeyip "tahliye sevinci", "cezaevleri boşalıyor" türünden manşet atan basın ya da "demokratikleşme" diyen bir köşe yazarı da değil. Yakın bir tarihte ANAP'ı kendisine en yakın parti olarak gören TBKP'nin Genel Sekreteri Haydar Kutlu'ya ait bu sözler. "Onlarca yıldır verilen mücadele amacına ulaştı" diyor Kutlu.

Anti-terör yasasının içeriği belli olmadan yapılmış "talihsiz" bir açıklama olabilirdi belki. Ama öyle de değil. Kutlu'nun demeci 25 Nisan tarihli Cumhuriyet gazetesinde yayınlandı. DGM'deki duruşması öncesinde gazetecilere yapmış bu "tarihi" açıklamayı. Üstelik ANAP'lı Eyüp Aşık bile "141,142, terör yasasında saklı" dedikten sonra.

"Bu maddelerin kaldırılması açık bence.Tartışma, getirilen anti-terör yasasının bu kaldırılan maddelerdeki bazı hükümleri içerip içermediği konusunda yapılıyor. Bölücülük konusunda böyle bir aktarma yapıldı" diyen Kutlu "Ancak bunun ötesinde ben ikisinin birbirinden ayrı tutulması gerektiğine inanıyorum. Yani terör yasası ayrı bir olay" diye devam ediyor. Bu sözleriyle Kutlu, ANAP'taki 5. eğilimi oluşturmaya aday görünüyor. Böylesi bir bakış tarzı ve siyaset Özal'lar için pek problem oluşturmaz çünkü. Kutlu için ANAP'taki muhafazakarlar belki bir sorun olabilirdi. "Liberal" Semra Özal İstanbul İl Başkanlığını kazandığına göre o sorun da halloldu sayılır. ■

Demokrat'ın Mart sayısından sonra Nisan sayısı da DGM kararı ile toplatıldı. Gerekçesi artık "alışık" olduğumuz gerekçe: Stockholm'deki Kürt Konferansı belgeleri ile Newroz kutlamalarına ilişkin yazılar.

"Anti-terör" yasası ile cezaların tecilinin henüz kamuoyunda tartışıldığı, yasanın bugünkü haliyle ortaya çıkmadığı, toplumun bir "demokratikleşme" ve "af" demogojisi ile şartlandırıldığı günlerde çıkan Nisan sayımızda; 141, 142 ve 163'ün kaldırılacağı söyleniyor, ama aynı maddelerin anti-terör yasalarına bağlanması tasarlanıyor. Bu yasaların da toplumsal muhalefeti terörize etmek için kullanılacağı apaçık. Bütün bunlar Özal'ın 'demokratikleşmesi'nin ne menem birşey olacağını anlamak için yeterli" diye yazmıştık. Ortaya çıkan tam da bir devlet terörü, "Hukuk Terörü" yasası oldu. TCK'nın 141-142. maddeleri daha da ağır koşullar içerecek biçimde Terör Yasası'nın kapsamına alındı. Bu yasa ile artık muhalefet etmek "terörizm" anlamına geliyor. "Şartlı" salıverilme; faşistlerin salınması, devrimcilerin cezaevlerinde bırakılması anlamına geliyor.

Bütün Türkiye koskoca bir cezaevi haline getiriliyor.

Bu sayımızın kapak konusunu "Hukuk Terörü" oluşturuyor. "Terör Yasası" ve "şartlı" salıverilmeye ilişkin siyasi partilerin, hukukçuların, cezaevlerinde tutulan devrimci ailelerinin görüşlerini, tepkilerini aldık, çifte standart uygulamalarından örnekler vermeye çalıştık. Bursa Cezaevi'nden Bülent Forta'nın Milliyet Gazetesi başyazarı Altan Öymen'e yazdığı açık mektup da, burjuva basınının konuya yaklaşımını, TCK'nın 125. ve 126. maddeleri konusunda yaşanan apaçık çifte standardı gözardı eden tavrını teşhir ediyor.

Günlük basın, tıpkı "Sansür ve Sürgün Kararnameleri"nde olduğu gibi, 141-142'nin Terör Yasası kapsamına alınarak, basına daha ağır cezalar getirilmesi karşısında da tepkisiz kaldı.

Kuzey Irak'ta yaşanan Kürt trajedisi ve sorunun çözümüne farklı bakışların tartışıldığı Açık Oturum da bu sayımızda yer alan konular arasında. Oturumu Demokrat'tan İskender Savaşır yönetti.

Can Yücel yurtdışında olduğu için bu sayıya yazısını veremedi. Server Tanilli, Yılmaz Güney'in yeni nakledildiği Anıt-mezar'ı başında yaptığı konuşmayı Demokrat için gönderdi.

Geçen sayıda duyurduğumuz "Demokrat'la Dayanışma Geceleri" Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde bazı aksamalarla da olsa sürüyor. Almanya, Fransa, İsviçre, İngiltere, Avusturya, Belçika ve Hollanda'nın yirmiye yakın şehrinde düzenlenen gecelerin Almanya bölümünde yeralan bazı geceler başka programlarla çakıştığı için yapılamadı. Nisan ayı içerisinde Zürih, Viyana ve Metz'de yapılan geceler yoğun bir katılımla gerçekleşti. Türkiye'ye ilişkin gelişmelerin aktarıldığı geceleri Nihat Behram şiirleriyle, Ali Asker, Fuat Saka ve Grubu, Sevinç Eratalay, Musa Eroğlu müzikleriyle, İlyas Salman da "espriler" ile zenginleştiriyorlar. Yeni aksamalar olmazsa Dayanışma Geceleri Haziran ortalarına kadar sürecek.

Bu sayımızla birlikte Demokrat! birinci yılını dolduruyor. Bütün Demokrat! okurlarına ve katkıda bulunan bütün dostlara teşekkür ediyoruz. 13. sayıda buluşmak üzere.

Engin Günay

Geri Çekilmek Yok!

DEMOKRAT!

Türkiye Cumhuriyeti'nin yetkilileri, zalim Saddam'dan kaçan Kürtlerin, bölgede demokrasinin kalesi olarak gördükleri Türkiye'ye sığınmak istediklerini her fırsatta tekrarlamakla büyük bir marifet yaptıklarına inanıyorlar. Oysa Kürtler 'sınıra' geldiklerinde, bu 'demokrasi kalesi'nin burçlarında devlet terörünün yeni yasaları dalgalanıyordu.

Televizyon dizilerindeki yalan rüzgarları misali, siyasette estirilen yalan rüzgarları ile devleti yönetenlerin ağzından demokrasiye dair her kelimenin çıkışında bir devlet terörü dizisini seyretmeye ve yaşamaya alıştırılıyordu bu ülkenin insanları.

Anti-terör yasası adıyla ve demokratikleşme paketi olarak sunulan bu devlet terörü yasası da üç büyük yalan üzerine kurulmuştu. 141-142'yi kaldırıyoruz, düşünce özgürlüğü getiriyoruz denilirken, düşünce özgürlüğü terörizm propagandası yasağı altında daha fazla kısıtlandı. 'Komünistim' diyebilmek belki serbest bırakıldı ama mevcut düzene muhalif olmak terörist sayılmakla eş anlamlı kılındı. Yasak sayılsa da sayılmasa da Kürtlerin zaten konuştukları ana dilleri serbest bırakılır gibi gösterilirken, kendi dillerinde siyaset yapmaları bölücülük suçlaması tehditiyle bir kez daha yasaklandı. 'Cezaevlerini boşaltıyoruz' yalanı ile MHP'li faşist katilleri serbest ve solcuları içerde bırakmak için santim santim hesaplanmış bir çifte standart örneği sergilendi..

Yalan ve demagoji, siyahı beyaz olarak gösterme ustalığıdır. Terörizm demokrasi diye yutturuluyor ve demokrasi yanlısı olmak terörizm sayılıyor, bu denli basit işte. Bu basitlik sayesinde, ana muhalefet partisi, olup bitenleri demokrasi yolunda atılmış bir adım olarak kabul ediyor. Bu, yalana inanmak mıdır, yoksa yalancıya ortak olmak mıdır?

İşçilerin terörist sayılmaması için, işveren sendikası başkanlarından daha fanatik bir devlet başkanının çizdiği sınırlar ötesinde hak talebinde bulunmamaları, kendilerinin söz, karar ve yetkiye sahip olacakları bir iktidar için mücadeleden vaz geçmeleri gerek; bu şartla komünist bile olabilirler! Kürtlerin terörist sayılmaması için Kürdistan yerine Bushistan'da yaşamayı benimsemeleri önşartının yanısıra, Kürtçe türkü filan mırıldanmakla yetinmeleri ve siyasi kelimeleri Kürtçe telafuz etmemeleri lazım, aksi halde hem terörist hem de bölücü olacaklar. Eski siyasi mahkumlar için gerekli koşullar biraz daha karmaşık, bunların terörist sayılmaması için gerçekten terörist olmaları öngörülüyor; aksi halde, yani profesörleri, gazetecileri katletmedikleri için, Maraş katliamına karışmadıkları için hala içeride tutuluyorlar.

Böylece ' yeni' siyasi mahkum adaylığı için gerekli koşullar bir kez daha belirginleşiyor: Demokrasi isteyen işçiler ve özgürlük isteyen Kürtler terörist !

***

Öyle bir ülkede yaşıyoruz ki, aslında bütün bu olup bitenleri kavrayabilmek için hiç de derin siyasal çözümlemelere ihtiyaç duyulmuyor. Son günlerin gazete manşetlerini peşpeşe okumak yeterli. Körfez krizi tekelleri etkilememiş; krize rağmen büyük holdingler ciro ve karlarını katlamışlar; 11 büyük tekelin cirosu 57 trilyon lira, ki bu rakam bütçenin yüzde 80'inden fazlası demek oluyormuş. Tekellerin keyfinin yerinde olması, IMF'nin 'kemer sıkın' talimatını engellemiyormuş. Çünkü kemerleri tekeller değil işçiler ve memurlar sıkacakmış. Bu nedenle memurların Temmuz zammı yüzde 10 civarında olacakmış, köylüler ise artık destekleme alımlarını unutmak zorundaymışlar ve taban fiyatları beklediklerinden de düşük olacakmış. İşçiler, hele işçiler, yaz aylarında toplusözleşmelere imza atmak yerine greve gittikleri taktirde, başlarına ne geleceğini devlet başkanının ağzından duymuşlar: greve giden ekmeğinden olmayı göze almalıymış. Ve yapılan bütün kamuoyu araştırmaları hiç bir partiye tek başına iktidar şansı tanımıyormuş, oy oranları yüzde 10 ile yüzde 20 arasında değişiyormuş..

Zenginlerin en irilerinin kar ettiği bir ekonomik kriz yaşanıyor. Yönetenleri temsil eden politik güçler iktidarsızlık içinde, ülkede bir siyasi temsil krizi var. Ekonomisi ve siyaseti kriz içinde bir ülkenin yönetici patronları bölgedeki krizin yükünü de üstlenmiş, yeni dünya düzeninde kendisine bir rol arıyor.

Bağımsızlık mı dediniz?

İşte size her konuda ve her alanda Amerikancı çözümler.

Demokrasi mi dediniz?

İşte size devlet terörü yasası, bu da mı yetmedi, anayasa reformu paketi ile başkanlık sistemi adı altındaki sivil diktatörlüğün kurumlaşmasını da tartışmaya başlayacağız..

***

Bütün bunları sessizce kabul edecek miyiz? Yeni yasal düzenlemelerle en masum dernek faaliyetlerimiz

bile gizli terör örgütü suçlaması tehditi altındayken sesimizi çıkarmamız mümkün değil mazeretiyle susacak mıyız?

Özal gerçekten de bütün bunları sonuna dek uygulayacak denli güçlü mü? Peki ama kararname diktasını neden bütün yaptırımlarıyla uygulayamadı?

Bütün bunlara karşı durabilmek için en az Özal kadar cüretkar olmak yeterli! Özal'ı durduracak en önemli engel,toplumsal muhalefet güçlerinin fiili kazanımlarıdır. SS kararnamesine rağmen susmayı kabul etmeyen muhalif basın, yürümekten vazgeçmeyen işçiler, özgürlük talebini terketmeyen Kürtler kadar cüretkar olmak, kararlı olmak gerekiyor. Meydanı Özal'a bırakmamak gerekiyor. Çünkü artık biliniyor, Özal meydanın boş olmadığını gördüğü ölçüde geri adım atmak zorunda kalıyor.

Eğri oturup doğru konuşalım. Kürt muhalefet hareketi dışında, bugün Türkiye'de Özal'ın düzenini bu kadar baskıcı yöntemlere mecbur bırakacak kadar güçlü devrimci bir muhalefet hareketi (tehditi) yok...Ama Özal önderlikten yoksun işçi hareketinin hak arama mücadelelerine, ve ufukta görünen köylü tepkilerine karşı bile tahammül edemeyecek denli güçsüz ve toplumsal destekten yoksun durumda. ABD'nin dış desteği onun şimdilik ayakta kalmasına yarıyor, ama sistemin bekaası için gerekli tedbirleri şimdiden almak ve kabaracak tepkileri şimdiden göğüslemek zorunda. Bu nedenle, ekonomik krizin sosyal kıpırtıları bile kaldıramayacağı öngörüsüyle davranıyor. İçerde eli kolu serbest olan Özal'ın dışarıya dönük görevlerini pervasızca yerine getirmesi mümkün. İşte bu nedenle, hesap adamı Özal, haldeki durumda toplumsal muhalefetin kendisine yönelttiği tehditteki ciddiyeti aşan düzeyde bir karşıt baskı ve tehdit düzenlemesiyle sahneye çıkıyor.Tepki alınca, demokrat maskesini takıp geri adım atmış görünüyor, kararname uygulamalarında olduğu gibi. Ve hiç bir zaman ilk noktaya da gerilemiyor. Sürekli üç dört adım atıyor ama en fazla bir iki adım geriliyor. Ve kendince hep kazançlı çıkıyor. Toplumsal muhalefet güçleri ise, eşeğini kaybedip yeniden bulan adamın sevincinden farklı olarak, eşeği her buluşlarında onun bir kulağının ya da kuyruğunun eksik oluşunun hüznünü yaşıyorlar. Özal'ın politika üslubunun özeti budur.

Bu nedenle, devlet terörü yasası hiç kimseyi terörize etmemeli, artık Türkiye'de hiç bir şey yapmak mümkün değil pasifizmine sevketmemelidir. Her şeyden önce Özal'ın bu kanıksanan politik manevraları görülmeli ve üzerine üzerine gidilmelidir. Fiili kazanımlardan ödün verilmediği sürece hiç bir politik yaptırımın toplumsal muhalefeti engelleyemeyeceği kanıtlanabilmelidir.

Ancak bu şekilde, demokratikleşme komedisi ile 12 Eylül'ün sivil kurumlar ve yasalarla sürekliliğinin sağlanması, devlet terörünün pervasızca ve alenen meşrulaştırılması engellenebilir.

Ancak bu şekilde cezaevlerini boşaltıyoruz çığırtkanlığı ile, faşist katilleri serbest bırakan, solcuları bir kez daha cezalandıran hukuk terörü geçersiz kılınabilir.

Öyleyse, her fırsatta, 12 Eylül'e karşı olduğunu söyleyen tüm kişi ve kuruluşlar ona rahmet okutacak olan devlet terörü yasasına karşı çıkmalıdır.

***

Sendikalar! 12 Eylülcülerin gaspettiği haklarınızı almanızı engelleyen bir şartlı mukaveleden başka bir şey olmayan devlet terörü yasasına neden karşı çıkmıyorsunuz?

Barolar! 12 Eylül yargılamalarının geçersiz olduğunu neden daha fazla ve etkili yollardan haykırmıyor, katliamcılar için çıkarılan özel aftaki adaletsizliği neden dünya aleme duyurmuyorsunuz?

İnsan hakları savunucuları! Devlet terörüne karşı çıktıkları ve insan haklarını savundukları için cezaevinde tutulanların haklarını savunmak belki de en fazla sizlere düşmüyor mu?

Kendi partisinden milletvekillerini öldüren faşistlerin serbest kalması için parmak kaldıranlar! sizin partinizin üyelerini faşist saldırılardan korudukları için cezaevlerine doldurulmuş olan devrimcilerin daha yıllarca tutsak bırakılması için de parmak kaldırmış olmanın utancını duymuyor musunuz? Faşist katilleri serbest, solcuları içerde bırakmak üzere tezgahlanan hukuk terörüne hala ortak mı olacaksınız? Yoksa bunu iptal ettirmek, yapılan haksızlığa dur demek için gerekli çabayı gösterecek misiniz?

Türkiye 12 Eylül'ün sürdürülmesine katlanacak insanların ülkesi olmaktan çıkmalıdır. Toplumsal muhalefet, devlet terörü yasasına rağmen fiili kazanımlarını çoğaltabilecek cüretini korumalı ve ileri atılmaktan çekinmemelidir.

Ve siz içerde kalanlar! Biliyoruz, itleri serbest bırakıp taşları bağladılar. Kuşkumuz yok, ve tesellimiz, 'bizimkiler' taş gibi sağlam!

Hepinizi çok seviyoruz... ■

HUKUK TERÖRÜ

Sağcıya Af, Solcuya Ceza

Değişimin ilk tomurcukları önce Sovyetler Birliği'nde açtı. Gorbaçov'da simgeleşen değişimin, kemikleşmiş yapıyı kırabileceği umut edildi. Sovyetler'deki değişimin niteliği üzerine tartışmalar sürerken, bu kez de Doğu Avrupa ülkeleri değişim virüsüne yakalandılar. İnsanlar sokaklara dökülmüştü, bağırış çığırış içinde kimin neyi söylediği tam anlamıyla anlaşılamasa da, yıllardır ilk kez Doğu Avrupa ülkelerinin sokaklarında doğrudan siyasal talepler yankılanıyordu. İnsanlar sokaktaydı, dövüşüyordu, sesini yükseltiyordu, taleplerini dile getiriyordu.

Sonra... Sonra duvarlar yıkıldı denildi. Yıkılan duvarlarla yılların önyargıları ve değerleri de yıkılıyordu. İnsanlar yine sokaktaydılar ve tarihi yapıyorlardı. Her nekadar duvarların yıkılması kendi gerçekliğinden çıkıp mistik bir ritüele dönüştürülmüşse de 2. Dünya savaşı sonrası masa başı paylaşımlarının en önemli simgesi Berlin Duvarı tarihe karıştı.

İki Almanya'nın giderek Avrupa'nın birliğinden bahsedilir oldu. Soğuk savaş döneminin bittiği ilan olundu. AGİK imzalandı. Türkiye bile imzaladı-gerçi çekinceler var dendi, ama olsun.

Yeni yasal düzenlemelerin en önemli özelliği 12 Eylül'ün siyasal modelinin sivil bir restorasyondan geçirilmesi, iktidara yeni hareket alanları açmasıdır

Sonra... Sonra Saddam'ın Kuveyt'i işgali sırasında yedi düvel biraraya gelerek anlaşmazlıkların militarist yöntemlerle çözülmesine karşı çıkar gibi oldu. Görünüşte çıktı da. Artık ipliği pazara çıkmış olan Birleşmiş Milletler bile, yeni bir umut kapısı haline geldi. İsrail ve Güney Afrika örneklerinde ambargo kararını imzalayanların, ambargoyu ilk delenler olduğunu yaşayan dünya insanları ambargonun bir çözüm olabileceğine inandılar.

"Yeni dünya düzeni" insan haklarına ve demokrasiye" dayanan bir sistem olarak sunuldu. Savaş olmayacağına inanıldı. Savaş oldu. Hemen bitecek sanıldı, ancak Çöl Fırtınası ardında bir atomik reaksiyon benzeri yeni fırtınalar bırakarak yağdı, esti. Yüzbinlerce kişi öldü, yüzbinler yurtlarından oldu.

Hep umut edildi ve bir kez daha değişimin hep olumlu yönde olacağına inanıldı. Ama olmadı. Bu kez tarih çok kısa bir zaman süresinde umutları tüketti.

Doğu Avrupa ülkelerinde yıkılan duvarların toz dumanının arasından çok güçlü kapitalist özlemler çıktı. Milliyetçilik hızla yaygınlaştı, Sovyet Cumhuriyetleri'nin bağımsızlık talepleri, Birliği, iç savaşın eşiklerinde dolaşır hale getirdi. ABD tek başına üstlendiği dünya jandarmalığı konumunun yanısıra hem yargıç, hem savcı, hem müdahil avukat, hem hakem ve aynı zamanda silah taciri olma rollerinin hepsini birden üstlendi. ve "yeni dünya düzeni'nin" nemene birşey ol-

duğu ortaya çıktı. Bu düzende insan hakları ve demokrasi kan ve terörle eşanlamlıydı, petrol için kan, bölgesel çıkarlar için binlerce can demekti. Üstelik bu yeni düzende emperyalistler maddi ve militer güçleriyle yer alırken, azgelişmişler de emperyalizmin çıkarları için üs olmak ve jandarmalık yapmak konumundaydılar. Ya da.. Ya da terörist ülke sıfatıyla sıcak savaşın nesnesi olmak içten bile değildi.

Global iletişim, teknoloji, demagoji ve hatta imaj yaratmak sadece bir tür yanılsama için kullanılıyordu. Yıllardır doğu ve batı arasındaki bir sıcak savaşı önlemek misyonunu yüklenen barış yanlıları, kendilerini nasıl birden bire bir sıcak savaşın içinde bulduklarını; insan haklarından yana olanlar Irak sivillerinin üzerine dökülen tonlarca bombayı, Filistinli'lerin ve Kürt'lerin uğradığı mezalimi açıklıyamıyorlardı. Bir pax-americana olarak inşaa edilen yeni düzen, değişim, umut, özgürlük rüzgarlarını altüst etti. Soğuk savaşın bittiğine sevinenler kendilerini sıcak savaşın göbeğinde buldular.

Türkiye de bu 'yeni dünya düzeni'nden payına düşeni aldı. Dışarıda esen özgürlük rüzgarları, içerde kalıcı bir toplumsal muhalefetin güçsüzlüğüne rağmen artık ciddi bir biçimde çatırdayan 12 Eylül düzeniyle, Türkiye'de de bir çok insan bir özgürlük rüzgarı hissetmese de kokusunu alıyordu.

Türkiye bu gelişmelerle bir siyasal yönetim krizinin derinlemesine yaşandığı bir ortamda karşılaştı. 12 Eylül askeri darbesiyle çizilen siyasal rota ve modelde ciddi tıkanıklıklar baş gösteriyor, sistem bu model içinde kendini yeniden üretemiyordu. Kitle desteğini yitirmiş bir iktidar partisi, eklektik hatta postmodernist yapısıyla dönem dönem ciddi iç çatışmalar yaşıyor; sistemin diğer bileşenleriyle çatışıyor, 12 Eylül tarafından çizilen hukuk çerçevesi bile yeterli olmuyor, Anayasa mahkemesi, ordu, eğitim kurumları, hatta parlamentonun yapısı bu çatışmanın tarafları haline geliyordu. Ekonomisi bir türlü düzlüğe çıkamayan Türkiye'de kitlesel grevler zorlanma yaratıyor, Kürt muhalafeti çıkartılan kararnamelerle bile bir türlü çözümlenemeyen ve giderek boyutlanan bir sorun olarak duruyor; tüm bunların yanısıra uluslarası işbölümü-

Hüsamettin Cindoruk

"Anayasa Mahkemesi Yasayı Bozar"

Anayasa delinmiş, geçici çözümler üretilmiştir. 141,142,163 kalkmış, yerine yasaklayıcı başka hükümler getirilmiştir. Özellikle kanunun 8. maddesi akçalı tedbirlerle basında özgürce düşünce söylemeyi engellemiştir. Sözlü ve yazılı propaganda, gösteri yapılması yasaklanmıştır. Hürriyeti kısıtlayıcı cezalar ve parasal tedbirler getirilmiştir. 141, 142, 163 Yargıtay kararlarıyla unsurları belli hale gelmiş yasalardı. Bu yasada ise suç unsurları konusunda kavram kargaşası vardır. Öyle bir uslupla kaleme alınmıştır. Yeni Yargıtay kararları çıkana kadar çok kimsenin canı yanacaktır.

Anti-terör yasasıyla basın, demokratik kitle örgütleri, sendikalar ve tüm toplumsal muhalefet üzerinde kapsamlı bir devlet terörü uygulanması tehlikesine dikkat çekiliyor. Siz yasa hakkında ne düşünüyorsunuz?

Bir ülkenin sivil topluma geçmesinin ilk koşulu özgürlükler belgesi bir anayasa hazırlamaktır. Ancak bu da yetmez, bu kanunlara uygun çağdaş kurumlar ve denetleme organlarının yaratılması gerekir. Bizim 1982 Anayasası kısıtlama, kuşku ve güvensizlik ilkelerini içerir. Devlet denetimi altında bir vatandaş tipi ortaya koyar. Her yanıyla klasik bir tekelci anlayışı vardır. Türkiye'de özgürlükçü, barışçı, uzlaşmacı bir biçimde düzenlenmiş bir anayasa düzenlemeksizin sivilleşmek imkansızdır.

Milletlerarası anlaşmaların getirdiği yükümlülükler, AT ve diğer milletlerarası kurumların istekleri doğrultusunda, iktidar nefes alarak vakit kazanmak için anti-terör yasasını hazırlamıştır. Bu bir ambalajdır.

Ambalaj olarak değerlendirdiğiniz değişiklikler yeni kısıtlamalar getirmedi mi?

Bakın şartlı tahliye adı altında

Yasayla şimdiden canı yananlar arasında 146. madde kapsamında bulunan sol görüşlü mahkum ve tutuklular var. Yasanın herkesi kapsayacak biçimde çıkmasına karşı DYP milletvekillerinin de aktif engelleme içine girdikleri haberleri basına yansıdı.

Hayır, bizim ne ilgimiz olabilir? Kendileri tasarıyı geldiği gibi geçirdiler.

Yani 146 da kapsanmalı mıydı?

İlk başta zaten tecil düşünülüyordu, sonra şartlı salıvermeye çevrildi. 146. maddenin Ceza Yasası'nda durması lazım, devletin kendini koruması lazım. Ama kademeli yapılabilirdi. Meclis af kanunu çıkarma yetkisini kullansaydı zaten herkes çıkardı. Ancak Anayasa Mahkemesi bunu bozar inancındayım. Teknik olarak çok zayıf bir yasadır. Bizim olumsuz oy kullanmamamız da tahliyeleri engellememek içindir. Muhalefete cezaevlerinden gelen baskı vardı. 74'den beri af olmadığı için, bu da şimdi bir genel ferahlık yarattı. Ancak iktidar bunu bir af yasası gibi sundu. Kısıtlayıcı yeni hükümleri de kendi grubundan geçirebilmek için koydu. Yoksa gerçek bir özgürlükçü demokrasi varsa rejimi sorgulayan bir muhalefete de izin verilmelidir. Ancak ben yasayı ciddi bir tehdit, tehlike olarak görmüyorum, çünkü, gerçi mahkemenin işine karışılmaz ama, bozulmasına yolaçacak ciddi yönleri vardır. ■

nün ve yeni düzenin dayattığı rol geleneksel devlet politikalarıyla gerçekleştirilemeyecek bir misyon oluyordu.

Bu ortamda kamuoyunun beklentilerini karşılayacak bazı gündem maddelerinin sahibi olarak Özal ortaya çıkıyordu. Komünist partiye ılımlı yaklaşılıyor, böylece bir anlamda yıllardır Türkiye'nin başına bela kesilen Avrupa ülkelerine de sus payı veriliyor, düşünce özgürlüğünü gerçekleştirmek üzere, 141, 142 ve 163. maddelerin ceza yasasından çıkartılması tartışmaları gündeme geliyor, çıkartılan kararnamelere rağmen 12 Eylül'ün yasakladığı Kürtçe konuşma konusunda yasal düzenleme vaadleri veriliyor, hatta hatta Türkiye Cumhuriyeti tarihinde görülmemiş bir şekilde Kürt vatandaşlardan bahsediliyor, ANAP Grubu'nun baştan beri karşı çıktığı af konusunda da af kelimesi telaffuz edilmeksizin vaadler veriliyordu. Zevahiri kurtarmak adına bir batılı demokrasi görünümü verecek ordunun Milli Savunma Bakanlığı'na bağlanabileceği, Anayasa'da değişiklik yapılabileceği, 12 Eylül'ün yüksek öğretim modeli YÖK'ün kaldırılabileceği ifade ediliyordu.

Tüm bunları Özal'ın eksantrikliğiyle yorumlayanların yanısıra, ciddi olarak üzerinde durulması gereken, Özal'ın farklı kesimlerin desteğine oynadığı, Kürt'lerin hamisi kesildiği, Hükümlü ailelerinin bile umudu olmaya soyunduğu yorumlariydı. Öyle ya devlet eliyle Nevruz kutlamaları, kürtçe serbestisi derken, Biji kürdistan sloganın yanısıra Biji Özal sloganı da atılıyordu.Tüm bu tutumuyla ve sıcak savaş sırasında misak-ı milliyi zorlayan yaklaşımlarıyla Özal için "demokrat" yanılsamasının yanısıra, iktidar gücünü korumak üzere bir dizi görüntüsel girişimde bulunduğu söylendi. Ancak gerek Türkiye'nin yeni dünya düzenindeki entegrasyonu ve burada üstleneceği rol gerekse bir anlamda iflas eden 12 Eylül modelinin ciddi restorasyonu bu yaklaşımlardan daha belirleyici.

Terörle mücadele yasasının çıkartılmasını bu çerçeve içinde değerlendirmek daha gerçekçi olacak. Yoksa bundan evvel çıkan her antidemokratik ve baskıcı yasada yükselen toplumsal muhalefeti bastırma değerlendirmelerinin; anti terör yasasına niye bugün gereksinim duyulduğu sorusuna gelip çarpmaları gerekiyor. Yasanın niteliği ve kapsamı bugün gündemde olan toplumsal muhalefetin gücünün kat kat ötesinde.

Kürt hareketi için çıkartılan kararnameler ve düzenlemelerin bu gün tüm topluma yayıldığından söz etmek mümkün. Yapılan, çatlamaya başlamış olan 12 Eylül modelinin ciddi bir restorasyonu, bir anlamda bir sivil diktanın hukuki ve henüz belirginleşmeyen toplumsal çercevesini oluştur-

Mustafa Ekmekçi

"Öncelikle Basın Sesini Yükseltmeli"

Anti-terör Yasası hakkındaki düşüncelerini öğrenmek üzere Çağdaş Gazeteciler Derneği Başkanı, gazeteci-yazar Mustafa Ekmekçi ile görüştük. Ekmekçi, genel olarak yasanın anti-demokratik yanlarını ve özel olarak da basına olan etkilerini anlattı.

"Anti-terör Yasası, basın üzerine, yazarlar üzerine, aydınlar üzerine, yani tüm bir toplum üzerine indirilmiş bir balyozdur. Bu, 12 Eylül balyozunun bir devamıdır. Fakat artık bu balyozlar, bir son bulmalıdır. Anti-terör Yasası 12 Eylül yasalarının sonuncusu olmalıdır.

Bu yasa, basına düşmanlığın adıdır. Gazetecilere "artık yazacak bir şeyiniz yok" demektedir. Yıllardır sürdürülen basın üzerindeki baskı politikalarından sonra bu yasa ile gazetecilere, "ya kapıkulu olacaksın, ya da yazmayı bırakacaksın" denmektedir. Gazeteci, zaten Türkiye'de iktidarlar tarafından canavar olarak görülmektedir.

Basınla ilgili çıkarılan yasaların hiçbiri, 12 Eylül'den beri gazeteciyi insan yerine konarak hazırlanmamıştır. Girmek için uğraşıp durduğumuz AT ülkelerinin hiçbirinde basına getirilen bu yükümlülükler yoktur. Şimdi ben gazeteci olarak teröristi haberi yaptığım zaman, yasaya göre terörist olarak suçlanabileceğim. Üstelik basınla ilgili suçlarda cezanın iki katı şeklinde uygulandığını düşünürsek... Yani suçun cezası idam olsa, yayın yoluyla işlendiği için gazeteci iki kere mi idama mahkum edilecek?

Bu yasaya karşı öncelikle basın olarak biz sesimizi çıkarmalıyız. Çünkü yasanın anti-demokratikliğini kamuoyuna anlatacak olan bizleriz. Bütün anti-demokrat yasalarda olduğu gibi, anti-terör yasasının da üstüne gideceğiz..Yasa kaldırılana kadar, bunun savaşımını basın vermek durumundadır. Ben kişisel olarak anti-terör yasasına karşı, eğer basın kartını sadece otobüse, trene bedava binmek için kullanacaksam, bunu iade etmeye hazırım. Eğer Anayasa Mahkemesinde iptal edilmez, pratikte yazamaz, çizemez duruma düşersek, bunu bütün meslektaşlarıma önerebilirim.

Bir de şartlı tahliye konusu var. Hapiste kalanlara büyük haksızlık yapıldı. Eşitlik açısından. 146,125 diye belli insanları ayırmak, çok büyük bir haksızlıktır. Bunun mutlaka düzeltilmesi gerekir.

Hasan Esat Işık'ın güzel bir sözü vardı .Kendisini de bu sözüyle anmak istiyorum. Derdi ki, "Eşitliğe alışan için ayrıcalık yavan gelir." Şimdiki durum da tam bu söze uygundur. Biz ayrıcalık istemiyoruz, eşitlik istiyoruz. ■

Şevket Yılmaz

"Sendikal Örgütlülükler Tehlikede"

'Terörle Mücadele' Yasası hakkında neler düşünüyorsunuz?

Kamuoyuna "Af Yasası" olarak tanıtılan Terörle Mücadele Yasası, başta hukukçular olmak üzere, toplumun tüm kesimleri tarafından büyük eleştiri ile karşılanmıştır. Yasa, son derece aceleye getirilen, tahliyelerde bile kargaşaya yolaçan yapısıyla bireysel ve örgüt teröründen çok, toplum üzerinde devlet terörü estirecek niteliktedir. Özellikle yasanın 7. maddesi bırakınız çağdaş hukuk kurallarını, en basit mantık ölçülerini bile dışlamaktadır. Bundan sonra sendikaların, derneklerin, yazılı basınızımın, avukat tutmanın sınırlanmasıyla savunma hakkının ne gibi tehlikelerle karşı karşıya olduğunu birlikte yaşayıp göreceğiz.

Türkiye'de en büyük işçi kuruluşunun lideri olarak yasanın işçi sendikaları için taşıdığı anlamlar nelerdir?

Yasadaki terörün tanımlarına göre terör örgütü ve terör suçlusu olmak için silah kullanmaya gerek bile yok. Örneğin, Türk-İş, bir başka sendika veya derneğe konferans için salonunu tahsis ettiğinde ve bu dernek veya sendika terör örgütü olarak suçlandığında, Türk-İş de dolaylı olarak terör suçlusu olabilecek. Bu anlamda sendikaların yasa karşısındaki durumlarını değerlendirir misiniz?

Birinci sorunuza verdiğim cevapta da belirttiğim gibi, yasanın 7. maddesi son derece karmaşık, zorla suçlu yaratmaya açıktır. Toplumun dinamik gücü olan işçilerin örgütlendiği sendikalar açısından olaya baktığımızda, esasen siyasal iktidarın işçi hareketine bakış tarzını da bildiğimizden, muhtemel tehlikeleri tahmin etmek güç değildir.

Ne var ki, 141, 142 ve 163. maddeleri kaldırarak çağdaş bir hukuk yapısı kurulduğu izlenimini veren siyasal iktidar, bu Terörle Mücadele Yasası ile en az bu maddelerin yürürlükte olduğu dönemde taşınan utanç duygusunun sahibi olacaktır.

Bu durum karşısında sendikaların yasa karşısındaki durumlarını değerlendirir misiniz?

Türk-İş, 141, 142, 163. maddeler ve insan temel hak ve özgürlüklerini kısıtlayan tüm düzenlemeler karşısında, gerek ulusal düzeyde, gerekse uluslararası platformda önemli girişimlerde bulunmuştur. Pek kamuoyuna yansımamış da olsa, bu konudaki uluslararası baskılarda önemli payımız vardır. Terörle Mücadele Yasası'nın yeniden ele alınması için de aynı yollardan gereken yapılacaktır.

Şartlı tahliyenin arkasına saklanarak çıkarılan Terörle Mücadele Yasası'nın anti-demokratikliğini teşhir etmek için bir eyleminiz sözkonusu olacak mı?

ANAP'ın iktidarda olduğu 1983 yılından bu yana edindiğimiz bir

deneyim var. Bu iktidar, her türlü demokratik eylemden ders alacağı yerde, "işte bakın demokrasinin göstergesidir bunlar" diyerek duyarsızlığını sürdürmektedir. Oysa, uluslararası baskılar daha etkili olmaktadır. Bu nedenle, Haziran ayında Cenevre'de toplanacak ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü) yıllık konferansında, Avrupa İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ETUC) icra kurulu üyesi olarak bu konfederasyonun çalışmalarında, Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICFTU) icra kurulu üyesi olarak bu kuruluşun toplantılarında, uluslararası işkolu federasyonlarının toplantılarında, konu tarafımdan dile getirilecek, ilgili ülkelerin Türk hükümetine bu konuda baskı yapması için çaba harcanacaktır.

141 ve 142. maddelerin kaldırılmasıyla DİSK'in açılmasındaki yasal engel ortadan kalkmış oluyor. Bu arada DİSK'in mal varlığının Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na devredilerek gaspedilmesini nasıl karşılıyorsunuz? DİSK'in yeniden açılması durumunda ortaya çıkacak gelişmeleri işçi sınıfının birliği açısından değerlendirir misiniz?

Hiç bir sendikacının eylemleri yüzünden hapsedilmesini, sendikaların ya da konfederasyonların kapatılmasını aklım hafsalam almaz. Ama maalesef bir askeri yönetim sırasında ihtilallerin mantığıyla bu çirkinlikler olmuştur. Büyük bir hata telafi edilirken, bir başka büyük hata yapılmamalıdır.

Adaletin mülkün temeli olduğu inancı devam ettiği sürece toplum düzeni vardır. Terörle mücadelenin temel şartı da, adeletin eksiksiz uygulanmasıdır.

Bu, bir insanı mahkum etmeye, tahliye olunca da "senin evine, malına, mülküne el koyduk" demeye benzer.

Türk-İş olarak böyle bir el koymaya karşıyız.

Türk-İş Yönetim Kurulu'nun 12 Nisan tarihinde yayınladığı bildiriyi de bu konudaki hassasiyetimizin bilinmesi için veriyorum.

DİSK'in yeniden açılması işçi hareketine farklı hizmet felsefesini yerli yerine oturması bakımından önemlidir ve yararlıdır. Bugün bir Hak-İş'in olması nasıl sendikacılık hareketininin işlerliğini olumsuz yönde etkilemiyorsa, DİSK'in varlığı da tabloyu değiştirmeyecektir. Sendikacılık bir hizmet yarışıdır. Bu yarış özgür sendikacılık kuralları içinde sürmelidir. İnancım odur ki, özgür sendikacılık anlayışıyla bağdaşmayan yasal düzenlemeler bertaraf edildiğinde işçi hareketi ülkede rahatsızlık yaratan her konuda çok daha aktif ve birliktelik içinde ağırlığını hissettirecektir.■

Basında SHP'nin Anayasa Mahkemesine açacağı iptal davasında "şartlı salıverme" konusundaki haksızlığı dava kapsamına almayacağı şeklinde haberler çıkınca Demokrat 'Ankara Bürosu' SHP Genel Sekreteri Hikmet Çetin'i aradı. Çetin'in cevabı, "Ben Hikmet Çetin olarak söz veriyorum, şartlı salıverme dava kapsamı dışında bırakılmayacak" oldu.

mak. Bu çerceveye önümüzdeki 20 yılda Türkiye insanının günlük kaderini belirleyecek bir düzenleme olarak da bakılabilir.

Getirilen düzenlemeyle olası muhalefet odaklarının yeniden düzen içine çekilmesi, muhalefetin yaygınlaştırılması ama sığlaştırılması; düzenle gerçekten sorunları olanların da çekilen ve yükseltilen duvarların tamamen dışına çıkarılması amaçlanıyor.

Yeni düzenlemenin bir önemli özelliği de 12 Eylül'ün siyasal modelinin restore edilerek kalıcılaştırılması oluyor. İktidara çok büyük manevra alanı sağlayan bu düzenlemenin ardından Anayasa'ya kadar uzanacak başka düzenlemelerin geleceğini söylemek de mümkün.

İptal edilen ceza yasaları, solcuların içerde kalması bahasına adli suçlulara ve özellikle sağın militanlarına getirilen özgürlük demokrasi açısından bir cila olarak bile değerlendirilemiyecek kadar yetersiz.

Çıkartılan yasayla 141,142'den daha kapsamlı ve ağır maddeler getirildi, basına ciddi ve kapsamlı bir denetim ve sansür, her tür sivil örgütlenmeye büyük cendere, işkencecilere prim getirilerek terörle mücadele adı altında , devlet terörünün yasallaştırılması dönemi açıldı.

Nasıl Bir Yasa?

12 Nisan 1991 de kabul edilip, aynı tarihte yürürlüğe giren giren Terörle mücadele yasası'na göre artık hemen hemen herkes terör suçlusu sayılabilecek. Ayrıca daha önce ceza yasasının 142. maddesine sokulan örgütlenmeler 146. madde kapsamında değerlendirilebiliyor.

Yasada getirilen suç tanımı aslında mevcut yasal düzenlemeler açısından yeni değil. Bunlar ceza yasasının kapsamı içinde ele alınmış ve yaptırıma bağlanmış durumda. Artık herhangi iki kişinin aynı görüş etrafından birleşmesi ve 'Anayasada belirtilen cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzenini değiştirmek, devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk devletinin ve cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişilerce girişilecek eylemler' terör kapsamına alındı. İHD genel Başkanı Avukat Nevzat Helvacı bu konuda şu yorumu getiriyor: "Yasada terör örgütsel bir suç olarak tanımlanıyor, bu örgütün iki kişiden bile oluşabileceği öngörülüyor. Yani iki kişi bir araya gelecek ve bunlar cumhuriyetin temel niteliklerini değiştirebilecekler ya da devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü bozacaklar. Eğer bu iki ikişi Genel Kurmay Başkanı ile Kara Kuvvetleri Komutanı veya iki ordu komutanı gibi toplu güç kullanma emri verebilecek kişiler değilse, bir işlenmez suçun tanımı yapılıyor demektir. İşlenmemiş suçu işlenmiş sayma, yasanın ikinci maddesinde yer alan şu hükümde de var: '..amaçlanan suçu işlemese dahi örgütlerin mensubu olan kişi terör suçlusudur.' Böylece iki yoldan işlenmemiş suça ceza tayin edilmektedir."

Zorlama, özellikle örgütün tanımında daha açıktır. Eylül yargılamalarında , özellikle TCK 146. maddenin uygulanmasında, örgüt ve elverişli amaç ilişkisi gerek öğretide gerekse de pratikte yerleşmiş bir görüştü. 3713 sayılı yasa, örgütü, 'iki veya daha fazla kişinin aynı amaç etrafında birleşmesiyle meydana gelmiş' sayarak terör suçunu buna bağlamakta; böylece "elverişli amaç" ölçütü ortadan kaldırılmaktadır. Daha açık bir ifadeyle, "amaç" etrafında birleşmek yeterli görülmekte, bu örgütün amacı gerçekleştirmeye elverişli araç kullanıp kullanmaması , değerlendirme dışında bırakılmaktadır. Yargının bağımsızlığından söz etmenin mümkün

ŞARTLI SALIVERME KİMLERİ SALIVERİYOR?

	647. Sayılı yasanın 19. Md.si	Ek 2. Md. Uygulanıyor	3713 sayılı yasa geçici 1. Md. (Sağ görüşlüler yararlandı)	Geçici 4. Md. (125, 146, Uyuşturucu, ırza geçme)
TBMM'ce ölüm cezalarının yerine getirilmemelerine karar verilenler	30 Yıllarını	24 Yıl 1 Ay	10 Yıl	20 Yıl
Müebbet Hükümlüler	20 Yıllarını	16 Yıl	8 Yıl	15 Yıl
Diğer Cezalar	1/2 (1 ayda 15 gün)	Ayda 12 gün yatacak	Ayda 6 gün yatacak	Ayda 10 gün yatacak

olmadığı ülkemizde, terör suçunun kapsamı böylece çok geniş bir alan buluyor.

Siyasi iktidar, toplumsal muhalefetle yaptığı bu trampada, kısa vadede verdiği "serbestlik" karşılığı aldığı bir kenara; temel hukuk normlarını çiğnemekte hiç çekince görmüyor. Yasanın ikinci maddesinde ifadesini bulan "Terör Suçluları", bunlardan sadece birisi. Maddeye göre, "amaçlanan suçu işlemese dahi örgütlerin mensubu olan kişi" terör suçlusudur. Cazaların kişiselliği ilkesinin temel bir norm olduğunu bilmek için, hukuk öğrenimi görmeye de gerek yok. Cezaların kişiselliği, modern ceza yargılamasının sadece vazgeçilmez bir normu değil, bununla birlikte ve bundan çok daha fazla, temel bir haktır. "Amaçlanan suçu işlemese dahi örgütlerin mensubu olan kişi ve bu kişilerin üçüncü dereceye kadar hısımları terör suçlusudur". Madde bu şekilde düzenlenmiş olsaydı, cezaların kişiselliği ilkesi daha çok ihlal edilmiş olmayacaktı.

Aynı maddenin ikinci fıkrasında, bu kez "terör örgütüne mensup olmasa dahi örgüt adına suç işleyenler de terör suçlusu" sayılmakta. Örgüt mensubu olmadan örgüt adına suç işlemek ile, acaba ne tür bir hukuksal bağ öngörülmektedir? Burada amaçlanan açık: Siyasi literatürde "sempatizan" kavramıyla açıklanan ilişki de böylece kapsam içine alınmakta, siyasi iktidarın öfkesindeki sınır tanımazlık, yine temel hukuk normları çiğnenerek, kendinden menkul bir hukuksal koruma altına alınmaktadır.

Savunma hakkı, gerçekte ancak bir Tutsaklık Senedi sayılabilecek 1982 Anayasası'yla bile güvençeye kavuşturulmuş, daha doğrusu 1961 Anayasası'ndaki biçimi muhafaza edilmiş bir haktır. Yine hukuksal deyimle, anayasal haktır. Yasanın 10. maddesi, terör suçlarında sanıkların en fazla üç avukatla temsil edilebileceğini hükme bağlamaktadır. İnsan ister istemez İstiklal Mahkemeleri'ndeki bir yargılamada, yargıcın, Ali Çetinkaya'nın sanık vekiline söylediği sözleri hatırlıyor: "Bana bak muhami, bu mahkeme muhami cambazlığına gelmez."

Yasanın 6, 7 ve 8. maddeleri basına yeni kısıtlamalar getiriyor. Herhangi bir eylemi üstlenen örgütün açıklanması basın açısından terör suçu sayılabileceği gibi; yasanın terör örgütü olarak nitelendirdiği bir örgütün faaliyeti hakkında bilgi vermek de terör suçu sayılacak. Ayrıca 7. madde dernek, vakıf, sendika türü her türlü örgütlenmeyi de büyük bir cendere altına alıyor. Örneğin İnsan hakları Derneği, "terör suçlusu" olarak göz altına alınan birine işkence yapıldığında bunu açıklarsa terör örgütüne yardım etmiş veya propaganda yapmış olabilir. Bu takdirde, dernek kapatılabileceği gibi, dernek üyeleri de terörist sayılabilecek. Dernek bu açıklamayı örneğin Türk-İş'in toplantı salonunda yapmış ise, bu Türk-İş'in kapatılması için de yeterli oluyor.

"Şartlı salıverme yasasının tartışıldığı günlerde bazen bir haber ya da yorumla bayramı birlikte geçirme planları yaparken, bir başka haberle, içinde yine de küçük bir umut barındıran korkunç bir umutsuzluğa kapılıyorduk. Kısacası yasanın bize getirdiği yine işkence oldu" diyor Ümit Sezer... Eşi Süleyman Sezer 10 yıldır cezaevinde. MLSPB davasından 146/1. madde gereğince müebbet hapse mahkum. Ümit Sezer, bugün bu kadar umutlanmış olmasını yetkililerin "güvenilir" açıklamalarına inandığından değil, 10 yıllık bir bekleyişten sonra böyle bir umuda ihtiyacı olduğuna bağlıyor.

Ancak gerek basın gerekse sivil örgütlenmeler üzerinde oluşacak baskının büyük ölçüde kürt ve türk soluna yönelik olacağı açık. Kürtçe'ye özgürlük getirildiği yanılsamasına karşı, "devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü bozmak" savıyla Kürt sorunu ile ilgili görüş açıklayan, çözüm yolu öneren kişi veya kuruluşlar hakkında dava açılabilmesi kolaylaştı. Ayrıca herhangi bir gösteri veya yürüyüşte Kürtçe pankart taşıma ve slogan atmanın cezası yasa öncesi 6 aydan 2 yıla kadarken, anti-terör yasasıyla 2 yıldan 5 yıla kadar ağır hapis olarak niteleniyor.

141-142: Sonunda Kaldırdık Masalı

141 ve142 etrafında yaratılan talep ve beklentilerin de, yukarıda söylenenlere paralel olarak, Eylülcü rejimin bütününü sorgulamaktan uzak bir parkur izlediği açıktır. Hatta yer yer, Eylülist-Özalist rejimin dayanaklarıyla hesaplaşmaktan çok öte, bir tür pazarlığın,geniş anlamda siyasi uzlaşmanın konusu yapıldığını söylemek, yanlış olmayacaktır.

Gelinen nokta, bu maddelerin normatif anlamda yürürlükten kaldırılmasıdır. Kısa ama gerekli bir hatırlatma: 141. madde;

1- Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmeye veya sosyal sınıfı ortadan kaldırmaya veya memleketde müesses iktisadi ve sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmeye matuf,

Kemal Özdemir - Ayşe Simen

Çocuklarımız Ülkeyi Savundular

Anti-terör Yasası'nın bir başka yüzünü oluşturan şartlı tahliyeler ile MHP'li, ülkücü katiller affedilip serbest bırakılırken, devrimciler cezaevlerinde kaldılar. Olayın asıl çirkin yüzünü ise, çocuğunu öldüren faşistin tahliye edildiği bir sırada, bir başka çocuğu devrimci olduğu için yatmaya devam edecek olan aileler yaşadı.
Kemal Özdemir, Ceyhan Cezaevi'nde yatmakta olan Necmettin Özdemir'in babası. Kemal Özdemir'in damadı da 12 Eylül'den önce MHP'liler tarafından öldürüldü. Şimdi Kemal Özdemir, oğlu hapiste kalmış, damadının katilleri affedilmiş bir baba. Soru sormamıza gerek kalmadan anlattı:

"Cumhuriyet tarihinde TBMM'nin kuruluşundan bu yana ilk kez, solun aleyhinde bir yasa için sağ ve sol milletvekilleri birleşmiştir. Bu, soldaki milletvekilleri açısından içler acısı ve yüz kızartıcı bir durumdur. "Lehte oy verdik, çünkü bazıları çıkacaktı" falan diyorlar. Bu kesinlikle sağın ve işbirlikçilerin lehine alınmış bir karardır. Muhalefetiyle iktidarıyla solun aleyhine çıkarılan bir yasada birleşilmesi yüz kızartıcı bir durumdur.
İkinci olarak, bu tarihi karar günü, yedi tane milletvekilini Kürt diye ihraç eden İnönü'nün kararda bulunmayışının gerekçesi olarak Kürtlerin durumunu yerinde incelemeyi göstermesi, gerçekten yine esef verici bir durumdur. Bizim çevremizde bu, İnönü'nün şahsına karşı çok büyük bir tepki doğurmuştur. Çifte standart zaten mahkemelerde bizim soldaki çocuklarımıza 146/1'den ceza verirken, ötekilerine 149'dan verip, en ağırlarına 149'dan verip, onları bugüne hazırlamakla başlamıştı. Onlara 149'dan, bizimkilere 146'dan verip bugün de 146'yı kapsam dışı bırakmışlardır ki, benim damadımı öldüren kişiler de dahil bu salıvermeden yararlandı. En büyük çifte standart uygulandı.
Bir başka nokta ise iktidarın televizyon ve radyolarından maalesef kararları açıkca duyurmuyorlar. Vatandaş bilmiyor. 146 kapsam dışı, ama bu nedir, bu solun aldığı mı sağın aldığı ceza mıdır? İçyüzünü bilmeyenler, "Allah razı olsun bu iktidardan, bayram günü herkesi sevindirdi" diyor.
Devlet sağın devleti midir ki bir tarafı cezalandırırken diğer tarafı mükafatlandırısın, buna cevap verilmelidir. Açıkça ilan etsinler. Solda olduklarını iddia eden bazı aydınlarımız, yasaklı liderlerin affedilmesi konusunda bile demokrasi havarisi kesilirken ne yazık ki bu konuda benim anladığım gibi bir ses çıkarmadılar.
İktidarın borazanı televizyon birlik, beraberlikten söz eder. Bu tutumla hangi birliği koruyabilecekler? Ancak sağdakilerle vurguncuların birlik ve beraberliğini sağlayacaklar. Demek ki bizleri vatandaş gözüyle görmüyorlar. Daha ağır silahlı suçları ilgilendiren 149'u kapsama alıp 146'yı kapsam dışı bırakmak, başka türlü izah edilir bir durum değildir. Gazetelerden öğrendiğimize göre karar gecesi bazı iktidar milletvekilleri, "sol kapsama alınırsa istifa ederiz" diyorlar. SHP'li Hikmet Çetin ise "biz zorunluyduk" diyor. Onlar istifayı düşünüyorlar, SHP kararsızlık gösteriyor.
Bizim çocuklarımızı terörist, faşistleri devlete yardımcı güç ilan ettiler. 12 Eylül'den bu yana bunun propagandasını yapıyorlar. Ben de diyorum ki eğer devlet faşizmi temsil ediyorsa gerçekten bizim çocuklarımız devlete karşı kendilerini savundular. Çünkü faşistler Türkiye'yi kan gölüne çevirmişlerdi, toplu katliamlara girişmişler, evler, mahalleler, köyler basılmış, gerçek yurtsever gençlik ise bunlara karşı kendilerini ve ülkeyi savunmuşlardı.
Ben bu konuda o kadar doluyum ki, benim damadım bir okulda öğretmenken, bir kamu görevlesi iken, iki tane çocuğunu yetim bırakan faşistlerin ve onlara yol gösteren faşistlerin serbest bırakılıp da benim onların karşısında olan oğlumun içerde kalması bizler için gerçekten yürek acısı. Açıkça söylesinler, namussuzluk yapmasınlar, desinlerki "biz sağı bıraktık, solu cezalandırdık".

Kemal Amca, 10 yıldır oğullarını, kızlarını hiç yalnız bırakmadı.

***

Ayşe Simen 67 yaşında bir tutuklu yakını. Kızı, 12 Eylül'den önce MHP'liler tarafından öldürüldü. Oğlu Şerif Simen, 11 yıldan beri cezaevinde yatıyor. Yasaya göre 5 yıl daha cezaevinde kalması gerek. Ayşe Simen "şartlı salıverilme" yasasıyla ilgili olarak konuşurken büyük bir hayal kırıklığı içindeydi:
"Kızımı öldürenler cezaevinden çıktı. Benim oğlum kaldı içerde. Anayasa iki şekilde mi oluyor? Sağcılar çıktı, solcular içerde.
Kızımı 17 yaşındayken öldürdüler. Oğlumu bayram da bile göstermediler. Adalet bu mu? Demokrasi var mı? Özal'a soruyorum, Bahçelievler'de 7 kişi öldürüldüğünde ben orada oturuyordum, şimdi onlar çıktılar, onları çıkarttılar.
Çocuklarımız yatıyordu, bunlar umut verdiler. Ama şimdi hepimizi hayal kırıklığına uğrattılar. Çocuğumun daha 9 senesi var, 9 sene ben yaşayabilecek miyimki? 'üzülme anne, bunları da yeneceğiz' diyor. 'Neleri yenmedik ki' diyor."
5Cezaevinde yakınları bulunan aileler 26 Nisan'da Adalet Komisyonu Başkanı Alpaslan Pehlivanlı'nın TBMM'deki odasına gittiler. Aralarında Ayşe Simen de vardı. Ailelerin yapılan adaletsizliği dile getirmesi karşısında Pehlivanlı şöyle söyledi: "Çocuklarınız daha yatacaklar. Çıkmalarını beklemeyin. Meclisin tecellisi bu"!

Zekai Özdemir'in ağabeyi Vedat Özdemir 12 Eylül öncesinde faşistler tarafından öldürülmüş, evleri yakılmış, yağma edilmiş... Diğer ağabeyi Sait Özdemir de 12 Eylül'ün yargı teröründen nasibini alanlardan. 146/1'den müebbete mahkum edilmiş. Zekai Özdemir, "yeni yasa, ağabeyimin katillerini salıverirken, diğer kardeşim Sait Özdemir'i "devlete karşı suç işlediği" gerekçesiyle cezaevinde bıraktı" diyor ve ekliyor: "Bu adaletsizliğe karşı çıkmak herşey bir yana bir insanlık görevidir" Fotoğrafta Sait Özdemir'in eşi Sündüs Özdemir ve kardeşi Zekai Özdemir görülüyor.

2- Devletin siyasi ve hukuki nizamlarını top yekun ortadan kaldırmak gayesini güden,

3- Amacı cumhuriyetçiliğe aykırı olan veya demokrasi prensiplerine aykırı olarak Devletin tek bir fert veya zümre tarafından idare edilmesini hedef tutan,

4- Anayasanın tanıdığı kamu haklarını ırk mülahazasıyla kısmen veya tamamen kaldırmayı hedef tutan veya milli duyguları yok etmeye veya zayıflatmaya matuf bulunan cemiyetleri kurmaya kalkışmak, kurmak veya bunların faaliyetlerini düzenlemek veya sevk ve idare etmek ile bu cemiyetlere girmeyi suç olarak değerlendirerek yaptırıma bağlıyordu.142. madde ise, cemiyetlerin amaçlarında belirtilen konularda, her ne surette olursa olsun propaganda yapmayı yasaklamıştı . Şimdi 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'ndan aynen aktarıyoruz:

"Hangi yöntem, maksat ve düşünceyle olursa olsun Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı hedef alan yazılı ve sözlü propaganda ile toplantı, gösteri ve yürüyüş yapılamaz." (Madde 8/1)

Maddeyi, terör tanımının yapıldığı 1. maddeyle birlikte ele aldığımızda, 141 ve 142. maddelerin, hatta 163. kaddenin kaldırıldığını söylemek mümkün değildir. Maddeler, normatif bir düzenleme olarak yürürlükten çıkarılmakta, ancak, yerine ikame edilecek bir başka yaptırım konulmaktadır. Nitekim, TBMM İnsan Hakları Komisyonu başkanı ANAP milletvekili Eyüp Aşık'ın değerlendirmesi bile şöyle: " Hiç bir ülke terörle mücadele edeceğim derken insan haklarından feragat etmiyor. Bizde aşırıya kaçıldı. Mesela 141-142'de tarif edilen bazı suçlar terör yasasının içine saklanmış."

İşkenceciye Prim

Türkiye 1990 yılında ulusal ve uluslararası insan hakları kuruluşları tarafından tam 39 kişinin yaşam hakkını resmi olarak ihlal etmekle suçlandı. Bunlardan ikisi de çocuk. Türkiye ayrıca karakol intiharlarının ve karakollarda şüpheli ölümlerin istatistiksel olarak en yüksek olduğu ülke. Ve artık işkencenin Türkiye'de bir resmi politika olarak devlet görevlileri tarafından uygulandığını sağır sultanlar bile biliyor. Yasada yapılan düzenlemeyle işkenceye yeni bir prim veriliyor.

Yasa Madde 15: Öldürme ve öldürmeye teşebbüs dışındaki suçlarda memurin muhakematı kanununun uygulanacağını getiriyor, yani işkenceci polisin yargılanması için illerde İl İdare kurulunun, ilçelerde İlçe İdare kurulunun "yargılama" kararı alması gerekiyor. Kısaca işkenceci polisin yargılanması tamamen iktidarın elindeki memurların kararına bırakılıyor.

Resmi görevlilerin tanık olarak dinlenmelerine karar verilirse, mahkeme ancak yapılacak gizli duruşmada ifadelerini alabilecek. Dava sonuçlanana kadar tutuksuz yargılanacaklar, bunların savunması için bulundurulacak en çok üç avukat, avukatlık ücret tarifesine bağlı olmaksızın ilgili resmi kurumlardan ücretlerini alacak.

Türkiye'nin imzaladığı işkenceye karşı uluslararası sözleşmelere göre devletin işkenceyi önleyecek her türlü önlemi alması, işkencecilerin adil bir

Adalette Çifte Standart Sürüyor

İlkay Erhan Çınar

"Ben 'Kanıtsız-Tanıksız Darağacı Yolunda' bulunan bir idam hükümlüsüyüm.

1980 Şubatı'nda, İstanbul Kartal-Rahmanlar tren istasyonunda meydana gelen ve basında tren cinayeti olarak anılan, üç kişinin öldürülmesi olayının faali olduğum iddiasıyla, önceden ayarlanmış bir muhbir ve koşullandırılmış bir kaç tanığın ifadesiyle yargılandım.

Yargılama sonucunda, muhbir ve tanıkların tutarsız, duruşma tutanaklarına da 'hal ve tarif edilemeyen bariz mübaneyetler' şeklinde geçen açık yalan ve çelişkilere;

Adı geçen olayın meydana geldiği tarihlerde, Erzurum ve Ağrı bölgelerinde olduğumu gerek 20 -ye yakın savunma tanığım ve gerekse resmi bir kanalla gelen raporla kanıtlamama;

Üç kişilik mahkme heyetinden, hukukçu mahkeme üyesinin BERAATİMİ isteyen MUHALEFET ŞERHİ'ne karşın duruşma yargıcı ve basına yaptığı açıklamada ' BEN HUKUCU DEĞİL PİLOTUM' diyen mahkeme başkanının oyu ile hiç bir somut veriye dayanmadan suçlu ilan edilip idam cezasına çarptırıldım.

Hakkımdaki hüküm Askeri Yargıtayca onandıktan sonra, davanın esas tanığı muhbir, noterlik kanalıyla basına da açıkladığı itirafında hakkımdaki ifadesinin baskı ve tehdit sonucu zorlandığı yalancı tanıklığının ürünü olduğunu belgeliyor.

Yargılandığım ve söz konusu olayı üstlenen TKP/ML-TİKKO-1 davasında yaptıkları itiraflar sonucu 3216 sayılı yasadan yararlandırılan sanıklar Vecdi Tapşın ve Mehmet Altıntaş, açıklamalarında ne olay ne de örgütleriyle ilişkim olmadığını belirtiyorlar.

Adı geçen olayı üstlenen TKP/ML-TİKKO örgütü, kamuoyuna yaptığı açıklamada, ne örgütleri ne de örgütlerinin gerçekleştirdiği olayla ilgim olmadığını belgeliyor."

İlkay Erhan Çınar 11 yıldır cezaevinde. Şartlı salıverilme yasası uyarınca daha 9 yıl cezaevinde yatacak...

Haluk Kırcı Ve Ahmet Ercüment Gedikli

9 Ekim 1978 günü Hacettepe Üniversitesi öğrencileri Faruk Ersan ile Salih Geverci'nin Ankara Bahçelievlerdeki dairesine silahlı baskın düzenlendi. Dairedeki 7 genci silah zoruyla elleri bağlanarak yüzükoyun yere yatırıldı. 7 genç eter koklatılarak bayıltıldı. Gençlerden Bursa Genç Öncü üyesi Osman Nuri Uzunlar boğularak, Bursa Merkez TİP İlçe Yönetim Kurulu üyesi Efraim Ezgin, Bursa Yenişehir TİP İlçe Başkanı Latif Can, Genç Öncü üyesi Hürcan Gürses'i vurularak öldürüldü. Genç Öncü üyesi Serdar Alten, Faruk Ersan ve Salih Gevenci'yi yanlarına alarak evi terk eden saldırganlar, daha sonra ALTEN'i tekrar eve getirerek kurşunladılar ve öldü sanarak bıraktılar.

Yukarıdaki anlatım, olaydan yaralı kurtulan Alten'in ifadesi. Faruk Ersan ve Necati Gevenci'nin cesetleri ise kafalarından kurşunlanmış olarak bulundu. Göğsünden ve karnından beş kurşun yarası alan Alten, kaldırıldığı hastanede öldü.

TİP'li 7 gencin öldürülmesinden sanık olarak yargılananlardan Ülkücü Gençlik Derneği üyesi Haluk Kırcı ve Ahmet Ercüment Gedikli önce TCK'nın 313. maddesinden sonra 450. maddesinden 7 kez idam cezasına çarptırıldılar. Karar 1989 yılıhda Askeri Yargıtay 3. Dairesince onanarak kesinleşti.

Haluk Kırcı ve Ahmet Ercüment Gedikli, şartlı salıverilme yasası uyarınca 10 yıl yattıkları için tahliye oldular....

12 Eylül Adaleti Tarafından MHP Davasından Yargılananlara Verilen Cezalar

* Doç. Orhan Yavuz: Erzurum'da bıçaklanarak öldürüldü. Katili Samsun Ülkü Ocakları Başkanı olan Şaban kılıç 15 yıl ceza aldı.
* Dr. Necdet Bulut: Trabzon'da pusu kurularak öldürüldü. Katillerden Miktat Şimşek 20 yıl, Mustafa Beyhan 10 yıl ceza aldı. Miktat Şimşek başka cinayetleri de olduğu için idam cezası hükümlüsüydü. Yasayla birlikte o da serbest bırakıldı.
* Yazar Ümit Kaftancıoğlu: Planlanarak öldürüldü. Katili A. Mustafa Kıvılcım adi suç hükümlerine göre yargılanarak 36 yıl ceza aldı.
*CHP İstanbul Milletvekili Abdurrahman Köksaloğlu: Taammüden katledildi. Katil Osman Tüfekçi'ye 29 yıl ceza verildi.
* DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler: Pusu kurularak katledildi. Katillerinden Abdül Samet Karakuş ve Aydın Eryılmaz MHP davasından yargılandılar ve 16'şar yıl ceza aldılar.
* 16 Mayıs 1979'da Piyangotepe'de taranan kahvede 7 kişi öldü: Kahve taramak için gaspedilen arabanın şoförünün ırzına geçen sanıklardan ikisine feri fail oldukları gerekçesiyle 10'ar yıl ceza verildi.
* Adana Emniyet Müdürü Cevat Yurdakul: Pusu kurularak öldürüldü. Katillerinden ikisine feri fail oldukları gerekçesiyle 10'ar yıl ceza verildi.

12 Eylül Hukuku Tarafından Yargılanan Sol Görüşlülere Verilen Cezalardan Örnekler

* Yılmaz Ergül, Ankara Devrimci Yol davası: Mahmut Duruman'ın yaralanması olayı. Olay mahallinde bulunduğu ve Nihat Özer ile girdiği karşılıklı çatışmada Nihat Özer'in ayağından yaralanması olayına katıldığı nedeniyle TCK.'nın 146/1. maddesine göre önce idam sonra da ömür boyu hapıs cezasına çarptırıldı.
* Mustafa Aslan: Ankara Devrimci Yol davası. Sadece Mahmut Duruman'ın yaralanması olayına karıştığı nediyle TCK'nın146/1. maddesine göre önce idam sonra ömür boyu hapis cezasına çarptırıldı.
* Sacit Özdenak: Devrimci Savaş davası. Sadece bir okul mutemedinin soyulmasına karıştığı iddiasıyla TCK'nın146/1 maddesinden önce idam sonra ömür boyu hapis cezasına çarptırıldı.
* Mehmet Eşber Yağmurdereli: THKP-C Acil davası. Sadece örgüte destek için soygun yapma suçundan 146/1. maddeden önce idam sonra ömür boyu hapis cezasına çarptırıldı. Gözleri görmediği için soyguna katılması maddeten mümkün olmuyun M. Eşber Yağmurdereli bu cezayı soygunu planladığı için aldı.
* Mustafa Karasu: PKK davası. Sadece bir yaralama ve 125 bin liralık soygun olayına katıldığı gerekçesiyle 125. maddeden idam cezasına çarptırıldı. ■

12 Eylül Askeri Mahkemelerinde açılan davlarda uygulanan çifte standart ANAP tarafından daha da ileri götürüldü. Sağcılar serbest bırakılırken, sol görüşlüler yine cezaevinde...

biçimde cezalandırılmasını sağlaması gerekirken, bu yasayla işkencecilerin hem tesbiti zorlaşmakta hem de cezalandırılmaları hemen hemen imkansızlaşmakta. Ayrıca basın organları açısından işkence davalarını yazmak da terörist örgüte yardım etmek olarak değerlendirilebilecek.

Yasanın koruyucu hükümleri ayrıca emniyet görevlilerine yerinde infaz konusunda da cesaret vermekte. Tuzla Katliamı ve Cihangir operasyonunda olduğu gibi.

14, 19 ve 20. maddeler, terörle mücadele eden personeli ve muhbirleri korumaya yönelik. Burada her türlü hüviyet değişiminden estetik cerrahiye kadar bir dizi koruma tedbiri sıralanıyor. Hukukçu Halit Çelenk, "işkence yapan polis memurlarının tutuksuz yargılanmaları, ödüllendirilmeleri, onlara sahte kimlik, ehliyet, diploma ve evlenme cüzdanı verilmesi, estetik ameliyat yapılıp eşgal değiştirmeleri sağlanarak koruyucu hükümler getirilip işkence suçlarının artmasına olanak sağlanmış ve işkencecilere cesaret verilmiştir." diyor.

Yasanın 10. maddesi ise sanık

Sevgili Babacığım

İlk af söylentileri bana çok güzel gelmişti. Tabii bu sonradan tecile dönüşse bile. Gün geçtikçe umutlarım azalıyordu. Bir yandan tecilin gerçekleşeceği, diğer yandan ise tecilin gerçekleşmeyeceğini duyuyordum. Arkadaşlarımın bana, "baban çıkacak mı?" sorularına verilecek cevap bulamıyordum. Çünkü kafam soru işaretleri ile doluydu. Annem ise, bir gün " çıkabilir", burda dikkatini çekerim "çıkar" değil " çıkabilir " sözleri, diğer gün ise "pek umut yok" demesi kafamı daha da karıştırdı. Kısacası kimse bana kesin bir cevap veremiyordu.

Sonra düşündüm:

Eğer benim kafam bu kadar karışıksa, tutukluların kafası nasıl olabilirdi? Duyuyorum bavulunu toplayanlar, çıkamayan arkadaşları için üzülenler bile var.

Bence insanların duyguları ile oynanıyor. Şimdi davaları yargıtay'da olanlar çıkıyor. Ama 146 gene içerde. Bana göre bu proje TBMM'nde bayram girmesi nedeniyle aksatıldı.

Annem Anayasa Mahkemesi'nden ümitleniyor, ama sonuçta 146'yı çıkarmayan insan, Anayasa Mahkemesi'nden ne beklenebilir ki?

Babacığım sana hiç ümitlenmemeni tavsiye ederim. Çünkü tutuklu yakınları ve tutuklular böyle haberleri öyle çok duymak istiyorlar ki, ama her seferinde de hayal kırıklığına uğruyorlar. Ve işte bir sefer daha hayal kırıklığı.

Babacığım mektubunu burada bitiriyorum. Seni çok çok seven kızın.

Gökçe Sezer

Altan Öymen'e Açık Mektup

Sayın Altan Öymen;
Yaklaşık 11 yıldır cezaevinde yatıyorum. Sadece ve sadece DEV-GENÇ yöneticisi olduğum için 146/1'den ömür boyu hapis cezasına çarptırıldım ve hala ceza kesinleşmiş değil. Buna karşın "devlete karşı suç işlediğim" gerekçesiyle son şartlı salıverilme yasasından yararlanamadım. Çünkü Piyangotepe, Maraş, Çorum, Sivas katliamı sanıkları: Kemal Türkler, Bedrettin Cömert, Cevat Yurdakul gibi aydın insanların katilleri salınırken bütün sol görüşlüler içerde tutuldu. Bu adaletsizliğe bütün herkesin karşı çıkacağı inancıyla gazeteleri tek tek okudum. Bu arada ANAP'ın çıkarttığı "Anti-terör ve şartlı salıverilme yasası"yla ilgili sizin yazınızı da okudum. Sizin bu yasayla gelen adaletsizliğe karşı çıkacağınızı sanıyordum. Yanıldım.
Sayın Öymen;
Siz şu anda Abdi İpekçi'nin köşesinde yazıyorsunuz. Ve Abdi İpekçi'yi vuranlar dışarı salınırken, onun cenazesinde katilleri lanetleyenler cezaevinde tutulmaya devam ediliyor; siz bunu alkışlıyorsunuz. Anımsadığım kadarıyla

Abdi İpekçi, Demirel'in "bana sağcılar suç işliyor dedirtemezsiniz" sözüne isyan eden ilk insandı. Bizler Demirel'in bu sözünü Abdi İpekçi'den duyduk. Siz bunu alkışlıyorsunuz. Abdi İpekçi'nin köşesinde Mehmet Ali Ağca'nın affedilmesini alkışlamanızın namuslu her insanı kahrettiğini bilmenizi isterim.
Sayın Öymen;
Siz, 12 Eylül öncesinde CHP Genel Yönetim Kurulu üyesiydiniz. MHP'liler il başkanlarınızı, milletvekillerinizi, size gönül verenleri tek tek ya da toplu halde katlediyorlardı. Ben CHP'li değildim, ama o insanlar için yüreğim kanıyordu. Sizlerle cenaze törenlerinde bulunuyor ve ortak bir acıyı paylaşıyorduk. Siz şimdi katillerin salınmasını ve solcuların içerde tutulmasını alkışlıyorsunuz. Şartlı salıverilme yasası aynı zamanda bir 12 Eylül öncesi muhasebesidir sayın Öymen. 12 Eylül öncesinde siz haklının ve güzelin yanındaydınız. Şimdi bu muhasebede haklı ve güzel olanın uğradığı adaletsizliği alkışlıyorsunuz. Bizim yüreğimiz hala öldürülen CHP'liler için çarpıyor; siz MHP'lileri alkışlıyorsunuz.
Sayın Öymen;
Siz Örsan Öymen'in; o güzel ve onurlu insanın ağabeyisisiniz. O Örsan Öymen ki, ülkemizde bütün yüreklerin sustuğu koşullarda MHP'lilere karşı, onların cinayet ve katliamlarına karşı kalemiyle savaş veren bir kaç namuslu insandan biriydi. Kendisiyle ortak düşüncelere sahip değildik, ama Milliyet'in Ankara bürosuna her gittiğimde sımsıcak gülümsemesiyle karşılar ve sohbet ederdik. Namuslu sesi ve sımsıcak gülümsemesi hala belleğimde. Örsan Öymen şimdi MHP'lilerin affını ve solcuların içerde tutulmasını alkışlayan yazınızı okusa kimbilir ne denli üzülürdü? Bu tutumunuzla onu ikinci kez öldürdüğünüzün ayrımında mısınız?
Sayın Öymen;
Siz 12 Mart döneminde "traji-komik" bir suçlama nedeniyle büyük bir haksızlığa uğramıştınız. Ben o yıllarda bir lise öğrencisiydim. Uğradığınız haksızlık genç yüreğimde derin izler bırakmıştı. Şimdi biz sizden daha büyük bir haksızlığa uğruyoruz ve siz bunu alkışlıyorsunuz. Yazık.
Sayın Öymen;
Bu tutumunuzun nedeni şu an köşesinde yazı yazdığınız Abdi İpekçi'yi öldürmekle sizin Milliyet Gazetesi'ne başyazar olmanızın yolunu açan faşist katillere olan diyetiniz midir? Eğer böyle ise çok yazık; çünkü Abdi İpekçi o sütunu hakederken diyetini bir faşist kurşunuyla ödedi; sizse o kurşunu sıkan elleri alkışlamakla ödüyorsunuz.
Sayın Öymen;
Bu mektubu köşenizde yayınlama cesaretini göstereceğinizi hiç sanmıyorum. Adalet için cesaret göstermek ancak o köşenin gerçek sahibi ya da Örsan Öymen gibileri için geçerlidir. Sizin için değil.

Bülent Forta

ve müdahilin en fazla üç avukat tarafından temsil edilebileceğini belirtiyor. Bu, Türk hukukuna göre bile savunma hakkının kısıtlanması anlamına geliyor. Ayrıca avukat müvekkil görüşmesinin müdahalesiz yapılması bir hukuk kuralı olmasına rağmen aynı madde uyarınca tutuklu ya da hükümlü, avukatı ile cezaevi görevlilerinin nezaretinde görüştürülüyor.

Eskişehir Cezaevine Yasal Kılıf

Yasanın 16. maddesi terör suçlularının ne tür cezaevlerinde barındırılacaklarını belirtiyor. Bu maddede suçsuzluk karinesi de gözardı edilerek tutuklulara da aynı hükümlerin uygulanması esası getiriliyor. Bu maddeye göre, cezalar, "tek kişilik veya üç kişilik oda sistemine göre inşa edilen özel infaz kurumlarında infaz" edilecek. Açık görüş yaptırılmayacak. Hükümlülerin birbiriyle irtibatına ve diğer hükümlülerle haberleşmelerine engel olunacak. Yani siyaset suçluları cezalarını artık "tabutluk" tabir edilen hücrelerde, insan yüzü görmeden geçirecekler. Anti-terör yasasının bir sonucu da özellikle siyasi suçlular için düşünülen hücre tipi ceza evlerine ilk kez yasal dayanak oluşturmuş olması. Böylece yasa ile ömür boyu hücre hapsi de kurumlaşmış oluyor.

Şartlı salıverme

Toplumdaki, cezaevlerinin boşaltılması ve özgürlükler konusundaki birikimin nötralize edilmesine yönelik olan şartlı salıverilme uygulamasının beklentileri büyük ölçüde boşa çıkarttığı kısa sürede ortaya çıktı.

SHP Milletvekilleri için bile terörle Mücadele yasasına olumlu oy kullanmanın özrü haline getirilen şartlı salıverme, terörle mücadele yasası için ödenemeyecek bir diyetti.

Kaldı ki affın, terörle bir ilgisi yoktu ve 12 Eylül adaletsizliğini bir ölçüde dahi olsa gidermek gerekiyordu. 146 ve 125. maddeden hüküm giyenleri kapsam dışı bırakan yasanın en önemli özelliği, bu biçimiyle 12 Eylül adaletini de meşrulaştırmak oldu. Yasanın yürürlüğe girmesinden sonra İstanbul Barosu'na başvuran mahkum aileleri, "12 Eylül hukukunun acımasızca yargıladığı çocuklarımız

bir kez daha yargılanıp cezalandırılmış oldu' dediler.

Yasanın mimarlarından olduğu söylenen ANAP Milletvekili Faik Tarımcıoğlu, yasanın yayınlanmasından önce basına şunları söylemişti:

'Deniz Gezmiş, Adnan Menderes ve Talat Aydemir 146. maddeden asıldılar. Oysa ne Deniz Gezmiş'in ne de Adnan Menderes'in bu maddeye göre yargılanmamaları gerekirdi. Ayrıca şimdiye kadar bu maddeye göre hüküm giymiş ve yargılanmakta olanların da bu maddeye sokulmamaları gerekirdi..'

Aynı Tarımcıoğlu, milletvekilliği öncesinde savcılık görevi yaparken MLSPB iddianamesini hazırlıyor ve MLSPB davası çoğu 146'dan olmak üzere 22 idam ve 49 müebbet hapis cezasıyla sonuçlanıyordu.

12 Eylül adaleti, bağımsızlıktan ve tarafsızlıktan uzak. Hükümlere esas teşkil eden soruşturmaların temelini işkence oluşturdu. Mahkemelerin hemen hepsine dönemin siyasal baskısı yansıdı; tutuklular mahkemelerdeki açıklamaları nedeniyle cezaevlerinde dövüldü; cezaevi koşulları sanıkların mahkemeye çıkamaması sonucunu doğurdu, avukat görüşleri yapılamadı, savunmaları hazırlamak için gerekli malzemelere ulaşılamadı. Bazen savunma bile yapılamadı...

12 Eylül mahkemeleri'nin hukuk dışı uygulamalarla cezalandırdığı solcuların hemen hepsi, şartlı salıverilme uygulamasıyla bir kez daha cezalandırıldılar. Bu uygulamayla 12 Eylül adaletinin meşrulaştırılması da cabası.

Şartlı salıverilme ile idam hükümlülerinin 20 yılda, müebbetlerin de 15 yılda tahliye olmaları geçici madde 3 ile ayrıca disiplin cezası olmaması koşuluna bağlandı.

Önce çifte standartlı bir salıverme uygulandı, ardından cezaevi koşulları sertleştirildi. Bunu protesto edecek mahkumların, bir görüşe çıkmamaları bile disiplin suçu almaları için yeterli hale getirildi. Yani bir kez daha itler salınıp taşlar bağlandı.

Peki tüm tutuklular salıverilseydi ne olacaktı? Yıllardır bir af gereksiniminden söz ederken, siyasal planda 12 Eylül uygulamaları ve yarattığı sistemle hesaplaşmanın kaçınılmazlığı yine ortada olacaktı. Bugün çıkartılan terörle Mücadele yasası'nın 12 Eylül mahkumlarının salıverilmesinin koşulu haline getirilmesine temelden karşı çıkmak gerekiyor.

Bu hesaplaşmada parlamento içi muhalefet odaklarından bir şefaat beklenilmemesi gerektiği ortada. Kendisi de 12 Eylül düzeninin bir ürünü olan SHP, 'affı engelememek' gerekçesiyle terörle mücadele yasasına olumlu oy kullandı. Kendi dışında belirlenen gündemin peşinden koşarken, sosyal demokrasiyle bile bağdaşmıyacak uygulamalar sergilemeye devam ediyor.

DYP ise çeşitli genel başkan yardımcılarının farklı açıklamalarına karşın özünde devletin güçlendirilmesinden yana olduğunu ortaya koydu.

Parlamento dışı muhalefete gelince...

Öncelikle cezaevleri açısından 12 Eylül'den bu yana teslim alınan ve mahkum edilenlerin sadece içerdeki hükümlüler olmadığı, tüm bir toplumun teslim alındığı ve içerdekilerin çıkmasının bu genel sorunun bir parçası olma anlamında herkesin sorunu olduğu ekseninde bir mücadele izlenemedi, izleyemedik. Tutuklu yakınlarının, içerdeki mahkumların sorunlarında yalnızlaşmasında 10 yıldır yaratılan demagojilere karşı kapsayıcı politikalar geliştirilememesinin payı büyük.

Terörle Mücadele yasası Türkiye'de insanların gelecek 10 yıllarını ipotek altına alan bir yasa...

Bunun bu denli fütürsuzca hazırlanıp, belli yanılsamalar zinciri içinde tereyağından kıl çeker gibi kotarılmasında, bu uygulamaları deşifre edebilecek, buna karşı durabilecek bir gücün eksikliği bir kez daha gözler önüne serildi.

Bu gün gerek uluslarası planda Türkiye'ye biçilen role, gerekse bir sivil dikta yönelimine karşı her zamankinden daha güçlü bir muhalefet yaratmak gerekiyor. 12 Eylül'ün yaralarını bir ölçüde sarabilecek olan bir af gereksinimi ise herzamankinden daha acil ve önemli. Ama kim, kimi affedecek? ■

Murat Çelikkan

Akif Kurtuluş
Çağdaş Hukukçular Derneği Başkanı

1 Yılları İade Ediyoruz!

ANAP tarafından çıkartılan son "Anti-terör ve Şartlı Salıverme Yasası"yla birlikte, ülkemiz tam bir açık hava hapishanesine dönüştürülmek istenmektedir. Sözkonusu yasa ile 1991 yılının özgürlükler yılı olacağı ve cezaevlerinin boşaltılacağı türünden vaadlerin tam bir demagoji olduğu açığa çıkmıştır.

Yasayla sağ görüşlülerin eylemleri meşru görülerek binlerce kişiyi katledenler serbest bırakılırken sol düşünceye sahip mahkumların cezaevinde tutulmaları sağlanmıştır. İlerici, devrimci bir çok insanı öldüren; Maraş'ta, Sivas'ta, Çorum'da katliamlar yapan MHP'lilerin bu suçlar nedeniyle aldıkları ölüm cezaları ANAP tarafından 10 yıla, ömür boyu hapis cezaları ise 8 yıla indirilmiştir. Buna karşın solcuları kapsam dışı tutuyoruz deme cesaretini gösteremeyen ANAP, "yasa herkesi kapsıyor" demagojisini yapabilmek için sol görüşlü müebbet hapse mahkum olanlar için de göstermelik olarak 1 yıllık bir indirim yaptı. Artık sol görüşlüler ömür boyu hapis cezalarını 16 yıl olarak değil, 15 yıl olarak yatacaklar. Yani bir solcuyu öldürmekten tutuklu sağcı 8 yıl hapis yattıysa çıkacak, ama bir sağcıyı öldürmekten tutuklu olan solcu 15 yıl hapis yatacak.

Bizler aşağıda imzası bulunan ömür boyu hapis cezasına çarptırılmış sol görüşlü insanlar olarak anti-terör ve şartlı salıverilme yasasını protesto ediyor; 1 yıllık ceza indirimini münasip bir biçimde kullanması için ANAP'a iade ediyoruz. Eğer hala içerde kurtarılacak faşist katliamcı, hayali ihracatçı, vergi kaçakçısı vb. varsa iade ettiğimiz bu indirimler işe yarayabilir.

Bursa Cezaevi
Devrimci Yol Davası
Yargılananları

Pembenin Albenisi Sensin

Seyit KOCAKUŞAK

Ortalık sessiz, sabah kahvaltısına her zaman kalkanlar da gelmemiş, sanırsın koğuşta kimsecikler kalmamış. Akşamki havanın ağırlığı koyu bir sis tortusu gibi her tarafı kaplamış durumda. Herkes yatakta tam siper; kalkmak, dolaşmak, sohbet etmek istenmiyor.

Epeyce zorlanarak da olsa kalkmayı başardım ve banyodan maşrapayı doldurup doğruca koridora gittim. Ona bir şey olursa felaketim olurdu. Görünce rahatladım. Ceylan yerindeydi. Gerisi önemli değildi. Çiçeklerinin pembe ve siyah renklerinin ışıltıları pırıl pırıldı.

Güzelim çiçekler, bir aydır yaşamın tüm güzelliklerini usanmadan taşıyorlardı. Herkesin gözü onların üzerindeydi. Yaşamımda ilk kez pembenin valörlerinin çarpıcılığını ve her valörün ayrı güzelliğini keşfediyordum. Tomurcukların gülümsediği günlerdi, bir sıcaklık göğsüme vuruyor, uysal tatlı bir rüzgar yüzümü okşuyordu. Pembenin siyahla kaynaşmasının sevinci miydi? Yoksa sen gelmiştin de ben mi farkedememiştim? Tam ayrımına varamamıştım. Nedenini bilemediğim sevincin kanat seslerini kıpır kıpır içimde duyuyordum.

Belki de, bizleri bırakıp gidememiş, tomurcukların içine saklanmış ve açılınca da ortalığa saçılıvermiştin...

Renklerin ışıltısı herkeste nasıl da geniş, yuvarlak, oval şekiller; yüzlerde, gözlerde, dudaklarda oluşturuyordu görmeliydin. Hepimizi sevince boğmuştun. Seni duymayı, düşünmeyi, imgelemeyi özlemiştik. Özletmiştin kendini. Damarlarımızda gençlik yıllarında olduğu gibi gür ve delişmen akıyordun.

İlk günler sana ilgisizdik. Etrafta kolayca dolaşıyor, istediğin sohbete konuk oluyordun, bundan herkes hoşlanıyordu. Seni tanıyorduk; kolaylıkla en olmadık koşullarda arsız bitkiler gibi insanların yüreğinde kök salar, yeşerirdin, dostluğunun çabukluğu yanında ayrılışın da ani ve habersiz olurdu.

Yatakhanede, voltada, koridorda, kolkola canlı, sıcak sohbetlere tanık oluyordum. Kahkahaların ses tonları yüksek perdeden, ağızlara sığmıyordu. Espriler, takılmalar peşpeşe... Sanki yıllar hiçbir şey alıp götürmemiş, "ne hoş sohbet insanlar" diye düşünebilirdin. Coşkulu, rahat, sempatik, canlı davranışlar herkese yerleşmişti.

Günler ilerledikçe süratle kendini üretiyor, etrafa yayılıyordun.

Düşlerim, sohbetlerim, hemen herşeyim seninle doldu. O kadar kısa zamanda gelişmeler oldu ki, frene basmak, olanları anlamak olanaksızdı. İlk kez, bu kadar ciddi tavırlar içindeydin. Belki de, güzel olan pembenin siyah ile oluşturduğu ılık, sıcak renk dalgalarının samimi ve dostça havasıydı.

"Her yer boşalacak, bu iş tamam" deniliyordu. Dönüş yolculuğunda geriye sayma son süratti. Mektuplar seninle başlıyor, seninle bitiyordu. "Geliyoruz, artık yazmayacağım" deniliyordu. Eşyalar toplanmış, evlere gönderilmeye başlanmıştı bile. Sevinç ve heyecan doruktaydı.

Beni düşüncelere sevk ediyordun. "Bu kez gerçekten gelecek miydin, neden olmasındı, belki de uzun bir yolun sonuna gelmiştik..." Hiç hesapta yokken, daha dört-beş yıl sonrasına beklenirken ortaya çıkışın neyin nesiydi, bir aldatmaca mı, yoksa bir sürpriz mi? Sorular sorular... Düşüncelerin çatışması pembe ile siyahın zarif beraberliklerinde yok muydu? Yaşamda da pembe ile siyahın, acılar ve sevinçlerin, umutlar ve karamsarlıkların zıtlı beraberlikleri yok muydu? Acılar sevinci boğuyordu. Bu kez sevinç acıya galip gelebilirdi. Akşamdan sabaha ne olacağı belli olmazdı ki...

Kendimle tartışmalarımı bitiremiyordum. Sonuçta sana karşı mesafeli davranmaya karar verdim. Ancak gizliden gizliye de hareketlerini takip edecektim. Bu, bilinmezliğin içinde olabilirliği aramak gibi bir olaydı. Ceylanın pembe ve siyah karışımı çiçeklerini, bilinmezliğin yanında somut buluyordum. Denklerin ışıltılarını görebiliyor, yapraklarına dokunabiliyordum. Olabilirlikler arasında varolan inandırıcıydı.

Güya sana pas vermiyordum ya! Dördüncü günün sabahında aynaya baktığımda şaşırıp kaldım. Yüzümde, gözbebeklerimde, gamzelerimde, sen varsın. İzinsiz çıkıp oturmuşsun, aslında sevindim. Sevincinin kanat esintileri yüzümdeydi, gözbebeklerime, gamzelerime, yakışmıştı. "Hadi iyisin" dercesine kendime aynada göz kırpmadan edemedim. Artık, yakınlığına uzak duramazdım, kendiliğinden arkadaş olmuştuk bile.

Biliyor musun? ilk günler lafların, cümlelerin arasına sıkışmaya çalışman aslında fena değildi. Kısa günün karı, kendiliğinden canlanan duyguların ne zararı olabilirdi ki?... Bastırmaya çalıştığım ne çok özlemimin olduğunu iplerinden boşandıklarında gördüm. Ortalıkta dolaşacak yer kalmamıştı. Hayretler içindeydim. "Boşver biraz da böyle gitsin" diye düşünmemin nedeni, "Kıraçta kendi kendine yetişen güzelliklerin zevki başka olur" anlayışımdı.

Hiç ayrılmıyorduk. Tek kişilik vol-

talarımda beraberdik. Bazen yatağıma uzanmış görüyordum. Kitap okurken cümlelerin arasına girmen ilginç görüntüler oluşturuyordu. Eminim, dışardan birisi takip etse hemen kendimi ele verirdim. Sayfalar çevrilmiyor, takılıp kalıyordum. Tıkanınca farklı bir dünyada olduğumu anlayıp geri dönüyordum. TV'nin reklam filmlerinde olduğu gibi cümlelerin arasına giriveriyordun. Alıp götürüyordun paslanmış, tozlanmış anıların içine.

İlk günlerin yüzeyselliği yerini inandırıcılığa bırakırken, herkes seni sahiplenmeye, bedenine oturtmaya, kendine yakıştırmaya çalışıyordu. "Gelecekte neler olabilir" konusunda alternatif projeler oluşturuyor, bahisler tutuluyor, davetler planlanıyordu. "Ne yaparız, nasıl görüşürüz, nerede kalırız vs..." türünden net konuşmalar, adresler, telefon numaraları alınıp veriliyordu. Yeni yaşama, geleceğe müthiş bir maraton başlamıştı.

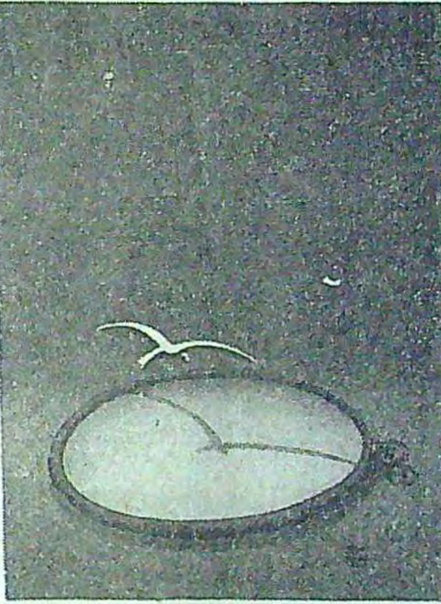
Düşünmekten, tartışmaktan tıkandığımda, koşup Ceylan'ın yanına gidiyordum. Sorunların çözümüne ustalığı onda görüyordum. Pembe ile siyahın çelişkisini nasıl çözmüştü? Ustalıkta yöntemi neydi? Olumsuzlukları nasıl olumluya çevirmişti, elimizden alınmaya çalışılan yaşama gücünü beton ve demir yığınları arasında nasıl canlı tutuyordu, tomurcuğa durup, güzelim pembe ve siyah renklerin uyumunu nasıl sağlamıştı? Pembe ve siyah renklerin ışıltılarını pırıl pırıl ortalığa saçmasına kimse engel olamamıştı. Bunu nasıl yapmıştı, nasıl?...

Artık, ben de diğer arkadaşlarım gibi tüm günlük uğraşlarımı bırakmak zorunda kalmış, sana tabi olmuştum. Net düşler kurmamı istiyordun. Düşünce jimnastiği yapmak hoş vakit geçirtiyordu insana ama terkettiklerimi yıkıntılar arasında arayıp bulmak kolay mıydı? Bulsam bile üretmek ayrı bir dertti. Adeta düşünemiyordum, kısırlaştığımı görünce korktum. Bir de aradıklarımla bugün arasında büyük bir uçurum vardı. Bulabildiklerim ise, parça parçaydı. Bu tür projeleri düşünmeyeli yıllar olmuştu. Henüz dışarıyla bağlar güçlüyken hoş olabiliyordu, ama bugün...

Bilinmezlik ve buruk bir sevinç içimde elele dolaşıyordu.

O günlerde sürekli yağmur yağıyordu. Esmer bir karanlık gökyüzünü ve içimi kaplıyordu. Bir bakmışsın bardaktan boşanırcasına yağmur, bir bakmışsın parlak bir güneş. Tıpkı senin değişken haline benziyor, kapalı ve aydınlık. Kendimde pembenin parlak netliğini ve rahatlığını arıyordum.

Hafta sonu görüşe giderken seni yanımda götürüp ziyaretçilerime durumumu belli etmek istemedim. Ne olur ne olmazdı. Çok şey değişebilirdi. Fakat seni gizlemek mümkün mü? Konuşmalarımda sana yer vermesem bile gözlerimden kendini belli ediyordun. Baktım ziyaretçilerimin laflarına çoktan yerleşmişsin. Sevinçleri sonsuzdu. "Artık yüzünüz gülsün, iki haftaya kalmaz, haftaya görüşe gelmeyeceğiz" sözlerini sürekli söylüyorlardı. Çoğu ilk günlerden hazırlıklarını yapmıştı bile. Deniz kenarında, güneşin ve ormanın bulunduğu bir yerde iki hafta tatil...

Yıldız'ın özlemi bir başka, "Anne kalbim duracak gibi oluyor" dediğini duymuştum.

Duyduklarıma sadece evet anlamında kafamı sallamakla yetiniyordum. "Kesin değil, ümitlenmeyin" diyemiyordum. Nasıl diyebilirdim ki...

Gelip gelmemek insiyatifi senin elindeydi. Bu yüzden seni beklemeyi bulanık sularda avlanmaya benzetiyordun. Ceylan bu konuda sana benzemiyordu. Mevsimi gelince tomurcuklarını açmakta tereddüt göstermeyip çiçeklerinin pembe ve siyah ışıklarını saçarak doğaya ve yaşama verdiği sözü tutuyordu. Senden daha kararlıydı.

Senin kararsızlığın karşısında iki ihtimal üzerinde düşüncelerimi netleştirmiştim. "Gelirsen" sorun yoktu. Yılların verdiği alışkanlıklardan kurtulmak istemeyen cesaretsizliklerimle, direngen yanlarımla uğraştım ve "Boş ver yaşamın içinde çözerim" diye karara bağlamıştım.

"Ya gelmezsen", işte o zaman daldan düşmüş gibi olacaktım. Seni eğreti kıyafetlere benzettiğim tam da bu durumdu. Ekşimiş suratımı, çatılmış kaşlarımı, kaymış gözlerimi, sarkık dudaklarımı sevmiyorum. Yamulmuş halimi çekemiyorum. En çok çekindiğim konu ise, sargılarından kaplarından çıkıp ortalıkta sarsak vaziyette dolaşan düşüncelerimdi. Bunları kim tekrar toparlayıp tozlu raflarına, kaplarına koyacaktı? Felaketin esaslısı buydu. Bunun da tedbirini baştan beri "temkinli olmayı ihmal etme" tembihlerimle almıştım.

Dışarda ve içerde konuşmalar, tartışmalar, iç hesaplaşmalar bitmiş, pembe ve siyah renklerin gerçekliği kadar herkes geleceğine inanmış, inandırılmıştı.

Son an yaklaştıkça stres artıyordu. Bilinmeyeni beklemenin verdiği sıkıntı, gerilim doruk noktasındaydı. "Ne olacaksa olsun, artık bitsin bu bekleyiş" diyordum. Adeta onbir yıl geçmişti de şu kısa an geçmekte ayak sürüyordu.

Gerilimin doruk noktasında gelmiştin ve şebekeye bile uğramadan çekip gitmiştin. Bana uğramadığını öğrendiğimde ne olduğunu anlayamamıştım. Algılama gücüm donmuştu. Onbir yıl sonra ilk kez büyük umutlarla beklemek... Şoke olmuştum. Sonrasını anlatacak kelime bulamıyorum. Yalnız ertesi sabah her gün ihmal etmediğim kahvaltıya kalkacak gücüm dahi kalmamıştı. Bunu bilmen yeterli sanırım.

Sabah kalkabilmekte, "Hayalci olma, kendini kaybetme, bırakma!" türü düşüncelerim tek dayanağım oldu. Ellerimi boşa uzatmanın küçük de olsa tedbirini almak ve olabilecek tehlikeleri düşünmenin sevincini yaşıyordum.

Senin gerçek halin bence, koridorda hala canlı ve pırıl pırıl ışık saçan pembe ve siyah çiçeklerdi. Elimde su maşrapası Ceylan'a su döküyorum. Sormadan edemedim. "Sensiz yapabileceğimi bilsem bunlara gerek kalır mıydı?" Ne dersin?

"Tahliye olunca valizleri kapının önüne bırakıp kırlara doğru uçacaktım" ya!...

Bir dahaki sefere... ■

"Şartlı Salıverme" Üzerine

TESLİM ALINAN BİR TOPLUM

Erkan Kayılı

Geçtiğimiz günlerde Meclis'in kabul ettiği bir yasayla başka kararların yanısıra cezaevlerindeki mahkumların önemli bir bölümünün salıverilmesi kararlaştırıldı. Hapiste sadece "devlete karşı suç işledikleri" addedilen tutuklu ve hükümlüler kaldı. Anti-terör yasasının getirdiği öteki bütün baskıcı yasaklamaları ve içeriği hiç bir biçimde tanımlanmamış bir terör kavramının her türlü keyfi tutuklama ve mahkumiyeti mümkün kılacak uygulamalara zemin teşkil etmesini bir kenara bırakarak, "şartlı salıverilme"ye ilişkin düşüncelerimizi açmaya çalışacağız.

Öncelikle yapılması gereken, "anarşi ve terör" dönemi olarak adlandırılan 1975-1980 döneminin ayırdedici özelliklerini açığa çıkarmak ve buradan hareketle neden kısıtlamasız, genel bir affın zorunlu olduğunu ortaya koymaktır. Bugüne kadar, özellikle askeri rejimden çıkış süreciyle başlayan af tartışmalarında zikredilen af gereksinimi, hatta zorunluluğu yeterince ortaya konmuş değildir. Bazı hukuk çevrelerinin ileri sürdüğü itirazların yanısıra, mahkum ailelerinin yakınları lehine çıkarılacak bir af için yürüttükleri mücadele, toplumun bütününü içerecek şekilde gerekçelendirilerek ortaya konmamıştır. Bu durum, 12 Eylül döneminden en çok mağdur olarak çıkmış sosyalistlerin ise, düşünce ortaklığı içinde bulundukları insanların salıverilmesi talebinden ileri gitmeyen çabalarla yetinmeleri, ulusal ve uluslararası hukuk çevrelerini, insan haklarıyla ilgilenen çevreleri vb. bilgilendirmek ve harekete geçirmek için sarfedilmesi zorunlu, ince ve ayrıntılı gayretlerden kaçma kolaylığıyla da birleşen global bir yaklaşım üretememelerinin kaçınılmaz bir sonucu olarak da belirmektedir.

Bilindiği üzere, 12 Eylül askeri darbesini izleyen yıllarda çok insan tutuklandı ve yargılanarak mahkum edildi. Tutuklama furyalarının olanca hızıyla sürdüğü ve cezaevi koşullarının ağırlığı nedeniyle sık sık mahkum ve mahkum ailelerinin direnişleriyle karşılaşıldığı dönemde, oldukça yaygın bir kesimde af tartışmaları gündeme gelmişti.

Çeşitli gerekçelerle Türkiye'de bir af çıkartılması gereğini savunanlar, 1980'li yıllar boyunca Türkiye'nin siyasal gündeminde lanetlenmesi gereken şeylerin başında gelen ve hemen herkesin belki de farklı anlamlar yükleyerek karşı çıktığı "terör" ve "terör suçları"nın bu aftan yararlanıp yararlanmaması gereğinde ayrışmışlardı. Ancak 1970'li yıllar boyunca yaşanan yaygın ve kitlesel çatışmaları "anarşi ve terör yılları" olarak anmak hemen hemen bütün kesimlerin ortak paydasıydı.

"Şartlı Salıverme" yasasının sonuçları üzerine arkadaş-dost çevrelerinde sızlanmayı, üzülmeyi bırakıp çok boyutlu bir anlayışla karşı çıkabilirsek toplumsal bir aşağılanmanın önüne geçebiliriz

Oysa ki, bazı sıkıyönetim mahkemeleri kararlarına dahi kısmen de olsa yansımış olan bir gerçekliğe serinkanlı bir yaklaşım, neden koşulsuz bir genel af sorusuna doyurucu bir cevabı içerebilirdi. 1970-1980 arasında Türkiye toplumu tarihinde benzeri görülmemiş bir alt üst oluş süreci yaşadı. İktisadi, siyasi, toplumsal nedenlerinden ziyade bu sürecin geniş kitleler katındaki yansıması ve ifadesini ortaya koymak için sadece gündelik basın haberlerini taramak yeterlidir. Bu çalkantı dönemi boyunca bütün bir toplum, bu sürecin doğrudan öznesi oldu. Toplumun bütün kesimleri farklı biçimlerde de olsa bu çatışmada yer aldılar. Ülkenin siyasal yaşantısıyla doğrudan ilgilenmeyen insanların bile kaçınılmaz olarak kendilerini içinde buldukları, "politika yapmak" amacı taşımayanların farkında bile olmadan birer unsuru haline geldikleri çatışmalar, bu çatışmanın masumiyetlerinden ciddi kuşku duyulan bazı taraflarınca "terör" olarak adlandırıldı. Cumhuriyet döneminin en ağır bunalımını yaşayan Türkiye toplumunun içinde yaşadığı olağandışı konjonktür, özellikle askeri darbe akabinde, "dış kaynaklı mihrakların yönetimindeki teröristlerin planlı saldırı eylemleri" nin bir sonucu olarak tanımlanıyor ve dolayısıyla "terör yaratıcıları"nın affedilmesi söz konusu edilmiyordu.

Ne var ki, adı geçen dönemi yaşayan hemen herkesin bilebileceği gibi, bu çatışmalar bütün ülke sathına yayılmıştı ve adeta hiç bir gücün engelleyemeyeceği bir boyuta ulaşmıştı.

Bütün toplumsal sınıflar, kesimler, siyasal parti, örgüt ve kişiler bu yaygın çatışmaların bir tarafında yer almıştı. Tahrik ederek, müdahale et-

meyerek, özendirerek, yönlendirerek, çatışan "taraflar"a dolaylı dolaysız destek vererek herkesin katıldığı ve dolayısıyla sorumluluğunu taşıdığı bu çatışmaları, görünürdeki silahlı eylemlerden hareketle küçük grupların yarattığı terörle özdeşleştirmek olsa olsa bazılarının bu süreçteki sorumluluklarını perdeleme amacı taşır. Çünkü askeri darbe sonrasında çatışmaların yaygınlaşması ve kitleselleşmesine bilerek müdahale etmedikleri-ni, kitlelerin varolan partilerden bütünüyle umutlarını kesmelerini sağlamak için sessiz kaldıklarını pervasızca açıklayanların da kendi tercihleri doğrultusunda katıldıkları, bazılarınca iç savaşa geçiş olarak adlandırılan bu süreç, darbe sonrası tutuklanan 600 binden fazla insanın da tanıklık ettiği biçimde kitleselleşmişti.

Gündelik yaşamı imkansız kılınan, yaşama hakkını savunma dürtüsüyle, kendi başının çaresine bakma anlayışıyla silahlanan, evinin önünde nöbet tutan geniş halk yığınlarının belki de büyük bir bıkkınlık ve hoşnutsuzlukla giriştiği çaba ve eylemler, bütün bir topluma ait olmuş bir yaşam biçimine dönüşmüştü. Ayrışma ve saflaşmanın derinleşip bazı devlet kuruluşlarını bile içine almasıyla hızla en ücra köylere kadar yayılan, bölgesel, ailevi, dinsel ve hatta kişisel çelişkilerle de beslenen çatışmaların toplumsal karakterini yadsıyarak, şimdi hapiste bırakılan bir grup insanın Türkiye'nin yaşadığı alt üst oluş sürecinin sorumlusu olarak yargılanıp, mahkum edilip, af kapsamı dışında bırakılması kamu vicdanında da derin yaralar açacak niteliktedir. Çünkü bu dönemi yaşayan herhangi bir gecekondu bölgesindeki bir bakkal, bir fabrika işçisi, emekli bir subay, vs. pekala bu dönemde bazı çevrelere para yardımı yaptığını, sendika-örgüt-oda seçimlerinde bir grubu desteklediğini, silahını oğluna, amcasının oğluna, vb. ödünç verdiğini, yetkisi dahilinde ise bazı insanları işe aldığını biliyor ve bu dönemin yaşanmış olaylarındaki kendi sorumluluğunu vicdanında duyabiliyor. Kendini mecbur hissederek, zorla, çok fazla düşünmeden, kerhen, korkudan, vb. nasıl olursa olsun bu çatışmalarda yer aldığını bilen insanların, şimdi sadece bir küçük azınlığın, kendi yaptıklarının da kefaretini ödemesini kabul-

lenmiş gözükse de bu konuyu vicdani bir muhasebe konusu olarak hep anımsayacağı açıktır.

Kendisini bu çatışma ortamı içinde bulan ve hayatını ancak bu ortama göstereceği uyumla devam ettirebilen insanların gösterdiği direnişi, toplumsal bir olguyu, sadece çatışmaların büründüğü aldatıcı biçimden hareketle terör kategorisine sokmak bir başka açından da sakıncalıdır. Bu, tutuklamalardaki raslantısallık öğesidir. Başka bir deyişle, bugün herhangi bir silahlı eylem suçuyla hapiste yatan bir kişinin yerinde bir başkası da olabilirdi. Yaygın bir çatışma döneminde, şu veya bu kişinin yaşadığı bir olay pekala bir başkasının da başına gelebilirdi ve bu kişiler şimdi hapiste olanların yerinde olabilirlerdi. Para topladığı için tutuklanıp mahkum olanların yanısıra, aynı "suç"u işledikleri halde "başlarına bir şey gelmeyenlerin" sayısının binlerce olduğunu bilmeyen var mı? Bu dönemi bizzat yaşayan herkesin bildiği bu gerçeği ne yazık ki yasa koyucu dikkate almamıştır.

Öte yandan kamu vicdanı, olayların niteliği ve kaynakları konusunda da yasa koyucu ve siyasi iktidarın iradesine aykırı biçimde oluşmuştur. "Terör" olarak adlandırılan olayların MHP ve kontr-gerilla örgütünün işbirliği içinde, zaman zaman MİT ve CIA destekli olarak gerçekleştiğine olan yaygın inanç halen varlığını sürdürmektedir. Sayısız öğretim üyesi, gazeteci, aydının öldürülmesi gibi olaylar açığa çıkarılamamış da olsa, suçluları hakkında bir fikir vardır.

Öte yandan, özellikle yargılama aşamasında çoğu kez hukukçular ve bazı tutuklular tarafından gündeme getirilen "çifte standartlılık", şartlı salıverilmeden yararlanmada getirilen kısıtlamalarla bir hakikate bürünmüştür. Benzer saiklerle ve biçimlerde suç olduğu belirtilen eylemleri yapan kişilerin ideolojik tasniflerle farklı cezalara çarptırılması ve "af" kapsamı dışında bırakılmasının "toplumsal barış" yönünde atıldığı iddia edilen bu son adımla kamu vicdanında yeni bir yara açacağı aşikardır. "Canı sıkıldığı için adam öldüren"lerin serbest bırakılmasının izahı nasıl yapılacaktır ve bu izah nasıl kabul görmektedir? Kalpazanlık, uyuşturucu kaçakçılığı gibi suçlarla, dolandırıcılık, sahte banker-

lik gibi 1980'li yıllarda yaşanan dramların aktörleri serbest bırakılırken, affın esas olarak kendileri için çıkarılması gereken siyasal mahkumların hapiste bırakılması utanç verici bir durumdur. Dünyanın her yerinde af denilince akla siyasal tutuklular gelir. Siyasal tutukluları içermeyen bir affın anlamsızlığı ortadadır. Üstelik bir toplumsal kargaşa ve çatışma döneminin tek sorumlusu ve yaratıcısı olarak üç bin kişinin gösterilerek hapiste bırakılması, yasama görevinin böylesi bir suistimali bütün bir topluma yöneltilmiş bir aşağılamadır.

Kamu vicdanının suç olup olmadığı konusunda ciddi tereddütler geçirdiği olayların başlıca sorumlusu olarak hapiste bırakılan üç bin mahkumun kaderi Türkiye toplumunun geleceğine ilişkin ciddi ipuçları vermek-tedir. Bir toplumun kendi geleceğine güvenle bakabilmesinin, kendi kendisiyle hesaplaşmasını tamamlayabilmesinin ve sağlıklı bir topluma dönüşmesinin tek yolu kısıtlamasız bir genel af olabilirdi. Zaten on yılı aşkın süredir olmadık acılara katlanan, işkence gören, insanca yaşama talepleriyle sık sık direniş yapan tutukluların bu durumlarını kabullenememiş, içine sindirememiş kamu vicdanı, bu son eşitsizlikle bir yara daha almıştır. Yıllardır süregiden adaletsizlik, "çifte standartlılık" tartışmalarıyla beslenerek mağduriyet psikolojisini benimsemiş mahkum ailelerinde son günlerde oluşan beklentilerin yerini bıraktığı yıkım ve öfkenin, yeni yasadan tatmin olmamış kamu vicdanıyla birleştiğinde, toplumsal bir çöküntü nüvesi taşıyacağı düşünülebilir.

Ayrıca Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın gündeme getirdiği ve günlük gazetelerde yer alan genel bir affın söz konusu olduğuna ilişkin açıklamalarla ciddi bir beklenti içine giren mahkumların son anda bu af kapsamı dışında bırakılmasının yarattığı psikolojik ve ruhsal sorunların hesabını kim ve nasıl verebilecektir? On yılı aşkın bir süredir tutuklu bulunan ve en ağır işkencelere maruz kalmış kişiler için, bu son kısıtlama bütün öncekilerden de ağır bir darbe olmuştur.

Öte yandan kendi politik projelerine uygun olarak gündeme getirilen "af"fın sınırlılığının yaratacağı bütün sonuçların sadece yasa koyucuyla sınırlı olduğunun altı çizilmelidir. Hapiste bırakılan insan sayısının azlığına güvenerek, düşünce özgürlüğünü tanıdığını iddia ederek (anti-terör yasası aslında bunu tekzip etmektedir), Avrupa Topluluğu'na katılma isteğiyle aldatıcı adımlar atma kurnazlığıyla çıkarılan "af"fın yol açacağı muhtemel dramlar şimdiden gözler önüne serilmelidir. Yasadan mağdur olan ve yakınlarının gösterebileceği olası tepkilere yönelik önlemler ve hapishanelerde yaşanabilecek olaylar dikkatle izlenmelidir.

Belirtilmesi gereken bir başka nokta da yurt dışında bulunan sanıklarla ilgili kararlardır. Yasa, iki yıl içinde başvurdukları sürece bu kişilerin de yasadan yararlanabileceğini karara bağlamıştır. Ancak henüz haklarında dava açılmadığı için sınırlamalardan ne denli etkilendikleri belirsiz olan 50 bin civarındaki siyasal mülteciyi umut, belirsizlik, endişe ortamına itiverme hakkı kimsede yoktur.

Siyasal iktidarların kendi niteliklerine uygun davranacakları kolaylığına sığınarak, "şartlı salıverilme" konusunda basmakalıp laflarla işi geçiştirmek kabul edilemez. Ne yazık ki, bugün bu yasaya karşı,1985'lerde bile çok daha duyarlı davranmış kesimlerde öldürücü bir sessizlik hüküm sürmektedir. Herkes adeta taş kesilmiş vaziyette olup biteni seyretmektedir. Sosyalistler ise, genel bir affın neden zorunlu olduğuna ilişkin hiç bir analiz yapmamakta, sadece arkadaşlarının salıverilmesi duygularıyla ve adaletsizlik karşısında bazı çevreleri harekete geçirmeye çalışmaktadır. Ancak Irak Kürtlerinin Türkiye'ye sığınması nedeniyle gündemin dolu olmasının da etkisiyle geniş kesimlerce tartışmaya açılamamış olan bu son yasa, arkadaş-dost çevrelerindeki sızlanma,mırıldanma, üzülme çerçevesini aşıp, çok boyutlu ve derinlikli bir düzeye ulaşıp ve "içerde" kalan insan sayısının azlığı yanılsamalarının parçalandığı bir niteliğe büründüğünde, belki de toplumsal bir aşağılanmanın önüne geçilmiş olacaktır. Kendisi gibi düşünmeyenlere karşı gösterilen hoşgörüye ve herhangi birisine karşı yönelmiş adaletsizliği kendisine yönelmiş gibi addetme duyarlılığına sahip olma zorunluluğu ve sessiz kalmayı bir kenara bırakarak harekete geçme görevi ortada duruyorken, siyasal iktidarın teşhiri vb. gibi soyut ve sonuç getirici olmaktan uzak tutumlar yeğlenmekte ve daha da hazini hapiste bırakılan üç bin kişi görmezlikten gelinmektedir.

Her birey, hiç de haketmedikleri halde geçmiş dönemin bütün kefaretini sırtlarına yüklenen üçbin insanın sorumluluğunu üstlenmek zorundadır

Toplumun bütününü ilgilendiren bir hayati konu, öyle görünüyor ki, sadece ana muhalefet partisinin Anayasa Mahkemesi'ne yapacağı düşünülen başvuru ve mahkeme üyelerinin takdirine bırakılacaktır. Halbuki, kendisini doğrudan ilgilendirmeyen ve hatta siyasi düşüncelerini paylaşmadığı insanlara yönelik hukuki, toplumsal ve siyasal adaletsizliğe karşı çıkış, bir yurttaşlık bilincinin ve böylesi bir toplumsal aşağılamanın reddinin gereğidir. Bugün ülkede yaşayan her birey bu uygulamaya karşı çıkma yükümlülüğündedir. Ulusal ve uluslararası hukuk kuruluşlarına, barolara, insan haklarıyla ilgilenen kurumlara, vb. bu son uygulama ve hatta sadece içine hiç bir yorum katmadan anti-terör yasası iletilmelidir. Başkalarını beklemeden, her birey ulaşabileceği her topluluğa bilgi iletme, resmi kuruluşları protesto etme ve toplumsal adaletsizliği, bir kaç yıllık alt üst döneminin bütün kefaretini hiç de haketmedikleri halde sırtlarına yüklenen üç bin kişiden devralıp, bu dönemin sorumluluğunu olduğu gibi sonuçlarını da paylaşarak düzeltme göreviyle karşı karşıyadır. Bu son yasa ile kendisini aşağılanmış hisseden insan sayısının azlığına tanıklık eden tepkisizlik, ne yazık ki, içinde yaşadığımız toplumun bir bütün olarak bu aşağılanmadan ancak uluslararası kuruluşların olası eleştiri ve önerileriyle kurtulmayı beklediğini gösteriyor. ■

Habeas Corpus

YURTTAŞ HAKLARININ LATİNCESİ

Bülent Somay

Üniversitede iktisat dersleri alırken **ceteris paribus** ve **mutatis mutandis** diye iki Latince ifadeyle karşılaşmıştım. Birincisi "diğer bütün koşullar sabit kalmak kaydıyla", ikincisi ise "gerekli değişiklikler yapıldıktan sonra" anlamına geliyormuş. Bu oldukça uzun iki açıklamanın Latince'de ikişer kelimeyle anlatılabilmesi beni hayrete düşürmüştü. Ne kadar ekonomik bir dil! Daha sonra da hukuk alanında iki Latince ifadeye rastladım (hukuk alanında ciddi bir çalışma yaparken değil tabii; Erle Stanley Gardner'ın dedektif/avukat Perry Mason romanlarında). Mason ikide bir **"writ of habeas corpus"** diye bir şeyden bahsediyordu. Diğer terim ise **corpus delicti.** Bu ikinci ifade kolay: Cürmün gövdesi demek; genellikle de cinayet davalarında öldürülen kişinin cesedi anlamına geliyor. Yani öldürüldüğü farzedilen kişinin cesedini bulamazsanız, ya da en azından bu cesedin ortadan nasıl kaldırıldığını tanıklarla ispatlayamazsanız, cinayet davası açamıyorsunuz. Ama diğer terim, **habeas corpus**, bir süre sonra beni epeyce düşündürdü. Redhouse sözlüğü **habeas corpus**'u "ihzar emri" diye karşılıyor. Kelime kelime tercümesi "gövdeyi ortaya çıkar". Latince-İngilizce karışımı **"writ of habeas corpus"** ise bir gövdenin ortaya çıkarılmasını taleb eden resmi yazı demek.

Burada gene Latincenin az kelimeyle çok şey anlatma yeteneğini görüyoruz. **Habeas corpus** emri, bu iki ufak kelime, yurttaşın devlet karşısındaki en temel hakkını ifade ediyor. "Gövdeyi ortaya çıkar": Bu bir yurttaşın, başka bir yurttaş hakkında devletten talebi. Yani devlet, hiçbir yurttaşı keyfince alıp ortadan kaldıramaz. Başka bir yurttaş devletten diğer yurttaşı kendisine sağ salim göstermesini taleb edebilir, onu devletten geri almayı isteyebilir. "Bu zaten açık değil mi!" deyip geçmeyin. Bir

kere 1688 İngiliz Devrimine kadar hiç de açık değil. **Habeas corpus** ilk kez bu devrimle bir hak olarak yurttaşa tanınıyor. Batı Avrupa tarihinde (antik çağ hariç) yurttaşın devlet karşısındaki ilk zaferi. Artık İngiliz devleti istediği yurttaşı alıp hapse tıkıp işkence edemeyecek. Gerçi devlete gidip **habeas corpus** ulan! demek tabii ki her babayiğidin harcı değil o dönemde de. İlle de bir avukatın resmi bir **habeas corpus** emri hazırlaması gerek. Bu da işleri uzatıyor, Avukatlık o zamanlarda pahalı bir hizmet olduğu için bu hakkı parası olanların tekelinde bırakıyor. Ama zaten bütün haklar önce parası olanlar için ortaya çıkar, sonra yaygınlaşır. **Habeas corpus** da 18. yüzyıldan itibaren tüm Anglo-Sakson hukukunun temel ilkesi olmuştur. Bol bol seyrettiğimiz o Amerikan polisiye filmlerindeki "tutuklama anında zanlıya haklarını okumak" olayı bile buradan kaynaklanır.

Nasıl bir uygulama getiriyor **habeas corpus**? Birincisi; tutuklanıp bir polis merkezine getirildiğiniz anda avukatınızı arama hakkınız var (eğer avukatınız yoksa, size orada bir avukat bulması gerek devletin). Bu hak size kullandırılmazsa, kanıt-tanık gerekmeden, tutuklamayı yapan polisler suçlu duruma düşüyor. İkincisi; konuşmama hakkınız var, tüm sorgulama sırasında avukatınızı yanınızda bulundurmaya hakkınız var. Bu da işkenceyi ve dayağı imkansız kılmasa bile oldukça güçleştiriyor. Çünkü işkenceyi polisler için kolay hale getiren, işkence sırasında zanlıdan ve kendilerinden başka tanığın bulunmamasıdır. Üçüncüsü, avukatınız polisin burnuna bir **habeas corpus** emri dayayarak şunu taleb edebilir: Ya suçla ve tutukla, ya serbest bırak. En yakın mahkemeye çıkarıp bir suçlama getirmek zorunda devlet, hem de hemen. Suçlanmamış kişi, gözaltında tutulamaz, sorgulanamaz. Cinayet suçu dışında da tüm tutuklular, kefaletle serbest bırakılır. Bu da Türkiye'de özellikle 12 Eylül sonrasında moda olan "tutuklama yoluyla cezalandırma" kepazeliğine izin vermeyecek bir uygulamadır. Tutuklama, suçun kesinleşmesinden önce yapılan bir şey olduğu için bir ceza yöntemi olarak kullanılması mümkün olmamalıdır. **Habeas corpus** bunu da engeller.

Bütün bu hukuki laflar şuradan aklıma geldi: Nurtopu gibi bir anti-terör kanunumuz oldu Allah bağışlasın. Bu kanunda "terör"ün tanımı polislere bırakıldığı için hepimiz payımızı alabiliriz. Ve bu kanun Türkiye'de zaten geçerli olmayan **habeas corpus** ilkesini tamamen ortadan kaldırıyor. İşkencecinizi şikayet etmeniz bile bir suç artık. Yani elektriği yeyip bir de teşekkür etmeniz gerekiyor. Şimdi hep beraber bu anti-terör kanununa itiraz etmeye başlayacağız. Yargıtaylar, Danıştaylar, Anayasa Mahkemeleri filan. Bence artık bu "karşı" tartışmalarını bir yana bırakıp, bir şey için mücadele etmenin sırası çoktan geldi. Anti-terör kanunu iptal edilse ne olacak? İşkencenin önü kesilecek mi? Polis dayağı sona mı erecek. Sonunda beraat edeceğiniz belli bir 146. madde davası yüzünden beş-altı sene tutuklu kalmanız, sonra da "ay çok pardon, vallahi hata etmişiz" diye timsah gözyaşlarıyla salıverilmeniz engellenecek mi?

Artık Türkiye'de de **habeas corpus** 'un geçerliliğini sağlamak için mücadele etmek gerekiyor. Tutuklu tek başına iken sorgulanamaz. Tutuklunun avukatı yokken verdiği ifade kanıt olarak kullanılamamakla kalmaz, böyle bir ifadenin varlığı, ifadeyi alanlar için bizatihi bir suç oluşturur. Sorguda konuşmamak suç ikrarı olarak kabul edilemez. Haktır. Suç isnad edilmeden sorgulama yapılamaz. Zanlı gözaltında tutulamaz. Sorgulama suç isnadından önce yapılmışsa, bizatihi suçtur. Ayrıca bunları iyice garantiye almak için Anglo-Saksonların düşünmediği bazı tedbirler de alınabilir. Mesela: Her ifadenin altında o ifadeyi alanların açık kimlik dökümü bulunmalı, yoksa geçersiz sayılmalı. Bunun polisin çalışmasını güçleştireceği iddia edilebilir tabii. Evet güçleştirir. Ama zaten bu yazıyı yazarken de polislere kolaylık sağlamak gibi bir kaygı aklımın köşesinden bile geçmiyor. Zaten silahlar onların ellerinde, bir de ben mi onlara kolaylık düşüneceğim. Onlar da Amerikan polisleri gibi **habeas corpus** ilkesini etkisizleştirmek için birtakım hile-i şeriyeler bulsunlar zekalarını kullanıp. Biz de o zaman yeni korunma tedbirleri düşünürüz.

Yurttaşın devlete karşı kendini koruması (devlet kim ve ne olursa olsun) bugün için en önemli sorunlardan biri. Eğer bunun üzerine gerekli hassasiyetle gitmezsek, Anti-Terör kanunu olsun olmasın başımız belada demektir. T.C. Devleti zaten **habeas corpus** ilkesini kendince uyguluyor (corpus, Latince'de hem "gövde" hem de "ceset" demek); onlar "gövdeyi ortaya çıkar" dediğinizde "cesedi teslim etmeyi" anlıyorlar bu ilkeden. Kelimeye doğru anlamını biz yüklemezsek alacağımız da ancak bu olur: Bir ceset.. ■

Şiddetin Yasallaşması Üzerine

TERÖRÜN HUKUKU

Eşber Yağmurdereli

Tarihsel akışın sürekliliği içinde toplumlar, sosyo-ekonomik gelişmenin boyutuna denk düşen bir "hukuk"un çerçevelerinde devinirler. Zamanın kendini bir egemenlik biçimi olarak dışa vuran toplumsal ilişkilerin toplamıyla kesiştiği an, aynı zamanda buna uygun düşen bir "kurallar bütünü" nün bu toplamla örtüştüğü andır. An zaman içinde yayılıp genişleyerek toplumsal gelişmenin ivmesine dönüştükçe, bu "kurallar bütünü" de kendini yaratanlarca gelişmeyi yavaşlatan ya da hızlandıran bir işleve bürünür. Yani hukuk, toplum içinde iktidarı elinde bulunduranların konumları itibarıyla ya tarih karşısında meşruiyetle çakışan bir yasallık ya da yasallığı kendinden menkul bir gayrı meşrulukla kimliğine ulaşır. Bu noktada zor, "yaptırım" sözcüğüne gizlenmiş bir gerçekliğe dönüşürken, toplum içinde ekonomik gelişmeyi sağlayamayan iktidar sahiplerinin elinde şiddete, oradan da politikanın güncel sözlüğünde "terör" katına yükselir.

12 Eylül askeri darbesi ve onun tarih önündeki temsilcileri de kural dışı değildirler. Şiddeti kullanmadaki hırs ve becerileri bakımından tarihteki benzerlerinden bir farkları yoktur. Tarih sadece onları, savundukları sınıf çıkarlarının düzeyine bağlı olarak doğallıkla, insan soyunun evriminin ilk basamaklarında takılan, pervasızlık, intikam, cehalet vb. alt kategorilerde, benzerleri içinde en kötü ünüleriyle ortak bir paydada buluşturmuştur. Onlar, hayatı ilerletmekte yetersiz kalan, rejimi kurtarmaya yetmeyen politikaların siyasal ve hukuksal güvencelerini sağlayabilmek için de şiddeti alabildiğine kullanmışlardır. 12 Eylül askeri darbesi, 12 Mart'la hedeflenen ama içinden geçildiği koşullar açısından yarım kalan, tamamlanamayan bir sürecin tamamlanması çabasıdır. Eksik kalmış, üstesinden gelinememiş görevler son sınırına kadar götürülmek istenmektedir. Toplumsal muhalefete karşı yöneltiği geniş çaplı saldırının ardından önceden açıkladığı siyasal ve hukuksal yapı inşaasının takvimini adım adım izler. Bunu yaparken de bir yandan tarihsel deneyimden çıkardığı derslerin ışığında şiddetin "yeni duruma" uygun egemenlik kurumlarını oluştururken, öte yandan da sınıfsal savunma içgüdüsü vb. konudaki becerisiyle şiddetin yeni araçlarını çatışma odaklarında kullanım alanına sokar. Bunlar, artık bundan böyle "resmiyet" zırhına bürünmüş kurumlar ve araçlardır. Toplumsal muhalefetin bu noktalardaki direnci kırıldığında "yasallık" yerleşik düzene geçer. Ekonomik gelişmeyi sağlayamayan ve kendini yeniden üretemeyen rejimi belirli aralıklarla koruma ve kollamaya yönelik olan gereksinme giderek kendiliğinden ortadan kalkar. Sistem kendisini yasaları ve kurumları aracılığıyla koruyup kollayacaktır artık.

12 Eylül darbesi ve onun temsilcileri kural dışı değildirler. Şiddeti kullanmadaki hırs ve becerileri bakımından tarihteki benzerlerinden bir farkları yoktur

"Şiddet" kendini devlet ve egemenlik kurumları içinde yasallaştırdıkça, hükümet, geniş halk yığınlarına sunulan karanlık ve sessizliğin kaynaklarından sadece biri olma konumuna kadar geriler. Sistem hükümetlerden de nisbi bağımsızlaşan bir etkinliğe geldiğinde, yaşamın tüm alanlarını özgürce kuşatması altına sokar. Hükümet değişikliklerinin yarattığı kararsızlık ve belirsizlikler, bugün için sadece geçmişe özgü olan olgulardır. Parti karşıtlıkları bir yana, dengeleri bile yine geçmiş yaşanmışlıkların kendilerini bugüne aktarmayan bir parçasıdır. İktidarın bu tarz yeni biçimlenişi, açıktır ki, devleti ve egemenlik kurumlarını parti paydasından da kurtarmıştır. Artık zor, görünür, görünmez kendini her türden varedişiyle, parti eğilimlerinin de dışında, onların iradelerinden geniş çapta etkilenmeksizin, toplumsal muhalefetin ezicisi olarak apaçık ortadadır. Bu durum devlet için eskiye göre ek bir kazanımdır ve ulaştığı yeni niteliğin de özüdür.

12 Eylül sonrasında sıçramayla süren, ekonomik olarak kendini "yeniden üretemeyen" sistemle, siyasal olarak buna uygun bir "yeniden yapılanma" ihtiyacı arasındaki karşıtlığın bir "birlikte" çözümlenmesi çabasıdır. Dönem içinde, ekonomide varolanı büyütemeyen ama büyük emekçi sınıf ve tabakalardan küçük karşıtlarına değer aktarımının kanallarını sonsuz sayıda çoğaltarak çeşitlendiren "liberalizmin" ekonomik politikaları ne denli alternatifli ise, bu akışı zaptı-rapta bağlamak amacıyla toplumun siyasal "yeniden yapılanması" çabası da o denli alternatifsizdir. Büyüyemeyenle-büyüyen karşıtlığını birliğe götüren biricik unsur ise zordur.

Dinamizmini yitirmiş bir sistemin var olma savaşımında baskıdan başka kullanabileceği herhangi bir araç yoktur. Baskı da bir çözüm değildir ama

gelişme olmayınca bu noktadan geri dönüş de olanaksızdır.

Son on yılda tekelcilik koşuluyla ironi oluşturan liberal politikalar uygulanıyor olmasına rağmen, sisteme işlerlik kazandırabilecek ne sermaye birikimi sağlanabilmiş ne de önceden öngörülmüş ekonomik hedeflere ulaşılabilmiştir. Bu nedenle Türkiye kapitalizmi "yeniden yapılanma" ile siyasal, ekonomik, hukuksal, askeri vb. gibi araçları birlikte ya da seçmeci olarak kullanarak kendini yığınların öfkesine karşı koruma ve kollama amacındadır. Çünkü, sonuç olarak ekonomik gelişmenin önünü açamayan "siyasal zor" ancak ve sadece zorbaca bastırmanın ve sindirmenin fonksiyonu düzeyinde kalabilir. Böylece de zorbalık, kendi kurallarını yaratan ve uygulayan kurumların kimliğinde, karşıt bir zorla tasfiyeye uğrayacağı ana dek toplum yaşamında kalıcılaşır. Seçimlerle başa gelmiş olsa bile her hükümetin, baskının ve onun yasalarının korumacılığına sığınması ve tehditlerle ilerleyen bir sertleşmenin siyasal işleyişi sürecine tabi olması kaçınılmazdır. Partiler ve hükümetleri, ancak sistemin çerçevelerini zorlamayan, iç işleyiş kurallarını özünde ihmal etmeyen ama gerek yığınların ekonomik istemleri ve gerekse de onların demokratik gereksinmeleri konusunda hiçbir iyileşmeye yol açmayan yaklaşımlarıyla, güncel politikanın dar manevra alanlarında, aralarındaki sözde benzemezliklerin ince ayrımları üstüne söylemler üreterek varlıklarını sürdürmeye çalışırlar. Bu koşulda vaadedilen-le-gerçekleşen arasındaki karşıtlıkta ortaya çıkan sonuç, yaşamı her an yeniden üreten yığınların, her alanda yaşam koşullarında kötüleşme ve dinamizmin ta kendisi olmalarına rağmen onlara uygun görülen sessizliktir. Öte yandan da, bu sonucu sağlayan ve kalıcılığı da güvenceye bağlanmış kurum ve araçlarında uygun biçimde yaratılması ve onlara sürekli bir işlerlik tanınması da gerekli ve zorunludur. İşte bu zorunluluk, hukukun bir üst kategori olarak böyle bir işlevi görecek en uygun araç konumuna getirilmesinin de nedenidir.

Bir kurtarma operasyonu olarak 12 Eylül askeri darbesi öncelikle sisteme karşı nisbeten örgütlenmiş emekçi kitlelerin ve tüm kitlesel hareketlenmelerin üstüne şiddetin açık araçlarıyla yürüdü. Zira bu güçler, sistemi tasfiyeye yönelik bir hareketliliğin ana unsurları olarak görülmekteydiler. Hedeflerini ve katedeceği aşamaları önceden tam belirlemiş, programlanmış bu saldırı gerçekleşme süreci içinde kurallarına bağlı, rastlantılara yer bırakmayan bir karakterdedir. Saldırı öngördüğü hedeflere ve kullandığı araçlara uygun kurallar çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Saldırının sindirmeye yönelik ilk sonuçları alındığında da toplum beklenen sessizliğe girdi. Bu saldırının başlıca hedefi olanlar dahil hiç bir kesimden ciddi bir direnişle karşılaşmayanlar, kısa zamanda yeni duruma denk düşen bir yasallığı oluşturmakta da gecikmediler. Çünkü, direnme potansiyeli taşıyan her yapı, sindirmenin kendisi için yaratacağı olumsuz sonuçları bilme durumundaki her toplum kesimi ve bunların nisbeten örgütlülüğe ulaşmış unsurları, kendini işlevsiz kılabilmenin bir yolunu ya da mantığını bulabilmişlerdi. Bu süreç, aydınların yutulması, üniversitelerin denetime sokulması, partilerin, sendikaların ve derneklerin zincire vurulması ve gemi azıya almış, kendini her tür sınırlamadan azade kılmış bir anlayışın, sistemin siyasal-hukuksal tüm ihtiyaçlarına cevap verecek tarzda kendini gerçeklemesiyle birlikte ilerledi. Verili hukukun bile suç saydığı bir eylemi, -anayasayı, anayasada belirtilen kurallar dışında değiştirme ve yürürlükten kaldırma, parlamentoyu feshetme- eylemini gerçekleştirip bu suçu işleyenler, hukuku en başta savunma ve uygulama sorumluluğunda olan yüksek yargı organları başkanlarınca kutlandılar. Beş cahil adam oturup da 13 ay içinde 229 yasa çıkardıkları zaman, bilimsel özerkliklerine son verdikleri üniversiteler tarafından fahri hukuk doktorluğu ünvanlarıyla ödüllendirildiler. Saldırının kaynağı, yaratıcısı ve gerçekleştiricisi kapsamına girenler için halka karşı en ağır suçları pervasızca işlemenin tüm yolları böylece açılmış oldu. Onlarca kişinin idamına yol açan cinayetler bu yolla gerçekleştirilebildi. Tüm varoluşunu kendi kurtuluşunun yoluna koyan, bu tutumuyla da bir blok halinde ülkedeki demokrasi mücadelesi saflarında yer tutan Kürt halkına ve onun siyasal önderliğine karşı giderek yoğunlaştırılarak sürdürülen terör, hep buralardan geçti geldi. Bu yolla ideolojik kuşatma yaşamın bütün alanlarını etkisi altına aldı, sarıp sarmaladı. Şiddetin kurumları ve araçları, toplumsal dokunun derinliklerine özgürce yerleştiler ve kalıcılaştılar.

12 Eylül askeri darbesi ile kendini açığa vuran anlayışın da bir hukuku vardır. Kimilerince ifade edildiği gibi bu anlayış hukuksuz ya da hukuk dışı değildir. 12 Eylül de tarih önündeki her yeni oluşum gibi kendine özgü hukukunu yaratmıştır. Bir tanrısal hukuk, bir doğal hukuk, bir mutlak hukuk olmadığı sürece, her devlet biçimini değiştiren boyuttaki her girişimin, kuruluşuna katkıda bulunduğu yeni oluşuma özgü bir hukuku olacaktır. Bu nedenle "hukuk dışı" söylemi, dilin günlük ihtiyaçları dışında teknik anlamda bir değer ifade etmemektedir. Oluşmuş yeni biçimiyle devlet, ona bu yeni biçimini kazandıran güç yerli yerine oturup egemen konuma yükseldiğinde, kendi aracılığıyla, her koşulda, bu egemenliğe yönelmiş ya da yönelecek madi ya da potansiyel toplumsal muhalefete karşı terörü yine verili terör hukuku çerçevesinde yürürlüğe sokar. Terör sürekli görünmese de, varlığını her an hissettirmese de, artık her koşulda, her an kendini var kılacak bir hukuk sistemi haline gelmiştir. Bu "terör hukuku"dur. Bu noktada, "zor"la, silahlı zorbalığın fiili eylemi arasındaki ayrım çizgisi de netleşmektedir. Aldatıcı görünümler arkasına, ya-

sallaşarak, kurumsallaşarak kendini gizlemiş olan bu "zor"la, "silahlı zorbalığın" her türden biçimi arasındaki ayrımı mutlaka görmek gerekmektedir. Bu durum kavranılmadan, kendini gerekmedikçe "silahlı zorbalık" olarak dışa vurmayan egemenliğin, her durumda batmayan, kendini açıkça ele vermeyen "zor"unun kurumlarını ve araçlarını anlamak mümkün değildir. Anlaşılacağı gibi, işte "zor"un her türlü biçimiyle üstüne temellendiği bir 12 Eylül hukuku vardır. Bu hukuk kendine temellük eden burjuva hukukunun zorlanmış, yeni koşullara uydurulmaya çalışılmış bir biçimi de olsa, yine burjuva hukukunun dışında bir hukuk da değildir. Sistemin çıkmazına denk düşen, tarihin özgün bir kesitinde, yaşanan anın ihtiyaçlarına cevap verdiği kanısı ve amacıyla oluşturulmuş bir "terör" hukukudur. Yeni durumun yarattığı koşullara uygun olarak devlet, kurumları ve yasalarıyla yeniden şekillendirilirken oluşturulan bu hukuk, özünü oluşturan tüm zorbalığına rağmen, ilişkilerin yasal belirlenmesi amacında ortaya konmuş bir toplumsal gerçekliktir.

Bir bakıma o, kendi özgünlüğü içinde, yasaları ve kurumlarıyla, emekçi sınıf ve tabakaların yaşam koşullarını ve ilişkilerini bir cendereye sokabilmenin kuralları toplamıdır da. Tarihin tanıdığı en büyük barbarlıkların bile sosyo-ekonomik gerçeklikler üstüne oturmuş kuralları ve bir hukuku vardır. Hitler de, Mussolini de "benim anayasam" dedikleri anayasalara sahip olan insanlardı. Bu nedenle Kenan Evren'e 12 Eylül rejimine bir anayasayı çok görmemek gerekir. Dolayısıyla 12 Eylül rejimini hukuk dışı diye tanımlamak hukuku mutlaklaştırmaktır. Onun hem yadsıyarak içinden geldiği hem de oluşturduğu bir hukuk düzeni vardır. Açıktır ki, 12 Eylül rejimi verili hukuk çerçevelerinin dışına çıkmıştır. Yadsıdığının yerine ise kendi ihtiyaçlarına uygun düşen bir hukuku ikame etmekten de geri kalmamıştır. 12 Eylül rejiminin ikame ettiği bu hukuk varolanın kendi çerçevelerinde değişip dönüşmesiyle ortaya çıkmış bir hukuk da değildir. Yani bu hukuk, sıradan değişim ve dönüşümler sonrasında kendini varetmiş bir gerçeklik olarak da görülemez. Kısaca 12 Eylül'ün hukuku, verili bir hukukun tahribiyle yerine "terör"ün hukukunun geçirilmesiyle kendini açığa vuran bir gelişmenin ürünüdür ve onun hukukudur.

Anayasadan yönetmelik ve genelgelere kadar tüm hukuk metinlerinde Eylül rejiminin terörcü ruhu bütün özellikleriyle kendini ortaya koymaktadır. Uygulamada yasaların genelliğinden, tek tek olgular ve kişiler düzeyinden özele geçildiğinde, metinlere gizlenmiş şiddet bir nesnelliğe dönüşmekte, açığa çıkan özüyle gerçek kimliğine ulaşmaktadır. Yargılama süreçleri şiddetin nesnesine kavuştuğu, bir gerçeklik olarak kendini varettiği uygulama alanlarıdır. Bu nedenle İstiklal Mahkemeleri'nden Sıkıyönetim Mahkemeleri'ne, oradan da DGM'lere uzanan bir tarih çizgisinde mahkemeler, devlet terörünün tüm işlevselliği ile ete kemiğe büründüğü bir sürekliliğin de ana uğraklarıdır. Tarihin belleği bu uğraklarda yüzyüze gelen karşıt çıkarların savunucularının zamana düştükleri izi, şiddetin tarihsel serüveninin anakroniği olarak kaydediyor.

Gayet iyi biliniyor ki, "terörün hukuku"nun uygulama alanlarında tüm hazırlık soruşturmaları işkence ile başlamaktadır. Çoğu kez ölüm ya da sakatlanmalara varan bu sorgulamalarda, "işkence" tanımında ifadesini bulan şiddetin en kaba biçimi, bir başka tür şiddetin, yasallığın kanallarından süzülüp

Anayasadan yönetmelik ve genelgelere kadar tüm hukuk metinlerinde Eylül rejiminin terörcü ruhu bütün özellikleriyle kendini ortaya koymaktadır

gelmiş "siyasal zor"un ağır hapis cezaları ya da idamlar biçiminde nesnesine ulaşabilmesinin aracı olarak kullanılmaktadır. Siyasal iktidar bir yandan BM'in"İşkenceye Karşı" sözleşmesini 1988'de uygulayan ilk ülke olmasının propagandasını yapmakta, öte yandan da sözleşme hükümlerine uymamakta direnmektedir. Onayladığı için iç hukuk kuralı haline gelmiş sözleşme ile hükümet, işkence ile alınmış ifadelerin geçerli olmadığını kabul etmekte, sözleşmeyi uygulamak yükümlülüğü altına girmektedir. Siyasal iktidar, hukuku tüm benzerleri gibi, ancak kendi çıkarlarına uygun yasallıkla çakıştığında değerli bulmakta, tersi durumda ise kendi koyduğu yasallığın dışına kendini taşımakta bir sakınca görmemektedir. Çünkü yasallık, egemenliği ve onun kullanım araçlarını etkin biçimde kullanabilmenin güvencesi olduğunda bir değer taşımakta, bunun engelini oluşturduğu zaman ise bir anlam ifade etmemektedir.

Oysa yasallık, meşruiyetle çakışan, onunla özdeşleşen bir konuma yükseldiğinde bir anlam taşır. Meşruiyete temellenmiş bir yasallık ise, değerini tarihsel akışa uygun düşen bu durum nedeniyle kazanır. Tarihi ilerletmede etkin olan her toplumsal güç meşrudur ve kaynağını burada bulan her meşruiyet, kendine göre belirlenen bir yasallığı yaratmakta da gecikmez. Tarih karşısında bu biçimde oluşan her etkinlik ve her tavır alış, kendine karşı olan her yasallığı gayrimeşru ilan eder, işlevsiz duruma getirir. Tarihi ilerletme gücüne sahip olan her toplumsal oluşum, gelişmesinin engelini oluşturan bütün yasallıkları parçalar ve kendine tabi kılar.

Türkiye'nin 1980 öncesiyle kıyaslanamayacak ölçüde yasal cenderelerin içine sokulmaya çalışılmış bir toplumsal güç, hiç bir zaman için içine sığmayacağı, içinde devinemeyeceği yasal çerçeveleri, bahar eylemleriyle parçaladı, onları işlevsiz hale getirdi. Eyleminin muhtevasıyla meşruiyete ulaşan bu güç, yasallığı ve onun siyasal-hukuksal dayanaklarını gayrimeşruluk konumuna itti. Tarihe karşı duran yasallığın "şiddet"i kendi karşıtına ister istemez boyun eğdi. Böylece 12 Eylül darbesinin yarattığı "terörün hukuk"u tarih içindeki değerini buldu ve gayrimeşruluk temelinde yerine oturdu.

"Terörün hukuku" yargılamaya dönük yanları ve mahkeme kararlarıyla tarih karşısında yine aynı gayrimeşruluk zemininde duruyor. Geniş toplum kesimlerince "yasallığı" mahkum edilmiş bu yargılamaların ve sonuçlarının onların oluşturulduğu süreçler ve kullanılan yöntemler gözönüne alındığında meşruluğundan sözedilemez. Hiç bir zaman meşruiyet kazanamamış olan bu uygulamaların daha uzun süre bir yasallığın ardına gizlenerek varlığını sürdürmesi mümkün olamaz. Artık beklenen, terörün hukukunun ve onun temsilcilerinin tarih önünde tecrit ve teşhirine yönelik çabalarda varolanı ve sahip olunanı tarihin kanallarına aktarmaktır. ■

Nasıl İnsanlarsınız Siz,

Mecit ÜNAL

Çıktım.
Çıkar çıkmaz sana yazdım.
Sesini duymak istiyorum, dedim; sesin kırmızı bir kadife...
Sesin kırmızı bir kadife mi dedim?
Değil!
Sesin La Mer.
Trois esquisses symphoniques: De l'aube a midi sur la mer, Jeux de vagues, Dialogue du vent et de la mer

Şafaktan Öğleye Kadar Denizde, Dalgaların Oyunu, Rüzgarla Denizin Konuşması. Lali Berte; Sesi'n Deniz!.. Bana bir telefon numarası gönderdin. Cumartesi-pazar dışında, her gün saat 11-18 arası. Cumartesi-pazar dahil, günlerce telefon ettim. Her telefon edişimde tanımadığım biri çıktı karşıma. Orda senin adında kimsenin olmadığını, telefonu boş yere meşgul etmememi, yoksa polise başvuracağını söyleyerek sertçe yüzüme kapadı. Ama nasıl olur? Ya numara yanlıştı, ya da her defasında ben karıştırıyordum. Rakamları birbirine karıştırırım. Bu yüzden, kocaman kocaman yazarım, ezberleyemem bir türlü. Bu durumda ne yapılır, kalkıp adrese gittim. Tam olması gereken yerde, yokuş yukarı öyle bir sokak, nergisgillerden hoş kokulu bir çiçeğin adında öyle bir apartman yoktu. Elli yıl önce, Sultan II. Mahmud zamanında yapılmış bir konak varmış. Çocuklar top oynuyorlardı bakımsız kalmış bahçede. İnanamadım! Nasıl inanabilirdim, ya bana yazdıkların?..Hepsini teker teker zarflarından çıkardım. Her biri tek başına, varoluşuna dair ayrı bir kanıt olarak başucumda duruyorlar. Ama...Ama kağıtlar boştu! Tek satır, tek sözcük yoktu. Uçmuşlardı. Korktum. Müthiş bir paniğe kapıldım. Üşüdüm. Kat kat giyindim. Yatağa girdim. Ne kadar battaniye varsa üstüme çektim. Tortop oldum. Sana sarılır gibi sımsıkısımsıkısımsıkı kendime sarıldım. Birden...:irden bütün bunların düş olabileceği aklıma geldi. Çıkmam da, çıkar çıkmaz sana yazmam da- bende bir adresin olduğunu ve bana mektuplar yazdığını da nerden uydurmuştum?- sesini duymak istemem gibi, bana bir telefon numarası göndermen de, günlerce telefon etmem de düştü. Günün her anı, gelme vaktine kurulmuş bir çalarsaat ayarında seni beklemekle geçerken düşlemiştim. Kalktım ve battaniyeleri topladım, kat kat giysileri çıkardım, kağıtları zarflarına yerleştirdim. Yeniden düşlemeye, düşlerken beklemeye, beklerken aramaya başladım. Saatin tik taklarını sen de duyuyor musun? Lali Berte, ben burdayım!

-Ben de burdayım!
-Ben de!
-Ben de!
-Ben de!

-BİZ BURDAYIZ!
Sessizlik.

- Hadi, köşekapmaca oynayalım. O köşe senin, bu köşe benim. O köşe yaz köşesi, bu köşe kış köşesi...
-Olmadı! O köşe yaz köşesi, bu köşe kış köşesi. Ortadaki su şişesi
-Ben su şişesi olmam!
-Ben de olmam!
-Ben denizfeneri olmak istiyorum.
Birbirlerine bakarlar. Sessizlik.

-Kel Abbas'a ne dersiniz?
Bekler. Yanıt vermezler. Kendi kendine tekrarlar.
-Kel Abbas, Kel Abbas? Ne var Kel Abbas? Kel Abbas'ın selamı var, selam söyle Kel Abbas'a...
-Ben denizfeneri olmak istiyorum.
Sessizlik.
-Bu da olmadı. Başka ne yapalım?
-Yaa, ne yapalım?
-Sahi ne yapalım?
-Doğru ya, ne yapalım?
-Ben denizfeneri olmak istiyorum.
Birbirlerine bakarlar. Sessizlik.

-Buldum! İn cin top oynayalım.
-Hayır, bir şarkı söyleyelim.
-Evet, bir şarkı söyleyelim.
-Ne söyleyelim, ne söyleyelim?
-Ben denizfeneri olmak istiyorum.
Bir uçak geçer. Durur, göğe bakar, bağırır, el ederler.
-Heeey, ben burdayım!
-Ben de burdayım!
-Ben de!
-Ben de!
-Ben de!

-BİZ BURDAYIZ!
-BEN DENİZFENERİ OLMAK İSTİYORUM!..
Uçak bulutlarda kaybolur. Sessizlik.

Lali, ben denizfeneri olmak istiyorum; idamlar yirmi, müebbetler onbeş, biz burdayız. Baştan, herkes çıkacak, dediler. Umut dağıttılar. Bayrama yetişecek, yetişmeyecek tartışmasına girdiler. Her şeyi öyle bir ayarladılar ki, kaşla göz arasında, ve üstelik alkışlarla, 141, 142 ve 163'e şiddet, korkutma, tehdit - buna elbet ima da dahil- unsuru eklenerek, daha ağır koşullarla terör yasası geçti. Duymadılar. Görmediler. Anlamadılar.

(Duymadınız, görmediniz, anlamadınız. Zaten siz duymazsınız, görmezsiniz, anlamazsınız! Yapılacak önemli işleriniz vardır, işlerinize koşturursunuz! Arada bir-Seçimden seçime- parmak kaldırırsınız! Çoğu kez-her on yılda bir- onu da alırlar elinizden, gıkınız çıkmaz! "Uy" de-

Lali Berte'ye Mektuplar

Nasıl Bir Ülke Burası

nilmiştir; ilahi buyruk, uyarsınız! Grevi yasaklanmış madenci; evi basılıp götürülmüş öğrenci, öğretmen, işçi; telle boğulmuş, yedisi birden aynı odanın içinde ağızlarından kurşunlanmış gençler, karnı deşilmiş cesetler, yakılıp yıkılmış evler, göğüsleri kesilmiş kadınlar -Şimdi onların katilleri, devlete karşı işlenmiş suçlar kapsamına girmediği için yeni yasayla dışarda- toplanmış kitaplar, dergiler, gazeteler; kapatılmış ve malvarlığına elkonmuş sendikalar; yıkılan kondular, sokak çeteleri, çek-senet mafyaları;oturacak ev, okuyacak kitap, yiyecek ekmek bulamadığı için üniversiteden ayrılmış öğrenciler- ama bakkallar özgürlük satmaz; kürsülerinden kovulmuş öğretim üyeleri; her gün her saat sözle, bakışla cinsel tacize uğrayan kadınlar; sürgün ve sansür; işkencede ölüm ve intihar; hukukta çifte standart, sizi ilgilendirmez! Nasıl insanlarsınız siz?

Sahi, nasıl insanlarsınız siz, nasıl bir ülke burası?)

Biliyor musun, o gazeteci arkadaş da çıkanlar arasında. Star 1'de ropörtaj yaptılar. Özgürlük nasıl bir şey diye sordular. Salıncakta sallanan bir çocuğa benzetiyormuş. Ben hiç bir şeye benzetemiyorum. Özgürlük hiçbir şeye benzetilemez ki! Ben özgürlüğü özgürlüğe benzetiyorum. Tıpkı seni sana, aşkı aşka benzettiğim gibi. Bir resim, bir şiir, bir imge ne anlatıyorsa odur. Her şey, ne anlatıyorsa yalnızca o oluncaya kadar birilerinin burda kalması gerek. Şimdi sıra bizde. Bir gün biz de çıkacağız.- şapkayı yana yıkacağız. Bizden sonra başkaları gelecek.

Biz bir süre daha burdayız ya, ben ışıkçı oldum. O arkadaş giderken ışıkları bana bıraktı. Depoyu doldurmayı, ısıtıcıyı takmayı... O burdayken sabahları erken kalkar, çayı demler, yumurtaları ocağa kor, nöbetçileri kaldırırdı. O gidince aramızda paylaştık. Ben ışıkları söndürüyorum. Gece saat onikiyi bekliyorum. O saatte sayıma geliyorlar. sayıyorlar, sayıyorlar onyedinci yok! Onlar onaltıdan yukarı çıkamayınca- yirmisekizdik, onaltı kaldık- onyedinci dışarda diye öyle bir umutlanıyorum ki! Onyedinci dışarda oldukça umut var, değil mi var?

Ama sen, gözlerin şehla mı, değil mi, bilmiyormuşsun. Bilmek istiyormuşsun. Yazdıklarımda ve yazmak isteyip de yazamadıklarımda, olursa, biz Eskişehir Enözeltip'e gitmezsek, bundan sonra yazacaklarımda da yüzünü arıyormuşsun. Daha bulamadın mı? Bulabilir misin? Şimdiden sonrasına verilecek olası bütün sözleri kıyıda bırakıp, öyle Hayırsızada'ya kadar değil, daha daha ötelere yüzebilir misin? Ters çevrilmiş bir kumsaatinin bin yıllık akışı boyunca o çok büyük alana o çok büyük ipek beyazperdeyi dokuyabilir misin?.. Başlangıçlar sona kalmaz. Perdede her zaman mutlu son yoktur...

(Evet. Belki anlatmak daha kolay olurdu, konuşmayı hiç bilmesek.) ■

89'dan 91'e Sendikalar

KAMU SÖZLEŞMELERİNDE KRİTİK DÖNEM

Çiğdem Çidamlı

91 Mayıs-Haziran aylarında 89 Bahar Eylemlerinin yaratıcısı olan kamu işçileri, işçi sınıfı gündeminin birinci maddesi olacaklar. Sözleşmeleri 1 Ocak 1990'da sona eren 500 binden fazla işçinin büyük çoğunluğunun bağlı olduğu işkolları şu anda uyuşmazlık sürecinde. Türk-İş Koordinasyon Kurulu, bu uyuşmazlıkların çözülememesi durumunda toplu greve çıkma tarihini 15 Haziran ya da 1 Temmuz olarak açıkladı, ancak, iki yıl öncesinin aksine, bu yıl, kamu işçileri henüz yaygın bir eylemlilik veya böylesi bir eylemliliğin hazırlığı içinde değiller.

Kamu sözleşmelerinde kritik döneme girilirken, devam eden Hava-İş grevi ve kamu işçilerine yönelik saldırı da, 1 Mayıs'ın hemen öncesinde yoğunlaştı. Özal'ın, Türk-İş Cemil Çiçek görüşmesine anında yansıyan "Yüksek ücret isterlerse, KİT'leri hemen kapatırız" tehditi, iktidarın artık sistemli hale getirdiği sınıfa yönelik saldırının şiddetini ciddi biçimde artıracağının sinyalini veriyor.

89 eylemlerini izleyen iki yıl, kamu işyerlerindeki sözleşmelerin, diğer işkollarındaki sözleşme ve eylemlilikleri belirleyici bir nitelik taşıdığını gösterdi. Ancak süreç bu yıl, 89'dan oldukça farklı dinamiklerin etkisi ve kapsamlı bir saldırı altında gerçekleşecek. Yaşanacakların, 89'dan oldukça farklı bir konjonktürde olsa da, "toplu sözleşmelerin bağıtlanması" çerçevesinde somutlaşacak olması nedeniyle, işçilerin taleplerinde radikal bir nitelik değişimi sözkonusu değil. Bununla birlikte, 89 Mart-Nisan'ının basit bir tekrarını beklemek yanıltıcı olacak. Kamudaki uyuşmazlıklarda yaşanacak olası gelişmeler, işçi sınıfı hareketinin önümüzdeki dönemde alacağı özellikler ve ivme açısından önem kazanırken, gerek bu eylemler sırasında gerekse 91 1 Mayıs'ında yaşanacakların iki yıllık sürecin değerlendirmesi ışığında ele alınması zorunlu.

89 Kamu Sözleşmeleri

İşçi hareketi, 89 Mart-Nisan aylarında toplu sözleşmeleri çıkmaza giren kamu işçilerinin eylemleriyle önemli bir ivme kazandı. İşçi sınıfı bu ivmeyle birlikte, soldan akademik çevrelere, siyasal partilerden toplumsal muhalefetin diğer kesimlerine dek, bu hareketle ilgili farklı niyet ve beklentilere sahip çeşitli çevrelerin de ilgi odağı haline geldi. Bunlardan kimisi için az ya da çok kapsamlı politika değişikliklerini zorunlu kıldı ya da yükselen hareketliliğe bir kez daha hazırlıksız yakalanmamanın önemini kavrattı.

Kamu sözleşmelerinde kritik döneme girilirken gündeme gelen "KİT'leri kapatma" tehdidi sınıfa yönelik saldırının şiddetinin yükseleceğini gösteriyor

89 Baharına kadar, "Türk-İş tabanı" olarak adlandırılan ve hoşnutsuzlukları dile getirilen işçiler, artık, "işçiler" olarak sahnede yani sokaktaydılar; taleplerini ve bunları isteme biçimlerini dolayımsız biçimde sergiliyorlardı. Genel özellikleri "kitlesellik", "meşruluk" ve "bağımsızlık" biçiminde sıralanan Bahar Eylemleri'nde, en fazla öne çıkan "açız" ve "genel grev" sloganları, bu genel özellikleri ve sonraki iki yıllık sürecin de dinamiklerini belirleyen ana zeminin ifadeleriydiler.

"Açız" sloganı ve bu talebin iki yıl içinde aldığı çeşitli biçimler ("Sadaka değil hak istiyoruz", ve giderek bu talebin en "siyasallaşmış" ifadesi olan "Çankaya'nın şişmanı işçi düşmanı") on yıldan fazla süredir maruz kalınan mutlak yoksullaştırmanın giderilmesi, bölüşümdeki ücret payının yükseltilmesi talebini yansıtıyordu. "Genel grev" sloganı ise, bu talebin gerçekleştirilmesi için gerekli mücadele ihtiyacı ve çağrısının, işçi sınıfı bilincindeki henüz en genel ve muğlak biçiminin ifadesiydi. 89 eylemlerinden sonra kamu ve özel sektör işçilerinin paylarını yükseltme talebi, sürecin özellikle birinci yarısında görüntüsel ve kısmen de olsa daha sancısız biçimde giderildi. Kuşkusuz işçilerin "açız"la ifade ettikleri mutlak yoksullaşma durmadı, üstelik yoğun işten çıkarmalar işçi sınıfının fiziksel koşullarında önemli bir kötüleşmeye yolaçtı. SSK'nın Sabah gazetesinde yeralan bir raporuna göre, 1990'da brüt ücretlerdeki artış, kamuda yüzde 107 özelde yüzde 78 düzeyinde kaldı ama bu artışlar ilk anda bir "parasal illüzyon" da yarattı.

"Açız" ve "Genel Grev" sloganlarının yansıttığı taleplerin son derece içiçe geçmiş bir durumda bulunması sonucunda, 89 eylemlilikleri, işçilerin iki farklı odakla, iktidar ve merkezi sendikal yapılarla nesnel bir mücadele içine girmesi anlamına da geldi. Bu anlamda, eylemlere atfedilen "bağımsızlık" özelliği, planlı bir çıkışın değil, geleneksel sendikal merkezlerin, sınıfın bu birleşik isteğine yanıt verecek politika üretme yeteneksizliğinin yarattığı patlamanın bir sonucuydu. Patlama, bu mücadelenin iki nesnel hedefini, döneme uygun hazırlık yapmaları gerektiğinin de farkına varmaya sevketti. İşçilerin kendi somut durumlarını böylesine

kendiliğinden bir bilinçle kavramalarının eylemliliğe vurduğu damga, iktidar ve merkezi sendikal yapıların, süreç içinde oluşturdukları karşıt politikaların etkinlik ve başarı kazanma şansını da yükseltti. İki yıllık kamu-özel sözleşmeleri çevrimine paralel hareketlilikteki iniş-çıkışlarda bu karşıt politikalar önemli bir rol oynadı.İşçilerin yükselen mücadelesinin bir ifadesi olarak gündeme gelen "Genel Grev" isteğinin Türk-İş ve sendika genel merkezleri tarafından 3 Ocak eylemiyle evlere hapsedilmesi ve Zonguldak madencilerinin barikattan dönmek zorunda bırakılmasıyla işçi hareketindeki iniş başladı. 1991 başında başlayan bu iniş ve savaş politikalarının sarmaladığı koşullarda gündeme gelen grev ertelemeleri, sözleşmelerin imzalanması, yaygın işten çıkarmalara karşı etkin eylemlerin gerçekleşmemesiyle somutlanan dip noktası, sınıfın bu politikaları nesnel anlamda aşamamasının sonucuydu.

İşveren-Devlet

ANAP iktidarı ve Özal'la simgelenen, toplu sözleşmelere doğrudan müdahale eden, grevdeki işçilere savaş açıp grev kırıcılığı yapan işveren- devletin sendikal alanda açık bir aktör haline gelmesinde 89'dan sonra önemli bir ivme gözlendi. 80 sonrası yeniden yapılanma sürecinde,"kamu kuruluşlarının karlılaştırılması"nın kazandığı önemle birlikte, kamu, eskiden olduğu gibi göre daha kolay zam alınan bir alan olmaktan çıkmıştı; 87 sözleşmeleri de bu genel politikaya uygun geri ücretlerle bağıtlandı ama henüz sokağa çıkan bir tepki şekillenmediğinden, devletin bu süreçteki aktif katılımı üstü daha kapalı biçimde sürdü, devlet, genelde çalışma ilişkilerini düzenliyormuş imgesini devam ettirebildi.

89'daki kamu eylemlerine ANAP iktidarı, açık işçi sınıfı tepkisine görece hazırlıksız ve 26 Mart'da yaşanacak yerel seçimlerin hemen öncesinde yakalandı. ANAP'ın ülke genelindeki yenilgisi bir yana, İstanbul'un işçi semtleri ve İzmit gibi kentlerde bu yenilgi yüzde 15'lik oy oranlarını buldu. Seçimlerden sonra ivmesi artan eylemler karşısında hükümet basit zora başvurmadıysa da, daha ileriki günlerde giderek daha fazla kullanacağı "KİT'lerin zarar ettiği", "karşılanamayacak ücretlerin talep edildiği", "işçilerin işletmeler ve ekonomiyi krize soktuğu" propagandasını devreye soktu. İşçilerin "açız" sloganıyla yarattığı meşruiyete karşı, kendi terimleri ve elindeki tüm araçlarla bir başka meşruiyet yaratma çabasıyla kapsamlı ve açık bir saldırı başlattı. Bu açık saldırı, gitgide şiddetlenen bir biçimde Demir-Çelik, çimento, 90 başındaki metal-tekstil, Zonguldak ve son olarak THY grevlerinde izlendiği gibi sistematikleştirilirken, işveren sendikalarının karşıt mücadele biçimlerinin yönlendirilip homojenleştirilmesi, işçi hareketinin oldukça hazırlıksız olduğu verimlilik-teknoloji tartışmalarının devreye sokulması, özelleştirme-kapatma tehditlerinin giderek daha saldırganca kullanılmasıyla karmaşıklaşıp zenginleştirildi. İşçi hareketinin bastırılması, özel sektör işverenleri açısından da bir ihtiyaç olduğundan, bu saldırganlığı daha geride durarak ve saldırının sözcülüğünü esas olarak Özal'a bırakarak desteklediler. İktidar, işçi hareketinde duraksama yarattıkça saldırısının şiddetini artırdı ve 91 kamu sözleşmeleri öncesinde on yıllık "KİT'leri devre dışı bırakma" programını gerçekleştirme isteğiyle, işçi sınıfı hareketini bastırma isteğini aynı zemin üzerinde birleştirme şansını yakaladı.

İktidarın bu cepheden saldırısı, başlangıçta "açız" sloganının ifade ettikleri nin bu kez "Çankaya"nın hedeflendiği sloganlarda somutlaşmasına neden oldu. Elbette "açız" gibi en yalın ve fiziksel bir talebin siyasallaşması, hareketliliğin bilinç düzeyinde düzen-karşıtı bir siyasal çizgiye oturması ya da buna yönelmesi anlamına gelmiyordu. Sadece, eylemlerinin meşruiyet sınırını "açlık" olarak belirleyen işçiler, bu meşruluğu ne denli dar tanımladıklarını işveren-devletten öğreniyor ve buna karşı bir tepkiyi yükseltiyorlardı. Ama bu tepkinin üzerinde yükseldiği zemin öfkeydi, bu sistemli tehdit ve saldırıya denk düşen bir karşıt mücadele programı ve çizgisi değil.

91 sözleşmelerinde ve bu sözleşmelerin bağıtlanması sonrasında, yaz aylarında gündeme gelecek yaygın işten çıkarmalarla cisimleşecek olan saldırıya karşı işçiler yine silahsızlar. Özal onları "Kapatırım-atarım"la tehdit ederken, memurlara Temmuz'da yüzde 20 bile zam verilmeyeceği, kırsal üreticilere buğday, tütün alımları yapılmayacağı söyleniyor. Genel seçimler öncesinde, bunların yaratacağı tepkiler konusunda birleşik bir muhalefet örgütlenmesi olmamasına güveniyor. Emperyalizmin bölgedeki aracı olarak iktidarda kalma ve bunu yapmak için de muhalefeti ezmenin her türlü yöntemine başvurma ihtiyacının birleştirilmesinin anlamı, mevcut kriz ortamında, anti-terör yasasından,sözleşmeleri yaygın grevlere yolaçmadan engellemeye kadar uzanıyor. İşçi sınıfına karşı açılan savaş özelinde, hareketin temel zaaflarından da yararlanılmaya çalışılıyor.

89 Baharına kadar, "Türk-İş tabanı" olarak adlandırılan işçiler, artık, "işçiler" olarak sahnede, yani sokaktaydılar; taleplerini dolayımsız biçimde sergiliyorlardı. Bugün sınıfın 89'un özelliklerini aşması, işçi sınıfının 91 başlarındaki dip noktada boğulmaması için bir zorunluluk

Sendikal Politikalar

Saldırının ortasında sendika genel merkezleri ve Türk-İş sadece işçilere karşı hazırlıklılar. "Kapattırmayız" diyorlar tıpkı "Grevler yasaklanırsa yürürüz vs." dedikleri gibi.

İşçi eylemliliği, özellikle ilk yükseliş döneminde, Türk-İş'e politikalarında değişiklik yapma zorunluluğunu dayattı. Ancak bu değişikliğin anlamı, sınıfın talepleri ve bunların geliştirilmesi ekseninde bir değişiklik değil, geleneksel, hareketliliği denetleme, içini boşaltma işlevinin yeni koşullarda gerçekleşmesine yönelik yöntem değişikliklerine gitme, bu yöntemleri kırk yıllık "görüşme-uzlaşma" yöntemlerini dengeleyecek biçimde kullanmaktı. İşçi hareketindeki yükselişin "Türk-İş'e yansıması", genel merkezleri zorlayan, vizite eylemlerini protestolara dönüştüren işçiler ve bazı yeni seçilmiş dinamik şubelerin önünde duramayan sendikaların, bu hareketliliği etkisizleştirme ve selin kendilerini alıp götürmesini engellemek için bir yandan,"eylem"de dahil her yolu kullanmak, diğer yandan bu merkez-dışı inisiyatifleri ezmeye yönelmek oldu. Sendika genel merkez seçimleri ve Türk-İş kongresi de bu çabanın önemli birer aracı olarak kullanıldılar.

Bu yönelim, Türk-İş 15. Genel Kurulu'nda sendikaların çoğunun, eylemlere sahip çıkmaları ve hatta öncülük iddiasında bulunmalarına neden olurken, Mustafa Özbek'e "Bu iktidar gidene dek işçi hareketi mücadelesini sürdürecektir", Petrol-İş sözcülerine "Sınıf genel greve hazırdır, biz bu gücün temsilcileri olarak yönetime gelmeye hazırız" dedirtiyor, Teksif sözcüleri "İtibar kaybını durdurmak zorundayız" diyorlardı.

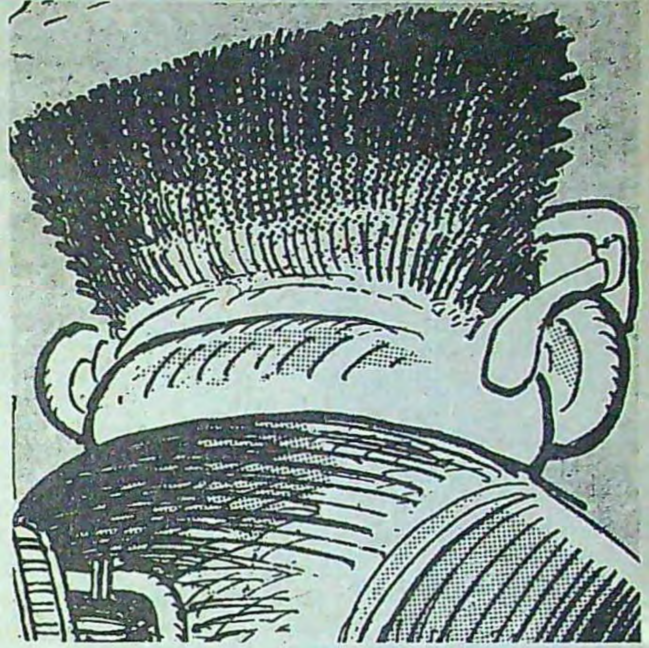
1 Mayıs 1990'da işyerlerinde bildiri okunmasına razı olmak, giderek 3 Ocak genel eylemi kararını almak ve bütün bu eylemleri kendi denetiminde sürdürmeye çalışmak, bu itibar kaybını durdurmaya çalışma sürecinin parçaları oldular. Ancak sendikal merkezler diğer yandan da, kendi dışlarındaki inisiyatif merkezlerini işlevsizleştirme, etkinliğini budama çalışmasını sürdürdüler. Etkin, öncü şubelerin kendi içlerinde de krize girmeleri, bürokratik Türk-İş çarkı içinde öğütülmeye karşı mekanizmalar geliştirememeleri bu çabayı daha etkili kıldı. Özellikle İstanbul'da Deri-İş, Tek Gıda-İş,Tes-İş gibi şubelerdeki yöneticilerin, yoğun işçi tasfiyeleri, genel merkezin açtığı mahkemeler, üyelerinin farklı şubelere bağlanması gibi sorunlarla boğuşmak zorunda kalmaları bu şubeleri zayıflattı. Yasal olarak hiyerarşik bir yapının bölgedeki temsilcisi olan şubeler, bu resmi durumu aşıp genel merkez inisiyatifini parçalayacak bölgesel örgütlülüklere dönüşemediler; şube platformlarında işyeri örgütlülükleriyle bütünleşilen bir derinleşme sağlanamadı. Bunun olmazsa olmaz koşulu olan işyeri örgütlenmeleri ise varlıklarını sürdürmekle birlikte işlev ve etkinlik kazanamadılar. Bunun bir sonucu şubeler düzeyinde alınan kararların, genel merkezler müdahale etmediğinde ya da onay gösterdiğinde etkinlik ve kitleselliğe ulaşabilmesi, aksi durumda katılımın düşmesi oldu. Bu işleyiş içinde, bahar eylemlerinde işkollarının fiziksel özelliklerinden de kaynaklanan kitlesellik, özel örnekler dışında bir kez daha aynı çapta yakalanamadı. Kitleselliğin, tüm kentin eylemlere katılımı düzeyine yükseldiği, Karabük-İskenderun demir-çelik ve Zonguldak grevleri gibi, çarpıcı benzerlikler de taşıyan (işçi-sendika bütünleşmesi, işletmelerin bölgenin tek geçim kaynağı olması, hatta her iki sendika başkanına da Valessa benzetmesi yapılması gibi) iki örnekte ise eylemlerin bitme noktasında sendikaların inisiyatifi aşılamadı. Açlık grevi, sakal bıyık bırakma, işyerlerini terketmeme gibi genelde tüm diktatörlük yönetimleri altında yaşayan işçilere özgü eylem biçimleri zemininde yükselen "eylemlerin meşruluğu" ise, giderek daha ileri ve etkin eylem biçimlerine geçememek gibi bir handikap yarattı. Kendisine karşı sürdürülen uzun dönemli ve kapsamlı saldırı karşısında işçi sınıfı, bu saldırının tek tek parçalarıyla kısa dönemli mücadelelere girdi. 89 'da başlayan kendiliğinden yükseliş dalgası bu saldırı karşısında düzen-içi mücadele sınırları içinde bile benzer bir bütünselliğe ulaşamadı.

91 Mayıs'ının alacağı boyutlar, işçilerin sendikacılardan bağımsız tavırları, işçi hareketindeki olası yeni dengelerin habercisi olacak

İktidar şimdi sözleşmeler alanında yani işçilerin mücadelesinin ana çerçevesinde saldırısını sürdürüyor; bir yandan işçileri genel bir dağınıklık yarattığını çok iyi kavradığı işsiz kalma tehdidiyle sindirmeye çalışıyor,diğer yandan sendikal mücadeleyi iki yıllık dönemin gerisine çekme, ilerlemesini engelleme çabasını sürdürüyor. THY grevinde "Zonguldak'tan fazla vermemeye, kamu sözleşmelerinde yeni parasal kazanımlar elde edilmesinin önünü almaya çalışıyor. Özelleştirmelerin zaman içine yayılmış bir şekilde gerçekleştirilmesi tehdidiyle işçi sınıfı mücadelesini, bir toplu sözleşmeye doğru yaşanan hareketlilik, bunu izleyen işten atılmalar, ardından yeniden toparlanmaya çalışma ve her durakta bir öncekinin gerisine düşme döngüsünde sıkışıp kalmaya; talepleri ve mücadele programını,işçilerin kısa vadeli olmaktan çıkaramayıp birbirine bağlayamadıkları hedeflerle güdükleştirmeye çalışıyor. Bu saldırı kuşkusuz, işçi sınıfı ve taban önderlerinin uygun örgütlenmeleri geliştirebilmeleri ölçüsünde geri tepebilecek bir yöntem. Bu yılki 1 Mayıs mücadelesinin alacağı boyutlar,işçilerin sendikacılardan bağımsız alabilecekleri tavırlar yakın dönemde kamu işçilerinin eylemlerinin, uzun dönemde işçi hareketindeki olası yeni dalgaların habercisi olacak. Bu ortamda gözününde tutulması gereken bir diğer faktör de şimdilik açılması için önünde bir engel görünmeyen DİSK ve onun hareket üzerinde yaratacağı etkinin ne olacağı.

İktidarın politikaları ve merkezi sendikal politikaların kıstırdığı alanda böyle bir yeni yükselişin 89'un özelliklerini aşması, işçi sınıfının 91 başlarındaki dip noktada boğulmaması için bir zorunluluk. 89'un özelliklerinin aşılmasının, bugünkü kendiliğinden hareket açısından anlamı, kitleselliğin tüm sınıfın ortak ve kapsamlı taleplerini kapsayan ve daha etkin eylem biçimlerinin meşruluğunda direnen bir çizgide yakalanması ve bu kez, eylemleri denetleme kararındaki bir merkezden ve onun iki yıldır oluşturduğu mekanizmalardan bağımsızlaşması. Kendiliğinden mücadelenin taleplerinin "siyasallaşması" anlamında değil, dünyaya sınıf mücadelesi penceresinden bakma anlamında siyasal bir çizgiye sahip bir işçi sınıfı hareketinin olmasa bile, sınıf mücadelesinin daha gelişkin biçimlerinin yakalanması bu zorunluluğun gerçekleşmesine bağlı. ■

Kıçıkırık! Maksadın Memleketi Tornistan Etmektir

Ceviz Ali Hududi

Ulan illallah dedim ben senden yani arsızsın vesselam sen çok. O şekildesin pis herifler... Vitrinler dolu diye şımarıyorlar daha çok para istiyorlar netice itibarıyla... Hakikaten bak şimdi bu kıçıkırıkların maksadı da bir nevi memleketi tornistan etmektir maksatları. '80 evveline götürmek istiyorlar. Buna da dikkat etmek icap eder. Yani o tehlike de mevcudiyetini muhafaza etmiyor dersen sen o zaman aç gözünü herhalde maksatlısın tabii bunlar... Bir nevi kafakafaya var, fifti fifti şeklinde, anarşi de hortlayabilir dikkat etmek lazım.

İşçi olduğu gibi durmuyor. Sen hep bana ver yerim yiyorum doymam diyorsan, bak şimdi bu işin balansını da bozarsın. Yalama olur... Sendikalardır bunları böyle ver ver ver, daha çok istiyorum yapan... Hadi ordan be! Yapamazsın! Yedirmezler, benim tanıdıklarım var. Mani de olurum, zira zenginler dostumdur o şekilde. Mukabele de mevzubahistir, ikaz da edeyim o kendine proletarya diyene de yani açık seçik. Yamuk olmasın onu da ifade ediyorum.

Sendika, grev, lokavt, bunlar da Batı'dan alınmadır esasında... Aldılar ama tatbik edemedin, o taktirde kaldırmak da lazım belki, sen ne diyorsun be! Var mı Avrupa'da bu kadar uzun müddet devam eden grev ben görmedim, biliyorum. Bu orada bir nevi rüzgar gibi geçti şeklindedir. İtilaf varsa don lastiği gibi de uzatılmaz. Onlar da sendikacılar da insan... Keçi gibi inat etme artık, bizde böyle tabii... Müslümanlıkta dargınlık, küskünlük bir mendil kuruyuncaya kadardır. Bunların alayı sümüklü be! Niçin sümüğünü patronun takım elbisesinin kolunun üstüne sürecek, illa maksadı da bu bizdeki amelenin...

Bizde amele, sendikacı da öyle, yüzde 500, yüzde bin nisbetinde, kim verir sana istiyorsan, çüş artık! Batı'da böyle workır da yok yani, hepsi gayet terbiyelidir... Bir de tabii meselenin enflasyon şeyi var. O zaman verince de enflasyon azdı diye çıkıp ağlıyorlar. Acıttık mı cicim? Sendikana tüküreyim be, pis posbıyık! Kes onları işte, daha adamın suratında meymenet yok!

Amele istedi diye verirsen bu işin sonu yok, bak onu da bilesin. Ben bunları da fevkalade iyi bilirim MESS şeklinde tecrübemiz de mevcuttur. Bana yediremezsin! Mesela tayyare grevi... Bu kadar istersen, Allah gözünü doyursun be aç herif, ben bu tayyareyi niye flaying uçurtayım? Bak beni mecbur etme, şart olsun, kapatılır bütün tayyare meydanları da, Beykoz çayırında otlarsın!.. Bir kere de şükür etmesini öğren be!

Tayyare şirketi kapanırsa ne olur, yine sana girmesi mevzubahistir netice itibarıyla... Ceviz Ali jetine bindi mi pırr, yallah! Sen kaldın yaya! Bunların derdi de bu esasında, yaya kaldılar Avrupa'ya nazaran. Her şekilde geri kaldı. Sınıf ta sınıf. Yok icabında böyle birşey artık! Burada hala inat ediyorlar. Gorbaçov sınıfı da dağıttı, bitti bu iş yani finişed! Herkes kendi başının çaresine bak! Tayyare şirketinde amelelik yapıp oradan üç beş simit parası alacağına sen kendin kuruyorsun bir tayyare şirketi, o tabii haliyle daha rantabıldır, kar var ulan salak! Para böyle kazanıyor. İşte bizim büyük oğlan tayyare şirketine iştirak etti. Fevkalade maddi vaziyeti de iyidir yani... Bu kekolar hala daha yırtınsın grev diye. Kah kah kah... Aptalsın, deveyi hamuduyla götürmeyi gel bizim oğlanlar öğretsin cahil! ■

Sınırdan 'Kıyamet' Manzaraları

"KEŞKE KİMYAYA KALSAYDIK"

Nadire Mater

Dur, kimlik", "beşik", "BBC", "çamurdan büsküvi kırıntısı yiyen çocuk" "katır", "Aynı anda üç dilin konuşulduğu mekan", "ölüm", "açlık", "silah sesi"... On günlük Çukurca-Uludere'nin öne çıkan başlıkları böyle.

Geceyarısına az kala Cizre Belediyesi'nin önünde onlarca tahta beşik karşıladı bizi. Tufandan kaçarcasına en yakın sınırlara sığınmaya çalışan bir halka ilk anda beşik göndermeyi düşünmek için onlarla aynı yazgıyı paylaşmak, aynı kültürü ve tarihi yaşamak gerekiyor. O saatte tüm Cizre ayaktaydı, dokuz aydır açlığa yatan halk elinde kalanın son kırıntılarını vermek için koşuşturuyor, bunca zamandır kontağı dönmeyen kamyonlar hayat taşımanın keyfinde.

Şırnak-Uludere, derken Kayadibi'nde Sivuşu deresinde durduğumuzda, Kayseri'deki kamp bekçilerinin sözleri çınlıyor kulağımızda:" Yedikleri önlerinde, yemedikleri arkalarında, Kızılay çadırları da orada. Onların yediğini biz bebelerimize hiç yediremedik." Kayseri kampında Şemdinli'den giden Iraklı Türkmen aileleri barındırılıyor.

Şivuşu insan selinden görünmüyor, gece kamyonlarla binbir itinayla yüklenen ne varsa, bir talan sonrası tablosu çiziyor. İşte katırlarla tanışma burada. Katırlar beş altı gündür ağızlarına lokma girmeyenleri doyurmak üzere tepelere tırmanıyor.

"Bebeler ölüyor!" dedi ve sustu Iraklı mühendis.

Her Kürtçe konuşmanın başında bir sivil silahlı bitiyor. Komutanlarının kendilerini güvenlikle görevlendirdiğini açıklayan köy korucuları ne kadar gerekli olduklarını açıklıyorlar:"Onların diliyle bizim dilimiz aynı olduğu için, gazeteciler de o dili bilmediği için biz yardım ediyoruz bu konuda da." Korucu kendi anadilinin adını unutmuş, " o dil, o dil " diye tutturuyor.

Burada görünen, gelenler hep çocuk ve kadın haberlerini yalanlıyor ilk anda, oysa onlar tepelerde, aşağı inmek de öyle kolay değil, hem doğa hem güvenlik önlüyor. Şu sıfır nokta sınır çizgisi hikayesi.

Kamyon şoförleri yakaladıkları her gazeteciye korucuları anlatıyorlar, elleriyle topladıkları her bir parçanın başına gelenleri görmeye dayanamıyorlar: "Korucular bizim unlarımızı bir koyuna, bir kalaşnikova, bir altına satıyorlar, bunları yazın!"

O gün Ortabağ'dan ileri geçemedik. Bölükteki astsubay bizi ne ileri ne geri bıraktı, iki saat alıkoydu, orada rastladığımız Nusaybinli kamyon şoförü de yükünü boşaltmamakta direti uzun süre, sonunda boşaltmak zorunda kaldı, yardımlar askeri araca yüklendi. Şoför tedirgin, yardımı kendi elleriyle teslim etmek istiyor, güvenmiyor.

Işıkveren Cudi dağları uzantısında, tepeler insan dolu, yedi sekiz Hakkari oluşmuş durumda, yollar balçık, aslında yol da yok, kademe kademe yamaçların ilk bölümüne geldiğimizde, sağnak yağmur yürümeyi iyiden iyiye zorlaştırıyor, her yan ezilmiş, hamurlaşmış ekmeklerle dolu. İnsanlar açıkta. Bulabilen bir naylon altına sığınmaya çalışıyor. Gazetecileri görünce yerlerini onlara terketmeye hazırlanıyorlar, gazeteciler ıslanmamalı: "35 yıllık mühendisim. Bütün akraba, çoluk çocuk 30 kişi geldik. İşte tek şu anahtar var elimizde. Ölenleri, hastaları bilmek mümkün değil. Ne ekmek, ne su, ne doktor ne ilaç var. Askerler sınır çizgi-

meye çalışıyorlar, havaya ateş açıyorlar ama...."

Işıkveren'de yağmur suyunun çokluğu, içme suyunun yokluğu yaşamı neredeyse imkansızlaştırıyor. İlk günün özeti: Kıyamet yaşanıyor.

Geçiş Yok

Cizre Kadoğlu Oteli'nde herkes birbirine soruyor: Ne olacak? Otelin dekorunu tamamlayan, camlara dayanıp sigara satan, boyamak için ayakkabılarla plastik terlikleri değiştiren sekiz on yaşındaki veletlerin sesi geliyor: "Kürdüm, doğruyum, çalışkanım!"

Dünyanın her yanından gazeteciler orada. Sorun şu: Cizre köprüsünden öteye yabancı gazetecilere izin yok, yabancı gazeteciler mümkünse Cizre sınırları dışına çıkarılacak.

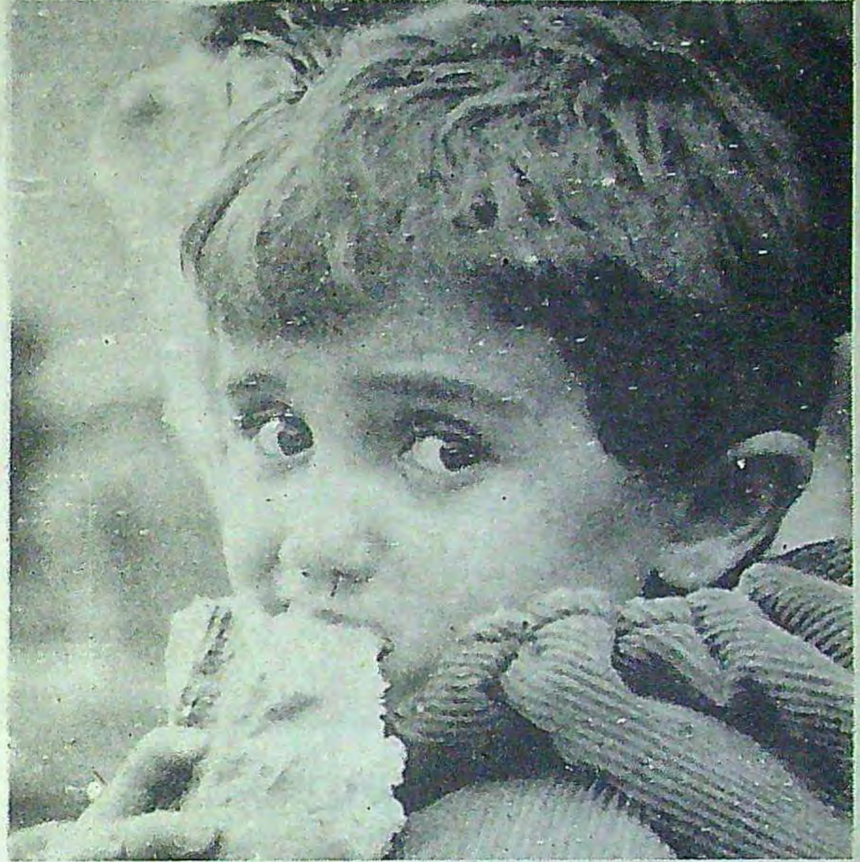
SHP Hakkari milletvekili Cumhur Keskin ve Gaziantep milletvekili Abdülkadir Ateş her ilgili ve yetkiliyi arıyorlar. Ara karara göre, gazeteciler Şırnak'a kadar gidebilecek, nihai karar orada vali ile milletvekillerinin görüşmesinden sonra verilecek. Cizre Şırnak arasındaki 50 kilometreyi on kilometrede bir yapılan kontrollerle aştık; arabalar durduruluyor, kimlikler alınıyon, kaydediliyor, telsizler çalışıyor, sonra "hadi" dercesine elle geçiş veriliyor.

10 arabalık konvoy hayli görkemli, yol boyunca rastlanan her kamyondan tezahürat yapılıyor, inanılmaz bir alkış korosu. En çok alkış da "Allah korusun" kamyonundaki 30-35 kişiden geliyor.

Ne Mutlu Türküm Diyene!

Şırnak girişinde kömür yığınları ve pankartlarla karşılandık: "Herkesin polisi kendi vicdanıdır, ancak polis vicdanı olmayanların karşısındadır!" Polis haftasını Şırnak vilayeti görkemli kutluyor. Ayrıca, bütün bir Güneydoğu'daki "Ne mutlu Türküm diyene", "Türk öğün çalış güven" yazıları dağda taşta olduğu gibi Şırnak'ta da bolca görülüyor. Türklerin Batıda böyle hatırlatmalardan yoksun bırakılması üzücü! Hani övünülmesi gerekiyorsa...

Miletvekilleri valilikte, gazeteciler sokakta. Hava güneşli ve güzel! Fotoğraf makinaları, kameralar, televizyon ve teyp mikrofonları hiç müşterisiz kalmıyor. Sanki bir anda Şırnaklı miting yapmaya karar verdi. Şırnak kösi-

mürünü kapatan ağalardan, boşaltılan köylerden, Bush ve Özal'ın Kürt politikasına kadar herhangi bir konuda herhangi biriyle konuşmak mümkün.

14 yaşındaki Hasip gözlerinde dondurduğu yaşlarıyla İspanyol televizyonuna konuşuyor: "Biz geceleri uyuyamıyoruz. Onlar bizim kardeşlerimiz, babamın akrabaları var orada. Bulgaristan'dan Türkler geldiğinde böyle mi olmuştu? Bıraksınlar kadeşlerimizi görelim, evlerimize alalım!"

Köyünü zorla terketmek zorunda bırakılan Şırnaklı bulduğu ilk mikrofona konuşuyor: "Şu gördükleriniz hep işsiz. Kömüre bizi almıyorlar, başka iş de yok. Tabii koruculuk dışında."

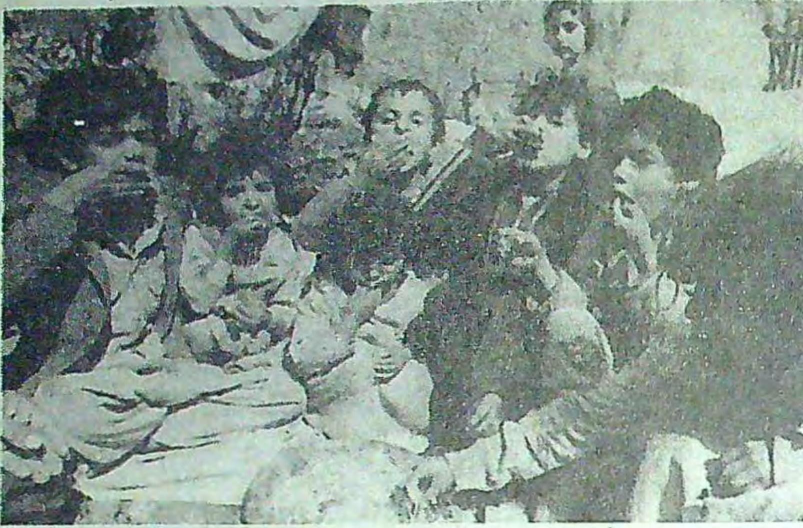
Habur Piknik Yeri Gibi Ama...

Ortabağ'daki bölükten milletvekili Cumhur Keskin'le birlikte olunca geçtik. Sonrasında Yıldız, Yekmal, Andaç ve Ortaköy yerleşimleri daha yürek serinletici resim veriyor. Irak-Türkiye sınırı 400 kilometre, yaşananlar 60 kilometrede: Habur çayı, Kasrık, Komata dağı atlaslarda sınır denen o kalın çizginin yerine geçiyor, arabayla yol alırken bir anda sınır taşı işareti solda kalıveriyor, yani TC karayolu Irak topraklarında.

Bu yerleşimler su kıyılarında, hava tepelere göre daha yumuşak, aşiret ilişkilerinin katkısıyla yardımlar temsilcilerle dağıtılıyor, talan ve yağma pek görülmüyor. Burada ele ne geldiyse köprüye malzeme olmuş, bu köprüyü düşmeden geçersen ya Türkiye'desin, ya da Irak'ta.

Uzaktan bakıldığında Kürt renkliliği görüntüsünün altını çiziyor. Gene de insanlar eğer çadır uydurabilmişse, 40 kişi altına giriyor, bir battaniye 30-40 kişiye sıcak taşıyor taşıyabildiğince. Elbette kimse oturduğu ya da uzandığı yere bir şey seremiyor, en iyi çare sarılmak.

Su içmek için de üç dört saat tepeye tırmanmak, bir kaynaktan su almak ya da kar toplamak yok. Burada su bol. Bunun faturasını Tabur'da görevli yedek subay doktor anlatıyor: "Taburda ishal ilacı fazla değildi, onlar ilk bitti. Ama bu derenin suyu mecburen içiliyor, bizim askerlerden bir kaçı içmişti de ağız yaraları başlamıştı, burada da bütün bebekler ishal hem de kanlı. Ama temiz içme suyu ve tuvalet soru-

nu çözülmedikçe ilaç da olsa ishalin önünü almak mümkün görünmüyor."

Ve, ilkbaharda yağmur çok, sular yükseliyor, bu piknik görüntüsünün bir sağnakla felakete dönüşmesi işten bile değil. O zaman ne çadır kalır, ne insan, kendini sulardan kurtaracak.

BBC Tiraj Patlatıyor

Geceyi bir köyde geçirdik. Bu çevre köylerinin hepsinde korucu var. Sayılarının fazlalığı ise şaşırtıcı. Van bölgesinde 600 nüfuslu bir köyde en fazla 15 korucu varken, buralarda sayı yüzü geçiyor, yani köylerdeki tek meslek koruculuk, çünkü yetişkin erkeklerin neredeyse tümü korucu, yetişkinlik yaşı da 15'den başlıyor.

Daha çocukken silah kullanmayı öğrendiğini söyleyen onbeşindeki korucu devletin verdiği G-3'ü sevmiyor, ağır geliyormuş, sevmediği bir başka şey de adam öldürmek, " PKK bana bir şey yaparsa öldürmek zorunda kalırsam öldürürüm, yapmazsa öldürmem" diyor. 11 yaşındaki kardeşi de "büyüyünce ne olacaksın" sorusunu daha cümle tamamlanmadan "korucu" diye yanıtlıyor, ağabey korucu da "başka ne olabilir ki" diye ekliyor. Sonra onbeşindeki genç aynen yaşıtları gibi, dere kıyısında, ya da çevre mağaralarda sevgilisiyle nasıl buluştuğunu anlatıyor hafiften kızara kızara.

Akşam yemeği hazırlanırken bir anda tiz kısa dalga sesleri odayı sarıyor, tam da TRT radyo haber saati. Herkesin cebinde gezdirdiği küçük Sony'ler işbaşında, şimdi BBC saati. Gazete yok, televizyon doğru dürüst izlenmiyor, gene de herkesin herşeyi bilmesine şaşırmamalı, buranın olan bitenden haberlendirilmesi işini BBC üstlenmiş gürünüyor. Korucubaşı, "TRT de aynı saatte, biz bunu dinleriz, devletin radyosuna televizyonuna güvenmeyiz, zaten yetmez de..." diyor.

Kadınların erkek salonuna girmemesi bir yana bırakılırsa,erkeklerin elleri işe bir hayli yatkın. Tandır ekmeklerini dekoratif bir tarzda siniye sıralamak, tepsiyle bu ikramı, çayların şekerine varıncaya kadar konulması hep erkeklerin görevi. Bütün Kürt evlerinde mevzu hep aynı hikayeyle açılıyor, şu dünyanın hop oturup hop kalktığı Karabatak'ı kıskanıyorlar:" Bir kuş kadar kıymeti harbiyesi yok biz Kürtlerin!"

Uludere bölgesinden Çukurca'ya gitmek için Van ve Hakkari'den dolaşmak gerekli. Çünkü, 30 kilometrelik yol heyelandan, kardan kıştan hep kapalı. Biz zaman kazanmak için dağı aşmaya karar verdik.

Sabahın altısında Andaç kampındayız. Kızlı oğlanlı çocuklar dere kenarında yüz yıkıyor, çiş yapıyorlar. Bir anne çalı çırpıda ısıttığı suda bağırta çağırta oğlunu yıkıyor, bize de çamurlaşmış saçlarını gösteriyor, o yıkanamıyor. Kürtçe sözcüklerden ne demek istediğini anlamaya çalışıyoruz. Onun için tuvalet de banyo da çocuklar ve erkekler kadar kolay değil. Aslında yaşanan bu kıyametin de yükü hep olduğu gibi kadınlarda. Neredeyse her kadın hem kucağında hem karnında bir bebek taşıyor. Bir başka kadın son 24 saatte çadırlarına bir ekmek girdiğini anlatıyor. Hastalık burada çok fazla. Bir Kürt doktorla poliklinik açtığını söyleyen Türkmen avukat gülerek anne ateş açıp, gelmeyi önlelatıyor :" Bakın sabahın dokuz buçuğu, altıdan beri 350 çocuğa baktık, ne ilacımız ne aletimiz var ama, olsun, annelere babalara moral oluyor işte."

Kollanmak Niyetiyle

Ortaköy'de Suverakotra dağlarını aşacağımız katırları beklerken, gene bir köy evindeyiz. İstanbul Ortaköy'le tek benzerliği ismi. Bir Ortaköylü anlatıyor:

"Buraya 67'de okul açıldı, öğretmen yok, çavuşlar gelir öğretmenliğe, elektrik bulut gelince gider, Türkiye'de duyuyoruz iki yıldır sağlık taraması yapılıyor diyorlar, biz böyle bir şey görmedik. Kadınlarımız doğumda kıvranırken, Allahtan başka kimse yok, 84'de içme suyu getirdiler ama su yok...biz gene dereden içiyoruz. Televizyon var seyredemiyoruz, telefon aletimiz var kullanamıyoruz. Bu köyün tarihinde ortaokula giden yok. Burası kalkınma yöreleriymiş, asılsızdır, biz bu kalkınmayı görmedik. Yolumuz zaten hep kapalı, üç beş ayda dozer gelmeye kalkar, o da ulaşamaz geri döner gider."

Altı yüz nüfuslu Ortaköy'de 113 korucu var.

Bir korucu korucuyu anlatıyor: "Kollanmak için bizi biliyorlar, beni maşa olarak kullanıyorlar, evet sırf kollatma niyetiyle bizi kullanıyorlar, kabul edinceye kadar ilgileniyorlar, sonra hiç ilgilenmiyorlar, işimiz bitiyor!"

Ayda 780 bin lira alan korucu evlerinin vazgeçilmez dekorları bir bond çanta, bir video, bir büfemsi, bir de olabilirse kalaşnikov. Yılın en az beş ayında köyünden çıkamayan köylü kasetini satın alıyor:" Sosyete filmi seyredemiyoruz, sinirleniyoruz, sıkılıyoruz. Kendimizi gösteren, bize benzeyen insanların filmlerinden hoşlanıyoruz." Hal böyle olunca, Sylvester Stallone, Kemal Sunal başrollerde.

2050 metre yüksekliğindeki Suverakotra'nın tepesine vardığımızda jandarma karakoluyla karşılaştık. Komutan yedeksubaylığını yapan bir İstanbulluydu, kader Çevik Kuvvet'den Suverakotra'ya.

Sorti'den Geçiş Zor

Zap hep çok güzel ve vahşi!Şimdi yalnız da değil. Kamyonlar, tarumar edilen yardımlar, yalınayak ipince gıysileriyle bulabildiği ekmeği kemirenler,

mesken tuttuğu beş altı metrekareyi taşlarla parselleyip mülk edinenler, askerlerin bağırışları, silah sesleri, yardım getirenler arasında tanıdık arayanlar hepsi Zap kıyısında. Sorti köprüsünden geçip kamyonlarla 49'a taşınıyorlar. Çukurca'daki sınır taşının numarası koca bir kentin adı oldu. Ama taşın öte yanındalar, Irak topraklarında.

49 dehşet saçmada Işıkveren'den daha önde gibi. Tepeye tırmanmak zor, ayaklar balçıkta kayıyor, tırmanması kolay belli noktalar denendiğinden yaya trafiği zaman zaman kilitleniyor.

Gelebileceği yere kadar gelen kamyondan plastik bidonlar, ayakkabılar, pideler, ekmekler uçuşuyor, güçlüler havada kapıyor, yanaşamayanlar aç kalıyor, birbirlerine pek vermiyorlar, sekiz on yaşındaki çocuklar çamura düşenleri alıp kemiriyor, birbirlerini itekliyorlar, kollar hep havada gözler de...Böyle bir tablo yaşanmasın, bu son olsun!

O sabah Hakkari'deki evler yeni günü saçaklardaki karla karşılamıştı, Çukurca'da gece nasıl geçmişti? Yalnızca o gecenin bilançosunu vermek kolay değil ama, 300 bebek öldü diyenler de oldu. Bebekleri ölünce büyükçe bir taşın altına gömüyorlar, "büyükler çok zor, kazma yok ki bir çukur kazalım."

Ölüm, hastalık, açlık, susuzluk, çadırsızlık geçmiş ve gelecek bağını koparmış görünüyor. Yaşamlar donmuş kareler gibi, yalnız o an yaşanıyor. Çoğu Zaho ve Dahoklu orta sınıf mensubu.İçlerinde doktorlar, mühendisler, öğretmenler, banka müdürleri, aşiret reisleri var, genellikle hedef aynı. Irak dışında herhangi bir ülkeye gitmek. Ne var ki, Çukurca'daki Kürt kadınının "keşke keşke kimyaya kalsaydık" çığlığı yeni bir eşik gibi yaşananlarda. Aslında, aralarında yaşadıklarını pek değerlendiren yok gibi. Anlık çığlıklarla dönemeçler var. "Bizi Bush kurtarsın, ya da kurtaracak" diyenlerin sayısı daha fazla. Tek tük "Bush bizi kışkırtıp ortada bırakmasaydı, böyle olmazdık" diyenler de çıkıyor. Rastladığımız tek tük Barzani peşmergesi ise, nihai zaferin pek yakında olduğuna inanıyor, kendilerinin de çoluk çocuğun durumunu hale yola koyduktan sonra dönüp savaşacaklarını söylüyorlar.

Çukurca ve Uludere'deki on günde hayatta kalma savaşı veren Kürtlerle, aslında yıllardır yaşadıkları koşullar onlardan pek de farklı olmayan, ama kardeşleri için ellerinde ne varsa veren Türkiyeli Kürtleri gördük.Arada da kimi açtığı ateşle, kimi gözyaşlarıyla erler var. TC yoktu. Baker'ın 10 dakikalık ziyaretine katılan resmi zevatı bir yana bırakırsak, bölgede dolaşan tek yetkili SHP Hakkari milletvekili Cumhur Keskin idi. Keskin mükemmel Kürtçesinin de katkısıyla balçıklara bata çıka kampımsıların en zor noktalarına kadar ulaşıp insanları dinledi, notlar aldı, destek oldu. Ne var ki, onun da oralara ulaşması pek o kadar kolay olmadı. Aramalar öyle milletvekili falan dinlemiyor.

80 kilometrelik Çukurca-Hakkari yolunu kontroller, aramalar ve kapanan yolun dozerle açılmasını bekleme derken iki buçuk saate aldık. Burada diğimiz otobüs tenhaydı, ilk sigara yakan olunca bir kıpırdanma yaşandı, ardından da sohbet başladı. Onlar sigara içmiyorlardı, yemiyorlardı ama, daha sonra anlaşılacaktı ki, oruç tutan da pek yoktu.

Kilim ticareti yapan bir genç adam en sonunda konuştu:"Tam bir haftadır gece gündüz düşünüyorum, hepimiz müslümanız, müslümandık, yaşanan her şey olabilirdi de, ama eğer Allah olsaydı, hiç olmazsa Kürtlere güneş verirdi, ben artık ne oruç tutarım, ne de namaz kılarım, çünkü artık inanmıyorum."

Şimdi oraya Bushistan demeye başlamışlar, Saddamistan'tan Bushistan'a gelenler artık Amerikan askerlerini alkışlıyorlar. Bense son gün gazeteci ayrıcalığını kullanıp askeri araca bindirdiğimiz Roja Gülercan'i düşünüyorum. O gün yeryüzündeki ikinci

Cumhur Keskin'in yıllar önce parlamentoya verdiği, " Güneydoğu insanının iki yılda bir kimlik değiştirmesi mecburi olsun" önergesinin ne kadar isabetli olduğuna karar verdik. Bizim kimlikler bile on günde hayli yıprandı doğrusu.

Açlık, soğuk ve yağışın da katkısıyla insanı insanlıktan çıkaran bu tufanın yaşandığı sıralar aynı zamanda ramazana rastladı. Çoğu yerlerde lokantalar kapalıydı. "Oruç mecburidir" dercesine kimi yerlerde bir bardak çay içmek bile imkansızdı. Dönüşte Hakkari'den bin-

günüydü, iki kilo doğdu, ilk banyosunu yapacağı ve ilk yudumunu alacağı temiz su yoktu. Ama şanslıydı Kızılay çadırında doğmuştu, o yüzden hemşire Gülercan onun ikinci adı oldu. Askeri araca binmeden önce çaputların içinde çalıların üzerinde yatıyordu, annesinin çeneleri birbirine çarpıyordu, o henüz titremeyi öğrenmemişti.

Rojalar ve Gülercan'lar önce beşik düşünmeyi bilen halkın ayakları, yaşamayı becerebilirlerse, onların ".....tan" larının başında Saddam ya da Bush olmasın! ■

Irak ve Kürtler

YENİ SAHNEDE ESKİ OYUN

Murat Yetkin

İleride, Kürtlerin yakın tarihini okuyacak birisi, bu kadar çok bozgunun bu kadar az süreye nasıl sığdığına ve nasıl hala ayakta kalabildiklerine şaşıracak.

Irak Kürtleri son üç yılda ikinci kez büyük kitleler halinde canlarını Saddam ordularının hışmından kurtarmak için Türk ve Iran sınırlarına sığındılar. Birlikte yalnızca yenilgi ve bozgun değil, açlık, hastalık ve ölüm de getirdiler. Türkiye ve İran halkları Irak Kürtlerine kucak açtı, hükümetler de sınırlarını... 1988'de, bundan çok daha küçük boyuttaki "Peşmerge Göçü"nde onbinlerce sığınmacının bütün yükünü Türkiye ve İran'ın üstüne yıkan ve "çatal dilini" işletmekten başka bir şey yapmayan Batı devletleri, bu kez hem sorunun büyüklüğü hem Kürt sorununun artık uluslararası boyutta tartışılmakta oluşu, hem de artık adı "çifte standart" olan ikiyüzlülüklerinin suratlarına vurulmasıyla "yardım" çalışmalarına katılmaya başladı.

Bundan daha birbuçuk iki ay önce, Kuzey Irak'taki tüm şehirlerin birer birer Kürtlerin eline geçtiğini açıklayan, sınır karakollarına al-yeşil bayraklarını çeken, beraberlerinde Batı dünyasının en büyük basın yayın imkanlarıyla birlikte Suriye üzerinden Zaho'ya geçerek gövde gösterisi yapan Kürt grupların erken zaferlerini ilanını anımsamak şimdi ne kadar zor.

Aynı Zaho bugün perişan durumda. Türk sınırına kaçan Kürtleri daha bir buçuk ay önce bayrak çektikleri topraklara dönmeye ikna edebilmek için sözde güvenlik bölgesi kuran Amerikalı, Fransız, İngiliz, Alman ve daha birçok Batılı askerin denetimi altında. İki ay önce sözde zaferlerini ilan eden Kürt liderler bugün Bağdat'dan özerklik kopardıkları için böbürlenirken trajik duruma düşüyorlar.

Zaho sokaklarında gezen Irak polisini şehri terketmediği için Amerikalı askerlere şikayet eden, kafalarına tonlarca ağırlıkta yardım malzemesi fırlatmaktan sonunda vazgeçerek "Özal'ın onayıyla" Türkiye ve Irak topraklarına inen Amerikan askerini Türk askerine karşı alkışlayan ve bir yandan kendilerini doldurușa getirip yüzüstü bıraktığı için Bush'a öfkelenen Kürt halkının içine düşürüldüğü durum ne kadar acı.

Batı dünyası timsah gözyaşları dökerek Kürtlerin kurtarıcısı rolüne soyunmuştur. Özellikle ABD, Kürt liderliğinin içinde bulunduğu güç durumdan yararlanma peşinde

Geleneksel Kürt Politikalarının İflası

Yoksa, Bush Irak Kürtlerine ayaklanırlarsa kendilerini destekleyeceği sözü mü vermişti? Ya da, Özal ve Rafsancani, yenilirlerse ev sahipliği yapacaklarını mı söylemişlerdi? Gelinen noktada, Mesut Barzani ve Talabani, Mahmut Osman ve diğerleri bütün bunların kendi vehimleri olduklarını acaba anlayabildiler mi?

Öyleyse nedir bütün bu olup bitenler?

Gerçek şu ki, Ortadoğu'da yeniden kurulmakta olan güçler dengesi içinde, olabildiğince etkin olmak isteyen her taraf, ve elbette başta ABD, şöyle bir geri çekilip ne olup bittiğini ve nelerin mümkün olacağını/olamayacağını görmek istemişlerdi. Herkesin ayakta olduğu Irak'ta kimlerin oturacak sandalyesi olduğunu anlamak istemişlerdi...

Bu bakımdan, en çok da Kürtlerin gücünü merak ettikleri söylenebilir. Acaba Kürtler -Iraklı Kürtler - seslerinin çıktığı kadar güçlü müydü? Güçleri ,gerilla hareketlerinin ötesinde bir anlam taşıyabilir miydi? Etkileri altındaki kitleyi ne ölçüde ve nereye kadar kontrol altında tutabiliyorlardı? Eğer Batı dünyasının tam politik desteğini almak istiyorlarsa, bunu "hak ettiklerini" kanıtlamak zorundaydılar!

Uluslararası kamuoyunun gözleri önünde bu mesaj tabii ki açıktan açığa verilemezdi. İma ettiler. Kürdistan cephesi yetkilileri ise, temsilcilerinin ,İngiliz, Fransız ve hatta herkesi "hayrete düşürerek" Türk hükümet yetkilileriyle görüşmelerini- görüştürülmelerini, politik olarak "tescil edildikleri" anlamında yorumladılar.

Yanlış anladılar.

Batı dünyası ise, yıllardır amaçlarına ulaşmak için yanıp tutuşan Kürt grupların bu tür "diplomatik girişimleri" yanlış anlamaya yatkın olacağını bilecek ölçüde akıllı davrandı. Böylece Kürtleri dolu bir tabancayla odada yalnız bıraktı. Artık tabancayı masadan alıp gardiyana, darmadağınık ve bozguna uğramış Irak ordusuna çevirmek kendi bilecekleri b: işti..

Burada bir noktayı doğru kavramak gerekiyor. Irak'taki Kürt hareketinin Beyaz Saray'la bir emir-komuta

ilişkisi içinde olduğu düşünülmemelidir. Zaten böyle bir yaklaşım, hataları, yenilgileri ve zaferleriyle Kürtlerin 60 yıllık mücadelesini gözardı etmek olur. Kaldı ki; Kürt hareketi de ABD'nin ve müttefiklerinin Ortadoğu üzerindeki ince hesaplarını görebilecek kadar deneyim sahibidir. -Hatta herkesten daha "deneyimli"dirler.- Ama görülmüştür ki, çoğu kez "deneyim" bile tek başına yeterli değildir. Kürt hareketi açısından asıl sorun, ulusal mücadelede emperyalist politikalara karşı tavır geliştirmek yerine, bu politikalarla diplomasi adına uyumlu bir yönelime girerek "zafer" bekleme aymazlığıdır.

Bozgun ile sonuçlanan Kürt kalkışması ile, Ortadoğu'da kapitalist dünya yararına yeni dengeler arayanların "merakı" giderilmiş oldu. Batı dünyası yönetenleri indinde, ispatlanmış oldu ki, Kürtler Irak'ta kendi başlarına politik yapılar oluşturmak bir yana, bugünkü konumlarıyla en ücra küçük kasabaları ellerinde tutabilecek güce bile sahip değildirler! Askeri ve politik güçleri de, tıpkı sosyal yapıları gibi aşiretler hukukuna göre oluşmaktadır! Bu nitelikleriyle de son derece kaygan bir zeminde, her an değişebilir iç dengelerle ilerlemek zorunda kalmaktadırlar!

Son göç dalgası, Batı'nın gözünde bu tespitleri bir kez daha kanıtladı. Ve Batı "insani amaçlarla" Kürt politikasına müdahale hakkını kullandı. Kürtler önce Amerikalı askerleri alkışlamaya mecbur bırakıldılar ve sonra Amerikalı askerler, kendilerine bağlı bir kukla Kürt devletinin embriyonu olarak tasarlanan "sığınma bölgeleri"ni çadır kurar gibi kurmaya giriştiler.

Irak'taki Kürt hareketi Amerikancı çözüm ile Saddam'ın insafı arasına sıkışmış durumda. Ve Saddam, Amerikancı çözüm tehditi altında şimdilik insaflı ve tavizkar görünmek zorunda. Talabani'nin Bağdat 'ta Irak yönetimi ile özerklik konusunda anlaştığını açıklaması, bu ikilemin aşıldığını göstermiyor. Tersine Ortadoğu'da Amerikancı çözümün bir parçası olarak, Irak Kürtleri özerkliğe karşılık özgürlüklerini kaybetme sürecini yaşıyorlar.

Ancak, söz konusu ikileme karşın, bu son anlaşmayı yine de Irak Kürtlerinin hanesine bir artı olarak yazmak mümkün olamaz mı?

Saddam'ın özerklik anlaşmasını imzalamasının gerisinde Kuzey'deki sorunu "şimdilik" erteleme düşüncesi yatarken, Kürt liderleri de Bağdat yönetimi karşısında uğradıkları ağır yenilgiyi "şimdilik" siyasi bir kazanımla dengeleme hesabındalar

Herşeyden önce, bu anlaşmaya imza koyan Kürt liderlerinin kendi halklarının çektiği acılarda, sorumsuz politik tercihleriyle ve kendi özgüçlerine güven eksikliği ile önemli ölçüde sorumluluk sahibi oldukları unutulmamalıdır. İlginç olan, anlaşmaya imza atan Irak yönetiminin ve Kürt liderlerinin her ikisinin de askeri bir bozgundan ve siyasal bir yenilgiden çıkmış olmaları ve bu anlaşmayı tam da bu yenilgi nedeniyle gündeme getirmeye mecbur bırakılmış olmalarıdır. Bugün, Saddam'ın politikalarına yön veren gerçeklik, Kürtler karşısındaki askeri zaferi değil, ABD karşısındaki bozgunudur. Bu anlamda, Saddam'ın özerklik anlaşmasını imzalamasının gerisinde, Kuzey'deki sorunu "şimdilik" erteleme düşüncesi yatmaktadır. Kürt liderler ise, Saddam karşısında uğradıkları ağır yenilgiyi, "şimdilik" bir siyasal "kazanımla" dengeleme hesabındalar. Bu hesaplaşmada, açıktır ki, Kürt halkının özgür iradesi yer almamaktadır. Ve bu hesaplaşmada ABD her iki taraf üzerindeki yaptırım gücünün ve etkisinin keyfini çı-

karmaktadır.

Bugün Irak yönetiminin karşı karşıya olduğu en önemli sorun, Kürtlerin siyasal statüsünün ne olacağı değildir. Bağdat rejimi ekonomik olarak koma halindedir ve komadan çıkması uluslararası ambargonun kaldırılmasına, boru hattı aracılığıyla Türkiye üzerinden petrol ihracatına başlayabilmesine bağlıdır. Böyle olunca, müttefik güçler önüne ne koyarsa Irak yönetimi bunu kabul etmek durumundadır. Bir süre sonra Saddam'ın becerebilirse belini doğrultmasıyla birlikte Kürtlerin üzerine yürümeyeceğinin,1974 sonrası bozgunun yeniden yaşanmayacağının,milyonlarca kürdün yeniden Türkiye ve İran sınırlarına dayanmayacağının garantisi nedir?

Irak'taki geleneksel Kürt hareketlerinin buna bulduğu yanıt ise hala 'Amerika ve Batının desteği'dir. Tıpkı bu soruya 1988 öncesi buldukları yanıtın İran'ın desteği, 1979 öncesi buldukları yanıtın ABD desteği olduğu gibi. Amerika başta olmak üzere Batı dünyasını ,hatta Batı'nın kendini göstermek istediğinden çok daha fazla 'kurtarıcı' gibi göstererek, halkı kendi özgücüne güvenmek yerine Batı'nın insafına sevkederek bir ulusun özgürlüğünün kazanılamayacağı açıktır.

Körfez savaşı sürerken Kürtlerin savaş sonrası en büyük başarısının fiziki varlıklarını sürdürmek olabileceğini savunan tezler vardı. Bugün Saddam Hüseyin yönetimi gibi geleneksel Kürt liderlikleri de, hedeflerini, 'varlıklarını sürdürebilmek' olarak belirlemiş görünmektedirler.

Yeni Dengelerde Yeni Politikalar Gerekli

Batı dünyası timsah gözyaşları dökerek Kürtlerin kurtarıcısı rolüne soyunmuştur. Özellikle Amerika tarafından amaçlanan tıpkı Irak yönetimi gibi ölüm-kalım savaşı veren geleneksel Kürt liderliğinin içinde bulunduğu durumdan yararlanarak bölgedeki denetimini pekiştirmek için Kürtleri bir politik malzeme olarak kullanmaktır. Irak'ta oluşturulabilecek bir Kürt özerk bölgesi şu anda görülebildiği kadarıyla Birleşmiş Milletler veya bir 'ABD+AT+Türkiye ve İran' gözetiminde olacak ve Kürtlere bu bölge içinde mali, idari ve kültürel haklar tanınacaktır. Bu oluşuma İsrail ve Suriye'nin de (Irak'taki ve bölgedeki çıkarları nedeniyle ve muhtemelen gizli servisleri aracılığıyla) 'gayriresmi taraf' olarak katılmaması düşünülemez.

Irak'ta oluşturulacak Kürt bölgesi, Batı tarafından, yalnızca Irak'a karşı değil, Suriye ve İran'a ve hatta Türkiye'ye karşı da gerektiğinde bir politik koz unsuruna dönüştürülebilir.

Bu noktada en fazla açmaza sahip olan ülke Türkiye'dir. Bölgede en büyük Kürt nüfusa sahip ülke Türkiye olduğu gibi, Kürt muhalefet hareketlerinin aşiret bağlarını en çok kırdığı ülke de Türkiye'dir. Ayrıca Türkiye'deki nispi gelişkinlik düzeyine bağlı olarak dünyadaki gelişmelere daha açık, ve bunun yanında bulunduğu ülkenin ekonomik, politik, toplumsal ve kültürel yapısıyla kendi rızaları hilafına da olsa, en çok içiçe girmiş Kürtler de Türkiye Kürtleridir.Cumhurbaşkanı Özal'ın ağzından yakın Türkiye tarihinde ilk kez konumları ve varlıkları resmen kabul edilen Kürtler, şimdi Irak'ta kurulacak ve muhtemelen Türk yönetimi tarafından da, hatta belki garantör sıfatı koşulu ile sineye çekilecek 'özerk bölgeye' nasıl bakacaklardır?

Ortadoğu'da yeniden oluşmakta olan dengeler, bölgedeki geleneksel muhalefet politikalarının kuşkuya yer bırakmayacak biçimde iflasını kanıtlıyor

Bölgedeki gelişmeleri dikkatle izleyen hemen herkes, tüm bu olanların uzun vadede PKK'nın Irak'lı Kürtler arasında da daha çok destek bulacağı ve pozisyonunu güçlendireceği görüşündedir. Üstelik son zamanlarda PKK liderinin ağzından ilan edilen 'Ayrılıkçı değiliz, bağımsızlık mutlaka toprak bağımsızlığı değildir, bağımsızlık insanın kafasındadır' türünden açıklamalar, PKK'nın gelişmeleri dikkate alan akılcı politikaları olarak da yorumlanmaktadır. Türk yönetimi kendini bu noktada bu bölge içinde Kürtlere geleneksel önderlikten farklı seçenekler sunan PKK faaliyetine izin verilmemesi konusunda hem 'geleneksel Kürt gruplarından, hem de Amerika ve Avrupa ülkelerinden garantiler istemek zorunda hissedebilir. Sığınmacı krizine uluslararası kamuoyunun ilgisini çekmeyi başaran ve Amerika'nın operasyon kararı almasında önemli etkisi olduğu anlaşılan Özal'a bu konuda 'anlayış' gösterileceği söylenebilir. Ancak bu tür garantilerin, verilse bile ne ölçüde işleyeceği bu koşullar altında kuşkuludur. Ayağa kalkan, isyan eden bir halk, bugün alkışladığı askerlerin gerçek düşmanları olduğunu da pekala kendi özdeneyimi ve doğru bir politik önderlik sayesinde öğrenebilir.

Kesin olan şey ise, bölgede ve Türkiye topraklarındaki askeri ve siyasi varlığını Körfez savaşı sırasında zaten kalıcılaştırmış görünen ABD ve Batı ittifakının, Kürt kriziyle birlikte bu varlığı iyice sağlamlaştırdığı ve kurumsal hale getirdiğidir. ABD'nin bölgedeki hareket imkanları artık bir yıl öncesiyle karşılaştırılamayacak ölçüde artmıştır. ABD'nin bölgedeki müttefikleri artık onun kararlarına katkıda bulunmada ve uygulamada eskisine göre daha az çekingen, hatta istekli olacaklardır. Bölgedeki en ezilmiş halk tarafından 'alkışlarla karşılanmayı' , evet bu kadarını muhtemelen Pentagon'daki strateji uzmanları bile tahmin edememiştir.

Yeniden oluşmakta olan dengeleri bölge halkları yararına değiştirmek için bölgedeki geleneksel muhalefet politikalarının kuşku bırakmayacak şekilde iflas ettiğini görebilmek bağımsız ve gerçekçi politikalar üretebilmek, Kürt sorununda da gerçekçi ve kalıcı çözümler için zorunlu...

Çünkü, Irak'ın Kuveyt'i işgaliyle başlayan Ortadoğu dengelerinin tek kutuplu yeni dünya düzeninde yer alması süreci Kürt krizi ve özerk bölge ile bir aşamasını daha geride bırakacak görünüyor. Filistin ve Kıbrıs sorunlarının da bir şekilde Amerikancı çözüm yoluna girmesiyle-ki girmekte olduğu söylenebilir- bu süreç tamamlanacak mı? ABD, Avrupa'dan sonra Ortadoğu'da da bu yeni düzenin tadını çıkarmaya mı başlayacak? ■

İnsan Hakları Günlüğü

21 Mart 1991 Perşembe
Nevroz Bayramı kutlamalarına yapılan polis müdahaleleri nedeniyle bazı yerleşim merkezlerinde çıkan olaylarda 1 kişi öldü, 3'ü ağır olmak üzere 28 kişi yaralandı, 500'den fazla kişi de gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 65'i daha sonra tutuklandı.

22 Mart 1991 Cuma
Nazilli cezaevinde 1989 yılı Nisan ayı içindeki açlık grevi sırasında çıkan olaylar nedeniyle haklarında dava açılan 15 sol görüşlü hükümlü 2 yıl 6'şar ay hapis cezasına mahkum oldu.

24 Mart 1991 Pazar
Malatya E-Tipi cezaevinde devam eden açlık grevi, tutuklu ve hükümlülerin isteklerinin büyük bölümünün kabul edilmesi üzerine sona erdi.

25 Mart 1991 Pazartesi
Tarsus'ta Can Yıldırım isimli bir kişi çantasında bulunan haftalık Yeni Ülke gazetesi nedeniyle polis tarafından 18 saat gözaltına alındı.

27 Mart 1991 Çarşamba
Körfez savaşını protesto için Güven Park'taki Barış Fidanı'nı sulayan NÜSHED Genel Başkanı Leziz Onaran ve üç arkadaşının yargılanmalarına başlandı.

Memur sendikalarının kapatılmasını protesto için İstanbul Belediyesi önünde gösteri yapan memurlardan 13'ü polis tarafından gözaltına alındı.

İHD Batman şubesi, Batman Valiliği tarafından asılsız iddialarla kapatıldı.

28 Mart 1991 Perşembe
Marmara Üniversitesi'nde okuyan Zeki Kayıran isimli bir öğrenci kendisine polis ajanı olması için yoğun baskı yapıldığını açıkladı.

31 Mart 1991 Pazar
THY ile havaalanlarının yer hizmetlerinde çalışan onbinden fazla işçi, toplu sözleşme görüşmelerinin anlaşmazlıkla sonuçlanması üzerine greve başladı.

1 Nisan 1991 Pazartesi
Aliağa rafinerisinde, toplu sözleşmenin anlaşmazlıkla sonuçlanmasını protesto için yürüyüş yapan işçiler coplanarak dağıtıldı, 20 kadar işçi yaralandı.

Türkiye'deki 13 cezaevinde kalan tutuklu ve hükümlüler arasında toplam 237 kronik hastanın bulunduğu belirlendi.

2 Nisan 1991 Salı
Öğrenim gördüğü Gümüşhane Lisesi'nde orak-çekiçli amblem çizdiği iddiasıyla Şubat ayı içinde 2 gün gözaltında tutulan 16 yaşındaki D.Ç. hakkında Erzincan DGM'de dava açıldı. 16 yaşındaki öğrenci "komünizm propagandası yapmakla" suçlanıyor.

Saddam Hüseyin yanlısı birliklerin saldırısından kaçan ve büyük bir çoğunluğunu Kürtlerin oluşturduğu yüzbinlerce Iraklı, Türkiye-Irak sınırında yığılmaya başladı.

3 Nisan 1991 Çarşamba
Pazarcık'ın Çiçekalan köyünde yaşayan Mustafa İlengiz isimli bir genç, köyde bulunan özel tim görevlilerinin açtığı ateş sonucunda yaşamını yitirdi.Yetkililer, ölüm olayının yanlışlık sonucunda olduğunu açıkladılar.

4 Nisan 1991 Perşembe
İstanbul'da 14 Mart 1991 tarihinde gözaltına alınan ve kendisinden bugüne kadar bir haber alınamayan Yusuf Erişti'nin ölmesinden endişe duyulduğu açıklandı.

5 Nisan 1991 Cuma
Esma Polat, tutuklu bulunduğu Bayrampaşa cezaevinde bir açıklama yaparak, gözaltında bulunduğu sırada işkence gördüğünü ve tecavüz edildiğini bildirdi.

Yeni Demokrasi dergisi Yazı İş. Md. Tuncer Dilaveroğlu ile derginin sahibi Ali Eser polisler tarafından gözaltına alındılar.

8 Nisan 1991 Pazartesi
Ankara DGM Savcısı Nusret Demiral'ı eleştirdikleri için Ocak ayı içinde bir sure gözaltında tutulan avukatlar Hüsnü Öndül, Esin Fatma Kulaç, Ali Yıldırım ve Aydın Erdoğan hakkında dava açıldı.

9 Nisan 1991 Salı
Türkiye'ye sığınan Kürtlerin sayısı 300 bini geçti. Kötü yaşam koşulları, açlık ve soğuk gibi nedenlerden ötürü 2 bine yakın sığınmacı yaşamını yitirdi.

TBMM İnsan Hakları Komisyonu Başkanı Eyüp Aşık ile görüşmek isteyen tutuklu ve hükümlü yakınları polis tarafından tartaklandı.

12 Nisan 1991 Cuma
"Terörle Mücadele" adı altında bir dizi anti-demokatik hüküm getiren yasal düzenleme Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girdi. Sözkonusu yasa ile gündeme getirilen şartlı tahliye uygulamasına sol görüşlü tutuklu ve hükümlülerin büyük bölümünün serbest bırakılmasını engelleyecek sınırlamalar konuldu.

13 Nisan 1991 Cumartesi
Gaziantep'de bir süredir gözaltında tutulan HEP ü'esi 13 kişiden 6'sı mahkeme tarafından tutuklandı.

15 Nisan 1991 Pazartesi
Hemşireler Derneği Adana şubesi Başkanı Rabia Tuncer ile 7 hemşire hakkında Tıp Fakültesi Hastanesi'nde yapılan bir yemek boykotu nedeniyle ve bir yılla üç yıl arasında değişen hapis cezası istemiyle dava açıldı.

16 Nisan 1991 Salı
Şartlı tahliye uygulamasından, yetkililerin yaptığı açıklamaların aksine cezaevlerindeki toplam 46 bin tutukludan 12 bin kadarı yararlanabildi. MHP Davası sanıklarının tamamına yakını serbest bırakılırken, sol görüşlü tutuklu ve hükümlülerin büyük bir çoğunluğu cezaevinde kaldı.

17 Nisan 1991 Çarşamba
Cezaevlerinde Şeker Bayramı nedeniyle yapılması gereken açık görüşler, konulan kısıtlamalar nedeniyle gerçekleşemedi.

19 Nisan 1991 Cuma
Düzgün Ali Şanlı, İlknur Burgaç ve Kadriye Tosun isimli kişilerin İstanbul'da, Mehmet Eroğlu isimli kişinin ise İzmir'de işkence gördükleri bildirildi.

20 Nisan 1991 Cumartesi
Son bir aylık dönem içinde 16 dergi ve kitap hakkında toplatma kararı verildi. ■

Fevzi Argun

Yılmaz Güney'in Anıtkabri Önünde

"BİR GÜN YURDUNUN TOPRAKLARINA GÖTÜRECEĞİZ"

Server Tanilli

Server Tanilli'nin Yılmaz Güney'in Anıtkabri'nin açılışında kabir başında yaptığı konuşmanın metni.

Sevgili arkadaşlarım,

Aziz Yılmaz Güney'i, bu mezarlıkta, 6 yıl önce ebedi uykusuna yatırdığımız köşeden alıp bir başka köşeye getirdik bugün. Bir kutsal varlığa gösterilen özen ve saygıyla yaptık bunu. Belki bir gün, buradan da alıp yurdunun topraklarına götüreceğiz onu. Ama kimbilir, o gün geldiğinde, belki de Mevlana gibi düşüneceğiz ve uykusunu bozmayacağız. Hatırlayacaksınız, Mevlana öyle diyor bir şiirinde:

Badez vefat türbet-i ma der zemin mecuz

Der sineha-i merdüm-i arif mezar-ı mast

Yani, "Öldükten sonra, bizim mezarımızı toprakların üstünde aramayınız; bizim mezarımız, ariflerin gönüllerinde olacaktır" diye sesleniyor şair.

Nice yüce insan için doğru olan bu söz, Yılmaz Güney için de doğrudur. Daha yaşarken gönüllere geçmiş olan Yılmaz Güney, öldükten sonra da tahtını korudu gönüllerde ve hep koruyacak.

Sormakta sakınca yoktur: Yılmaz Güney kimlerin gönlündedir?

Sayısı ne denli çok olursa olsun, "sadece sinema sevenlerin" demek, pek yanlış olur. Gerçi, Yılmaz Güney deyince, ilk akla gelen, onun büyük, çok büyük bir sinema sanatçısı oluşudur. Bu bir yerde doğrudur: O aktör olarak, yazar olarak, rejisör olarak, Türkiye sinemasında, özellikle 1965 yılından başlayarak yeni bir çığır açmış, bir dönüşüm yaratmış ve o sinemayı ulusal plandan uluslararası plana yükselterek, damgasını vurmuştur ona. Bugün "Türkiye Sineması" dendiğinde, akla en önce Yılmaz Güney'in gelmesinin nedeni budur. O, bu yanıyla artık tarihin malıdır ve orada hakettiği saygın yerini almıştır.

Ancak, Yılmaz Güney sadece bu değildir. Onun, sanatçı olarak gerçekliğe gözlerini çevirirken kafasındaki düşünsel zemini bir yana bırakırsak, yanlış yapmış oluruz.

Yanlışın affedilmez olduğu yerlerden birisi de işte burasıdır.

Gerçekten Yılmaz Güney, olanca dikkatini, toplumda ezilen insanlara çevirmişti; umut ve umutsuzluklarıyla onları anlatıyordu. Ve ister istemez düzeni sorguluyordu; estetiğin kurallarına yan çizmeden, olanca ustalıkla yapıyordu bunu. Seyrediniz filmlerini, örneğin bir "Umut"da, bir "Yol"da, bir "Sürü"de, bir "Duvar"da, bunu göreceksiniz.

Gerçekliğe bakarken, bir şeyi daha görmüştü Yılmaz Güney: Türkiye'de ezilen insanlar var idiyse, özellikle ezilen bir de halk vardı: Kürt halkı. Dili, kültürü, tarihi, tek kelimeyle kimliği tanınmayan Kürt halkı. İşte ezilen, ama onurunu yine de dimdik ayakta tutan bu halkın, onun eserinde özel bir yeri vardır: Örfleri, sevinçleri, acıları, uysallığı, kızgınlığı ile, dahası özgürlük ve bağımsızlık tutkusu ile, bu halkı sergilemiştir gözlerimizin önüne.

Kürt halkını bir de Yılmaz Güney'den öğrenmişizdir. Ve de unutmamacasına...

Yılmaz Güney, o gün bunları yaparken, kavgasında yalnız değildi; bugün hiç değildir.

Ancak, yaşamın cilvesine bakınız ki, Kürtler, bugün, tarihlerinin -belkien çetin dönemini yaşıyorlar. Özellikle Irak'ta, Kürt mücahitlerine karşı üstünlük sağlayan Irak hükümet güçlerinin, ülkedeki silahsız Kürt halkına karşı giriştiği korkunç kırımdan canlarını kurtarmak için, yüzbinlerce insanın, yerlerini yurtlarını terkederek, Türkiye ve İran sınırına doğru göç ettikleri, son günlerin en yakıcı gerçekleri arasındadır. Başta Birleşmiş Milletler Örgütü olmak üzere uluslararası kuruluşlara, demokrasi ve insan hakları örgütlerine, ve elbet hükümetlere, bu çileli insanların derdine derman bulmak için, büyük görevler düşmektedir. Onlar, bu görevlerin ne derece bilincindedirler ve gereklerini ne ölçüde yerine getireceklerdir, bilemiyorum; sadece diliyorum.

Yalnız bildiğim bir nokta var ki, o da şudur: Fransız, İngiliz, Alman, Türk, özetle hangi ulus ve halktan olursak olalım, biz insanlar, birey olarak, Kürtlerin yardımına derhal koşmakla yükümlüyüz. Bu insanlar, su anda yiyecek, içecek, giyecek, hasta ise ilaç gereksinmesi içindedirler. Onlara bunları sağlıyalım; bir insanlık borcu ile karşı karşıyayız, bu borcumuzu yerine getirelim. Özellikle, Türkiye içindeki ve dışındaki Türklere sesleniyorum: Kürtler, türkülerimize varıncaya değin ortak olduğumuz, kız alıp kız verdiğimiz kardeş bir halktır. Bu onurlu ve soylu insanların en çetin anlarında yanlarında olmak, onları alıp bağrımıza basmak, herkesten önce biz Türklere düşer. Bunu yerine getirirsek, Kürt ve Türk halklarının kardeşliğinin kafalarda ve gönüllerde kalacak örneklerinden birini de ortaya koymuş olacağız.

Kürtlerin, insan ve halk olarak, temel hakları uğrunda mücadeleyi gözardı etmeden, şu anda Irak Kürtlerinin içinde bulunduğu çetin durumda, yaralarına merhem vurmak üzere, bütün insanları göreve çağırıyorum. Bunu, Yılmaz Güney'in mezarı başından yapıyorum ve onun ruhunu şad ettiğim inancı içindeyim.

Yılmaz Güney nur içinde yatsın; bizler ise, görevimize başlayalım! ■

Yasaklar Dosyası(5)

YASAK YASAĞA BAKA BAKA KARARIR

M.Tali Öngören

Türkiye'de en büyük yasak hangisidir?

Türkiye'deki en büyük yasak 1 Mayıs'la ilgili yasaktır. Çünkü Türkiye'de tüm yasaklar 1 Mayıs yasağına baka baka kararırlar.

1 Mayıs, uluslararası sermayeye karşı işçilerin ve emekçilerin dayanışma günüdür. 1 Mayıs, emeğin ve emekçinin bayramıdır. Bu bayramın yasaklanması, tüm diğer yasakların kaynağını oluşturur. Eğer "emeğin bayramını" yasaklarsanız, yaratıcılıkla ilgili her şeyi yasaklıyorsunuz demektir, "insanı" yasaklıyorsunuz demektir. Bu da yasakların en büyüğüdür.

Bugün, yaklaşık 125 ülkede 1 Mayıs "işçi bayramı" olarak kutlanıyor. 1 Mayıs, Türkiye'de ilk kez 1921 yılında düşman işgali altındaki İstanbul'da kutlanmıştı. Cumhuriyet'in ilk yıllarında da kutlanan 1 Mayıs, 27 Mayıs 1935 günü çıkarılan bir yasayla "Bahar Bayramı"na dönüştürüldü. Siyasal iktidar, daha sonraki iktidarların durumunda da göreceğimiz gibi, 1 Mayıs'ın "İşçi Bayramı" olarak kutlanmasından tedirgin olmaya başlamıştı. Gerçekte, "İşçi Bayramı"nın "Bahar Bayramı"na dönüştürülmesi 1 Mayıs'a getirilen önemli bir yasaktan başka bir şey değildi. Ama bu alandaki daha büyük bir yasak 17 Mart 1981 günlü ve 2429 sayılı "Ulusal Tatil Günleri ile Milli Günler Hakkındaki Kanun" ile geldi. 12 Eylül askeri yönetimi 1 Mayıs'ı tümden ortadan kaldırmıştı.

1 Mayıs, yasayla ve yasakla ortadan kaldırılabilir mi?

Bu sorunun yanıtı kocaman bir "hayır" olduğu için her yıl işçiler, emekçiler, aydınlar ve öğrenciler 1 Mayıs'ı kutlamak amacıyla yeni girişimlerde bulunurlar ve bu girişimleri engellemek için de devlet güçleri çeşit çeşit yasaklar koyarlar. Bu yasakların sonucu ölüm, gözaltına alınma, tutuklama, yaralama, dayak ve itiş kakıştır. Ülkemizde kutlanan 1 Mayıs'larda halka ve devlete en küçük bir zarar verilmemiş ve 1 Mayıs gösterilerine katılanlar hiç kimseyi öldürmemişlerdir. Ölüme ve zarara bugüne dek hep devletin koyduğu yasaklar, önlemler, yasalar, engellemeler ve yine devletin yol açtığı kışkırtmalar neden oldu. Devletin koyduğu yasaklar, devlete baka baka karardılar. Tarih böyle yazdı, gerçekler böyle söyledi.

Bugün yaklaşık 125 ülkede 1 Mayıs "İşçi Bayramı" olarak kutlanıyor. Cumhuriyetin ilk yıllarında da kutlanan 1 Mayıs 12 Eylül tarafından 'resmen' yasaklandı

Ama devletin kitabı, devletin gazetesi, devletin arşivi, devletin radyosu ve televizyonu böyle söylememek için direniyor. 1 Mayıs yasağı, onların üzerindeki yasakları da karartıyor. Siz hiç olaylı geçen bir 1 Mayıs'ta neler olup bittiğini radyodan ya da televizyondan hemen ve gerçeğe en uygun biçimde öğrenebildiğinizi anımsıyor musunuz?

1 Mayıs 1989 gününü gözlerinizin önüne getirin. Yine kanlı bir 1 Mayıs yaşamıştı Türkiye o gün. Ama aynı gün TRT, kanlı 1 Mayıs olaylarını son derece geç saatlerde ve en önemli ayrıntıları atlayarak duyurmuştu. Oysa, daha sona bir dostumdan öğrendiğime göre, tüm Avrupa 1 Mayıs günü Türkiye'de olup bitenleri sıcağı sıcağına radyolardan ve televizyonlarından duymuşlardı.

Günlerce sonra, 1 Mayıs olaylarının geç ve ayrıntısız duyurulmasının nedenlerini bir TRT yetkilisi şöyle açıklayacaktı: "Geçmişin henüz belleklerden tümüyle silinmediği bir ortamda, husumet havası yaratmamak için böyle bir yol tutuldu".

Bir başka TRT yetkilisinin yaptığı açıklamaya göre de TRT yöneticileri, işçi eylemlerini provokasyona götürmek isteyen odaklar bulunduğuna ilişkin haberler almışlar; bu nedenle, yasal olmayan işçi eylemlerinin bir bölümünü "hafifleterek" yayımlıyorlarmış. Böylece "sorumluluklarını" koruyorlarmış. Kamuoyunda, "Yine mi işçiler, yine mi sokak hareketleri, yine mi zam istekleri?" biçiminde olumsuz düşünceler uyanmasına ve "Bu gidişin sonu nereye varacak?" sorusunun sorulmasına engel olmaya çalışıyorlarmış.

İşte 1 Mayıs yasağına baka baka kararan TRT yasağına bir örnek... Bu yasağa bakarak kararan bir başka yasağa da şu örnek verilebilir: Madem ki, TRT yöneticileri, işçi eylemlerini provokasyona götürmek isteyen odaklar bulunduğuna ilişkin haberler almışlar. Niçin bu haberleri de bültenlerine koymuyorlar da, 1 Mayıs haberlerini sınırlıyorlar?

Neresinden bakarsanız bakın 1 Mayıs yasağı Türkiye'nin en büyük yasağıdır ve diğer yasaklar da bu yasağa baka baka kararmaktadır. ■

Ölümünün 6. Yılında

FİKRİ SÖNMEZ'İ BUGÜN YAŞAMAK!

Hakkı Zabcı

Gün, 1980 yazı öncesi günlerden bir gün...

Yer, Fatsa...

Fındık mitinglerinden biri...

Miting alanının yan tarafında konuşmaların yapılacağı kürsü. Alanın kenarlarında, bir baştan bir başa, alana gireyim mi, girmeyeyim mi diye ikircikli duran köylerden gelmiş fındık üreticileri... Kürsüde bir genç özenerek hazırladığı metinden "fındıkta sömürü"yü anlatıyor. Alanın orta yerinde, çoğunluğu gençlerden oluşan kalabalık, zaman zaman, sloganlarla konuşanın sözünü kesiyor. Köylüler, meraklı gözlerle bir konuşana, bir de slogan atan topluluğa bakıyorlar. Söylenenleri anlamaya çabalıyorlar. Anlıyorlar mı, anlamıyorlar mı açıkça belli olmuyor. Söz sırası Belediye Başkanı'na geliyor. Fikri Sönmez kürsüye çıkıyor. Daha merhaba demeden, patlatıyor soruyu. Sorusu doğrudan köylülere.

"Aha, şu aşağıdaki büfede "50 gramlık" elden ufak paket fındığın fiyatı kaça?"

....

"Peki, tüccar ya da Fiskobirlik sizin fındığınızın "kilosu"nu kaça alıyor?"

....

Duvar dibinde, mitinge katılayım mı, katılmayayım mı diye ikircikli duran fındık üreticisi miting alanını doldurmuştur bile...

İki soru, iki yanıt ve fındıkta sömürü: İşte Fikri Sönmez.

Amacım, Fikri Sönmez'in ölümünün altıncı yıldönümünde, onun kişiliğini övmek ya da Fatsa'da gerçekleştirdiği hizmetleri sıralamak değil. Merak edenlerin, meraklarını giderecek bilgileri elde etmek için zorlanacaklarını hiç sanmıyorum.

Gelin, Fikri Sönmez'i, bugünü, bugünün yerel yönetimlerini sorgulamak, "gerçek demokrasi"yi algılamak için analım. Bu yönde bir tartışma başlatalım. İlk adımı bu olsun.

Bugünün belediyelerinde "sırdaş kadro, sırdaş hesap" tartışmaları sürerken; işçilerinin aylıklarını ödeyemeyeceği korkusuyla ağlaşan belediye yöneticileri, her ne hikmetse, "ihale"ler için gerekli parayı bulmakta zorluk çekmiyor; kurdurttukları belediye paylı şirketlerde, atadıkları üst düzey yöneticilerine milyonlar tutarında ücret ödemelerinde gecikmiyor... Yapay zıtlaşmaların dışında "statüko"yu zorlamadan, mevcudu yaşamanın bireysel hazzını duyabilmek için "merkezi hükümet" ile uzlaşmanın yollarını arayan, bu arada "mensup" oldukları "siyasi parti"nin de gönlünü hoş tutan "zevat"ın temel işlevi belediye gelirlerini "örtülü kazanç" olarak ona, buna, şuna... çıkartmak oluyor. Her nedense, belediyelerde "imar komisyonları"na girmek için belediye meclis üyeleri yarışırken "sağlık komisyonu"na ilgi göstermiyor. Belediye şirketleri yönetim kuruluna girip para almak şereflerin en büyüğü olu-

yor... Onlar büyüyor ve büyütüyor. Büyümek ve büyütmek. Mevcut statüko bu. "Ben bu deveyi gütmem, bu diyardan da gitmem" diyen kaç "belediyeci" tanıdınız?.. "Mevcut Statüko"ya uyduğunuz sürece merkezi idarenin de size söyleyeceği birşey yok. Statükoyu zorlamadan demokrasi mücadelesi olur mu? Olmasına olmaz, ama, günümüz yerel yöneticileri, "katılımcılık" ve "saydamlık" ile bezedikleri demokrasiyi ustalıkla söz sanatına dönüştürerek demokratlaşıyorlar.

"...Fatsa halkının gözünde ben, kardeşliğin, beraberliğin ve bağımsızlığın, DEMOKRASİNİN ŞAHSINDA simgeleştiği bir insanım. BU KOLAY KAZANILACAK VASIF DEĞİLDİR. VE DE ÖYLE KOLAY KAZANILMAMIŞTIR!(...) Ben ne iş yaptıysam, Fatsa halkıyla beraber yaptım. Halktan kopuk hiçbir davranışım olmamıştır. Tüm yaptıklarımı halkın katkılarıyla yaptım".

Fikri Sönmez

(Savunma'dan...)

Günümüzde Fikri Sönmez'i yaşamak demek statükoyu zorlamak, demokrasi sürecini işletmek anlamına gelir. Başka bir ifade ile, üretici halkın kendi yönetimini yaratması doğrultusunda statükoyu zorlayarak demokrasi sürecini işletmesi Fikri Sönmez'in siyasi ahlakını oluşturan temel özelliktir. Bu özellik, günümüzde, çokça belediye yöneticisi tarafından sıkca kullanılan "katılımcılık" kavramıyla yakından uzaktan ilgili değildir. Biri kalıcı, diğeri geçicidir. Biri devrimci bir yol, diğeri reformist bir yol izler.

Yerel yönetimlerde, halkın kendi yönetimini yaratmasının vizesi örgütlü mücadele disiplininden geçer. "Yaşamsal birlik" içinde üretim sürecinde aynı ortak özellikleri taşıyan kent halkı, ortak davranışlarını, karşısında olan düzenin (statükonun) değişmesi için onu zorlayıcı, aşındırıcı, etkisizleştirici yönde organize eder. Bu organizasyonda önderlik koşulu gerek şarttır. Kentlerde nüfus yoğunlaştıkça ilişkiler de giriftleşmekte, artık değerin artmasına paralel olarak artık değerden pay alanlar da artmaktadır. Karmaşık sömürgen yapı "kimin eli kimin cebinde" belirsiz bir hal almaya başladığında, bu işleyişle başedebilmek için her türlü donanımla donanmış bir önder kadronun "sevk ve idaresine" gereksinim duyulur. Önder kadro siyasi otorite haline gelmedikçe, onun önderliğinin geçerli olacağından söz etmek olanaksızdır. Siyasi önderliği siyasi otorite haline getirecek olan "yaşam birliği" içerisinde olan üretici halktır. O halde, önderlik gerek şart fakat yeter şart değildir. Aslolan, önderlik ile yaşam birliği içinde olan halkın organik ilişkisinin kurulmasıdır. Bu ilişkinin demokratik mekanizmaları "halk komiteleri"dir. Böylelikle siyasi önderliğin halk komiteleri ile, halk komitelerinin yaşamsal birlik içerisindeki halk ile oluşturacağı organik bileşim demokrasi mücadelesinde, başka bir deyişle, üretici halkın kendi yönetimini yaratma çabasında, kollektif hareket

Fatsa'da Belediye tarafından düzenlenen Kültür Şenliği Türkiye çapında demokratik kesimlerin çok geniş katılımıyla gerçekleştirildi. Okuma-yazma seferberliği ve çocuklara Bedava Kitap Kampanyası da Kültür Şenliği bünyesinde yer alan etkinliklerdendi...

biçimini ortaya çıkaracaktır. Bu öyle bir sistemdir ki, komite disiplini kapsamında her bir "atılım"da amaç ve ilkeler halk tarafından belirlenir, bu amaç ve ilkeler doğrultusunda da önder kadro o atılımla ilgili strateji ve taktikleri oluşturur. Doğaldır ki, ağır yük önderlerin omuzlarındadır.

"...Fatsa Belediyesi'nin halka hizmet götürmesinde, tüm emeği geçen Fatsa halkına burada teşekkür ediyorum. Bu hizmetlerde emeği geçen, şu ya da bu siyasetin insanları olarak suçlanmak istenen gençlere(...) de teşekkür ediyorum".

Fikri Sönmez
(Savunma'dan...)

Bugün ne yapmalı?

Yaşadığımız kentlerde, 'yaşadıklarımızı' en iyi kendimiz biliyoruz. Sıkıntılar bitecek gibi değil. Sorunlar sonsuz...

Her toplumsal sorun bir 'proje' konusu. Her bir proje ayrı bir örgütlenme. Bu örgütlenmeler öyle basit değil, oldukça karmaşık özellikler taşıyan örgütlenmeler. Projenin siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel fizibiliteleri, ne tür örgütlenmeler gerektiğini ortaya koyacak biçimde düzenlenmeleri halinde, ancak o zaman, somut durum belirlenebilir.

Su sorunundan yol sorununa, ulaşımdan konuta, eğitimden kültüre, temel tüketim gereksinimlerinden işsizliğe, spordan çevre düzenlemesine kadar sonsuz sorunlar ve bu sorunlar altında ezilenler... Ve, onları bu çözümsüzlüklerden kurtarabilecek bağımsız demokratik projeler... Ve de, projelerin koordinasyonu... Projelerin mimarı halk, şantiyesinde halkın teknokratları, bilim adamları ve siz demokratlar...

Ne dersiniz, konuyu tartışalım mı?

Fatsa, Sakarya mahallesi... Terzi Fikri Nokta Operasyonundan 3 gün önce kanalizasyon çalışmalarına nezaret ediyor.

"Benim sekiz ayda götürmüş olduğum hizmet bırakın 8 aylık kısa dönemde, yirmi senede dahi hayata geçirilemeyecek hizmetlerdi(...), ama hizmetler ben Fikri Sönmez olduğum için veyahut çok çalışkan Belediye başkanı olduğum, çok becerikli olduğum için değil, sadece, yönetim anlayışım ve Fatsa halkına güvenim, onlara kazandırmış olduğum birlik-beraberlik-kardeşlik ve dostluğun sonucunda hayata geçmiş faaliyetlerdir".

Fikri Sönmez
(Savunma'dan...)

Bugün, o günden çok farklı. Belki çok daha zor herşey. O günkü Fatsa Belediyesi yok şimdi. Fikri Sönmez de yok. Ya, Fikri Sönmez'in 'yönetim anlayışı'nda olan insanlar!...

Fikri Sönmez'i Fikri Sönmez yapanlar!... ■

*Bir savaş görüntüsü gibi...
Bu kez hedef halkın oylarıyla seçilen Fatsa Belediyesi...
Temmuz'80, Nokta Operasyonu*

11 Yıl Sonra Mehdi Zana'yla...

"POLİTİKA BENİM YAŞAMIM"

Semra Somersan

Söz meclisten dışarı olsun: "Türkiye'de iktidar olmakla cezaevinde olmak arasındaki fark kılpayı kadardır" diyorlar. Türk Ceza Yasası'nın kaldırılan 142. maddesi ile 13 Nisan'da "özgürlüğü"ne kavuşan Mehdi Zana, 11 Eylül 1980 günü Diyarbakır Belediye Başkanı iken, 13 Eylül 1980 günü Ankara'da gazetelerden arandığını öğrenmiş. 24 Eylül 1980'de tutuklanarak önce Harbiye'de hücreye, 10 gün sonra da Diyarbakır zindanına konmuş. Koşullu salıverilmesinden önce 1988 yılındaki açlık grevleri sırasında Aydın'a sevkedilen Mehdi Zana, halen Halepçe katliamı sonrasında Irak Büyükelçiliğine çektiği protesto telgrafı nedeniyle 180 arkadaşı ile birlikte yargılanıyor. Konya DGM'sinin 6 yıl 8 ay hapis olarak verdikleri cezayı Zana ve arkadaşları bugünlerde Yargıtay'a götürecek. Kürtçe konuştuğu gerekçesi ile Zana'nın ifadesi alınmadan sonuçlanan dava Yargıtay'dan geri dönmezse, Zana yeniden hapse girecek. Eğer 142. madde kaldırılmasa imiş, Zana 9 Eylül'de cezaevinden çıkacakmış. Sonradan ayrıldığı Türkiye İşçi Partisi'nin kurucularından olan Zana'nın bu ikinci mahkumiyeti. 12 Eylül öncesinin Belediye Başkanı, 12 Mart'tan sonra da, 1971-74 arasında üç yıl hapis yatmış ve 1974'de genel af çıkmadan 20 gün önce tahliye olmuş. "Ben mücadele adamıyım" diyen 51 yaşındaki Zana ile Terörle Mücadele Yasası, Ortadoğu'da Batı'nın ve Kürtlerin konumu ve yeni "özgürlük" günleri hakkında konuştuk.

Cezaevinden çıkışınızda 200 arabalık bir konvoy sizi karşılamış. Şimdi günde kaç kişi ziyaretinize geliyor?

Sabah 8'de kalkıyorum. Gece 12:00-1:00'e kadar sürekli ziyaretçim var. Bazen herkes eve sığmıyor. Sokağa çıkıp el sıkmam gerekiyor. Herhalde günde 500-1000 kişiyi görüyorum. Ayrı heyetler halinde. Yemek yemeye vakit yok.

Eşinize, çocuklarınıza pek zaman ayıramıyorsunuz o zaman?

Pek mümkün değil. Eşim zaten çalışıyor. Oğlum Romay 15 yaşında. Büyük. Ama ben cezaevinde iken doğan kızım Ruken evde hiç peşimi bırakmıyor. "Baba, baba" diye sürekli arkamdan koşuyor. Geceleri benimle yatmak istiyor. Hep özlem gidermek için.

Cezaevinden çıktığınıza herkes çok seviniyor herhalde.

Evet, ama ben hiç sevinçli değilim. Yıllardan beridir en acı günleri beraber paylaştığım devrimci, yurtsever arkadaşlarımı dört duvar arasında bırakıp çıktım. Bu burukluğu ancak yaşayan bilir. Bu nedenle mutlu değilim. Kafam hep orada.

Şimdi ne yapmayı düşünüyorsunuz?

Hiçbir şeyin üzerine atlayacak de-

ğilim. Etrafı dinleyip karar vereceğim. Acele etmeyeceğim. Nasıl bir hareket tarzı çizeceğimi o zaman belirleyeceğim. Yine politika yapabilirim. Bu benim yaşamım. Ben mücadele adamıyım.

Tekrar belediye başkanı olmayı düşünür müsünüz?

O hatayı bir kere daha yapmam. İki yıl belediye başkanlığı yaptık, 11 yıl cezaevinde yattık.

Yeni çıkan biyografiniz "Bekle Diyarbakır"da Ali Öztürk sizi muzip, şakacı biri olarak tanımlıyor. Onca yıl cezaevi neşenizi silip götürdü mü?

Muzipliğim, insanların değerlendirmesine bağlı. Bunu Ali'ye sorun.

Yeni çıkan Terörle Mücadele Yasası hakkında ne düşünüyorsunuz?

141, 142 yerinde kalıp, bu yeni yasa gelmeseydi bence daha iyi idi. Kanımca demokrasi adına, dünyada eşi görülmemiş, insan haklarına böyle ters düşen anti-demokratik yasa az bulunur derim. Bunun ne kadar devam edeceği ayrı mesele. Kaldı ki kanımca terörü azaltmayacak, arttıracak.

Körfez Savaşı sonrasında Ortadoğu'daki Amerikan varlığı ve bu bağlamda Kürtlerin konumu hakkında ne düşünüyorsunuz?

Amerika yıllardır arayıp bulamadığı fırsatı Saddam sayesinde elde etti.. Bunun nedeni Ortadoğu'ya hükmetmek ve bunun altında yatan petrol sorunudur. Kürt sorunu yıllardan beri süregelen bir kurtuluş mücadelesidir. Her ne kadar bazı çevreler, her seferinde, bu sorunu ağızlarında sakız yaparak bazı parmaklara bağlayıp oyuna geldiklerini söylüyorlarsa da bu gerçek değildir. Daha doğrusu hazımsızlığın başka biçimidir. Kürtler uzun zamandan beri savaşıyor. Elbetteki savaş içinde olan bir halk yan destek bulduğu zaman ona eğilmek zorunda kalır. Bu en tabii haklarıdır. Herkesin yaptığını onlar da yapar. Burada dikkat edilecek nokta, politikaya dış etkenlerin elini sokmamaktır.

Irak'taki Kürtler ve Kürt mülteciler sorunu nasıl çözülecek?

Her ne kadar vahşetle karşı karşıya gelmişler, ölüm ve sefalet kol geziyorsa da, yine de Irak'taki Kürtlerin konumu gayet iyidir. Kanımca ilk defa böyle ciddi bir güç halini alıp adım adım kurtuluşa doğru yol almaktadırlar. Bu her geçen gün kendini biraz daha göstermektedir.

Mehdi Zana Dönemin Bayındırlık Bakanı Şerafettin Elçi'yle...Diyarbakır, 1978 (Üstte) Halkın oylarıyla seçildiği Diyarbakır Belediye Başkanlığı'ndan 12 Eylül sonrası Diyarbakır Cezaevine uzanan bir siyasal yaşam. Son 20 yılın 14'ü cezaevlerinde, mahkeme salonlarında geçmiş. Yanda 12 Mart duruşmalarından birinde...

Irak Kürdistanı, Türkiye'deki Kürtlerin konumunu nasıl etkiliyor?

Irak'taki Kürtlerin durumu, Türkiye'deki Kürtleri etkilemektedir. Bu da başka yerlerdeki Kürtleri etkilemektedir. Bunların hepsi iç içe sorunlardır.

Ortadoğu'da Avrupalı ülkelerin varlığı sizi bir Kürt olarak ne kadar rahatlatıyor?

Batılılar, insan hakları ile birlikte kendi çıkarlarını ön planda tutmaktadırlar. Ancak bu son Irak'taki göç dalgaları gibi televizyondaki görüntülerin yarattığı acıma duygularının kamuoyunu etkilemesi, Batı iktidarlarını ister istemez biraz olsun insancıl hareketlere yöneltmiştir. Ama yine de yeterli olmayıp kendi çıkarları ağır basmaktadır. Bunu söylerken halkları değil, iktidarları kastediyorum. ■

Üniversite Vitrininden

MÜCADELE YÖNTEMLERİ

Ömer Özgüner

Sivil faşist saldırılar.....Vakıf üniversiteleri.....Anti-terör yasası... Türkiye'nin ve üniversitelerin gündemini işgal etti Nisan ayı içersinde. Hepsi ayrı ayrı yer aldılar manşetlerde.

Üniversitelerdeki muhalefet bu gelişmeler karşısında değişik tonlarda tavır alışlar sergiledi. 80 öncesini yaşamamış öğrencilerin, sivil faşist saldırılarla tanışması, İstanbul'da iki yıl öncesine, taşrada ise daha uzun bir zamana dayanıyor. Nisan ayında Bursa ve İstanbul'da gerçekleşen saldırılara yeni boyutlar eklendi. Sivil faşistler Avcılar'daki kavgada 80 sonrasının ilk silahını ateşleyerek 5 öğrencinin yaralanmasına yol açtılar. Bundan iki yıl önce sahnedeki yerlerini alırken dünyadaki gerici hareketleri kalkan olarak kullanan faşistler, son dönemde propaganda ve örgütlenme çabalarına hız verdiler. Kendilerine kadrolar yaratabilmek için de önce bir propaganda zeminini oluşturmayı hedefliyorlar. Bu duruma izin verilmediği zaman Avcılar örneğinde olduğu gibi, gerçek yüzlerini gösteriyorlar. Saldırıların bundan sonra da hatta daha şiddetle tekrarlanması sürpriz sayılmamalı. Ancak devrimci-demokrat öğrencilerin bugüne kadar olduğu gibi, bundan sonra da ortak tavır alarak anında müdahale etmeleri devam ederse, saldırılar boşa çıkmış olacak.

Sivil faşist saldırılara karşı gösterilen olumlu tavırların iktidarın oldubittiyle kanunlaştırdığı Vakıf üniversiteleri ve Özel Statülü üniversiteler Yasasına karşı verilemediğini görüyoruz. Üniversitelerin geleceğinde yaşamsal öneme sahip olan yasanın bu denli ko-

Üniversite gençliğinin mücadelesinde "forum"ların özel bir yeri var. İlk dönemlerde geniş kitlesel katılımlara sahne olan forumlar, zamanla "gerektiği gibi kullanılamayan" eylemlerden oldu. Karşılaşılan her sorunun ardından forum yapılması, başlangıçtaki coşkunun yerini monotonluğa ve ilgisizliğe bırakmasına yol açtı.

lay kanunlaşmasının nedenleri üzerinde durmak zorunlu. İktidarın yasayı oldu-bittiye getirdiğini söyleyerek sorunun üzerini örtmek mümkün değil. Yasa, üzerinde tartışılması mutlak gerekli yerlerde, anfilerde, bölümlerde, yurtlarda kısaca tüm üniversitelerde tartışılmadı.

Aşağıdan yukarı bir tartışma sürecinin devrimci-demokrat öğrencilerle yaşatılamaması, yasayı "kötübir şeydir herhalde"nin ötesine götürmedi. En geniş kitlenin bilgilendirilmesi, eğitilmesi dediğimiz olguyu hayata geçirmenin zeminini de getirecek bu sürecin şimdilik ıskalanmasının nedeni birden çok. Her şeyden önce bu bilgilendirme sürecinin çok yönlülüğünü kavrayamamak, kavrandığında dahi mümkün olduğunca çok yönünü hayata sokmak için yeterli inisiyatife sahip olamamak sözkonusu. Kitlelerle ilişki kurmada mücadelenin önümüze sunduğu zengin yöntemler yerine alıştığımız yöntemleri tercih etmek, üstelik bütün süreçleri yalnızca" bizim istediğimiz" eylem biçimleri olarak algılamak, eylemleri yalnızca "bizim arkadaşlarımızla" gerçekleştirme zorunluluğunu da dayatır. Böyle bir zorunluluk, kendi siyasi bakışlarının darlığından dolayı, farklı eylem biçimlerini hayata sokmayan ya da sokma gibi bir gayret taşımayanlar için anlaşılabilir bir durumdur. Ancak gençliğin merkezi, kitlesel ve demokratik hareketini yaratmaya çalışanların hedefi "elindeki" insanların korunması olamaz. Çünkü o bakış açısı, duyarlı öğrencilerin ilgisini çekmeyen, gittikçe güdükleşen, hatta " elimizdekilerin" de gitmesine neden olan eylem biçimlerine götürür bizi. Bir örnek olarak vermek gerekirse, forumların ilk zamandaki coşkusu, her sorundan sonra forum yapılması üzerine yerini monotonluğa bıraktı. Elbette sorun, forumlarda, sokak eylemlerinde, işgallerde ya da boykotlarda değil. Bunların hangi zamanda ve hangi araçlarla hayata geçirildiği ile ilgili. Yine ancak bütün bu eylemliliklerle ideolojik / kültürel çalışmaların birleştirildiği bir hat, militan bir mücadele hattı olma hakkı kazanabilir.

Sorunlar herkes tarafından hissedilecek kadar ağır ve karmaşıktır. Bu yüzden inatla ve yine inatla tüm çalışma alanlarının organlarını yaratmak gereklidir. İnsanların doğrudan katılımlarını geliştirecek (örneğin, Federasyon içinde insiyatif grupları, Anfi Komiteleri gibi) organlar ve çalışmalar, küçük görülmelere prim vermeden sürdürülmelidir. Vakıf üniversiteleri ve özel statülü üniversiteler kanununa tepki yaratılması için de hala geç kalınmış değil. Öğretim üyelerinin de fiili desteğini alarak hayata geçirilecek bir kampanya süreci ile keyfi diktatörlük kararlarına dur denebilir. Bunu başarmak için yeterli birikime sahiptir demokratik öğrenci hareketi. Üstelik bu başarı anti-terör yasası ile her demokratik istemi " terörist" ilan ederek bu yasaya uygun modelleri üniversite içinde yeniden yapılandırmayı düşünen- rektörlere bağlı özel güvenlik birimleri, dernek çalışması içindeki öğrencilerin disiplin cezasıyla hemen okuldan atılmaları- iktidara karşı da bir ders olacaktır. İktidarın öğrencilerin meşru örgütlenmelerini " yasadışı ve terörist " ilan ederek, gerçekleştireceği saldırıların ancak en geniş kitle içerisinde "kök salan" örgütlenmelerin filizlenmesi ile püskürtüleceği ve demokratik öğrenci muhalefeti için esas önemli ve zor olanın bütün üniversitelerde bu süreci tamamlamak olduğu unutulmamalıdır.■

Yeni İstikrar Paketi Açılırken

EKONOMİ NEREYE GİDİYOR?

Cüneyt Akman

Geçtiğimiz on sene boyunca izlenen 24 Ocak devamı politikaların, son 2 senedir terkedildiği biliniyor. Bugün gelinen noktada bu saptamanın önemi büyük. Bu yeni yönelimin ardındaki hesap şuydu: Yabancı sermayeyi çekmek, dış borç yoluyla kaynak edinmek, bu kaynak ile ithalat yapıp düşük kurlarla bir taraftan sanayinin girdi maliyetini azaltırken öte yandan ucuz tutulmuş ithal malları ile mal arzını arttırıp enflasyonu frenlemek. Çünkü izlenen seçim ekonomilerinin de etkisiyle bu politik dönüşün yapıldığı sırada ülke hiper-enflasyonun eşiğine gelmişti. Kimi sosyal demokrat iktisatçılar "sıkı para" politikası ve "gerçekçi" kur sistemini eleştirip doların yükselişine ket vurarak enflasyonu önleme önerileri yaparken bizzat Özal bu politikayı uygulamaya başlayıverdi. Gerçekten bu sayede enflasyon düşmediyse de hiç değilse üç haneli rakamlara ulaşmadı. Sonuçta %60'lık enflasyon ve %25'lik kur artışı ortamında dışardan borçlanmak cazip hale geldi ve bir taraftan devlet, bir taraftan özel şirketler muazzam ölçülerde borçlandı. Dış borçlar yalnız dış ödemeleri finanse etmek amacıyla değil, aynı zamanda iç piyasaya canlılık şırınga etmek ve bütçe açığını azaltmak amacıyla da kullanıldı. Dış borçların bir kısmı döviz kazancıymış gibi cari işlemlerde gösterilip uydurma bir cari işlem fazlası yaratıldı. Borsa, özelleştirme ve esnek kur sistemi bu operasyonları kolaylaştırıcı etkiler yaptı.

Aslında tüm bunların ekonomik olarak bir mantığı yoktu. Gerçi bu tür bir politikayı ABD uyguluyordu ama onun bile bu konuda başı dertteydi hem Amerika'nın önemli bir avantajı vardı. ABD dış borçlarını kendi bastığı para ile ödeyebiliyordu. Türk Lirası ise olanca konvertibilite iddialarına rağmen bir handa geçip han dışında geçmeyen çaycı markası gibi Türkiye sınırları dışında işe yaramıyordu.

Şimdilerde Merkez Bankası, yurtdışından borç bulmaya çalışırken bankalararası döviz piyasasında döviz satıp döviz kurunu kontrole çalışıyor. Rüştü Saraçoğlu, geçen sene 16 Ocak'ta büyük iddialarla açıkladığı para programını Nisan sonunda hala açıklayabilmiş değil.

Ekonomik mantığı olmayan bu politikaların siyasal bir mantığı vardı. Gerçekten bu politikalar Özal'ın başlattığı ve halen sürdürdüğü sivil darbesini finanse etmeye yarıyordu.

Ekonomik mantık gereği olması gereken oldu. Bir taraftan dövizler azalırken diğer yandan enflasyon yeniden çıkışa geçti. İç borçlar da aynı politika sonucu tırmandı. Bu arada Körfez krizinin başlaması süreci hızlandırdı. Yine Özal'ın siyasal hesaplarla ülkeyi krizin tam ortasına çekmesi , krizin ülkeye getireceği ekonomik yükü ikiye, üçe katladı. Ve geldik bugüne...

Artık bu 2 senelik hokkabaz politikaları işlemez halde. Yıllık enflasyon Mart ayı itibarı ile %70'e çıktı. Faizler çılgınca bir yükseliş içinde. Resmi faizler kimi bankalarda %70'leri geçti. Zaten bankalar büyük müşterileri için aslında yapmaları yasak olan repo işlemi sayesinde bu rakamın üstünde de faiz verebiliyorlar. Merkez Bankası'nın dövizin yükselişini dolar satmadan önlemek için basından övgüler alan müdahaleleri sonucu Ocak ve Şubat ayları bankalararası piyasa öyle allak bullak oldu ki, bir gecelik faizlerin %120 gibi anormal rakamlara çıkması giderek yadırganmaz hale geldi. Şimdilerde Merkez Bankası yurtdışından borç bulmaya çalışırken bankalararası döviz piyasasında döviz satarak döviz kurunu kontrole çalışıyor. Yeni Camide dilenip, Sultanahmet'te sadaka verme politikası sonucu İnterbank faizlerini zor hal %100'lere çekebildi. Saraçoğlu geçen sene 16 Ocak'ta büyük iddialarla açıkladığı para programını Nisan sonunda hala açıklayabilmiş değil. Bütün çabalara karşın doların yükselişinin kontrol edilemeyerek 4000 TL'ye varması bir yana, uluslararası

Koç ve Eczacıbaşı başta olmak üzere, holdinglerin kârı hiç de kötü değil. 1990'ın ikinci yarısı kötü geçtiği halde Koç Holding'in kârı 139 milyar TL'ye yükselirken, Eczacıbaşı'nın kârı % 130 artmış.

piyasalarda özellikle Dolar karşısında değer kaybeden Mark dahi, TL'ye karşı değer kazandı. İzlenen hercai ithalat politikası sonucu ihracat (düşük kurun caydırıcılığıyla) 13 milyar dolara güç bela ulaşırken ithalat ocak ayı sonunda 22.4 milyarı buldu. Ülkenin kısa vadeli borçları çok kısa bir sürede %65 artış gösterdi. Türkiye bu yıl 3 milyar dış, 22.5 milyar TL de iç borç ödemesi yapmak zorunda. İç borçlanma yeni yeni iç borçlanmaları da zorunlu kılıyor. Devlet borçlanabilmek için kendi borç kağıtlarının faizlerini kamu bankaları eliyle yükseltince genel olarak piyasa faizleri daha da yükseliyor. Sonuçta işadamları şikayete başlıyorlar. Bu arada döviz rezervlerinin eriyişi hala durmuş değil, yılbaşında 6 milyar dolar gözüken Merkez Bankası dövizi Mart sonunda 4 milyara iniverdi. Halbuki yükümlülükleri tam 9 milyar. Özal'ın ABD seferi başarısızlıkla sonuçlandı. Para vermezseniz seçim kazanamayız türü tehditler de (tehdit; çünkü ABD'ye 'bizden iyi acenta nasıl bulursunuz' demeye getiriyor.) bile sökmedi. 3-4 milyar beklenirken 200 milyon kopartılabildi.

Yeni Bir 24 Ocak mı?

Gelinen bu noktada eskilerin deyimiyle cezri tedabire ihtiyaç var. Böyle durumda her zaman olduğu gibi istikrar ilaçlarının ceremesini kim çekecek sorusu gündeme geliyor. Hükümet bu durumun sebebini Körfez krizine bağlıyor ama Amerikalı, Avrupalı dostlarını bile ikna edemiyor. Gerek OECD Genel Sekreter Yardımcısı Zecchni, gerek Amerika Temsilciler Meclisi Dışişleri Komitesi için hazırlanan raporun yazarları ekonomik sıkıntının Körfez krizinden dolayı olmadığını bildiriyor ve bu sene için büyüme hızını düşürecek, kemerleri sıkacak politikalar öneriyorlar. İstikrar tedbirleri çoktan hesaplanmış, uygulama için hazır bekliyor. Aslında Nisan ortalarında açıklanacaktı, ortam uygun bulunmadığı için ertelendi. 24 Nisan'da Işın Çelebi sanayicilerin bir toplantısında burjuvaziye müjdeyi verdi. 'Devrim Kararları' (siz bunu karşı devrim kararları diye okuyun) geliyordu. İçeriğini Çelebi ağzından kaçırdı. Buğdaya yazın verilecek düşük fiyat açılışı yapacak, bunu Temmuz memur maaşlarına 'olmasa da olur' bir zam izleyecek, zaten son halini almış sigara tekelinin kaldırılması ve tütün ihracının tümüyle serbest bırakılmasını sağlayan kanunun yürürlüğe girmesi ardından tütüncüye verilen düşük fiyat (Çelebi "fiyatı beğenmeyen başka şey eksin" diyor.) köylüler için perdeyi kapatacak. İşçiler için düşünüleni Özal açıkladı bile; sendikaları tehdit ediyor: "düşük ücrete razı olun ya da KİT'leri kapatırız". Açıklamayı yaptığı yer Sabancı'nın lastik fabrikası. Yeri gelmişken Sabancı dahil ama özellikle Koç ve Eczacıbaşı başta olmak üzere, holdinglerin karı hiç de kötü değil. Kötü geçen 1990'ın ikinci yarısına karşın örneğin Koç Holding'in karı 139 milyar TL olmuş, buna 56 milyarlık fevkalade ihtiyatlar dahil değil. Eczacıbaşı da 1990'da karını %130 arttırmış. Ancak Özal ve ANAP'a sorarsanız asıl bunların başı dertte, sebep de fazla para isteyen sendikalar. Onun için istikrar paketinden burjuvazinin payına acı ilaçlar değil bonbon şekerleri düşüyor. Devlet destekleme alımlarından tamamen çekilecek, köylüye borcunu ödemeyecek ama ihracatçılara birikmiş 300 milyarlık prim alacaklarını hemen verecek. Ayrıca ABD'ye navlun yüzünden ihracat yapılamıyor diye şimdiden sonra ihracatçının navlun giderinin %60'ı devlet tarafından sübvanse edilecek. Bunlar bilinenleri, paketten yeni bazı sürpriz teşviklerin de çıkması bekleniyor. Bu tür teşvikler yeni değil. Geçen senenin "iyi" günlerini sağlamak için devlet sadece yılın ilk yarısında 11 trilyonun üzerinde teşvik dağıttı. O devlet ki işçiden kestiği zorunlu tasarruf geri ödemelerini yapacak para bulamadığını söylüyordu.(Faizler %50-60'lardayken bunlara %30 nema vermişti, o da kağıt üzerinde) Aynı devletin Kamu Ortaklığı İşletmesi bu yılın Şubat sonu itibarı ile sadece 9 kuruluşun (bu kuruluşların arasında Arçelik, Çelik Halat vs. var) desteklenmesi için Borsa'da 302 milyar saçtı. İşte ANAP'ın şaşkın Robin Hood'ları böyle fakiri soyup zengine verir... ■

İmar Yasası Üzerine

ESKİ 42, YENİ 18 NAM-I DİĞER ADDİKES KURALI

Bülent Tanık

Eintracht Frankfurt Futbol Takımı kadar ünlü ya da toplumbilim meraklılarına Frankfurt Okulu kadar ilginç olmasa da eski belediye başkanlarından **Addikes**'in adı ile Frankfurt, kendine imar tarihinde de önemli bir yer edinmiştir.

Addikes kuralı, bizde **hamur kuralı** olarak da bilinir. Kentsel alan içinde kalan ancak, biçim ve büyüklük bakımından imar uygulamalarına elverişli olmayan arazi mülklerini, üzerlerinde düzgün biçimde yapı yapılabilir hale getirmeye, bu arada genel ve ortak kullanımlar için gerekli kentsel sosyal donanım alanlarının, bu kullanımların isabet ettiği "talihsizlerden" kamulaştırma yoluyla elde edilmesi biçiminde değil de çevredeki mülk sahiplerinin tümüne mülkleri oranında üleştirilerek sağlanması üzerine kurulmuş, kamu yönetiminin, bölgelendirme, parselleme ve vergilendirme yetkilerinin birlikte kullanılması biçimindeki türü kendine özgü bir imar uygulama aracıdır.

Eski imar yasasında 42. madde olarak düzenlendiği için yakın kuşak plancıların diline 42. madde olarak giren "Hamur Kuralı", yürürlükteki yeni İmar Yasasında biraz değişmiş hali ile "18. Madde" olarak "nam" salmıştır.

İmar Yasasının 18. maddesi geçtiğimiz günlerde iki olay ile kamuoyunun gündemine yeniden girdi. Bunlardan ilki Anayasa Mahkemesi'nin Zonguldak İdare Mahkemesi'nce yapılan üç başvuruya ilişkin aldığı kararlar, ikincisi ise TBMM'nde görüşülmekte olan Işılay Saygın ve arkadaşlarının hazırladığı İmar Yasası Değişiklik Teklifi.

Anayasa Mahkemesi mevcut imar yasasının 18. maddesinin 2. fıkrasını irdeleyip, iki muhalif oya karşılık dokuz oy ile Anayasanın 46. ve diğer maddelerine aykırılık olmadığına, bir başka deyişle Zonguldak İdare Mahkemesi'nin "mülkiyete karşılıksız el atma olduğuna ilişkin" Anayasaya aykırılık tereddütünün yerinde olmadığına karar vermiş bulunuyor.

Bu karar en yüksek mahkeme kararı olarak tartışmaları bir süre noktalayacak belki ama konu gerçekten kapandı mı? Muhalefet şerhlerinde oldukça önemli noktalar yer alıyor, azınlık oyu konumundaki bu noktalar yeni teklif edilen değişiklik tasarısı ile tartışmaları yeniden gündeme getirmeye gebe mi? Zaman gösterecek.

Anayasa Mahkemesi'nin ikinci fıkrasını irdelediği imar kuralı şöyle başlıyor: "Madde 18-İmar **hududu içinde bulunan**, binalı veya binasız **arsa ve arazileri malikleri** veya diğer hak sahiplerinin **muvafakatı aranmaksızın**, birbirleri ile, yol fazlaları ile, kamu kurumlarına veya belediyelere ait bulunan yerlerle **birleştirmeye, bunları yeniden imar planına uygun ada veya parsellere ayırmaya**, müstakil, hisseli veya kat mülkiyeti esaslarına göre **hak sahiplerine dağıtmaya ve re'sen tescil işlemlerini yaptırmaya belediyeler yetkilidir.** Sözü edilen yerler belediye veya mücavir alan dışında ise yukarıda belirtilen yetkiler valiliklerce kullanılır.

> **Kentsel alanlar bir bütün olarak kabul edilmek durumundadır. Kentsel arsa mülkiyetini de tekil ele almak doğru değil**

Belediye veya valilikçe **düzenlemeye tabi tutulan** arazi ve **arsaların dağıtımı sırasında**, bunların yüzölçümlerinden yeteri kadar saha **düzenleme dolayısıyla meydana gelen değer artışı karşılığında 'düzenleme ortaklık payı'** olarak **düşülebilir.** Ancak bu maddeye göre **alınacak düzenleme ortaklık payları**, düzenlemeye tabi tutulan arazi ve **arsaların düzenlemeden önceki yüzölçümlerinin yüzde otuzbeşini geçemez.**"

Maddenin ilk fıkrası mülk sahiplerinin muvafakatı aranmaksızın mülkleri birleştirip, imar planına uygun ada ve parsellere ayırmaya ve bu işleri re'sen yapmaya belediyeleri yetkili kılmakta. Tartışılan ikinci fıkra ise düzenlemeye tabi tutulan arazilerin düzenleme öncesindeki yüzölçümlerinin yüzde 35'ini geçmemek kaydı ile yeteri kadar sahayı oluşacak değer artışı karşılığı bedelsiz ayırmayı (almayı ya da düşmeyi) öngörmekte.

Bugünkü düzenleme ile 18. madde, "genel-ortak kullanımlar" için kadastral mülklerden ayrılan ve özel mülkiyetten düşülen paylara düzenleme sonucu oluşacak kıymet artışının karşılığı olarak alınan "düzenleme ortaklık payları" adını vererek bedel ödemeden düşülen bölümü Anayasaya uydurmaktadır! Böylece, "bedeli peşin ödenmeksizin kamulaştırma yapılamayacağına" ilişkin kural aşılmış, Anayasa Mahkemesi'nin 1961 Anayasası'na ve eski 42. maddeye ilişkin olarak daha önce oy çokluğuyla aldığı iptal kararı da gözetilmiş oluyor!

18. madde "mülkiyet tabusunun" dolambaçlı aşılması amacıyla düzenlemiş bir madde! Nitekim bu husus gözden kaçırıldığı için yeni tasarının gerekçesinde "...ilk ve orta öğretim kurumları ile temel sağlık hizmeti veren sağlık ocaklarının kamulaştırma işlemlerinde

sorunlar yaşanmaktadır. Bu nedenle ilk ve orta öğretim kurumları ile sağlık ocaklarının da düzenleme ortaklık payı kapsamında değerlendirilerek, kamu eline geçişini kolaylaştırmayı amaçlayan değişiklik yapılmıştır. İlk ve orta öğretim kurumları ile sağlık ocakları düzenleme ortaklık payı hesabına dahil edildiğinden düzenleme ortaklık payı üst limiti yüzde 40'a yükseltilmiştir" (Madde gerekçesi 7) denilmektedir.

Böylece değer artış oranının neden yüzde 35 ile sınırlı olması gerektiğine ilişkin tartışmanın yanısıra, işlev türü olarak önceden kamulaştırılarak sağlanması gereken okul, sağlık ocağı vb. işlevlerin, bu kez neden düzenleme ortaklık payına sokulduğu, tartışma platformuna gelecektir.

Esasında **son derece doğru ve adil bir işlem olan** Addikes ya da Hamur Kuralı, kökten ve cesur yaklaşımlarla ele alınmadığı için şike ile malûl bırakılmaktadır.

Mülkiyete ilişkin düzenlemeler şu anda, dilini on yıllık hukuk fakültesi mezunlarının bile zor anlayabileceği "Türk Kanun-u Medenisi" ile düzenlenmektedir. Nasıl bir medeni kanun ise bugüne dek ciddi biçimde ona el sürülememiştir!

Medeni Kanun ve buna bağlı tapulama mevzuatının bütünüyle elden geçirilmesinde ve kent toprakları ile kırsal arazinin nitelik farkı gözetilerek yeni düzenlemelere gidilmesinde yarar vardır. Toprağın tarımsal ya da arazi değerini oluşturan mutlak rant ile kent arsası haline geldiğindeki konumu arasındaki fark artık hukukça tanımlanmalıdır.

Kentler bütünlüğü olan organizmalardır. Sundukları nimetlerden içlerinde yaşayan insanlar şu ya da bu düzeyde ama ortak komşular-hemşeriler olarak yararlanmaktadır. Okullardan, yollardan, parklardan, otopark ve kaldırımlardan ve diğer kent arsalarının sunduğu olanaklardan yararlanmak için doğrudan onların sahibi olmak gerekmemektedir.

Bu niteliği ile kentsel alanlar bir bütün olarak kabul edilmek durumundadır. Kentsel arsa mülkiyetini de önce olduğu kadar tekil ele almak doğru değildir. Bunun böyle olduğunu kendiliğinden ve piyasa ilişkileri içinde gelişen hisseli arazi mülkiyeti ve daha sonra kendini legalleştiren "kat mülkiyeti" açıkça göstermiştir.

Kıyı kanunu ile getirilen "kıyı bandında kısıtlanmış" mülkiyet ve "Özel Çevre Koruma Bölgeleri" ile "sit" alanlarına ilişkin özel durumlar da daha öncenin mülkiyet kurumu ile uyumu zorlanan fiili durumlardır.

Yaşam kendini fiili durumlara doğru geliştiriyor, iş, eskimiş hukuk tanımlarının üstüne gitmekte ve yeni tasarı ile 18. maddenin şaşkınlıkları anti-laik, anti-belediyeci ve önyargılı özelliklerini gidermekte idi. Ancak, kentin bir bütün olarak yarattığı değerlerin kamuya geri dönüşünü yüzde 35-40 gibi peşin oranlarla sınırlayan hüküm, belediyelerin hemen hiç biri kendi mülkiyetine geçmeyen genel-ortak kullanımlara ve kamu kurumlarına ayrılan arazilere karşılık alabilecekleri değerlendirme resminden mahrum tutulmaları, üstelik eksik kalan alanlar için kamulaştırma yaparak tamamlama yükümlülüğü ile başbaşa bırakılmaları düzeltilecek gibi görünmüyor. Çözüm, yerel güçlerin yaratıcılığına ve demokratik inisiyatiflerinin gelişimine güvenmek ve kendiliğinden oluşan kentsel ortak mülkiyet kavramının hukuki ifadelerine açıklık kazandıracak yüreklilik ile konunun üzerine gitmekte yatıyor. ■

Basın Kan Ağlıyor

Hasan UYSAL

MAKSAT MUHABBET

Gazeteciler Cemiyeti'nin ayda bir yayınlanan "Bizim Gazete" isimli bir yayın organı var. Sanırım pek çoğumuz görmedik veya en azından düzenli olarak izlemiyoruz. 10 aydır çıkan derginin Nisan sayısı görülmeye değerdi. Hani "kan ağlamak" deyimi vardır ya, adeta buna uygun örnek olsun diye yayınlanmış.

Cemiyetin Başkanı, Dünya Gazetesinin sahibi ve Asil Nadir'in danışmanı Nezih Demirkent, başyazısında mesleğin onurunu konu edinerek uzun bir özeleştiri yapmış, meslek kurallarını anlatmış. Diyor ki, Demirkent giriş yazısında:

"**Mesleğimizde** bir dizi olayı bir arada yaşıyoruz. Emek-sermaye ilişkileri bozuldu. Tekelleşmeye karşı çıkanlar, yeni tekeller yaratmaya başladı. Basın özgürlüğüne sahip çıkmak ister görünenler sevimsiz angajmanlara girdi. Meslek kuralları unutuldu ve arkadaşlarımız birbirlerini suçlamaya yöneldiler. Öyle bir kaos içine girdik ki, insan sormak gereği duyuyor. Bunu kimler tezgahlıyor?"

Aslında yazının tümünü buraya almak gerekir ama yer sorunu işte...Demirkent yazısında gazeteciliğin olmazsa olmaz kurallarına değinerek; Türkiye'de gazetecilerin saygınlığının tartışılır hale geldiğini belirtiyor. Demirkent yazısını şöyle noktalıyor:

"**Birbirimizi** eleştirirken mesleğe gölge düşeceğini unutmamalıyız ve en önemlisi ekonomik veya başka nedenlerle bir grubun esiri olmamalıyız. Çünkü bu meslekte çalışanların ödeyeceği hiç bir diyet yoktur. Olanlar varsa onlar gazeteci değil, ücretli istihbarat elemanlarıdır. Bunların varlığı mesleğimize gölge düşürüyorsa onları tasfiye etmek de asıl görevimiz olmalıdır!"

Başka söze ne gerek, GÜNAYDIN! demek yeterli. Peki bu uyduruk tipleri tasfiye ederseniz halka yutturduğunuz gazete müsvettelerini kim çıkaracak?

***

Söz konusu gazetenin manşetinde Gazeteciler Cemiyeti Meslek Divanı toplantısında konuşulanlar var ve "basın çözüm arıyor" başlığı yer alıyor. Gazetenin son aylarda içine düştüğü ekonomik kriz, promasyon yarışının olumsuz etkileri, gazeteciliğin uğradığı erozyon, Babıali'de deprem, işsiz gazeteci sayısındaki hızlı artış toplantıda dile getirilmiş.

Gazetenin Yazı İşleri Müdürü Nail Güreli'nin yazısının başlığı, "Sıkıntının Nedenleri". Güreli basında büyük bir bunalımın yaşandığını belirtiyor.

İkinci sayfada Hasan Pulur'un "Haberde Gerçeklik" başlığıyla yayınlanan ve yanlış habere değinen bir yazısı, hemen yanıbaşında DEMOKRAT'ın ilk sayılarında yaptığımız bir haberin her gazetede birbirinden farklı olarak yayınlanmasına ilişkin küçük bir araştırma yer alıyor. Milliyet'den İskender Özsoy'un küçük araştırmasına değinelim isterseniz:

11 Şubat gecesi Balat'da bir otomobil Haliç'e uçmaz mı? Uçar! Arabanın içindeki bir kişi de yaşamını yitirir. Olayın hepsi bu. Şimdi bakalım cevval gazetecilerimiz bu haberi nasıl yazmışlar:

GÜNAYDIN: İki genç Beyoğlu'nda içki alemi yapmışlar. Sonra Tekirdağ plakalı özel arabalarına binmişler. Selver Şendura isimli delikanlı arabayı süren Tahir Uçar'a şaka olsun diye müdahale etmiş. O da direksiyonu kırınca Fener'de denize uçmuş. Tahir Uçar'ın cesedi ancak 12 saat sonra denizden çıkarılmış.

SABAH: Araba Tekirdağ plakalı ama taksiymiş ve İstanbul'un içinden müşteri almış. Selver isimli müşteri sarhoşmuş. Yolda giderken, sarhoş ya, direksiyona sarılıvermiş. Taksi hop uçmuş denize ve müşteri Selver ölmüş. Ya şoför? Ha o mu? Çevreden yetişenler tarafından kürek uzatılarak kurtarılmış.

CUMHURİYET: Araba korsan taksi ama Selver ve Tahir arkadaşlarmış. Yanlarında bir arkadaşları daha var ve Beyoğlu'nda bir güzel eğleniyorlar. Üçüncü arkadaşları Taksim'de onlardan ayrılıyor. Onlar da Gaziosmanpaşa'daki evlerine gitmek üzere yola çıkıyorlar. Fatih'de Bulgar Kilisesi önünde iki arkadaş şakalaşmaya başlamıyorlar mı?Başlıyorlar. Ve bir anda Fatih'in Haliç'teki kıyısı beliriveriyor ve taksi Haliç'e uçuyor. Ama merak etmeyin şoförü çevredekiler yetişip kurtarıyor.

TÜRKİYE: Adamcağızın biri bir şişe bira içmiş ve çok sarhoş olmuş. Atlamış özel arabasına yola koyulmuş. Ama sarhoşluktan direksiyona hakim olamamış, denize uçmuş. Neyse ki, herhalde Haliç'te balık fosilleri arıyor olsalar gerek, orada dolaşan balıkçılar kurtarmışlar adamcağızı.

MEYDAN: Tahir Uçar müthiş sarhoş ama o halde taksicilik yapıyor. Fatih'ten Selver Şenduran isimli bir müşteriyi alıyor. Tam Haliç köprüsünün üzerindeyken direksiyon hakimiyetini kaybediyor mu? Kaybediyor ve denize uçuyor. Tahir Uçar'ı da çevredeki taksiciler kurtarıyorlar. Peki müşteri Selver bey? Gazeteye göre o hala aranıyormuş.

GÜNEŞ gazetesine göre kaza Fener'de olmuş,

TAN'a göre de Fener'de olmuş ve şoför gece klubünde bir şişe bira içmiş.

MİLLİYET'e göre böyle bir olay yok. Çünkü haber gazetede yer almıyor.

Araştırmacı TERCÜMAN ve HÜRRİYET gazetelerinden söz etmemiş. Kimbilir onlarda da ne yeni unsurlar vardı...

Gelin birlikte düşünelim: Hem olayın geçtiği hem de haberi yazanların yaşadığı yer İstanbul. Haliç köprüsünden uçurup, Balat'da denize düşürüyorlar arabayı. Fatih semtinin Haliç'te kıyısı olduğunu söylüyorlar. Haliç'de balıkçıları dolaştırıyorlar. Pes değil mi bu kadar örneğe? 59 plakalı,tabii bu da doğru mu değil mi o da belli değil, arabayla İstanbul'da taksicilik yaptırıyorlar. Şoför mü öldü yoksa-şoförün müşterisi mi yoksa arkadaşı mı?-kim olduğu belli olmayan adam mı öldü? Bu da belli değil. Bunları kim kurtarıyor, yoksa kurtaran yok mu o da belli değil. Şoför mü sarhoş, yanındaki mi, her ikisi birden mi o da karışık. Ticari mi araba yoksa özel mi? Yahu atmanın da bir sınırı bir mantığı olmaz mı?

***

Hani "dilimizde tüy bitti" denir ya, yıllardır söylüyoruz. Gazeteler gazete olmaktan, gazeteciler gazeteci olmaktan çıktı. İşlevini, saygınlığını, inandırıcılığını yitirdi. Ve şimdi "yandım anam" rolündeler. Sayısı kesin olarak bilinmese de bin kadar gazeteci resmen işsiz. Hemen hiç bir güvenceleri yok. Gazete diye yıllardır okuyucusuna sağlıklı haber, eğitici dizi, doğru yorum vermek dururken, bunlardan vazgeçip okuyucuya çanak, çömlek, araba, helikopter, oyuncak, bilezik, televizyon, ev, hizmetçi, süpermarket, karton parçaları, broş, küpe, yüzük, uğur kolyeleri, burç bilezikleri, mikserler, kasetler....Aklınıza ne gelirse var. Sadece doğru haber kısacası gazetecilik yok.

Bin gazeteci işsiz dedik. İşleri olan çok mu rahat? Günaydın ve Tan gazetelerinde üç aydır maaş, Güneş ve Nokta'da aylardır ikramiye ve kimi maaşlar, Cumhuriyet'de Mart ikramiyesi, Tercüman'da aylardır hem ikramiye hem maaşlar, hatta vergi iadeleri bile ödenmiyor. Fotospor'da da aylardır ödenmeyen maaş ve ikramiyelerin ödenmesi beklenirken, 142 kişinin işine son verildi. Gazeteciler Sendikası pek sendikaya benzemese de sonunda sendika sendikadır. Ama Yüzyıl (2000'e Doğru) ve Nokta dergilerinden tutun, Sabah, Bugün, Günaydın, Tan,Meydan, Fotospor, Yeni Asır, Türkiye ve Zaman gazetelerinde sendika yok. Zaten ödenmez olan ücret artışları p atronların iki dudağı arasında. "Attım!" deyince de onlarca insanı kapının önüne koyuyorlar. Sendika giren gazetelerde de onlarca sigortasız veya sözleşmesiz insan çalıştırılıyor ve bir çok basın hizmeti taşeronlara veriliyor.

Dahası da var. Hiç bir dönemde görülmeyen yıvışık, yılışık insanlar köşe başlarında ve gazetenin patronu, iktidar ve holding sahipleri karşısında elpençe divan. Borsada milyarları var ve daha acısı kimi gazetelerin ekonomi muhabirleri, gazetenin patronunun, genel yayın müdürlerinin, yazı işleri müdürü ile köşe yazarlarının borsadaki yatırımlarını kovalamakla görevliler. Hele ayın sporcusu, ayın bilmemnesi diye ilgisiz kurumların düzenlediği yarışmalarda paralı jüri üyelikleri yapıp, ardından gazetesinde o ilgisiz kurumların, kişilerin reklamını yapanlar. Bu konuda çok haklı ve onurlu bir savaş açan Ali Sami Alkış isimli gazeteciye ne yapıldı dersiniz? TSYD'den ihraç edildi. TSYD yönetimi söz konusu jürilerin başkonuğu çünkü...Daha ne diyelim? Tekelleşme mi, iktidarla çirkin anlaşmalar mı, iş takip edenler mi, mit-cia ajanları mı, işadamı gazeteciler mi?

***

Peki ne yapacağız bu durumda? Gazetesiz yaşamayı sürdürecek miyiz? Kısa süre sonra kapanan yeni gazeteleri, yeni işsizleri daha büyük sayıda göreceğiz. Yerlerine basın tekellerinin gazeteciden başka her şeye benzeyen 3-5 adamla çıkan dergileri, gazeteleri gelecek. Tümüyle iktidar ve holding denetimli sözde gazeteler. Çarpıtılan toplumu daha da çarpıtacak yeni medyalar...Bunlara seyirci mi kalacağız? Kalmak istemiyorsak ne yapmalıyız?

Seyirci kalmayanlardan birisi DEMOKRAT. Haftalık bir dergiye_ya da günlük bir gazeteye dönüşme çabası içinde. Bir başkası AZİZ NESİN'in başını çektiği bir günlük gazete girişimi. Nesin de Demokrat'çılar da, ortak ilkelerde, özlediğimiz, gereksindiğimiz yayın organı peşinde. Ellerinde istedikleri zaman bulacakları dürüst, başarılı, çalışkan, gerçek gazeteci ordusu var. Tek eksikleri para. Keşke güçlerini birleştirip, el birliği ile beklediğimiz gazeteye ulaşmamızı sağlasalar.

İnsan haklarına saygılı, gerçekten demokrat bir düzene ulaşmak için böyle bir gazeteye o kadar çok gereksinmemiz var ki...Hele Genel Kurmay'daki paşaların, sözde sivil, sözde demokrat, sözde çağdaş iktidarın eline terör yasaları tutuşturup TBMM'ye gönderdikleri şu günlerde. Bakarsınız oluvermiş bir gün, bu o kadar da zor değil inanın... ■

Almanya İzlenimleri

BERLİN...POTSDAM...

Engin Günay

Demokrat'la Dayanışma Gecelerine katılmak için gittiğim Almanya gezisi sırasında Berlin ve eski Doğu Almanya'nın bir bölümünü de gezme fırsatı bulabildim. Bu gezinin en ilginç bölümü Batı Berlin'in Kreuzberg semti, Doğu Berlin ve Potsdam üçgeniydi.

Batı Berlin-Kreuzberg

Berlin Almanya'nın diğer şehirlerinde hiç görmediğim ölçüde bir zıtlıklar kenti. Sadece batı-doğu karşıtlığı biçiminde değil, Batı Berlin'in merkeziyle kenar semti Kreuzberg arasındaki karşıtlık da çarpıcı. Batı Berlin'in merkezi özellikle geceleri ultra-modern görüntüleriyle Avrupa kapitalizminin vitrinini oluşturuyor. Kreuzberg ise Batı Berlin'in varoşları diyebileceğimiz, Doğu Berlin'e, Duvar'a yakın kenar semti. Batı ile Doğu'nun birleşmesinden sonra Kreuzberg birleşik Berlin'in tam ortasında kalmış. Modern Batı Berlin ile tarihi Doğu Berlin arasında sıkışmış bir getto görünümünde. Bu yüzden devletin Kreuzberg'i ortadan kaldırmak, yenilemek istediğini söylüyor Kreuzbergliler.

Kreuzberg Almanya'da Türklerin en yoğun olarak yaşadığı yerlerin başında geliyor. Bu semtte yüzbinin üzerinde Türkiyeli'nin yaşadığı söyleniyor. Caddelerinde gezerken kendinizi yabancı bir ülkede gibi hissetmiyorsunuz. Yabancı dil sorununu hiç yaşamıyorsunuz. Kreuzberg'de yaşayan Türkler için Almanca öğrenmek bir ihtiyaç gibi görünmüyor. Dükkanların vitrinlerinde, tabelalarında türkçe yazıların çokluğu hemen dikkatinizi çekiyor. Kebap ve döner yapılan lokantalar ve Türk kahveleriyle kendinizi İstanbul'un bir semtinde gibi hissediyorsunuz.

Akşam saatlerinde sokaklarda kalabalık gruplar oluşturan kara kafalı çocukları izlerken, sık sık Almanca kelimeler sokuşturdukları konuşmalarını dinlerken, onların ne Türkiyeli ne de Almanyalı olduklarını düşünüyorsunuz. Onlar ikinci ya da üçüncü kuşak Kreuzbergliler. Almanya'da doğup büyüdükleri halde orada "yabancı"lar. Türkiye'ye geldikleri takdirde burada da yabancı olacakları kesin.

Berlin'de dazlaklarla, neo-nazilerle çatışan anti-faşist, otonom Türk grupları da çoğunlukla ikinci, üçüncü kuşak Kreuzbergliler. Bu yeni kuşak anti-faşist bilinçle siyasallaşmış bir ölçüde.

Doğu Alman toplumunun yeni yeni anlamaya başladığı bir gerçek var: Kapitalizmin "nimetleri" herkese eşit ölçüde dağıtılmıyor

Doğu Berlin

Daha bir yıl öncesine kadar "sosyalist işçi-köylü cumhuriyeti" olarak adlandırılan bir ülkenin başkenti olan Doğu Berlin geleneksel olarak da Almanya'da solun en güçlü olduğu kentlerden biriydi. Doğu Avrupa'daki eski "sosyalist" ülkelerin, Varşova Paktı'nın da "en ileri mevzisi"olan eski Doğu Almanya'nın başkentini özellikle merak ediyorum.

Kreuzberg'den "Uban" denilen yeraltı trenine binip Doğu Berlin'in Alexander-Platz istasyonunda iniyoruz. Burası Alfred Döblin'in başyapıtına adını verdiği ünlü Berlin-Alexander Meydanı.

Alanı dolaşmaya başladığımızda "Kızıl Belediye" binasının önünde uyuklayan yaşlıca bir adam dikkatimizi çekiyor. Önündeki kağıtta "Ben bittim, küçük bir yardımınızı rica ediyorum" yazısını tercüme ediyor yanımdaki arkadaş. Adamı uyandırıp sorular soruyoruz. Batı Almanyalı olduğunu öğreniyoruz. Batı'da çalıştığı fabrika kapandığı için işsiz kaldığını, o yüzden Doğu Berlin'e geldiğini, buradaki insanların batıdakilerden daha fazla yardıma hazır olduğunu söylüyor. Devlet de, Kilise de dolandırıcı diyor. Doğu Berlin'de ilginç bir raslantıyla ilk karşımıza çıkan Batı'dan bir sefalet örneği oluyor.

Berlin-Alexander Platz'daki Marx-Engels Anıtı alanın bütününü görecek şekilde yerleştirilmiş. Marx oturmuş, Engels ayakta, alana bakıyorlar. Anıtın ön cephesine "Biz suçsuzuz", arkaya "Bir dahaki sefere daha iyi olacak" yazılmış siyah boyayla. Yanlarda ise "Üzgünüz", "İşsizlik kurumunda buluşalım" yazılı. Anıta dikkatlice baktığımızda Marx'la Engels'in Doğu Almanya'da olup bitenleri dehşetli bir hüzünle izledikleri duygusuna kapılıyoruz. Biraz ileride yoksul görünüşlü yaşlı bir kadın banklara oturmuş kitap okuyor. Yanındaki çöp kutusunun üzerine gamalı haç işareti çizilmiş. Şimdi Doğu'da neo-nazilerin Batı'dan daha yaygın olduğu söyleniyor.

Alexander Meydanı'nı Batı Berlin'den ayıran tarihi Brandenburg Kapısı'na doğru yürürken yol boyunca uzanan işporta tezgahları başlıyor. Bu

görüntü bize yabancı gelmiyor. Fakat tezgahlardaki mallar bizim alışık olduğumuz türden değil. Burası, yıkılan Duvar parçalarından tutun eski Doğu Alman ve Sovyet askerlerinin şapkaları, kemerleri, paltoları, rozetlerine kadar eski rejimi simgeleyen ne varsa herşeyin metalaştırıldığı bir pazar. Bu pazar Brandenburg Kapısı'nın doğu ve batı yakasında uzanıyor. Satıcıların arasında başta Türkler olmak üzere çeşitli uluslardan insanlar var. Bir Türk satıcıyla konuşuyoruz. 17 sene Almanya'da çalışıp emekli olduktan sonra 1984'te Türkiye'ye kesin dönüş yapmış. Türkiye'de yaşama uyum sağlayamadığını, 1990 Martı'nda tekrar Almanya'ya ilticacı olarak döndüğünü, ancak siyasi olmadığı için iltica başvurusunun kabul edilmediğini, o zamandan beri kaçak olarak bu işi yaptığını söylüyor.

Doğu Berlin pazarına sürülen mallar sadece bunlar değil tabii. Kapitalizmin nimetleri, lüks tüketim malları kaplamış Doğu Berlin vitrinlerini. Sık sık yeni açılan oto galerileri ile karşılaşıyoruz. Mercedesler, Fordlar, Opeller, yani Alman otomotiv sanayii yoğun şekilde girmiş Doğu Almanya pazarına. Görünüşte eski rejimi çağrıştıran sadece caddelerin isimleri. Marx-Engels Alanı, Karl Liebnecht Caddesi, Klara Zetkin Caddesi gibi isimler değişmemiş.

Potsdam

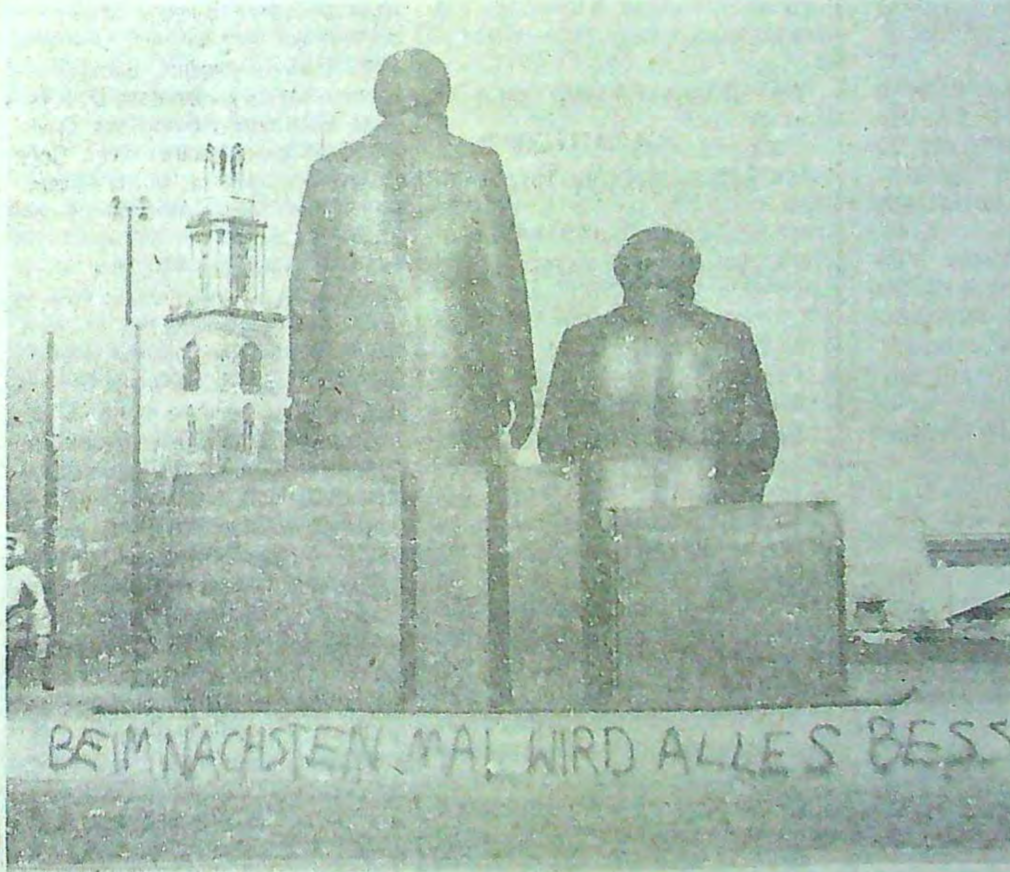
Potsdam, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'nın nüfuz alanlarının paylaşıldığı; Tahran, Yalta, Potsdam Konferanslarının üçüncüsünün yapıldığı tarihi kent. Almanya'nın savaş sonrası kaderinin çizildiği, Stalin, Churchill ve Truman arasındaki pazarlıkların yapıldığı yer. İki Almanya'nın birleşmesinden önce Doğu Almanya topraklarında bulunuyordu.

Batı Berlin'den arabayla Potsdam'a doğru yola çıkıyoruz. Berlin'in kent merkezinin dışında burjuvaların lüks villalarının bulunduğu banliyölerini geçtikten sonra, Batı Berlin'i batısındaki eski Doğu Alman topraklarından ayıran duvarın geçtiği sınır bölgesine geliyoruz. Duvar kalıntıları bazı yerlerde hala duruyor. Üzerinde şu sözler yazılı: "3.10.1990 Sevincin Günü" (Doğu ile Batı'nın resmen birleştiği tarih), "Stasiciler Defolun!". Sınırın doğu yakasında eskiden mayın döşeli olan bir arazi var. Hemen arkasından eskiden Stasi elemanlarının oturduğu söylenen evler başlıyor. Bunlar ağaçlıklı büyük bahçeler içinde küçük sıradan evler.

Potsdam'a doğru ilerlerken Batı ile Doğu arasındaki farklılıklar hemen göze çarpıyor. Batı Berlin'in dışındaki lüks villaların yerini mütevazi kasaba evleri alıyor. Yol üzerindeki otobüs duraklarında "Batılılar Defolun!", "Naziler Defolun!", "Potsdam Kızıl Kalacak!" gibi sloganlar sık sık karşınıza çıkıyor.

Berlin'den 1 saatlik yolculuktan sonra Potsdam'ın merkezine varıyoruz. Potsdam'ın çarşısını oluşturan, trafiğin girmediği Brandenburg caddesi cıvıl cıvıl insan kalabalığı. Binalar en fazla üç katlı, eski tarz sade yapılar. Buradaki dükkanlar birleşmeden hemen sonra kiraların çok ucuz olduğu günlerde kapış kapış kiralanmış ve batının tüketim mallarına açılmışlar. İnsanların giyimleri de binalar gibi gösterişsiz, sade. Ama yoksulluk ve sefalet görüntüsü yok.

Ara sokaklardan birine girdiğimizde ilginç bir manzarayla karşılaşıyoruz. Üç katlı harap görünüşlü bir binanın pencerelerinden eski DDR(Demok-

Berlin Alexander Meydanı'nda Marx-Engels anıtı... Anıtın ön cephesine "Wir Sind Unschuldig" (Biz suçsuzuz), arka cephesine ise "Beim nachsten mal wird alles besser" (Bir dahaki sefere daha iyi olacak) yazılmış siyah boyayla...

ratik Alman Cumhuriyeti) bayrakları sarkıtılmış, pankartlar asılmış. Pankartlardaki yazılardan bunun bir işgal evi olduğunu anlıyoruz. "Neo-nazilere Karşı Savaş", "Spekülasyon İstemiyoruz", "Spekülasyon Yerine Onarım" sloganları yazılı pankartlarda. Kapıyı çaldığımızda rengarenk saçlı başlar uzanıyor pencerelerden. Türkiye'den sol bir dergiden geldiğimizi, kendileriyle röportaj yapmak istediğimizi söylüyoruz. Kapının ardındaki barikatı kaldırıp bizi içeriye, üçüncü kata çıkarıyorlar. Fakat fotoğraflarını çekmemizi istemiyorlar. Biz de dışarıdan binanın fotoğraflarını çektiğimiz için fazla üstelemiyoruz. 17, 19 ve 24 yaşlarındaki üç Doğu Alman genciyle aramızda şöyle bir sohbet geçiyor:

DDR bayrakları astığınıza göre eski rejimi savunuyorsunuz herhalde, birleşmeye karşı mısınız?

Evet, öyle söylenebilir. DDR'yi sattılar. Biz kapitalizmi istemiyoruz. Geçmiş DDR'yi savunuyoruz ama bazı yönlerini de kabul etmiyoruz.

Kabul etmediğiniz yönler hangileri?

İnsanlar devamlı kontrol altındaydılar. Değişik bir tipte, değişik düşüncede olduklarında kontrol altındaydılar. Duvardan dışarı çıkmak istediğinizde vatan haini damgası vuruluyordu.

Duvarın kalkmasından memnun musunuz?

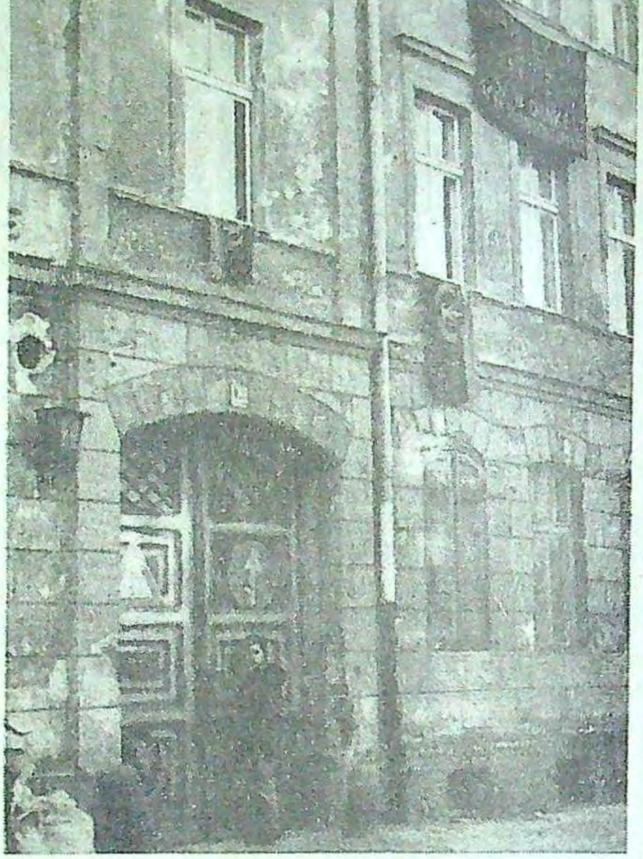
Bir yönü ile evet. Duvarın yıkılması sokaktaki insanlar için bir devrimdi. Ama bizim istediğimiz bu değildi. Bize kalsa duvar 100 yıl daha kalabilirdi. Biz şimdi bu rejime(kapitalizme) karşı daha büyük bir mücadele veriyoruz. Şimdiki yaşam eskisinden daha kötü.

Nasıl bir sosyalizm istiyorsunuz?

Teori doğruydu, marksizm doğruydu(İçlerinden en genci; "ben biraz da anarşistim, ama marksizmin tamamen yanlış olduğunu düşünmüyorum" diyor). Ama sosyalizm zorbalıkla yürümez. Biz sosyalizmi özgürlükle birlikte istiyoruz. Çoğumuzun ailesi SED'in (eski Doğu Alman Komünist Partisi) yöneticileriydi. Ama biz partinin gençlik örgütüne girmedik, zorbalığa karşı olduğumuz için.

Şimdiki mücadele perspektifiniz ne, nasıl bir mücadele vermeyi düşünüyorsunuz?

Mesela ev işgalleri, çalışmamak. Şu anda Potsdam'da 14-15 ev işgalde. Niçin kapitalistler için çalışalım.

Potsdam'ın ara sokaklarından biri... Birleşmeye karşı çıkan Doğu Almanya'lı gençler tarafından işgal edilmiş bir "işgalevi"... Neo-nazilerle çatışma halinde olan gençler pencereden her an bir molotof kokteylinin gelebileceğini söylüyorlar.

Bunu anlayamıyoruz. Kapitalistler için çalışmaktansa işsizlik parası alırız daha iyi.

Ev işgallerinin dışında başka ne yapıyorsunuz?

Önce peşimizde Stasi vardı. Şimdi Federal Anayasayı Koruma Örgütü var. Şimdi daha büyüğü var karşımızda. Ayrıca Naziler var. Gruplar halinde geziyorlar, çok sık kavga oluyor. Geceleri pencereden içeri molotof kokteylleri gelebilir her an. Nazilerden kendimizi korumaya çalışıyoruz.

Potsdam'ın dışında başka şehirlerde de sizin gibi gruplar var mı?

Evet, her yerde var. Köylerde bile varız.

***

İşgalcilere başarılar dileyip evden ayrılıyoruz. Bir süre sonra başlarına kapişonlarını geçirmiş iki bisikletlinin hızla bir yere doğru gittiklerini farkediyorum, işgalcilerden ikisini giysilerinden tanıyorum.

***

Berlin'den Batı Almanya'ya trenle dönerken, eski Doğu Almanya kentleri Brandenburg ve Magdeburg istasyonlarını geçerken hep aynı sadelik, hatta durağanlık çarpıyor gözümüze. Eski tip binalar ve sakin kasaba görünümleriyle zaman sanki bir tarihte donmuş gibi. Yaklaşık üç saatlik tren yolculuğundan sonra eski Doğu'yu geçip Batı'nın ilk istasyonu Helmstedt'te durduğumuzda, kapitalizmin renkli vitrini ile karşılaşıyoruz. Tren daha uzun süre duruyor burada. Almanya'nın doğusundan gelip batının metropolleriyle karşılaştırınca kapitalizm daha somut olarak görülebiliyor. Doğu Almanya'nın, Batı'nın refah ve tüketim olgusunun "dayanılmaz çekiciliği" tarafından yutulmuş olduğu daha iyi anlaşılıyor.

Ekim 1949'da DDR'nin kurulmasından bu yana 42 yıl, Berlin Duvarı'nın 1961'deki inşaasından 30 yıl, Duvar'ın yıkılmasından ise 1,5 yıl sonrasında yaşanılan gerçek en yalın ifadesiyle işte bu.

Ancak Doğu Alman toplumunun belki de yeni yeni anlamaya başladığı bir başka gerçek de kapitalizmin "nimetleri"nin herkese eşit ölçülerde dağıtılmadığı, dağıtılamayacağı gerçeği. Kendilerine düşen payın daha fazla işsizlik, pahalılık ve yoksulluk olduğunu kavradıkları ölçüde sınıf gerçeğini de yeniden keşfedecekler. ■

Doğu'da Hayalkırıklığı

KAHRAMAN LEIPZIG TESLİM OLDU

Mustafa Çokgüngör

22 Nisan 1991'de çok az sayıda yürüyüşçünün katıldığı son yürüyüşle Leipzig Pazartesi yürüyüşleri geleneği resmi olarak son buldu.

89 sonbaharında o zamanki Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin (DAC) devlet partisi Sosyalist Birlik Partisi'ne (SBP) karşı sokaklara "halk biziz" sloganlarıyla dökülen Leipzigliler politik istemlerini her pazartesi yürüyüşlerde tekrarlayarak bir "pazartesi yürüyüşü" geleneği yaratmışlardı. Her ne kadar ilk yürüyüşleri düzenleyenlerin politik yapıları ve amaçları zamanla hayli değişmiş de olsa, bu pazartesi yürüyüşleri DAC'nin Federal Alman Cumhuriyeti (FAC) tarafından yutulmasına kadar devam etmişti.

Bu yürüyüşler, başlamasından bitimine kadar bir yerde DAC'deki politik, ekonomik ve sosyal gelişmelerin okunabileceği bir barometre olmuştur.

DAC'nin sonunu getiren eylemlilikleri başlatanlar, SBP'nin "reel sosyalist" anlayışına aykırı demokratik bir sosyalizm isteyenlerin yanısıra, yeşiller ve çeşitli "halk girişimleri" oldu. Özellikle gençler ve aydınların oluşturduğu kilise çevrelerinde örgütlenmiş bu küçük gruplar güçleri oranında devlet destekli eylemliliklerde kendi seslerini duyurmaya çalışıyorlardı. Özellikle Rosa Luxemburg'un ünlü "Özgürlüğün ölçüsü daima aykırı düşünenin özgürlüğü ile ölçülür" (Freiheit ist die Freiheit des Andrsdenkenden) sözcüğü ile kamuoyu önüne çıkan bu gruplar o zamanki rejim tarafından baskıya uğramışlardı. Bu muhalif gruplardan bazı kişiler istemedikleri halde DAC'den Batı'ya sürülmüşlerdi. Binlerce Doğu Alman'ın Macaristan üzerinden Batı'ya kaçtığı veya kaçmaya çalıştığı o dönemde Leipzig yürüyüşlerinin öncülüğünü işte bu sözü edilen gruplar yapmıştı. Doğu Almanya'yı terkedemeyeceklerini vurgulamak için "Biz burada kalıyoruz" sloganlarıyla başlayan yürüyüşler, sonra halk biziz sloganlarına dönüşmüştü.

Yürüyüşlere "sessiz çoğunluğun" katılması ile yürüyüşlerin istemleri de değişmeye başlamıştı. "Biz halkız" sloganı "Biz bir halkız" sloganına dönüştü. Başlarda gerçekten demokratik bir sosyalist Almanya isteyen güçler, iki Almanya'nın birleşmesini isteyenler

Bugün artık resmen sona ermiş bulunan geleneksel "pazartesi yürüyüşleri" Demokratik Almanya'nın politik, sosyal ve ekonomik ortamının barometresiydi

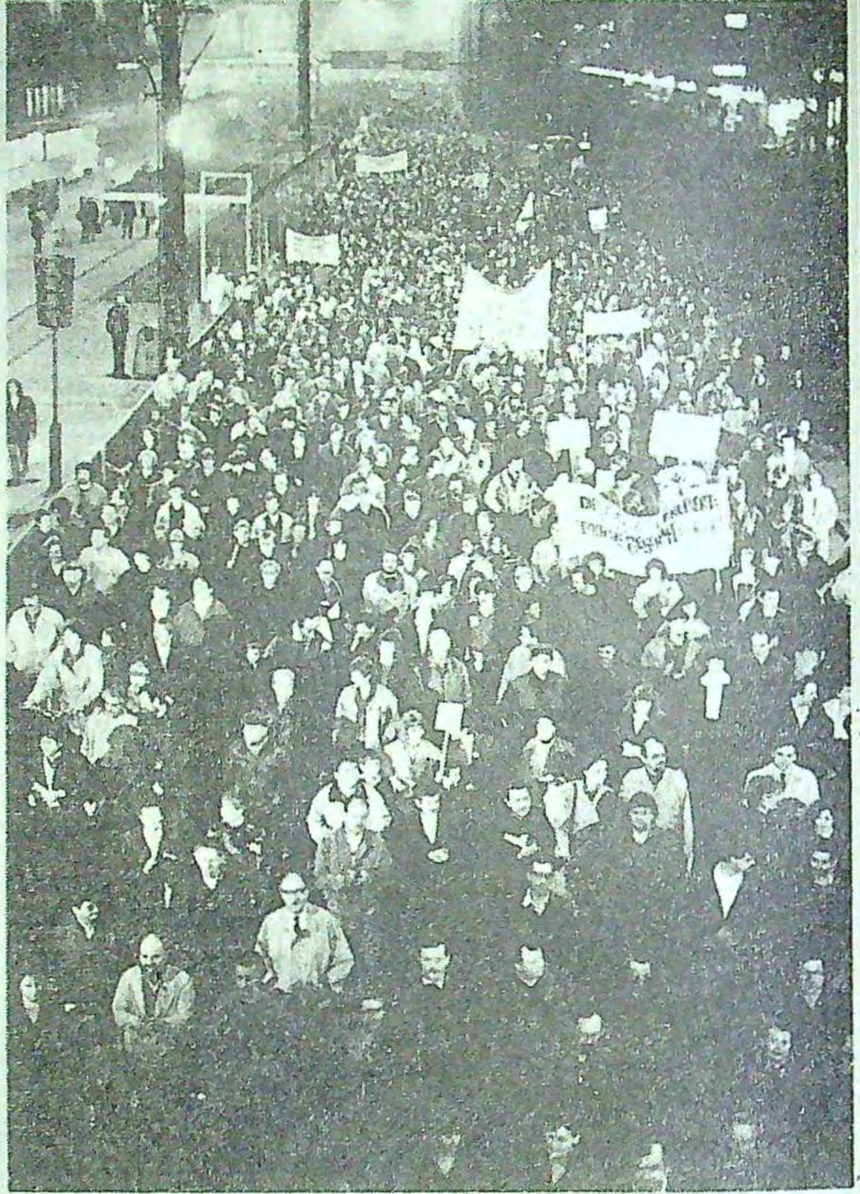
tarafından susturuldular. Öyle ki neonaziler yürüyüşlerde DAC bayrağı taşıyanlara hakaretten saldırıya varan çeşitli taşkınlıklarda bulundular.

Berlin Duvarı ilk açıldığında yapılan ilk yürüyüşte Batı Berlin hükümet binası önünde başbakan Kohl, Brandt, Momper, Blum gibi ünlü politikacıların Batı Alman ulusal marşı söylemeleri ıslıklarla karşılanırken, daha sonraları Leipzig'de Batı Alman bayrakları taşınmaya ve Batı ulusal marşı söylenmeye başlandı. İşin garip yönü Doğu Almanlar batının ulusal marşını ya bilmiyorlar ya da nazilerin yayılmacılak politikalarını anımsatığı gerekçesi ile Batı'da artık öğretilmeyen bölümler söyleniyordu.

Leipzig pazartesi yürüyüşleri artık tek sesliliğe dönüşmüştü ve artık sürekli iki Almanya'nın birleşmesi gerektiği işleniyordu. Leipzig kahramanları bu istemlerinde yalnız değildi.

Almanya'da şu anda o döneme ait yapılan açıklamalara ve yayınlara bakılacak olursa Sovyetler, DAC'ı daha o dönemde gözden çıkartmış durumda idi. Sovyetler, DAC ve diğer Doğu Blok ülkelerini safra gibi tek tek atarken kendi ekonomisini düzeltmeyi ve Avrupa'nın zenginliğinden pay almayı hesaplıyordu.

Federal Almanya ise 2. paylaşım savaşından sonra bir türlü kabullenemediği iki devletliliği ortadan kaldırmış oluyordu. Böylece FAC sermayesi hiç durmadan hak iddia ettiği hammadde, toprak ve emek gücünü eline geçirmiş oluyordu. Dünyada hatırı sayılır hiç bir gücün bu "Birleşik Almanya" fikrini desteklediği söylenemez. Daha çok yakın tarihte "Almanya'yı o kadar çok seviyorum ki; iki tane olmasını istiyorum" ya da "İki Almanya vardır ve bunun böyle kalması daha iyidir" diyerek Birleşik Almanya'nın siyasi, ekonomik ve askeri gücünden çekindiklerini açıkça ortaya koyan Avrupalı devlet adamları FAC'ın oldu bittisi ile karşı karşıya kaldılar. Bu birleşmeye engel olamayacakları için de "kardeşlik, hürriyet, barış" korosuna onlar da katıldılar. Bu mutluluk tablosuna katılmayan ve FAC sermayesinin tehlikesinden bahsetmeye devam eden İngiliz ticaret bakanı Sir Nicolas Ridley, Temmuz 90'da Birleşik Almanya'nın siyasi gücünün ilk kurbanı oldu.

Leipzig halkının Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin "devlet partisi" Sosyalist Birlik Partisi'ne karşı başlattığı, rejimi temellerinden sarsan geleneksel "Pazartesi yürüyüşleri" 22 Nisan günü yapılan yürüyüşle birlikte son buldu. Şimdilik...

Batılı devletler "piyasa ekonomisi"nin zaferini kutlayıp dünyanın yeni düzeni üzerine kafa yorarken, DAC vatandaşlarının bu birlikten bekledikleri şeyler çok daha farklı idi. Onlar da nihayet Batılı kardeşleri gibi ceplerinde Deutsche Mark'larla dünyanın heryerini gezebilecek, video, müzik seti gibi elektronik eşyalar satın alabilecekler; kısacası Alman(özgür Alman) olmanın tadını çıkartabileceklerdi.

Batılı Almanlar ise yıllardır "öbür tarafta tutsak yaşayan" kardeşlerini kurtarmaları gerektiğini öğrenmiş olmalarına rağmen, bu "kurtarma operasyonunun" parasal yükünün üzerlerine yıkılacağını anladıkları oranda birliğe soğuk bakmaya başladılar. Onların da umudu parasal yükü birlikten en çok yararı olan işveren kesimlerinin çekeceği idi. İşte Batılıların bu psikolojisini yakalayan ve Aşağı Saksonya eyalet seçimlerinde işleyen Sosyal Demokrat Parti(SPD) eyalet seçimlerinde başarı gösterebildi. Bu arada Batılı tüm partiler sadece kağıt üzerinde varlığını sürdüren DAC'de parti örgütlerini kurdular.

Bu ortam içinde yapılan 18 Mart 1990 DAC parlamento seçimlerini "Hemen Birleşik Almanya" vaad eden Hristiyan Demokratlar"(CDU) kazandı. Bir Doğu Alman gazetesi "Seçimleri Deutsch Mark kazandı" başlığını atarak seçimlerin sonucunu en iyi yorumlayanlardan biri oldu. Ve Deutsch Mark gecikmedi. 1 Temmuz 1990'da para birliği ile Doğu Alman parası tedavülden kalktı. Doğu Alman vatandaşları o muhteşem günde, yani alüminyum Doğu Alman parasından kurtulup nihayet batı Alman parası ile değiştirebilmek için akşamdan bankalar önünde kuyruklar oluşturdular. Kartallı Batı Alman markının sıcak kanatları altına girdikleri anı şampanyalarla kutladılar.

Para birliğinin bu kadar hızla gerçekleşmesine Federal Banka müdürü Pöhl, DM'ın sarsıntıya uğrayacağı kaygısı ve SPD ise hızlı hareket etmenin pahalı ve ekonomik olarak sağlıksız olacağı gerekçesi ile itiraz ettilerse de, Doğulu kardeşlerinin coşkusu karşısında bu itirazlarından vazgeçtiler. F.Almanya'da hiç kimse, o sıralarda Doğu Alman kardeşlerinin ceplerinde kuvvetli Batı Alman markı olmadan, çöken Doğu Bloku şerefine ilan edilen "1990 Turizm Yılı"nda tatile gitmelerini göze alamazdı.

İki Almanya'nın birleşmesinin dış bağlantıları ise 4+2 (SSCB, ABD, İngiltere, Fransa+FAC ve DAC) adını verdikleri formülle çözüldü. Federal Almanya 4+2'ye birkaç milyar mark ekleyerek "birliği" dünya kamuoyunda resmileştirmiş oldu.

2 Ekim 1990'da DAC, Federal Almanya'ya katıldı.

Doğululara "Hiçbir Doğu vatandaşı eski durumundan daha kötü duruma düşmeyecektir", Batılılara ise "Birlikten dolayı üzerinize hiçbir parasal yükümlülük gelmeyecektir" diye söz veren Başbakan Kohl ile "Birlik parasal yükler getirmektedir. Bu parayı karşılamak için vergileri arttıracağım" diyen SPD başbakan adayı Lafontane arasındaki çekişmeyi 2 Aralık 1990'da yapılan Birleşik Almanya'nın ilk genel seçimlerinde herkesin de tahmin ettiği gibi Kohl kazandı.

Seçimlerden sonra burjuva demokrasilerinde olağan olduğu gibi verilen sözler unutuldu veya relative edildi.

Seçimlerden sonra eski DAC'ın endüstrisini tasfiye etmekle görevli Kayyum Kurulu uygulamalarını artık hayata geçirebilirdi. Zaten duvarların yıkılmasından sonra dünyanın en güçlü 20 ülkesi arasında sayılan DAC'ın ekonomisi tüketime yönelik olmamasından da dolayı çökmeye başlamıştı. Ama sınırların pratik olarak ortadan kalktığı ilk zamanlarda, DAC vatandaşlarına hangi şirketlerin batabileceğini, hangilerini kurtarabileceklerinin hesabını yapanlar "bu hesaplarla Doğu Alman ekonomisini kurtarabilecekleri, dolayısı ile kapitalizmden korkulmaması gerektiği" mesajını vermişlerdi.

Ne zaman ki birlik, artık geriye dönülemeyecek bir süreç oluşturdu, işte o zaman ekonominin durumu ve kurtarma yöntemi üzerine yapılan değerlendirmeler de değişti. Bir kere "40 yıllık sosyalist ekonominin batağını kurutmak için radikal bir değişim yapılmalı" idi. Çoğu şirket rekabete dayanamayacağı için özelleştirilmeliydi. Şirketlerde kar yapabilmenin ilk şartı işçi sayısının azaltılmasıydı. Çoğu fabrikanın ürettiği mal demode idi, o yüzden ilk başlarda tasfiye edilecek şirketler % 30'la verilirken, birden bu sayı tırmanmaya başlamıştı. Bu fikir değişikliklerini de "Biz Doğu Alman ekonomisinin bu kadar kötü durumda olduğunu bilmiyorduk. Durum tahmin ettiğimizden daha da vahim.." diyerek, bir yandan ideolojik olarak saldırılarına devam ediyor, öte yandan da Doğu Alman endüstrisinin tasfiyesine gerekçe gösteriyorlardı.

Böylece eski Doğu Alman, yeni Federal Alman vatandaşlarının DAC'da biriktirdikleri para ile tüketim malı satın alabilmesinin hemen arkasından, kapitalizmle ikinci ilişkileri işsizlik oldu. Demokratik Almanya'nın anayasasının 24. maddesi herkese bilgi ve yeteneği ve toplumun çıkarları doğrultusunda bir işyeri garantisini veriyordu. İki Almanya'nın birleşme sürecinde Yeşiller, Birlik 90 ve PDS gibi partiler, DAC anayasasının bu maddesinin yeni birleşik devletin anayasasında yer almasını istedilerse de, bu kapitalizmin tabiatına aykırı olduğundan reddedildi. Doğu Alman vatandaşları hep batı TV'sinde istatistik olarak izledikleri işsizliği şimdi tam içinden izleyebileceklerdi. Sosyal huzurun kontrol edilemeyecek kadar bozulmaması için işsizliğin birden bire yükselmemesi gerekiyordu. O yüzden sendikaların da diretmesi ile işsizliğe karşı bazı yöntemler geliştirildi.

Birincisi yaşlılar erken emekliliğe yollandılar. Hemen işten çıkarılmayacak işçiler "kısa çalışma"ya geçtiler. Bazı işletmelerde bu kısa çalışma "sıfır saat kısa çalışma" olarak anılıyor, yani işçiler çalışmıyorlar ama kısa çalışma ücreti alıyorlar. Sendikaların elde ettikleri bir hak da işçilerin hemen işten çıkarılmaması oldu. Bu süre ise çoğu işletmede 1 Temmuz 1991'de bitmektedir. Fakat bu önlemlere rağmen Doğu Almanlar arasında işsiz sayısı (kısa çalışanlar hariç) 790 bine ulaştı. İşsizlikten en çok etkilenen kesim ise kadınlar oldu. Emekçi kadınlar eski DAC içinde destek görüyorlardı. Çalışma yaşındaki kadınların % 90'ı belirli bir işte çalışmakta idi. Bu sayı bir sene içinde yarılandı. DAC'de çalışan kadınların %92'si çocuk sahibi olduğundan ve "piyasa ekonomisinin" gelmesi ile yuva ve kreşlere verilen devlet desteğinin çekildiği düşünülürse işsizliğin niçin ilk kurbanlarının kadınlar olduğu anlaşılır. Doğu Almanların bir çoğunun piyasa ekonomisi nimetlerini düşünürlerken nelerin elden gideceğini pek hesaplamadıkları ise şimdi anlaşılmaktadır.

Eski Demokratik Almanya'da işsizliğin ulaştığı boyutlar yakında "evsizliğin"de ulaşacağı boyutları gösteriyor. Sonuç, "yıldızların altında hazin özgürlük"

DAC'ı ziyaret edenler bilirler: sıvaları dökülmüş renksiz ya da kapkara ve yıkık binaları gördükçe insanın içi kararır. Çoğu konutların tuvaleti dışarıdadır veya banyosu yoktur. Yeni yapılan konutlar üst üste konulan kutular görüntüsü vermektedir ve mimari bir zevksizlik için güzel örnek teşkil etmektedirler. Ama tüm bunlara rağmen herkesin kirasını ödeyebileceği bir evi vardı. Evler yerlerinde duruyor ama kiralar maaşlardan daha hızlı yükseliyor. İşsizliğin geldiği boyut düşünülecek olursa işsizliği evsiz barksız kalmanın takip edeceği anlaşılır. Bu yüzden de "yıldızlar altında hazin özgürlüğü" yaşayanların sayısı iyice artmakta. Evlerin çoğu yerel yönetimlere ait olduğu ve yerel yönetimler ise iflasın eşiğinde olduğu için çoğu ev haraç-mezat satılmakta. Elbette, evin içinde oturan kişiye ev satın almakta öncelik verilmekte ama kim geleceği böyle karanlık olduğu bir ülkede birikmiş son parasını eve yatırabilir, emlakçılar dışında!

İşi ve evi olanların durumunun da pek parlak olduğu söylenemez. Eskiden sübvanse edilen temel gıda maddeleri fiyatları serbest bırakıldığı için 10-20 katına çıkmış durumdadır. Yukarıda da belirtildiği gibi ücretler o kadar hızlı artmadığı için çoğu Doğu Alman eskiden TV'de seyrettiği malları şimdi vitrin arkasından seyredebiliyor.

Üniversitelerin marksizme bulaşma olasılığı bulunan bazı sosyal dallarını kaldırıp ya da yeniden organize ederek çoğu üniversite öğrencisinin geleceği ile oynanmaktadır. Çünkü çoğu kişi bir kararla akademik işsiz durumuna düşürülmektedir.

Kamu personelinin durumu ise daha da acıklı: Kamu çalışanlarının hiçbirine işe devam edebileceklerine dair bir garanti verilmedi. Devlet kime Nisan veya Temmuz 1991'e kadar bir sözleşme sunarsa o işe alınacaktır. Bu süre içersinde hem memurlar işlerini kaybedecekleri korkusu ile sessiz kalacaklar, hem de devlet "temiz" çıkmayan memurlardan "işten atmadan" kurtulmuş olacaktır. İşe yeni alınmayanlar düşünce ve parti üyeliklerinden dolayı mı yoksa memura gereksinme olmadığı için mi işe alınmadığını bilemeyecekler, bilenler de ispat edemeyeceklerdir. Ve demokrasinin adı kurtulacaktır.

Batılı kardeşleri de eskisi gibi ilgi göstermiyorlar. Çünkü Doğulular(Ossis) batılıların(Wessis) iş piyasasında rakibi durumundalar. Örneğin bir Batılı inşaat işçisinin saat ücreti brüt olarak 16-17 DM iken, bir Doğulu 7-8 DM'a çalışmaya can atmaktadır. Ayrıca Batılılar, hükümetin "seçimden sonra vergiler arttırılmayacaktır" sözü unutulup, iki Almanya'nın birleşmesinin finanse edilmesi için vergilerin arttırılacağını öğrendiğinden beri Doğulu kardeşlerine eski sevgi ile bakmıyorlar. Çoğu doğu Alman tüm bu olayları anlayamıyor. Doğulular durumlarından memnun değiller, aldatıldıklarını

ve aşağılandıklarını düşünüyorlar.

Mart ayında yapılan bir anket sonuçları dikkate değerdir: Doğuluların %86'sı kendini ikinci sınıf vatandaş durumunda görüyor. Yine %78'i ekonomik durumlarını "kötü" ya da "çok kötü" olarak değerlendiriyor. Doğulular kendi vatandaşlarının % 10 ile % 42 arasında "iki Almanya birleşmesiydi daha iyi olacaktı" diye düşündüğünü tahmin ediyor. Şimdiki durumların asıl suçlusunun kimler olduğu konusunda Doğulu halkın % 53'ü eski rejimi suçlamakta, % 28'i ise eski DAC vatandaşlarının sadece Batı mallarını almasını neden göstermektedir. Sadece % 15'i Federal Almanya'nın politikasını dolaylı veya dolaysız sorumlu tutmaktadır.

Zaten olaylar arasındaki bağları iyi kuramadıklarından olacak, Doğuda ırkçı ve neo-nazi gruplar hızla güçlenmekte ve giderek daha da tehlikeli hale gelmektedir. Bugün Doğu'nun herhangi bir şehrinde yabancıların saldırıya uğramadan dolaşmaları biraz şans meselesi haline gelmiştir. Zamanında "enternasyonalist kardeşlik" adı altında hiçbir siyasi ve hukuksal hakları olmadan çalıştırılan çoğu Mozambikli, Vietnamlı ve Angolalı işçiler çoğu zaman iş arkadaşları tarafından hakarete uğramakta ve dışarıda cinayete kadar varan ırkçı saldırılara uğramaktadırlar. Saldırılar o kadar artmıştır ki, Dresden'de 31 Mart'ta bir grup neo-nazi tarafından tramvaydan aşağı atılıp öldürülen Mozambikli Jorge Gomondai'nin cenaze törenine katılan 3000 kişiyi polis saldırılar karşısında koruma altına almak zorunda kalmıştır.

Durumun 1 Temmuz'dan sonra daha da kötüleşeceği tahmininde bulunmak falcılık olmayacaktır. Çünkü bu tarihten sonra işsiz sayısının daha da artarak işsizlik oranının en iyimser tahminlerle % 50'ye çıkması beklenmektedir.

Tüm bunlara rağmen güçlü bir istihbarat ve polis devleti olan DAC rejimine karşı sokağa çıkan Leipzig'lilerin bir yaptırım aracı olabilecek "geleneksel pazartesi yürüyüşleri"ne son vermelerinin çeşitli nedenleri var.

Fakat Leipzig'deki son yürüyüşte taşınan bir pankartta yeralan: "DGB, Bild ve RAF Sayesinde Doğulular Uysallaştılar" şeklindeki yorum bunların içinde en ilginç olanı. ■

Yunanistan Mektubu

"KABADAYILAR YOK ARTIK"

Andonis Zikas

Ağlayan bir kadını anımsatıyorsun Atina/ kimsenin istemediği..."

Diyen şarkıyı anımsadım son onbeş günün gazetelerine yeniden göz gezdirirken.

Toprağına ve ülkesine bunca hoyrat bir başka halk var mıdır acaba? Yoksa insanoğlunun ortak özelliği mi ekmeğini ve güzelliğini borçlu olduğu toprağa pislemek?

Onasis Vakfı Green Peace örgütüne çevre koruma ödülü vermiş. İnsanların ve doğanın vahşice sömürüsünden topladığın paranın yüzmilyonda birini, yediğin haltları kurcalayanlara ödül diye dağıt... Uyanık adamlar vesselam.

Sadece Yunanistan'da değil, Avrupa'nın her köşesinde su kirliliğinin baş nedeni deterjanlar yeşil kutularda ve üzerilerinde çam resimleri; anlamsız yere konmuş "biological-non biological" kelimeleriyle süslenmiş olarak satılıyor... Devran yine o! devran, kaşları alınmış, gözüne de sürme çekilmiş azıcık.

Günah keçisi lafını mitolojiden alıp bir sürü dünya diline armağan eden Atina'da son on yılın en büyük günah keçisi öldü bu arada. Papandreu'yu iktidardan eden "Banker Koskotas'tan rüşvet almak" iddiaları dolayısıyla yagılanan PASOK'un eski iki numaralı adamı Menyos Kuçoyorgas mahkemede kalp krizi geçirdi önce. Trajedilere meraklı halkımız hemen "kahramanlıkla" ödüllendirdi onu. Sanık kürsüsünde dizleri üzerine düşmeden önce söylediği "Takatim kalmadı sayın Başkan" lafı manşet oldu. Öldüğü ana kadar geçen bir hafta yaşam öyküsünün, İkinci Dünya Savaşı ve cunta dönemi kahramanlıklarının yeniden keşfine yetti. Yargılanması için oy kullanan eski partili arkadaşları meziyetleri üzerine demeçler verdiler ve cenazesinde onbinler yürüdü. Tek kalp krizi ve bir cümle ile sahtekarlıktan kahramanlığa fırlayıp finali oynarken 12 Mart dönemi mahpuslarından bir teğn.?nin lafını da o mırıldanıyordu herhalde "yaktın beni i... halkım..."

Gazetelerde rastladığım bir başka bağrıyanık da Trakya Türklerinin kahramanı evladı Ahmet Sadık'tı. Sahtekarlıkta Kuçoyorgas'dan aşağı kalmadığı gibi kazık yemekte de kaderi onunkine benzedi ömrü uzun olsun... Türk dışişlerinin çomak sokmasıyla "Trakya Türk Cumhuriyeti"ne giden yolda ilk adımı atmıştı milletvekili olur olmaz. Kahramanca yargılanmış, Türkiye'den taşınan milletvekili ve baro başkanları ile eski MHP'li konsolosluk görevlilerinin himayesinde epey şamata koparmıştı. Trakya Türklerinin akıllıca kullanıldığında epey işine yarayabilecek iki milletvekilliğini "görmemişin oğlu olmuş tutmuş çekmiş ç.... koparmış" misali hovardaca provokasyonlara kullandı, bu arada fanatik 200 Yunanlının kışkırtılıp Türklere saldırmalarına yol açtı. Sonunda Yunan hükümeti seçim yasasında yaptığı ufak bir değişiklikle %3 ulusal baraj koydu. Eskiden %1 oranda oy alan otomatikman 1 milletvekili çıkarırken, şimdi Yunanistan çapında %3 alamayan tek bir şehirde %100 oy da alsa milletvekili çıkaramayacak. Ahmet Sadık'ın geçen seçimlerde kazandığı "bağımsız" milletvekilliği de bu dönem sona eriyor böylece.

Olan bizim gariban Yeşillere oldu bu arada. Zor bela çıkardıkları bir milletvekilliği Sadık yüzünden telef oldu. Ve Sadık'ın destekçisi solcu Baro başkanları ve Sosyal Demokrat milletvekilleri diksinler şimdi kopan ç... yerine.

Faşist konsolosluk görevlilerinin başlarına bela getirmekten başka işe yaramadığını ve "Kıbrıs'ı fetheden Türk ordusu"nun Trakya ufuklarında görünmeye niyeti olmadığını gören Trakya köylüsü Sadık avanesine dirsek çevirmekte hızla.

Sadık garibi kuracağı parti için 15-20 kişiyi biraraya getirmekte zorlanıyor şimdi. O da yakında "yaktın beni ibn-i konsoloshane" şarkısını söyler herhalde...

Asıl yananlar ise İstanbul'un orta ye-

rinde kül olan 30 küsur Yunanlı turistti elbette. Sanki kömürcü Yorgi'nin ambarında otuz çeki odun yanmışçasına ilgisiz kaldı olaya Türk ve Yunan basını üstelik. Kurallara ve alışkanlıklara aykırı, görmezlikten gelinmesi gereken birşeydi sanki olay. Yunanistan'da yayınlanan gazeteler ilk gün "Türkler canlı canlı adam yakıyorlar", "Türk vahşeti" türünden başlıklar attılar, ikinci gün "delinin marifeti" oldu olay. Üçüncü gün "geçmiş olsun" ve sonra "tısss...".

Böylesine ilgisizliğin doğuracağı kuşkular olacaktı elbette. Nitekim oldu da. Kim dinler ama, Türkiye ve Yunanistan resmi makamları olayın kapanması için yarış ettiler adeta. Neden dersiniz?

Adı filozofa çıkmış garibin biri bir zamanlar gündüz gözüyle elde fener pazar yerinde adam aramaya çıkmışmış derler. Bu hoyrat insanoğlunun arasında adam olmak mümkün mü? Bakın ne diyor eski rembetiko:

i manges den iparhun pia
Tus patise to treno
Me mangiko salparane
Me nargile zizmeno

(Kabadayılar yok artık
Tren çiğnedi hepsini
Mertçe açılırlardı denize
Nargilelerini söndürüp)

Koskotas davası şimdi Atina'nın siyasal yaşamını derinden sarsıyor

Umuda Yolculuk

"YAŞAM BAŞKA YERDE" DEĞİL

Murat Kenan

İsviçreli yönetmen Xavier Koller'in "Umuda Yolculuk" filminin, sekiz tane son derece önemli Cesar Ödülü sahibi "Cyrano de Bergerac" ve bu yıl festivalde gördüğümüz, küçük çapta bir başyapıt olarak değerlendirilebilecek Michael Vercheven'ın "Hınzır Kız" adlı aday filmler arasından sıyrılıp en ciddi Oscar olarak kabul edilen En İyi Yabancı Filmler Oscar'ını almasıyla öncelikle ödül, sonra da film ağırlıklı olarak gündemimize girdi. Henüz Batıdaki gibi devasa ve "olgun" bir medya terörü altında olmamasına rağmen böylesi olayları olabilecek en kronik düzeylerde yaşayan Türkiye toplumu için büyük olaydı doğrusu. Önemli bir bölümü Türkiye'de geçen, senaryo yazarlarından biri ve başrol oyuncuları "bizden" olan ve gerçekten yaşanmış bir olayın, Maraş'lı bir ailenin konu edildiği film, kendisine sunulduğu haliyle "en büyük ödülü", gerçekte ise üzerinde en fazla yaygara koparılan ödülü almıştı. Bu, Batının en ilkel versiyonlarıyla hareket eden azgelişmiş medya ağımızın güçlerini harekete geçirdi ama toplumun ilgisi henüz sinema salonlarına yansımış değil.

Koparılan yaygarayı bir yana bırakıp filmin kendisine bakarsak Xavier Koller'in "Umuda Yolculuk" filmi, oldukça etkileyici bir konunun, oldukça sağlam bir perspektifle, güçlü zeminlerde yani doğu-batı, uygarlıkgerilik üzerine yaratılan yirminci yüzyıl değerlerinin, bir başka deyimle illizyonlarının reddi zemininde ele alınmasına rağmen; zayıf, çekicilikten yoksun hatta zaman zaman ticari sinemanın tercihlerine kaymış bir sinemasal anlatıma sahip. Ve birkaç olumlu yanı dışında kesinlikle çok önemli bir film değil. Film, Maraşlı bir ailenin iyi bir yaşam umuduyla ülkesini terkedip İsviçre'ye sığınma mücadelesi üzerine kurulu. Mafya kanalıyla başka Türkiyeli insanlarla birlikte İsviçre'ye girmeye çalışırlar. Ancak Alp dağlarını geçerken grup dağılır, adam çocuğu ile kaybolur. İsviçre görevlileri onları bulduğunda, karısının ve diğer sığınmacıların yanına ulaştığında çocuk donarak ölmüştür. İsviçre devleti sığınmacıları sınırdışı edecek, adamı da çocuğun ölümüne sebebiyet vermekten dolayı yargılayacaktır. Umut olarak gördükleri "İsviçre Yaşamı" öncelikle aşılması zor "Kaf Dağı'nın ardı" gibi bir yerdedir, başka yerdeki yaşam, dışarıdakilerin kendi nimetlerinden yararlanmasına çelik duvarlar örmüştür. Yönetmenin sömürüye son derece açık bir konuda söylenenlerin bence tam tersi olarak tarafsız hatta ağırlıkla "uygarlık" diye niteleneni mahkum eder tavrı çok olumlu. Ancak anlatımı hayli sıradan ve başta Türkiye sahnelerinin gelişimi olmak üzere oldukça "mekanik". Yönetmen, Türkiye'de hele hele doğuda film çeken yabancı yönetmenlerin genellikle yaptığı gibi Atıf Yılmaz'ın, Yılmaz Güney'in filmlerini izleyip, oradaki köy sahnelerinin taklidini çektikleri (örneğin Anton Peschke'nin "İntikam Vakti") bir koyun sürüsü, çıngırak ve ezan sesinden ibaret doğu sahneleri oluşturmaları gibi tutumlardan uzak kalmayı -sanırım Türk sanatçıların katkılarıyla- başarmış, bu sahnelerde gerçekçi bir doğu atmosferi kurmuş. Ancak bu bölümlerdeki öyküsel kur-

Xavier Koller, 'Umuda Yolculuk'da, söylenenin aksine, "uygarlık" diye niteleneni mahkum eden bir tavır içinde. Diğer yandan Türkiye'de çekilen bölümler de oldukça başarılı. Koller, koyun sürüsü, çıngırak sesi, ezan sesinden ibaret bir doğu sahnesi oluşturmaktan uzak durmuş. Xavir Koller yanda, filmin küçük oyuncusu Emin Sivas'la...

ğu, gelişim yalnızca kadın ve erkeğin İsviçre'ye gidecek oluşuna kodlanmış. Yaşamlarına yönelik değinmeler ise oldukça bildik yöntemlerle, mesela bir alevi törenini filmin başlangıcına koyarak yapılıyor. Bertolucci'nin "1900" filminde aynen geçen çocuğun trenin altına yatışı sahnesinin (Feride Çiçekoğlu bu sahnenin kullanımına çok karşı çıkmış) bir başyapıta değil, o yapıttakine çok yakın bir anlamlandırma ile kullanılması filme düşen bir diğer gölge. Ve bence filmin en önemli olumsuzluğu, oldukça dikkatli bir biçimde Türk-yabancı ortaklığı olarak sunulan Mafya'ya verilen ağırlık... Bu gereksiz vurgu hem filmi bazı kalıplara saplıyor, hem de yönetmenin insanların dramında suçlu aramak, göstermek değil, olumsuzlukları yaşanılan yaşamın kendisine yönelik hayıflanmalar olarak kaydetmek yönündeki tavrını eziyor, işlevsizleştiriyor. Oyuncuların başarısı ise filmin en göz dolduran yanı. Nur Sürer'in görkemli oyunculuğuna artık alıştık ama Necmettin Çobanoğlu'nun yarı Yılmaz Güney renkli oyunu gerçekten önemli bir keşif bizim için.

Üzerinde durulması gereken bir başka konu da filme yöneltilen "Türkiye'yi ve insanlarını ilkel gösteriyor" türünden eleştiriler. Yönetmen böylesi anlamlandırma girişimlerine malzeme olabilecek, konusunu, filmin söylemini kendi filmi özelinde gerekli olmayan bir zemine kaydırabilecek tavırlardan bu denli kaçınmış olmasa(örneğin sözkonusu insanların Kürt oluşu ve yaşadığı bölgelerde yoksulluk dışında yoğun bir baskı altında oluşlarına ilişkin hiçbir emare yok filmde) bu eleştirileri anlayabilirdik. Ancak bir temelsiz eleştiri nerelere vardırılabilir diye örnek vereceğim; İsviçreli şöförün yemekte çocukla şakalaşmasından "Türkler makarna yemeyi bilmez" gibi , İsviçre'nin sığınmacıları sınırdışı etmesinden filmin "Batı'nın kendisine göçü önlemek için yapılmış bir propaganda" olduğu gibi çıkarımları, hele hele "Batı hükümetlerinin böylesi propagandaların yapılması için sanatı teşvik ettiği" gibi dehşetengiz söylemleri ve ayrıca tüm bunların "sol tavır" diye yutturulmaya çalışılmasını

'Umuda Yolculuk'un en göz doldurucu yanlarından biri de oyuncuların başarısı. Nur Sürer'in görkemli oyunculuğuna alıştık ama, Necmettin Çobanoğlu'nun Yılmaz Güney'i hatırlatan oyunu gerçekten önemli bir keşif bizim için.

anlamak için ne yapabiliriz ki? Durumun böyle olmadığını anlamak için ortalama bir seyirci gözüyle filme bakmak yeterli oysa. Gerçeklik deniyor da doğuda kadın-erkek ilişkisinin bu kadar demokratik sunulduğu bir film izledik mi daha önce? Gerçek böyle veya değil, sanat ürününün kendi gerçekliğine bu denli müdahale hakkımız var mı? İsviçreli görevlilerin melek gibi canlandırıldığı da bir başka iddia. Bu ülkede işkenceci doktorlara, idam savunucusu hukukçulara çok sık rastladığımızdan olacak filmde çizilen sağlık görevlisinin insancıl tavrı batı propagandası diye algılanabiliyor. Bunlar üzerinde durmak kuşkusuz çok gerekli değil. Asıl önemli olan bir filmdeki toplumsal gerçek, gündelik gerçek gibi gerçekliklerin yanısıra (veya dışında) bulunan sinematografik gerçekliğin üzerinde durmak... İlle de aranıyorsa filmin, yönetmenin politik tavrını "şunu şöyle gösterdi", "burada şunu dedi"nin ötesinde bir yerlerde aramak zorunluluğunun bilincine bir an önce varmak gerekiyor... ■

Kurtlarla Danseden Adam

RESMİ SÖYLEMDEN KOPUŞ

Mehmet Çetin

Ya da eğilelim; alnımız kanar değilse; çarpacağımız, tanıklığa çağrılan tarihtir!

Adı John J. Dunbar değil .. kan ödeyerek aldığı madalya ve teğmenlik üniforması eskidi.. yokolmadan önce görmek istediği son sınırın diğer tarafında artık.. beyazların kendilerine kanla yer açtıkları ve KAN BE KAN işgal edip yerleştikleri Amerika'nın sahiplerinin safında.. bir 'ihanet' onunkisi; beyazadamın jenosidine katılmaya, bunun için kan dökmeye ve bunu gerçekleştirirken de oraya uygarlık götürdüğü yalanına ihanet ediyor.. doğanın özgürlük yorumcularını sevgi artı paylaşımla varlaşan doğal kollektifinin bir üyesi artık.. adını da işgalin sınır kalesinde yalnızlığını ilk paylaştığı Çift Çorap kurtla yaptığı danstan aldı.. adı KURTLARLA DANSEDEN ADAM olarak kaldı.

Adı John J. Dunbar değil artık;

İki ihanet var ortayerde; senaryonun yazarı M. Blake'in ele verdiği ilk ihanet, Kızılderili gerçeğine ve yakıcılığına yaklaşımda gerçekleşir. Bu, Kızılderilileri, vahşi ve kandökücü-kafaderisi yüzücü olarak gösteren işgalci/resmi söylemden kopuş tutarlılığında ifadesini buluyor.. (ki, Kurtlarla Danseden Adam, Amerika ve soykırıma uğramış Kızılderililer gerçeğinden yola çıkıyor olsa da, tanıklığa çağırdığı tarihin projektörüyle ışığı benzer tüm yakıcılıkların üstüne tutuyor -gözlerimizi kana boğma pahasına.. ve sanki bir utancı daha olanca çıplaklığıyla seriyor ufkumuza.. benzer değil miydi, diyelim ki şimdilerde kanayışı yine ve daha derinleşen coğrafyamızda sonsuz bir kıyım yaşanırken, kimi Türk sosyalistleri(!) bu kan ve ateşle gerçekleştirilen soykırımı ilericidir, destekliyoruz., diyerek meclise kutlama telgrafları çekmemişler miydi.. tanıklığa çağrılan tarih bir kez daha ödünsüzlüğünü ve öğreticiliğini kanıtlıyor!)

İkincisi; filmin yapımcı-yönetmeni ve başoyuncusu olarak Kevin Costner'in J. Dunbar'da tipikleştirdiği, işgal ve soykırım ordusundan fiili kopuşla gerçekleşen, 'ihanet' ve saf değiştiriş.. İçsavaş yaralısı ve, hayat o kadar garip ki, ölümümü düşünürken kahraman oldum diyen J. Dunbar, yokolmadan önce görmek istediği sınırboyunda görev almak istemişti. Gerçekleşir. Birkaç barakadan ve işgal kılıklı bayraktan oluşan Sedgewick Kalesi'ne gelir. Daha o andan başlayarak, yalnızlaşır. Beklediği birlikler bir türlü gelmek bilmez. Gelen, kendisi gibi yalnız bir kurttur. Adını Çift Çorap koyar. İlk dostluğu onunla.. ama bitip tükenmek bilmez yalnızlığı.. inanmak yetmez olur. Birazdan tarih gelir oraya; yıkımla, su altında geyik ölüleriyle, intihar replikleri ve ancak iskeletleri kalmış ölülerle.. neler olmuş böyle.. J. Dunbar kimliğinden soyunmaya başlar; geliş idealinden, üniformasından ve düşlerinden.. olanca insanlığıyla çıplaktır artık, ve o güne değin düşman bildiği Kızılderililerle de öylesine çıplakken karşılaşır. Az ileride sonsuz bir özgürlük olarak gösterilen topraklarda yas tutan ve yasını kendi kanıyla derinleştiren Hızlı Yumruk'un yarasına işgal bayrağını sargıbezi olarak kullanmasıyla yeni duruş biçimi kendini gerçekleştirmeye başlar. Sonrası; Komançi, Apaçi, Irokua, Çayen, Mohikan gibi birçok ve tarihin seyirdefterinden silinmek istenmiş bu Kızılderili kabilelerinden biri olan- ve daha çok tanınan, direnen ve böylece daha çok ayakta kalan- Siuların yaşadığı yere gidiş; burası çocukların ve atların sereserpe koşturduğu, kirletilmemiş bir ırmak kıyısıdır ve.. (ki,Amerigo Vespuçi: Altını hor görürler. (..) Ticaretle ilgilenmezler. Doğanın onlara cömertçe sunduklarıyla yetinirler. Mükemmel bir özgürlükte yaşarlar. Ne kralları, ne de kanunlar var.. demişti

Costner, bu filminde gerek egemen söylemden kopuş tutarlılığı ve duyarlılığı, ve gerekse de alınaklığı içerikli ihanetiyle, en küçük bir dudak bükmeye/inanamazlığa olanak tanımayan rolünü geçişiyle, izleyenleri sıra sıra namluların önünden geçirişiyle güçlü bir sinema olayını gerçekleştirmiş durumda.

Amerikan tarihinde herkesin bildiği ama soykırım olarak kabul etmeyi reddettiği bir tarihsel yaraya parmak basıyor Kurtlarla Dans

onlar için) Kısacası, sevişme doğallığında bir yaşam bu sürdürdükleri, birazdan kopartılıp atılacakları topraklarda; yaşarlar, beyazadam korkusuyla, uzun bir bekleyişle yaşarlar ve yine de sevişirler; başaklar rüzgarda birağızdan şarkılar söylerken, bir fahişenin saçları kadar çok buffalo avına çıkarlar, ateş dansı yapıp barış çubuğu yakarlar, ve elden ele.. J. Dunbar artık Siulardan biridir, ve Hızlı Yumrukla evlendikten sonra da kabile üyesi olarak yaşayan, Pawneelere karşı onların safında savaşan Kurtlarla Danseden Adamdır.

...

.. beyazlar, niye buradasınız.. burada düşman yok ki.. dediğinde, uzun zaman gelmesini beklediği işgal birliğine bu kez tutsak düşmüştür; artık madalyalı kahraman ya da teğmen değil, haindir! Bu nedenle işkence görür, ve yine bu nedenle idam etmek için alıp götürürler.. ken, buna izin vermez Siular; ansızın bir baskın ve.. ve tekrar Siuların arasına dönse de onlar adına kaygılanmaktan kurtulamaz; kendisini bulma gerekçesiyle de olsa, gelip Siuları bulabilirler ve.. gidecekken; az ilerde, yüksek bir kayalığa çıkmış Rüzgar Saçlı seslenir; nereye.. Ben Rüzgar Saçlı, dostunum!

Artık, kurt uluması kar yalnızlığı bir an bu; Siuların beyazadam korkusuyla göçetmek zorunda kaldıkları bu dağlararası vadiye kar yağar.. ölümlerine az kala bir andır bu; birazdan işgalci beyazadam birlikleri.. birazdan namlular.. birazdan ateş ve Siu savaşçılarının çıldıran gözbebekleri, kadınların ve çocukların çığlıkları.. sonrası hep ölüm; az önceki kar gibi ölüm yağıyor artık Siuların üzerine, ölüm, hep ölüm..

Yıkım anıdır bu; yenilirler.. ölmeyip sağ kalanlar da tutsak edilip Robenson Kalesi'ne.. sonrası bir uzun ağıttır artık; katledilmişlerin, tutsak edilmişlerin, hep yenilmişlerin..

...

Yirmi yıl kadar mı oldu Küçük Dev Adam'ı ilk izleyişim.. şimdi, Amerikan tarihinde herkesin bildiği, ama soykırım olarak kabul etmeyi reddettiği bir tarihsel yaraya dokunan Kurtlarla Danseden Adam! Costner, yardımına çağırdığı tarihin tanıklığıyla bir prizma sunuyor sinemaya, ertelenmiş ve gecikmiş bir alın aklığını! Yıllar boyu tarihi ve sinemasal olarak yanlış temsil edilen bir kültürü kucaklayan bir öykü.. olarak değerlendirdiği filmi için; bugüne kadar yerlilere genellikle dışarıdan bakıldı, ben bu filmde içeriden bakmayı denedim.. derken, içeride duruşunun tarihsel haklılıkla açıklanabilir Kızılderili imgesini kısmen idealize etse de, yakın yıllara kadar koyulaştıkça koyulaşan işgalci/resmi söylemden kopuşu gerçekleştiren tavrı üstlenilmesi gereken bir tutarlılıkta.. ki, kendisinin ilk kez yönetmenlik yapacağı bu filmde ekibin çoğu amatör.. ve oyuncularından birkaçı dışında hemen hiçbiri kamerayı dahi tanımayan ikiyüzelli Kızılderili, ve diyaloglar da Kızılderili dilinde! (üstelik bu diyaloglar Amerika'da bile İngilizce altyazıyla verilmiş.. bir an, Kürtlerle ilgili bir filmin Kürtçe diyaloglarla Türkiye'de, Türkçe altyazıyla verildiğini düşünüyorum da..) Kısacası çekim güçlüklerinden ve ticari riske kadar birçok sorunu da farkında olarak üstlenen Costner, bu filminde gerek egemen söylemden kopuş tutarlılığı ve duyarlılığı, ve gerekse de alınaklığı içerikli ihanetiyle, en küçük bir dudak bükmeye/inanamazlığa olanak tanımayan rolünü geçişiyle, izleyenleri sıra sıra namluların önünden geçirişiyle güçlü bir sinema olayını gerçekleştirmiş durumda.

Bu adı tarihten ve coğrafyadan silinmek istenmişlerin sinema diliyle söylenen ağıdıdır; yenilmişlerin, eğersiz ata binen o gülmeye hevesli insanların, öldürülen atlarımızla çıkıp geleceğiz birgün küllendirdiğiniz tarihin derinliğinden, geleceğiz .. diyenlerin, katledilmişlerin..

üstlenmiyorsak, eğilelim
alnımız kanar değilse; çarpacağımız, tanıklığa çağrılan tarihtir! ■

KİTAPLAR

Bugünün İnsanı ve İtalyan Kızı

İtalyan Kızı
Iris Murdoch
Remzi Yayınevi
İstanbul

İtalyan Kızı'nı okuyup bitirdikten sonra düşündüm. Iris Murdoch'ta beni çeken nedir? Gökyüzünü, bir anlık da olsa, aralayıp bana gerisini gösteren kıymetli edebiyatçıların arasında asla bir yeri yok. Sıkıntıları hafifleten, üstelik de ara sıra, katili bulduğumda, bana kendimi zeki hissettiren polisiyeler gibi zevk verdiği de söylenemez. Ama gene de bir şey çekiyor beni. *Kesik Bir Baş, Tek Boynuzlu At* ve son olarak *İtalyan Kızı* (*İtalyan Kızı*, 1972'de E Yayınları'ndan çıktığında ben henüz bu cazibenin farkında değildim).

Iris Murdoch hakkında pek fazla bir şey bilmiyorum. Çevrilen kitaplarının önüne, arkasına yazılan bir kaç söz dışında. Remzi Yayınları'nın "Çilek" dizisi içinde yeniden yayımladığı İtalyan Kızı adlı kitabın girişinde şu bilgiler var: Iris Murdoch, 1919 Dublin doğumlu. İngiliz-İrlanda karışımı bir ailenin tek çocuğu. 1930'larda Komünist Partisi üyesiydi. Daha sonra düş kırıklığıyla partiden ayrıldı ama sola yakınlığı sürdü. İkinci Dünya Savaşı sırasında varoluşçulukla tanıştı. (Bu, sonraki yaşamı için çok önemli oldu.) Bir ara Oxford Üniversitesi'nde felsefe kürsüsünde öğretim üyeliği yaptı. Üniversiteden ayrıldıktan sonra da felsefi yapıtlar üretmeye devam etti. Ve "Kategorize edilemez bir biçimde kendi 'janrını' yaratan romanlarının hemen hemen tümü pek çok yabancı dile çevrilmiştir."

Iris Murdoch'un sadece üç kitabını okuyarak onun saplantılı bir yazar olduğunu söylemek ne kadar mümkün, bilmiyorum. Ama üç kitapta da aynı yolculuğu buldum. Kimi zaman bir kadın, kimi zaman da bir erkeğin dünyasında... Ve bu kadınlar ve erkekler sanki aynı insan. Günlük hayatının temposunda yüzeyin görüntüsüne yapışmış, makul ve düzenli yaşantısı içinde belirsiz bir nedenle hafiften bunalan ve gene kendisinin asla anlayamayacağı bir saikle o tuhaf yolculuğa doğru ilk adımını atan bir insan. Ve ilk adım atıldıktan sonra asla geri dönüş yok. Yolculuk bir girdabı andırıyor. İradenin kendini çekip alamadığı bu girdapta, tanıdık olan her şey, tanınmaz oluyor. Yüzeyin gerisi, sıradan bir kabulü, bir ahlakı altüst eden sonsuz çeşitlemelerle dolu.

İtalyan Kızı'nda bu yolculuğa çıkan iriyarı, sağlıklı, mazbut genç, uzak kalmayı tercih ettiği otoriter annesinin cenazesi için bir günlüğüne gittiği çocukluk evinde düşer bu girdaba. Obur ve pis ağabeyi, şefkat duyduğu yengesi, masumiyet timsali peri gibi güzel bir genç kız olan yeğeni, ağabeyinin yakışıklı yardımcısı, ve onun meczup kız kardeşi, hepsi girdabın içinde döne döne başka görüntülere bürünürler. Ve mazbut kahramanımız bir türlü ayrılamadığı bu kır evinde, masum yeğeninin, bir yandan da annesiyle sevişen yakışıklı yardımcı tarafından hamile bırakıldığını, ağabeyinin meczup kızla tutkulu bir aşk yaşadığını, İtalyan kızı olarak anılan evin kahyasının belki de yenge hanımla ilişkisi olduğunu (Cinsel çeşitlemeler bütün ihtimalleri tüketecek şekilde çoğaltılıyor) öğrendiğinde midesi bulanır, şaşırır, kızar, öğüt vermeye kalkar. Ama sonuç, sadece kendi gerçeğinin adım adım yıkılması, çevresindeki her şeye ve geçmişine yeni bir gözle bakmasıdır. Hatta o kadar irade dışı bir değişimdir ki bu, kadınlarla pek ilişkisi olmayan bu mahçup ve mazbut delikanlı kendini bir an yengesinin, başka bir an da körpe yeğeninin bedenine doğru çekilirken bulur. Kendi zavallılığını kavrar, görece olanın varlığını kabullenir.

İtalyan Kızı ve diğer kitaplarda anlatılan bu altüst edici yolculukta, gerçeğin dönüp duran ve sürekli şaşırtan bin bir yüzü arasında her zaman sağlam ve gizemli bir re-

ferans vardır. Ve bunun keşfiyle düzlüğe çıkılır. Bu referans varlığını efsaneden, varolanın ötesinden, yabancıdan alır. İtalyan Kızı kitabında bu referans, evin kahyasıdır. Çok eskiden beri adları birbirine karışan ve hepsi de İtalyan olduğu için İtalyan kızı olarak bilinen kahyalar olmuştur o evde. Bu kahyaların bireysel bir kimliği yoktur. Yabancıdır o. Öteki'dir. Uzaktan bakan gözdür.

Kesik Bir Baş kitabının arka kapağında Iris Murdoch'tan bir alıntı var: "Özgürlük, insanın yalnızca kendi irade gücünü ortaya koyması, onu gerçekleştirmesi değildir. Özgürlük daha çok bizim başkalarının varlığını tasarlayabilme gücümüz, başkasını başkası olarak kabul edebilme yeteneğimizdir." Bu dünyanın insanı bunu ikinci savaştan sonra keşfetti. Dehşetin ortasında başkasını Cehennnem olarak tasarlayabildiği anda. Medeniyetin öteki yüzünün görülebilir olduğu, geleneklerin ve geleneğe karşı olan sosyalizm geleneğinin kopuşa uğradığı anda. Öyle bir dünyadır ki bu artık, iradenin içine oyulan çukur hiçbir şekilde doldurulamaz, gerisindeki pisliği gösteren yüzey sıvanamaz. Dehşetin yarattığı acı bilgiden çıkan bir özgürlük felsefesidir, Iris Murdoch'unki. Belki de özgeçmişinde geçen "düşkırıklığı" sözcüğü bu felsefenin kapısını aralayan bir anahtardır. Umut, varolmayanda, simgesini gizemli bir geçmişten alan gelecektedir. Iris Murdoch'un mutlu sonlarında hep bir kendini bulma vardır. Yani sadece eşzamanlı bir çoğulluktan, herkesin haklı olduğu bir çokseslilikten söz etmez. Tam tersine iradenin gerisinde saklanan güce, bilinçdışının kurtarıcılığına inanır.

Bugünün dünyasında ise, yani 1990'ların dünyanın çehresine yeni makyajlar yaptığı bugünlerde, Iris Murdoch'un sözü artık başka bir anlam yükleniyor. Kendi dışındaki yabancıyı, "öteki"yi hızla yoketmeye çalışan kapitalizm, duvarları yıkan kapitalizm, insanları küçük, sınırlı dünyalara hapsediyor. Cehennem unutturuluyor. Herkes kendi görmezliğine, anlamazlığına mahkum ediliyor. Bilgi, merkezin denetiminde. Hoşgörü, açıklık, anlayış sözcüklerinin bol miktarda kullanıldığı günümüz dünyasında, kimsenin kimseyi bildiği, anladığı yok. Kan ve irinle bulanmış bir su ve kendi aklını severek yüzmeye çalışan balıklar. Düşkırıklıklarımızı, acılarımızı asla unutmadan bir taraf olacaksak, gitgide bulanıklaşan bu dünyaya bir proje sunacaksak, gerçek yabancıyı, gerçek "öteki"yi yeniden keşfetmek zorundayız bence. Ancak bunu tasarladığımız ölçüde, kendimizi bulacağız. Ve içimizdeki cehennem bizi çağırıyor. Bu cehennemi tanımak, özgürlüğe olmasa bile anlamazlıktan çıkışa bir başlangıç olabilir.

Sanıyorum, Iris Murdoch'ta, bu cehennemin cazibesi, yıkıcılığın tadı cezbediyor beni. Hiç bir zaman bir İtalyan kızıyla evlenip, ömür boyu mutlu yaşayamayacağımı bile bile.

Meltem Ahıska

Gölgeler Ordusu

Gölgeler Ordusu
Joseh Kessel
Çev: İlksen Tuncay
167 sayfa
E Yayınları, İstanbul

Takma bir adla, adları takma olan, kimsenin kimseyi geçmişini bilecek oranda tanımadığı insanlar arasında ölümcül bir kader bağı. Şifreli mektuplarla, pusulalarla, telsizle, kuryeyle kurulan iletişimin hayatının yönünü bir anda değiştirebilecek gücü. Devriyelerin gördüğü yerde idamını infaz edeceği biri olsan da, onların silahları arasından herhangi biriymiş gibi geçebilme soğukkanlılığı. Kimi zaman silahlı; ama hiçbir zaman düşmanınki kadar değil. Patlayıcılardan, ölüm araçlarından nefret etsen de onları koynunda taşıyıp düşmanın tam koynuna koyabilmenin hesaplaşmasını her an yapıp da görevi yerine getirirken duyacağın vicdan azaplarından kaçmamayı da göğüsleyebileceğin bir hayat. Bedenin ve iradenin her an ve her biçimde zorlandığı bir hayat. İşkencede, cezaevinde, yollarda veya iki gece bile üstüste uyumadığın yataklarda.

Ansızın, tanımadığın birinden gelen bir buyrukla ölüme, ya da hapse gideceğin bir gönüllülük. Bazen de paraşütlerden silah yağacak, dalgaların kıyıya sürüklediği cephanelikleri, çocuklu-ğunda çiçekleri ya da daldan düşürdüğün meyveleri topladığın sevinçle toplayacaksın.

Bütün bu cefaya, tehlikeye, ölüm anlarının gerilimine düşkünlük neden? Yalnızca bir şeyden; sana ve halkına dayatılan bir aşağılamayı ve köleliği kabul edemeyişin, boyun eğmenin ölmekten daha beter olduğuna inanman, bunu duyumsaman. Yalnızca bu, gerisi ayrıntılarda...

Çin Devrimi, İspanya İç Savaşı, İkinci Dünya Savaşı gibi yüzyılın büyük olaylarında Fransız romancılarından bazıları aktif rol almışlardı. Daha sonra bu olaylar, yazdıkları romanlarla yeniden yaratıldı. Bu romancıların başında Andre Malraux'un geldiğini söylemek Joseph Kessel'e haksızlık olur mu? Sanırım olmaz; çünkü o yaşamını yapıtlarından her zaman daha önemli buldu. Birinci Dünya Savaşı'nda tehlikeli görevler üstlenen bir asker, ardından dünyanın sancılı bölgelerini dolaşan bir gazeteci, İspanya İç Savaşı'nda Cumhuriyetçi saflarında savaşçı, 1941'den sonra Fransız rezistansçılarının tehlikeli uçuşlar yapan bir pilotu, zaferden hemen sonra da bir vefa borcu öder gibi, yoldaşlarının illegal yaşamını yaşayanlara zarar vermeyecek biçimde ortaya çıkaran Gölgeler Ordusu'nun yazarı. Yazarken tek bir kaygı

duyduğunu söylüyor: "Karakterler, durumlar, en yalın acı, en basit yüreklilik konusunda yalnızca içburkucu bir seçim kaygısı". Söylediğine göre, bu kaygı nedeniyle, on'ca romanı arasında hiç biri Gölgeler Ordusu kadar güçlük vermemiş.

Okurken aynı güçlük hissediliyor mu? Okuyana bağlı elbette ama, günümüzde insanların "suç paylaşımından duyduğu korku" arttıkça, yaşananların inanılmazlığı da artabiliyor. "Gerçekten olmuş mu bu olaylar, yaşamış mı böyle insanlar" gibi... Ama Türkiye de artık böyle bir yaşamı özünde tatmış insanların ülkesi. Kısa Türkiye tarihi bu... Bu nedenle, okuyan birçok kişi de, dünyanın her yerinde savaşan insanın ruh durumu, yoldaşlarıyla dayanışma duygusu, ihaneti, yani savaşan insana ait özelliklerin benzerliği olgusunu görmenin verdiği duyguyu hissedebilecek. Yalnızca gelenekler, koşul farklılıkları bir üslup farklılığı yaratıyor, o kadar.

Bazı romanlar vardır ki, Gölgeler Ordusu'nda olduğu gibi, siz de yazarın duyduğu az önce değinilen kaygıyı duyarak okursunuz. Anlatımın "edebiyat yapılmadan" gerçekleşmesini arzu edersiniz. Tiplerin ve yaşananların olmuşluğu her şeyin üstüne çıkar; bütün edebi kaygıların. Çünkü bugün ne kadar varsa o kadar, özgürlüğümüzü borçlu olduğumuz insanların öyküsüdür bu. Sahici insanların...

Gölgeler Ordusu'nun, birçok kitabın başına geldiği gibi, Türkiye'de bir şanssızlığı oldu. 1960'lı yıllarda Remzi Kitabevi tarafından yayımlanan bu roman çevirisi, Ahmet Vefik Paşa'nın fransızca çevirilerini aratmayacak nitelikteydi. Tam alaturka... 1974'te Bilim ve Sosyalizm Yayınları, yeniden çevirdi. Ama o yıllar, Bulgar romanları furyası arasında göze çarpmadı. Ayrıca, kapağını görenler yayınevinin öbür bilimsel yayınlarıyla karıştırabilirlerdi de. Aradan onlarca yıl geçtikten sonra İndulins Zarins'in konuya olağanüstü denk düşmüş kapak resmiyle yeniden yayımlandı, E Yayınları'nca. Eh şimdi birazcık okunabilir oldu, bu güzel roman.■

Mehmet Fikri

Graham Green

Kahramanlığı, melankoliyi ve aşkı bırakıp gitti...

Fransız Riviera'sında küçük bir kasaba, Antibes...

Ünlü sakinlerinden, İsviçre'de 86 yaşında ölen Graham Greene'in ardından sessizce yas tutuyor. İngiltere'de son 50 yılın en meşhur yazarı olan Greene, 25 yıl önce kendi seçtiği bir sürgün gibi Antibes'e yerleşti ve Fransızların ona seslendiğince 'Grom Grin' olarak yaşadı. 20. yüzyılın yıldız yazarlarından Greene, kazanılabilecek tüm ödülleri aldı, biri hariç; Nobel...

Şimdi kızı ve oğlu arasında paylaştırılacak büyük mirasını, yazarak ve yazdıklarının film haklarıyla oluşturdu. Yazarak 50 eser yarattı, yazarken yaşamın tam ortasında yer almayı becerdi. Politika ve dinle haşır neşir oldu. Son anına dek, yaşının tüm engellemelerine karşın dünyayı gezdi ve üretti.

Ve o dünyanın bereketini ve melankolisini bizlere taşıdı. İyi bir gazeteci ve inanmış bir katolikti. Nikaragua'da Sandinistleri açıkça destekledi, anti-amerikan olduğunu hiç gizlemedi, Mihail Gorbaçov'a saygı duydu, en yakın arkadaşı Sovyet casusu, eski İngiliz diplomatı Kim Philby oldu ve hep martini içti.

Kimileri Nobel'i alamayışının nedeni olarak "uslanmaz bir başkaldıran olmasını ve sıraların dışında kalmasını" gösterdiler. En sevdiği kahramanlar, anti-kahramanlar oldu: Onurlu hırsızlar ve duygusal katiller.

"Havana'daki Adamımız"da (filmde Alec Guiness canlandırdı) kızına iyi bir eğitim sağlayabilmek için casusluk yapan satıcı, "Onurlu Diplomat"ta Arjantin'de bir fahişeye delice aşık olan sarhoş İngiliz diplomatı ve en çarpıcı tipi, "Güç ve Zafer"deki viskici vaiz (Meksikalı, serkeş, sarhoş ve Katolik Kilisesi'nin tüm kurallarına savaş açan bu vaiz sonraları yola gelecektir). Eserlerine yoğun bir kara mizahın hakim olduğu Greene, yaşamını kaleme alan ve 1989'da yayınlayan Norman Sherry'ye göre çok içli ve olağandışı bir romantikti.

1927'de henüz 23'ünde evlendi ve çok sevdiği karısı onu iyi ve inanmış bir katolik yaptı.

Vietnam ve Küba'daki elçiler, Graham Greene'in kitaplarına geçmekten hep korktular...

Birbiriyle çeliştiği düşünülen birçok unsuru, beyninde, eserlerinde biraraya getirmeyi beceren ve düşündüğünce yaşayan Greene, anti-kahramanları, tutuculuğu, başına buyrukluğu, melankoliyi ve aşkı bırakıp gitti.■

Tansel Cansın

Yeni Bir Mizah Dergisi

"NANKÖR" HAKSIZI TIRMALAYACAK

9 Mayıs Perşembe günü, "Nankör" adlı yeni bir mizah dergisi yayımına başlıyor. Özellikle politik mizah anlayışıyla farklı bir çizgi tutturan ve 2 ay önce "Limon" dergisinden tasfiye edilen kadronun çıkartacağı Nankör'ün "içeriği" hakkında, derginin Yayın Yönetmeni Ahmet Lacivert ile konuştuk.

Piyasada yaklaşık bir düzine mizah dergisi var. Niçin bir tane daha?

Piyasadaki bir düzine dergi hızla tükenmekte olan eski Gırgır ekolü mizah anlayışını tekrarlayarak ve birbirlerine giderek daha da benzeyerek hızla tiraj kaybediyorlar. Eğer bu terkediş bilinçli bir okur tercihine tekabül ediyorsa, bizim gibi tüketici bilinci gelişmemiş bir ülkede bu kesinlikle alkışlanacak bir olay. "Bir millet uyanıyor" ve basit, yüzeysel, kendini tekrarlayıp duran mizah anlayışına sırt çeviriyor. Durumun asıl trajik yanı, mizah dergisi yönetici ve çalışanlarını, yanan Roma karşısındaki Neron tavırlarıyla bu gidişata seyirci kalmaları, kendilerine verili mizah anlayışını aşmak için -ki bu da kişisel donanımla ilgili bir sorunyeterli fikri çabayı göstermemeleri, yağma Hasan'ın böreğinden son lokmaları kapmak için ikişer, üçer dergide, silikleşme pahasına çalışarak kendi bindikleri dalı kesmeleridir. Bugün en çok satan dergi, diğerlerine oranla daha yavaş düşüşüne borçlu birincilik konumunu...

Siz Nankör'ü anlatmaktansa önce panoramik bir görüntü çizdiniz. Bu söylediklerinize göre Nankör diğerlerinden farklı bir dergi olarak çıkma iddiası taşıyor olmalı.

Evet, biz Limon'u çıkardığımızda Gırgır ekolünü aştık ve okurumuza farklı tatlar sunduk. Şimdi de amacımız eski Limon'u da aşmak. Nankör, dünyada, Türkiye'de ve okurdaki değişiklikleri, gelişmelerin ve bizim gibi bir dergiden beklentilerin tatmin ve tahlilini yaparak, gündemin peşine takılan değil, kendi gündemini belirleyen bir dergi olarak çıkacak ortaya... Mizahta sürekli bir arayış göstereceğiz. Bir bütün olarak, diğer dergilerden kesinlikle farklı olacağımızı söyleyebilirim.

Ne gibi farklar? Biraz daha ayrıntılandırmanız mümkün mü?

Dergi şu anda tam olarak şekillenmiş değil. Fakat söylenebilecek temel noktalar, tabii ki var. Ele alacağımız toplumsal, politik, güncel konuları, "vay anasını enflasyon hortladı" gibi bir başlık ve karikatürle değil, "dosya tipi" araştırmaya ve ayrıntıya dayalı çalışma tarzıyla ele alacağız. Olayın resmini çizen karikatürler değil, temel çelişkileri, en dibine giderek çatışan sınıfları ve çıkarları ortaya seren bir perspektifle çizilmiş işleri yayımlayacağız...Şöyle bir tespit yapmak mümkün görünüyor: Eski Gırgır dergisinin ekranı olan ve espri+ çizgiden oluşan "tek karikatür" anlayışı, esprinin mizah yazılarına, çizginin de çizgi romana ayrıştığı bir kavşakta bulunuyor. Bunun bilinçli tespitini yapan bir dergi kendini aşabilir, sıçrayabilir. Tek karikatür artık, çok iyi toplumsal gözlemler yapabilen insanlara kalacak. Bir de şu var: yıllardır ele alınıp işlenen ve teraneye dönen konularda mizahın yapabilecekleri sona erdi diye düşünüyorum. Bu konularda bu sorunlardan etkilenen insanlar yaşadıklarını, yaşamayan mizahçıların karikatürleri yoluyla değil de doğrudan kendi ağız ve gözlerinden yansıtmak daha yerinde diye düşünüyorum. Limon'dayken oluşturduğumuz ve geniş bir iletişim kanalı haline gelen Okur Mektupları sütunları bu tespitin doğruluğunu gösterdi. Olayları bu yönüyle ele almak bir mizah dergisini ister istemez, gazete ve haber dergilerinin alanına sokuyor. Nankör'ün bir ayağı da buraya basacak. Bu konuda şunu söylemek istiyorum: Biz "gazetecilik" yapmak da istiyoruz. Türkiye'de biri adı üstünde resmi olan birçok resmi gazete var. Yazılmayan, görmemezlikten gelinen birçok konu var. O açıdan biz her gazeteci arkadaşımızı Nankör'ün fahri bir mensubu olarak görüyoruz. Onlardan gazetelerinde yazmalarına izin verilmeyen "şeyleri" Nankör'e yazmalarını bekliyoruz. İçerik konusunda sınırları bulunmuyor. Bir tek sınır sayfa sayısı. 24 sayfa olarak çıkacağız.

Limon'dan tasfiye edilirken sizinle gelen tiplerinizden hangileri Nankör'de olacak?

Amacımız o konuda da en beğenilen tipleri Nankör'e aktarmak. Mustafa Kamil Zorti, Maho, Peynir Gemisi, M'öyküler, Terelelli Pictures, E. Menemen ve diğerleri. Tabii yeni tiplerimiz de var. Bunlardan biri Demokrat'dan transferimiz Ceviz Ali Hududi.

Son olarak, niye Nankör adını verdiniz dergiye?

Bizi "bu hale" getiren, ezen, bozan, sömüren tüm kuruluş ve kişilere, alınmasınlar(!) ama nankörlük edeceğiz de ondan. Ailelerimizden, okullarımızdan, çevremizden ve milletimizden peşinen özür diliyoruz(!) Mizah kantarının topuzu yok maalesef. Dergimizin simgesi bir sokak kedisi. Ama ağırbaşlı bir kedi. Tabii "gerekirse" acımadan tırmıklayacak, o da başka... ■

TARTIŞMA
KÜRT SORUNU

Kürt Sorununun Dünü ve Bugünü

Kürt sorunu, Irak'ta yaşanan son büyük trajedinin ardından dünya kamuoyunun gündeminde ön sıralara yerleşti. Yaşananların insani boyutunun yanısıra kuşkusuz bir de siyasi boyutu var.

DEMOKRAT, *Kürt sorununun dünü ve bugünü üzerine Ömer Ağın, Ahmet Zeki Okçuoğlu, Serhat Bucak ve Ümit Fırat'ın katıldığı bir oturum düzenledi. Oturumu İskender Savaşır yönetti.*

İskender SAVAŞIR - Bugün Kürtlerin Kuzey Irak'ta yaşadıkları trajedinin insani boyutu bir yana, sorunun bir de önemli siyasal boyutları var. Siyasal boyutların başında da Kürt hareketlerinin Körfez kriziyle birlikte yoğunlaşan uluslararası ilişkileri olsa gerek.. Bugün gelinen noktada gerek ABD, gerekse Avrupa devletleriyle kurulan ilişkiler sonucunda ne bekleniyordu, ne oldu? Sayın Ömer AĞIN isterseniz sizden başlayalım...

Ömer AĞIN - Soruya şöyle bakmak lazım; Kürt sorunu nedir? Çünkü bugün sorun tarihi bir sorun olmaktan çok salt bir gerikalmışlık sorunu gibi algılanıyor. Onun için önce sorunun kaynağına bakmak lazım.

Kürt sorunu birden çok ülkeyi ilgilendiren, tarihsel kökleri olan, kendi dilleri, kültürleri olan, şu anda yaşadığı bölgede uygarlıklar kurmuş, bugünse ulusal demokratik haklarından yoksun bir ulusun sorunudur. Yakın tarihe baktığımızda Türkiye sınırları içinde sorunun daha karmaşık bir hal aldığı görülmektedir. Sorun sadece Kürtleri ilgilendirir olmaktan çıkmış aynı zamanda Türk ulusunun, devletinin de sorunu haline gelmiştir. Çünkü Kürtlerin ulusal demokratik haklarından yoksun olması, TC devletinin de demokratik bir biçimde örgütlenmesini, çağdaş ve demokratik bir zemine yükselmesini engelledi.

Diğer yandan, özellikle Cumhuriyet döneminde yasakcı bir politikanın izlenmesi Kürt sorununun tartışılmasını da engellemişti. Kürtleri yok sayan yasakçı anlayış bugün yıkılıyor. Ama devletin Türkiye'deki Kürtler üzerindeki terörü bütün gücüyle devam ediyor. Bu anlamda TC'nin demokratik örgütlenmesi sorunuyla Kürt sorunu çakışmaktadır ve demokrasi sorununun çözümü Kürt sorununun çözümüne bağlıdır.

Bir diğer önemli konu, klasik anlamda ulusal soruna bakış açısının dışına çıkabilmenin gerekliliğidir. Kürt örgütleri, hatta Türk sosyalist kesimleri gerek ulusal teori gerekse pratik açısından yaklaşımlarını geliştirmek zorundadırlar. Şöyle ki; birincisi, çağdaş anlamda ulusların geldiği yer. Yeni dünyada üretici güçlerin karşılıklı bağımlılığının geldiği yer, artık klasik ulus devlet teorisinin, yani ulusların kendi iç pazarlarına sahip çıkması ve bunun üzerinde kendi ulus devletini kurma teorisinin eksik kaldığını göstermekte. Artık yalnız bir ulusun ulusal değerlerine, gücüne dayanan devletler tarihi önemini yitirmeye başladılar. Artık tek bir ulusun değerine dayanarak toplumsal gelişmeleri sağlamak olası değil. Hele bu devletler birden çok halktan oluşuyorsa. Bu anlamda teoride bir tıkanma var. Ulus devlet teorisini geliştirenler marksistlerdir. Bu yüzden bunu değerlendirmeleri gerekiyor. Bu, bir.

İkincisi, marksistler pratik anlamda ulusal sorunun çözümünü sosyalist devrime bağlıyorlar. Bu eksikliktir. Kürt sorununa sosyalizm çerçevesinde çözüm aramak güncel olanı geriye itti. Yani ulusal soruna müdahale ikinci plana itildi. Ulusal sorunların devrimci çözümü sosyalizmde görüldüğünden ulusal hareketlerin zorunlu olarak anti emperyalist olacakları söylendi. Bana göre bu yanlış. Çünkü uluslaşma süreci her zaman anti emperyalist olmayabilir.

TARTIŞMA
KÜRT SORUNU

Kısacası, klasik sosyalist anlayışın etkilerinden hızla çıkmak gerekir. Bunu bir olumsuzlama anlamında değil, gelinen noktada zorunlu olduğu için söylüyorum. Somut olarak, önce parti anlayışından çıkmak gerekir. Klasik anlamda işçi sınıfı partisi, bütün toplum adına karar verebilmekteydi, öncelik ondaydı. Bu toplumu etkisizleştirdi. Kürt örgütleri de böyle bir öncü parti anlayışına yöneldiler. Oysa ulus değişik sınıf ve katmanlardan oluşmakta.. Dolayısıyla Kürtlerin kendi içindeki diyaloğu sağlanamadı. Bu yüzden Kürtlerin kendi ulusal birliğini, pratik birliğini sağlamak için öncü parti anlayışı terkedilmeli. Terkedilmesi gereken bir başka anlayış da Bolşevik örgütlenme modelidir. Demokratik temellere dayalı, inisyatiflere dayalı, özgür çalışma gruplarına dayalı, koordineli çalışma yürütülen modeller geliştirilmeli. Oysa olaya bakıldığında, Kürtlerin kendi politik istemleri ve programları ile politika yaptıklarından bahsetmek mümkün değildir. Bunun için bütün Kürt partilerin, örgütlerin özgürce politika yapma hakkı elde etmesi, devletin buna olanak vermesi gerekiyor. Bugün komünist parti için kalkan yasak Kürtler için devam ediyor.

Ömer Ağın

"Kürtlerin ve Türklerin birlikte kalması, ortak bir devlet içinde sorunun çözülme şansı daha fazladır. Bunun önkoşulu TC'nin yeniden demokratik yapılanmasıdır"

İ.SAVAŞIR - İsterseniz soruya dönelim.. Bölgedeki gelişmelerin büyük ölçüde ABD ve Batılı ülkelerin denetiminde gelişmesi...

Ö.AĞIN - Ben şuna katılmıyorum. Kürtler ne zaman uluslararası düzlemde çeşitli devletlerle ilişkiye girse 'emperyalizmle işbirliği' damgası yemişlerdir. Bu özellikle kendisine devrimci diyen güçlerce yapıldı. Gorbaçov ABD ile görüştüğünde kimse emperyalist demiyorsa, örneğin Talabani'nin de ABD ile ilişkisine böyle bakmak gerekir. Ben, ABD'nin ve Batı'nın Kuzey Irak'taki müdahalesini klasik anlamda emperyalist teorilerle ifade etmenin olanağı olmadığı inancındayım. Elbet bunlar kapitalist ülkeler, kendi devlet çıkarları var. Öbür yandan Ortadoğu'nun da bir politik ortamı var. Dünyanın en önemli merkezlerinden biri. Biliyorsunuz, özellikle Körfez krizi sonrası Kürt politikaları çok karmaşık bir süreç içinde şekillendi. Öte yandan şu anda Ortadoğu'daki devletlerin tek ortak tavrı varolan sınırların değişmemesi ve statünün korunması doğrultusunda.. Türkiye, İran, Irak ve ABD'nin de yaklaşımları böyle. Öyleyse realite, Kürt sorununun çözümünü her ülkenin kendi sınırları içinde aramaktır. Yani, Kürtlerin ve Türklerin birlikte kalması, ortak bir devlet içinde sorunun çözülme şansı daha fazladır. Sorun Kürtlerin bağımsızlık ve özgürlükleri sorunudur. İki halkın ulusal değerlerini özgürce yeniden ve kendi iradeleriyle geliştirmeleri sorunudur. Tek devlet derken alışılagelmiş devlet fikrini kasdetmiyorum. Şu anda da bir üniter devlet var ama bu yalnızca Türklerin değerlerine dayalı. Oysa bugün Türkiye'deki Kürtlerin ve Türklerin bağımsız ve özgür koşullarda, birlikte ortak bir devlet içinde birlikte yaşayabileceklerini düşünüyorum. Bu anlamda Kürtlerin demokratik haklarını kazanması TC'nin yeniden yapılanması demektir. Merkezi devlet örgütlenmesi yerine; ademi merkeziyetçi bir devlet anlayışı geliştirilmeli, bölgesel düzenlemeleri içeren, sivil toplum anlayışına dayanan, iki ulusun değerleri üzerine yapılanan ortak devlet anlayışı. Bunun içinde öncelikle Kürt halkının politik kimliğinin kabul edilmesi gerekir. Kürt halkının her yerde kendisini ifade etme hakkı sağlanmalıdır. Orduda bir general kalkıp "Ben Kürdüm" diyebilmelidir. Ve buna göre toplumsal yapılar oluşmalıdır.

İ.SAVAŞIR - Sayın Okçuoğlu, aynı soruya üniter devlet konusunu da ele alarak cevap verebilir misiniz?

Ahmet Zeki OKÇUOĞLU - Sorunuz yanlış. İdeolojik bir takım kaygılar taşıyor. Soruyu cevaplamadan önce Kürt sorununun ne olduğunu açıklama ihtiyacı duyuyorum. Kürt sorunu bölgede tarihin en eski çağlarından beri varolan ve bölge tarihinde diğer uluslarla birlikte önemli bir yeri bulunan, ancak yüzyılın başından itibaren gerek bölgesel güçlerin gerekse uluslararası güçlerin etkileriyle, ulusal tüm hakları ellerinden alınmış, toprakları bölge devletleri arasında parçalanmış ve egemenlik haklarından yoksun bırakılarak başka devletlerin egemenliği altına alınmış, yaklaşık nüfusu 40 milyonu bulan bir ulusun sorunudur. Biz bu konuda birşeyler üretirken ancak böyle bir bakış açısıyla hareket edebiliriz. Kuşkusuz bu, sorunun bugünden yarına köklü bir çözüme kavuşturulması anlamına gelmiyor.

Sorunuza gelince... Kürt sorununun bir takım dış güçlerin, emperyalist güçlerin bir dayatması olduğu tezleri yeni değildir. Aşağı yukarı bir yüzyıldır sorunu bu şekilde izah ediyorlar. Temeldeki nedenleri şöyle sıralayabiliriz.

Birincisi, Kürtleri egemenlikleri altında tutan ulusların kaygılarıdır. Çünkü bu güçler başından itibaren sorunu, Kürtlerin bir ulusal varlık olmadığı, kendilerinin bir taleplerinin olmadığı, bir takım dış güçlerin onları kışkırttığı biçiminde yansıtmaya çalışıyor. Amaç, uluslararası güçlerin soruna müdahalesini önlemek. İkincisi meşruiyetini gölgelemek ve dikkatleri dağıtmak. Diğeri ise, uluslararası sosyalist hareket ve ona bağlı çevrelerce kullanılan emperyalizm söylemi. Bilindiği gibi Sovyetler Birliği klasik bir imparatorluğa tekabül ediyor. Sovyet yönetimi Kürtlere bir takım haklar verilmesini ister istemez kendi bünyesinde zorla tuttuğu ulusların da bir takım taleplerle ortaya çıkmasını ve uluslararası planda bu gibi sorunların gündeme getirilmesinin kanallarını açacağını düşünerek her zaman Kürtlerin karşısında olmuştur. Sovyetler bu nedenle Lenin'den itibaren hep Kürtleri egemenlik altında tutan güçlerin yanında yeraldı. Onlara bağlı yerel sosyalist güçler de kaçınılmaz olarak bu tezleri gündeme getirdi. Bu sosyalist güçlerin Kürtlere ilişkin bu olumsuz tutumunda kendi egemen güçleriyle onların resmi görüşlerine yakınlığın da payı var. Sovyet tezi bunu daha da koaylaştırıyor. Çünkü Sovyet ideolojisi bizatihi egemen ulus ideolojisidir. Bu anlamda Sovyet egemen ideolojisi ile bölgesel Türk ulusal ideolojisi çakışmıştır. Ancak bu emperyalist söylemin bununla da kalmadığını görüyoruz. 1970'lerden sonra

TARTIŞMA
KÜRT SORUNU

Sovyet ve Çin sosyalizminin propogandasının etkisi altında kalan Kürt çevreleri de bilerek ya da bilmeyerek bu söylemi tekrarlıyor. Bu ise Kürt hareketini büyük açmazlara sürüklemiştir.

Kürt sorununun bir takım dış kışkırtmalarla gündeme getirildiği iddiası, haksız bir iddia. Ortadoğu'da eğer emperyalist himayelerden söz edilecekse bundan Kürtlerin hiç yararlanmadığı, aksine Türklerin, Arapların ve Farsların bu güçlerin koruma şemsiyesi altına girdikleri, bundan da yeterli faydayı gördüklerini görüyoruz. Kırım savaşına İngilizler Osmanlıdan yana müdahale etmeseydi, Rus Çarı Osmanlı Devleti'ni tarihten silip Bizansın mirasına el koyacaktı. Bazı sol tarihçilerin iddialarının aksine emperyalistler 'hasta adam'ı öldürmeye değil kurtarmaya çalışmışlardır. Aynı şeyler Araplar için de geçerlidir. Bugüne kadar Ortadoğu'da -Filistinlileri saymazsak- ulusal hakları için savaşmış tek halk Kürtlerdir. Ne Türkler, ne Araplar, ne Farslar kendi ulusal hakları için kurşun dahi atmadılar. İngilizler 1918'de Osmanlı Devletini işgal ettiğinde bir tek kurşun atılmadı. Sözde Kurtuluş Savaşı denilen hadise, Yunanlılarla Türkler arasında tarihten gelen bir ihtilafın ürünüdür. Burada kimin haklı, kimin haksız olduğu tartışılır. Antep'de, Urfa'da Fransızlara karşı başlatılan direniş bir Kürt direnişidir. Daha doğrusu bir Türk-Kürt direnişidir ve yerel güçlerin önderliğinde gelişmiştir. Halkın kendiliğinden bir direnişidir. Burda Türk ordusunun ve siyasi merkezlerinin bir rolü olmamıştır. Kürtlerin bugüne kadar ulusal haklarını elde etmede gecikmesi bir takım çevrelerin izah ettiği gibi dış güçlere bağlı kalmasında değil, aksine Kürtlerin uluslararası ilişkileri kurmadaki başarısızlığından ya da uluslararası güçlerin Kürtlere bütün kapılarını kapatmalarından ileri geliyor.

Kuşkusuz Kürt sorunu Kürtlerin sorunudur; ama onun çözümü bölgesel ve uluslararası güçleri de ilgilendirir. Çünkü onların çıkarlarını da yakından etkiliyor. Biz sorunu emperyalizm-anti emperyalizm, sosyalizm-anti sosyalizm gibi gerçeği yansıtmayan kavramlarla ele alamayız. 'Bu bizim sorunumuz, ABD, İngiltere, Sovyetler, Türkler karışmayın, Araplar, Farslar karışmayın!' denemez. Biz bu sorunu çıkarları etkilenen herkesle, onlara karşı ya da onlarla birlikte ele alarak çözmek zorundayız. Ve yine şu gerçeğin altını çizmek gerekiyor. Kürt sorununa taraf olan güçler arasında bugüne değin en az inisyatif sahibi olan kesim Kürtler olmuştur. Bu durumda Kürtler gerçekçi olmak zorundadırlar. Kendi varlıklarını ilgilendiren bir konuda, en az inisyatif sahibi oldukları bir dönemde farklı inisyatifleri inkar ederek ya da karşılarına alarak sorunları çözmeye çalışmaları maceracılıktır. Aslında Kürtler burada, sorunun çözümünde inisyatifimi nasıl ve ne kadar arttırabilirimin hesabı içine girmelidirler. Gerçekçi olan tutum bu olur.

İ.SAVAŞIR - Sözlerimin yanlış anlaşılmasını istemem. Ben Kürt ayaklanmasının emperyalizmin bir oyunu olduğunu söylemiyorum. Söylediklerim daha çok şu: Bölge ülkeleri bölge sorunlarını kendi güçleriyle çözemiyorlar. Dolayısıyla uluslararası güçler bölgede kalıcı gibi görünüyor. Bu koşullarda Kürtler kendi inisyatiflerini nasıl arttırabilecekler?

A.Z.OKÇUOĞLU - Bir defa uluslararası güçler, çıkarlarını gözeterek Kürt sorununa yaklaşıyorlar. Bunu bilmek ve bizim kendi çıkarlarımızı esas alarak bunlarla çakıştığımız noktayı bulmamız gerekiyor. Dünyada Kürtler gibi bir çok ulus var. Her ne kadar Birleşmiş Milletler sözleşmesinde, temel metinlerde ulusların kendi kaderlerini tayin hakkından söz ediliyorsa da Kürtler gibi daha bir çok ulusa bu hak pratikte tanınmıyor. Ancak yaşadıkları ülkelerin ulusal sınırları içinde bazı insani ve kültürel haklara sahip olabiliyorlar. Bunun ötesine geçilememiş. Bütün bu gerçekliği dışlayarak azınlık statüsüne hapsedilmiş toplumların sorunlarını bir anda gündeme getirerek çözümlemek kolay değil. Bütün sınırların değişmesi gerekir; bu da çok zor bir hadise.. Bu nedenle Kürtlerin bir değerlendirme hatası yaptıkları inancındayım. Ama söylediklerim, Kürtlerin bu statüyü sonuna kadar kabul etmeleri anlamına gelmiyor. Kürtler tarih sahnesine çıkmak istiyorlarsa herşeyden önce kendilerine ilişkin uluslararası anlayışları bilmek zorundalar.

Ayrıca 'Kürtler aldatıldı, satıldı' gibi tezlere itibar etmiyorum. Şimdi Kürtlere fazla ileri gitmeyin mesajı verdi ABD.. Talabani'yle ilişkilerini kesti. Bütün silah taleplerini reddettiler. Bana göre Kürtler bir değerlendirme hatası yaptı. Biraz radikal bir tutum içine girdiler. Ancak bundan Irak Kürdistanı'ndaki örgütleri sorumlu tutmamak lazım. Saddam'ın zayıf düştüğünü sanan Kürtler, yıllardır baskı altında tutulmanın getirdiği bir birikimle kendiliğinden bir ayaklanmaya kalkıştılar. Barzani ve Talabani ve diğer Kürt liderleri kaçınılmaz olarak bu sürece tabi olmak durumunda kaldılar. Bizim gücümüz ne Amerika'ya, ne Fransa'ya, ne Sovyetler'e ne de ayakta duramayacak kadar yıpranmış Saddam'a yetmiyor. Bu gerçekler ışığında soruna yaklaşmalıyız. Acil olan Kürtlerin demokratik birliğinin sağlanmasıdır.Düşmanlık anlayışından vazgeçmek gerekiyor. Kimsenin kimseyi yoketmeye ne gücü yeter, ne de gerek vardır. Birbirimize düşmanca değil, dostça yaklaşmalıyız. Batılı güçlerle ilişkiye geçerken de ulusal değerlerin birinci planda tutulması gerekli ve temel olmalıdır.

Ahmet Zeki Okçuoğlu

"Ezen ulus milliyetçiliği ile ezilen ulus milliyetçiliği arasındaki farkı görmeden her türlü milliyetçiliği aynı kefeye koymayı doğru bulmuyorum"

İ.SAVAŞIR - Evet sayın Serhat Bucak... Siz neler diyeceksiniz?..

Serhat BUCAK - Kürt sorununa bakışta en büyük yanlışlık soruna at gözlüğü ile bakmak olur. Bu 'Kürt hareketinin arkasında bir takım güçlerin parmağı var' hastalığı yıllardır sürer. Oysa hareketin arkasında yıllardır baskı altında tutulmuş bir ulusun özlemleri ve tepkisi var. Başka bir şey aramaya gerek yok.

Ancak bugüne kadar Kürtlerin başına ne geldiyse, harekete önderlik yapan ilkel milliyetçi anlayışın dar görüşlülüğünden ve zaaflarından gelmiştir. Kürdistan'ın tarihine bakıyoruz; hep aynı şeyler yaşanmış. 'Kürt örgütlerinin ABD ile ilişkisinden ne bekleniyor?' diyorsu-

TARTIŞMA
KÜRT SORUNU

nuz. Ben bir Kürt olarak hiçbir şey beklemiyorum. Ancak bu demek değildir ki, hiçbir Kürt ABD yetkilileriyle görüşmez. Yaser Arafat görüştüğünde kimse birşey demiyor. Ancak ne zaman ki Kürtler kendi sorunlarını uluslararası bir platforma taşımak isteseler 'emperyalizmin uşağı' damgasını yiyorlar. Ama bu yanlış diğer yanlışı doğrulamıyor. Emperyalizmin Ortadoğu politikaları yadsınamaz. Kürt hareketi hiçbir zaman Ortadoğu'nun kaygan zeminini gözardı etmemeli. Oysa gelişmelere baktığımızda ilkel milliyetçi önderliğin İsrail'i kendilerine dost sandığını bile görüyoruz. Oysa Saddam'a karşı hem güneyden hem de kuzeyden muhalefet hareketi güçlendiğinde ABD'yi uyaran İsrail olmuştur. ABD de tavır değiştirmiştir.

Serhat Bucak

"İlkel milliyetçi önderliğin hataları bir gecede herşeyin alt-üst olmasına, yüzbinlerce insanın sınırlara yığılmasına neden olmuştur. Kürt örgütlerinin ABD'den birşey beklememeleri gerekirdi"

İlkel milliyetçi önderliğin bu hataları bir gecede herşeyin alt üst olmasına, yüzbinlerce insanın sınırlara yığılmasına neden olmuştur. Kürt örgütlerinin ABD'den hiçbir şey beklememeleri gerekirdi. Çünkü ABD bir Kürt devletine sıcak bakmıyor. Hatta ABD ve müttefiklerinin böyle bir devletin kurulmasına tahammülleri bile yok. Ayrıca Ortadoğu'da Kürtlerin kendi kaderlerini belirlemelerini engellemek Suriye, Irak, İran ve Türkiye'nin ortak mutabakatlarıdır. Bu şartlar altında yanlış önderlikler felaketten başka birşey getirmez.

İ.SAVAŞIR - Kürt devletini ABD ve bölgedeki güçlerin hiçbirinin istemediğini söylediniz.. Sizden önceki konuşmacılar, 'ulusal çıkarların bağımsız bir devlet olmadan da kazanılabileceğini' söylediler. Bu noktada ayrılmış mı oluyorsunuz?

S.BUCAK - Tabii yanlışlığın bir noktasında bu Kürtler her zaman otonomi istemişlerdir, özerklik talebinde bulunmuşlardır. Bu talepler Kürtlerin felaketi olmuştur. Kürtlerin kendi ulusal demokratik taleplerine sahip olmasının yolu otonomiden geçmez. Bunu söylerken; örneğin Türkiye'de 20 milyon Kürt var. Kürtler bugün Türkiye'den ayrılıp bağımsız bir devlet kurmayabilirler. Kürtlerle Türkler her bakımdan eşit olan şartlar içinde birlikte olabilirler. Bağımsızlık mümkün olmayabilir. Ancak soruna kısa vadeli bakmamalı. Bir noktanın kavranamadığını düşünüyorum. ABD ile de, Fransa'yla da, Türkiye'yle de ilişki içinde olacaksın ama yalnızca kendi özgücüne güvenmeyi gözardı etmeyeceksin. Çünkü Kürtlerin kendilerine çok sıcak bakan dostları yok. ABD Kürtlere karşı her zaman kaypak bir tutum içinde olmuştur. Soruna emperyalizm teorilerinin dışında bakılmalıdır düşüncesine katılmıyorum. Ben yola çıkarken bütün bunları hesaba katmak durumundayım. Özellikle Irak Kürdistanı'nın tarihi bunun örnekleriyle doludur.

Talabani ile Saddam arasındaki son anlaşmayı bir oyun olarak görüyorum. Bütün sömürgeci ülkelerin ortak taktiğidir bu. Zayıf düştüğü zaman anlaşır, güçlenince üzerine yürür. Baas rejiminin 1970'lerde Kürtlerle imzaladığı 11 Mart anlaşması hiç gündeme sokulmamıştır. 70'lere kadar kimseden yardım almadı ama dağlarda savaşıyorlardı, kendilerine bir takım yollar bulabiliyorlardı. 70-74 arasında izlenen çizgiyle gerilla hattı zayıflatıldı. Bütün devrimci özlerini kaybetmeye başladılar. İşte Kürt hareketi bu sahte dostlar yüzünden bu noktaya geldi. Şimdi bütün bu olanlardan ders alınır mıdıkça hatalar tekrarlanır. Barzani, babasının ABD'de bir hastane köşesinde öldüğünü unutmamalıdır.

Türkiye solu her zaman Kürt hareketinin arkasında bir 'parmak' arar. Geçen gün bir panelde on yıllarını hapishanede geçirmiş, sendika başkanlığı yapmış bir arkadaşımız, "Kriz sonrasında Irak, Suriye, Türkiye ve İran topraklarında, ABD güdümünde kurulacak bir Kürdistan'ın tehlike olacağından" bahsediyor. Şimdi soruyorum. Hani ABD güdümündeki Kürdistan? Bu söylemler Kürt-Türk solu arasındaki bağları kopartır. TKP önderlerinden biri 1938 isyanı için verdiği raporda 'Kemalizmin yanında olmalıyız' diyor. Bu anlayış devam ederse Zonguldak'la Bartın kucaklaşamaz.

İ.SAVAŞIR - Sayın Ümit Fırat, ABD'nin güvenlik bölgesi uygulamaları sürecek gibi görünüyor. İran'da Alman askerleri aynı şeyi yapacak. İsterseniz orta vadeli sorunları konuşalım. Bu durumun Kürtlerin ulusal çıkarlarına olumlu-olumsuz etkisi ne olacak? Türkiye üzerine yansıması ne olur?

Ümit FIRAT - Kalkış noktası olarak yaşadığımız bir anlayışın eleştirisi ile başlamak istiyorum. Ulus tanımı olarak yıllarca Stalinist anlayışı savunduk. 60'ların sonuna gelindiğinde Stalin'in kitabındaki 4 koşulun bize ve hatta bir çok ulusa uygun olmadığını farkettik. Yani ulus başka özelliklerle de tanımlanabiliyordu. Evrensel bir tanım oldukça zor. Ayrıca Doğu'nun Batı'ya göre geriliği Türkiye'de eşitsiz gelişme yasasıyla açıklandı. Çözümler de Doğu'nun kalkındırılmasıyla sınırlıydı. Zamanla bu durum bizim için açıklanamaz oldu. Yeni örgütlenmelere ihtiyacımız olduğunu anladık. DDKO ile yeni bir halkayı, milli karakterli yapıların gerekliliğini kavradık. Biz aslında Kürt gibi değil, TC vatandaşı gibi düşünüyorduk. Bugün gelinen noktada ben üniter devlet yapısına karşıyım. Ayrıca Türkiye'nin coğrafi bir isim olduğuna inanmıyorum. Daha demokratik bir isimle anılmasını uygun buluyorum.

Önderlik konusuna gelince... Kürtlerin sahip olduğu önderlik hiçbir Arap ülkesinin önderliğinden geri değildir. Yani Şeyh Sait önderliğinin, Irak'ta zaman zaman çıkmış önderliklerin ilan edilen pekçok devletteki önderlikten daha ileri olduğunu savunuyorum. 74'de Irak'ta dünyanın en iyi liderliği olsaydı, marksist-leninist bir liderlik olsaydı sonuç değişecek miydi? Bir devletin ilanı biraz da uluslararası konjonktüre bağlıdır. Kürt sorununun çözümü için Ortadoğu'daki despotik rejimlerin tasfiyesi gerekir. Bunun için de bir demokratik eylem programı gerekiyor.

Körfez kriziyle birlikte ortaya yeni bir durum çıktı. Bugüne kadar varlığı tartışılan Kürt gerçeği karşısında TC, 70 yıllık gele-

TARTIŞMA
KÜRT SORUNU

neksel politikalarını terketti.

Soruna, Irak'taki Kürtler açısından baktığımızda ise gerçek şu ki, Kürtlerin Saddam rejimiyle askeri bakımdan başa çıkması mümkün değildi. Körfez savaşıyla birlikte Saddam'ın zayıf düşmesi bir fırsat yarattı. Ancak Irak'ta tek bir devletin varlığını isteyen ABD ve Batı Kürtlerin kırdırılmasına göz yumdu. Her zaman olduğu gibi "Irak'ın iç meselesidir" denildi.

Bugün bölgede Kürtlerin ne istediği değil, Batı'nın ne istediği öne çıkıyor. Tampon bölge de bu anlamda değerlendirilebilir.

Bugün bir Kürt devletine izin verilmemesi dünya konjonktürüyle ilgili bir olay. Afrika ülkelerinde sınırları insanlar kendileri çizmediler. Bağımsızlıklarını kendileri almadılar. Aynı şey Araplar için de geçerli. Bu anlamda Kürt devleti de bir kriz konjonktürüyle yakından ilgilidir. Ama uzun vadede bu zor koşullar değişebilir.

Bir de ittifaklar meselesi var. Kürtler siyasi mücadeleleri boyunca olumlu ittifaklar yakalayamadı. Bölgenin kontrolünü elinde tutan güçler hep anti-Kürt bir çizgi izlediler. Sosyalist ülkelere bakalım. Sovyetler hep ezilen ulusların babası gibi sunulurdu dünyaya.. Bunun böyle olmadığı Arjantin, Çekoslovakya, İspanya örnekleriyle ortaya çıktı. Sovyetler daima egemenlere yakın oldular. Türkiye'ye, Mustafa Kemal'e sıcak bakan da Sovyetlerdir. Şeyh Sait isyanında, Dersim'de Sovyetler TC'nin yanında yer almıştır. Nitekim Türk solu bu sendromu hala üzerinden atamamıştır. Aynı şey Irak'taki Kürt hareketi için de geçerlidir. Sovyetlerin yanısıra bugün de Küba'nın, Çin'in aynı konumda olduklarını görüyoruz. Aynı şeyler Batılı müttefikler için de geçerli. ABD'nin de iyi bir müttefik olmadığı kendi gizli belgelerinden ortaya çıkıyor. Barzani ne kadar iyi bir önderlik olursa olsun kaderi değişmezdi.

Kürtler kiminle ittifak kursalardı? Sosyalist örgütlerle kursun ama işçi sınıfının durumu ortada. Biz işçi sınıfının TC'nin egemen politikalarından tam ayrılmadığını düşünüyoruz. Öte yandan Arap rejimleriyle ittifaka hiç girilmez. Bir de Filistinliler var ama, Kürtler her zaman Filistinlilerden yana oldukları halde, FKÖ içindeki bazı unsurlar Kürtlerin düşmanları ile ilişkiye girmişlerdir.

Bir de İsrail var tabii ki... İsrail üzerindeki baskılar kalksa İsrail devletinin karakteri değişebilir. O zaman Kürtlere yeni bir ittifak zemini doğar. Bütün Arap rejimleri Kürtlerin ve İsrail'in düşmanıdır. Yani iki topluluk için psikolojik bir ittifak zemini vardır.

Türkiye'de demokratik bir hareket gelişirse Kürtler bununla ittifak yapar ama ortada böyle birşey yok. Öte yandan Kürtlerin çok radikal anti-emperyalist, anti-kapitalist sloganlarla mücadele vereceklerini düşünmüyorum. Varolan durumu belirleyen mülkiyet ilişkileri değil. Birilerinin mülkiyet biçimine ilişkin mücadeleleri olabilir ama Kürtlerin mücadelesi özgürlük ve demokrasi mücadelesidir. Ayrıca her bağımsızlık mücadelesi de anti-emperyalist olmak zorunda değildir. Her devlet antiemperyalizm temelinde kurulmadı.

Tampon bölgeleri acil bir insani tedbir olarak görüyorum. Ancak çok sayıda yabancı gücün denetiminde olması süreklileşmesine neden olabilir.

İ.SAVAŞIR - İkinci tura geçerken ben artık soru sormaktan vazgeçiyorum. Ben ne sorarsam sorayım sizler bu oturum da anlatmak istediğiniz herşeyi anlatmak konusunda kararlısınız. Dolayısıyla şimdi ilk turda yapılan konuşmalar üzerine kısa bir değerlendirme daha yapalım isterseniz. Evet Sayın Ağın...

Ö.AĞIN - Tek devletle kastettiklerimin yanlış anlaşıldığını düşünüyorum. Burada kastettiğim ademi merkeziyetçi bir devlettir. Bu devlet şimdi Türkiye diye ifade edilen bölgede yaşayan tüm ulusların değerleri üzerinde yükselen demokratik bir yapıdır. Hatta bölgesel idari bölümleri olan, yöneticileri sivil toplumca seçilen bir devlet anlayışını kastediyorum. Bugünkü klasik örnekleriyle üniter devletler toplumun kendini yeniden üretmesine, gelişmesine imkan vermiyorlar. O yüzden ömürlerini de doldurmuşlardır.

Türkiye gibi yerlerde de çoğulcu demokratik hakların devleti yeniden örgütlemesi ve biçimlendirmesi gerekir. Bu da Türklerin ve Kürtlerin değerlerine dayalı olmasını gerektirir. Bu anlamda Kürt sorununda çatışmacı anlayışın terkedilmesi gerekir diye düşünüyorum. İlk adım olarak ta devlet terörüne son verilmelidir.

Kuşkusuz bütün bunlar konsensus temelinde olmalı. Ne yazık ki Kürtler açısından da bu noktada eksik yanlar var. O nedenle yeni politikalara ve örgüt anlayışına ihtiyaç var. Ama biz daha çok geçmişimizi konuşuyoruz.

Kürt sorunu geleneksel Türk devletinin yeniden yapılanması sorunuyla bugün içiçe geçmiştir. Kürtlerin ayrı bir devlet kurma istemleri, talepleri, Kürtlerin bağımsız ve özgür olma istemlerinden kaynaklanıyor. Bu istemleri bölücülükle, yıkıcılıkla nitelendirme yerine, Kürtleri anlamaya, sorunun çözümüne yönelik öneriler geliştirmek gerekir. Burada Kürtlere de büyük görevler düşmekte, yeni politikalar gerekli. Öncelikle; Kürtler öncü parti anlayışlarını terk etmelidirler. Kürt sorunu toptan çözümlerle değil, bir süreç içinde çözüleceği anlayışına uygun güncel politikalar geliştirmeleri gerekiyor. Sorununun çözümünü sosyalizmde, sosyalist devrimde değil, demokrasiyle olduğunu kavramamız gerekir. Kürt ulusal hareketinde zorunlu anti-emperyalist tavır arama anlayışları terk edilmeli. Bu anlamda Kürtlerin arkasında emperyalizm parmağını aramak da haksızlıktır.

Bu anlamda Kuzey Irak'taki Kürt hareketine bakmak gerekiyor. Bana göre Kuzey Irak'taki Kürt hareketi olumlu diyebileceğimiz bir tavır geliştirmeye çalışıyor. Şüphesiz eksiklikler, yanlışlıklar olabilir. Bugün Kuzey Irak'ta Kürt sorununun çözülememiş olmasının nedenini "ilkel milliyetçilik" te aramamız haksızlık olur. Kürt sorununun çözümü tek tek devletlerin politikalarını aşan global bir politika ve konsensusla olasıdır.

Ümit Fırat

"Kürtler siyasi mücadeleleri boyunca olumlu ittifaklar yakalayamadı. Bölgenin kontrolünü elinde tutan güçler hep anti-Kürt bir çizgi izlediler"

TARTIŞMA
KÜRT SORUNU

Zaten tek bir olay, tek bir anlaşma Kürt sorununun çözümüne yetmez. Güncel politik görevlere cevap verecek politik çoğulculuğu temel alan, kendi içinde demokrasiyi geliştirecek politikalara ihtiyacımız var. Çözüm yolunu buralarda aramak gerekir. Kürtlerin de böyle bir politikaya ihtiyaçları var. Kürtlerin ulusal birlikleri ancak böylesi politikalarla güçlenebilir.

A.Z.OKÇUOĞLU - Ben son zamanlarda sık sık ileri sürülen ilkel milliyetçilik tanımına itiraz ediyorum. Genellikle terminoloji kullanılırken bazen ciddiyetten uzaklaşıyoruz. Milliyetçiliğin bilinen iki biçimi var. Biri ezen ulus milliyetçiliği, diğeri ezilen ulus milliyetçiliği. Bunun dışında milliyetçilik üzerine yapılan bilimsel çalışmalarda bir başka tanım yok. Bu 'ilkel milliyetçilik' kavramının neye tekabül ettiği belli değil. Acaba milliyetçiliği bütünüyle mi kabul etmiyor, yoksa başka alternatif bir milliyetçiliği mi savunuyor belli değil. Zaten terminoloji bilimsel değil, bazı anlamsız politik kaygıların dışında bir değeri yok.

Kürtlerin başarısızlıklarını ilkel milliyetçiliğe bağlayan söylemlere katılmıyorum. Başarısızlığın nedeni esas olarak kürtler değil. Nedenler, içinde bulundukları uluslararası statüde aranmalı. Yeryüzünde Kürtlerin durumunda pek çok ulus var. Hiçbiri bugüne kadar ne silah gücüyle, ne de başka bir biçimde kendi sınırlarını çizebilme şansına sahip olabilmiş değil. Hiçbir ulusun sahip olamadığı bir olanağa Kürtlerin sahip olması nasıl beklenebilir. Litvanya örneği ortada... Bağımsızlık için referandum yaptılar, ezici bir çoğunlukla bağımsızlık ilan edildi. Ama ABD yeşil ışık yakınca Sovyetler tanklarıyla girdiler. Litvanya orta yerde kalakaldı. Onun için insaflı konuşmak lazım. Yani bugün Irak Kürdistanı'nda yüzyılın başından bugüne kadar mücadele durmamıştır. Ortadoğu'da savaşan tek halk Kürtlerdir. Buna rağmen elverişli bir yere gelemediler. Kürtler kendi problemlerini mutlaka çözeceklerdir ama bunu etkileyen koşullar sadece Kürtlerden gelmiyor. Onu bilmek gerekli.

Şimdi çokça sözü edilen milliyetçilik kavramına açıklık getirmek istiyorum. Bilindiği gibi Fransız devrimi ile Batı'da başlayan milliyetçilik akımı, Asya ve Afrika'ya yayıldı. Sömürgelerin kurtuluşu milliyetçilik sayesinde oldu. Ama milliyetler meselesi bitmedi. Hala ulusal haklarından yoksun halklar var. Bu ulusların kurtuluşu milliyetçi bir tutumla ortaya çıkmalarını gerektiriyor. Ondan zarar görenlerin milliyetçi hareketler karşısındaki karalayıcı tutumunu anlamak mümkün ama ezilenlerden yana olduğunu söyleyen, kendisine ilericiyim, devrimciyim diyenlerin aynı tutum içinde olmalarını anlamak mümkün değil.

Ezilen ulus milliyetciliği bir başka ulusun haklarına tecavüz olarak ele alınamaz. Aksine milliyetçiliğinin bünyesinde çağdaş anlamda enternasyonalizmi taşıdığına inanıyorum. Ezen ulus milliyetçiliği ile ezilen ulus milliyetçiliği arasındaki farkı görmeden her türlü milliyetçiliği aynı kefeye koymayı doğru bulmuyorum. Bu farkı görmemek ezen ulus milliyetçiliğine hizmet etmektir.

Kürtlere milliyetçiliği yasaklayan Türk sosyalistleri neden kendilerine bakmıyorlar? Dünyanın gelmiş geçmiş en şoven milliyetçiliği olan Kemalizmi savunanlar Kürt milliyetçiliğine yasak koyuyorlar. Ezilen ulusun milliyetçiliğini yasaklamak onları köleliğe mahkum etmektir.

Serhat arkadaşın sürekli bir tutumu var. Hep tepki gösterek politika yapıyor. Kürtler tepki gösterebilirler ama tepki üzerine politika inşa etmek fazla birşey kazandırmaz. Politikada dost-düşman yoktur, çıkarlar vardır. Bir de politika gerçekleşmesi mümkün olan şeyleri talep etme, sanatıdır. Otonomiyi savunanları eleştirenler, Kürt bağımsızlığını savunanlar Irak'taki Kürt ulusal hareketinin ulaştığı konumdan daha farklı bir konumdalar mı? Hiç de değil. Burada da bir takım kazanımlar elde edilmiştir, ama bu bağımsızlıkçı politikalardan kaynaklanmıyor. Bağımsızlıkçı anlayış zaman zaman taleplerini 'umumi af çıkarın, bana örgütlenme imkanı verin' şeklinde sınırlayabiliyor. 'Ayrılmak istemiyoruz' diyebiliyor. Bu politikalar laf oyunlarıyla yürütülemez. Kürtler bugün uluslararası gerçekliği görerek orta vadeli politikalar üretmek zorundadırlar.

S.BUCAK - Kürdistan'da ilkel milliyetçi gruplar vardır. Bu gruplar bugüne kadar hiçbir zaman kendileri için savaşmamışlardır. Ya Saddam'ın yanındadırlar, ya da başka bir yerdedirler. İlkel milliyetçilik, İran-Irak savaşı sırasında Ayetullah'a karşı Saddam'ın yanında ya da Saddam'a karşı Ayetullah'ın yanındadırlar. İlkel milliyetçiler kendi dar grup çıkarı için bir diğerinin karşısındadırlar. İlkel milliyetçilik Kürt insanı arasında barajlar oluşturmuştur. İlkel milliyetçiler aşiretçi zihniyete sahiptirler. Bunların Kürt halkına kazandıracakları uzun vadede hiçbir şey yoktur. Ellerindeki perspektif hiçbir zaman özgür Kürt insanını yaratma perspektifi değildir. Irak'taki son felaketi hep birlikte gördük. ABD'nin Irak uçaklarına kalkış izni vermesiyle birlikte dağıldılar. Bunları söylerken Irak'taki 60 yıllık mücadeleyi gözardı etmiyorum. Geçmişi eleştirerek yeni açılımlar ortaya çıkarmaya çalışıyorum.

İlkel milliyetçiliği eleştirmek ezen ulusun yanında yer almak demek değildir. Ezen ulus milliyetçiliği şovenliktir. Şovenliğin yanında nasıl yer alınır? İnsaflı olmak lazım. Politikada bukalemun gibi davranılmaz. Doğru çizgi vardır, doğrular vardır ve doğru politikalar hiçbir zaman yıkılmaz. Türkiye'de ilkel milliyetçi görüşler Kürt insanının kabuğunu kıramamışlardır. Ama bugün Kürt insanı kadını, çoluğu-çocuğuyla meydanlarda direniyor. Bu insanları yaratabilmek önemlidir. Yoksa onbeş gün şehirleri kontrol altına alıp sonra bir günde insanları teslim eder, dağlara sürersin. Ondan sonra bazı efendiler gelip senin için modern kamplar kurar. Ne kadar aşağılayıcı bir durum ve politika! Kalkar burjuva basını da Buşistan der!

Peki ben kime güveneceğim? Halkıma tabii ki.. Benim özgücüm harekete geçtiğinde önümde kimse duramaz. Önemli olan bunu harekete geçirmektir.

Ü.FIRAT - Milliyetçilik aşiretle ilgili değildir. Milliyetçilik aşiret toplumunun aşıldığı zeminde gelişmiştir. Aşiret milliyetçiliği diye bir kavrama rastlamak zor. Her ikisi eşzamanlı formasyonlar değildir.

S.BUCAK - Tabii aşiretçilik milliyetçilik değildir. Ben, ilkel milliyetçilikte aşiret ögesi vardır dedim.

Ü.FIRAT - Milliyetçiliğe yönelen bir aşiretçilikten sözediliyor.

Kürtler bugün özellikle, siyasi tarihi, özgürleşme sürecini bilmek zorundadırlar. Hindistan'ın nasıl ortaya çıktığını bilmek zorundayız. İsrail'in devlet olmadan önce hangi kurumları bir araya getirdiğini bilmek zorundayız. İsrail'in siyasi olarak tarihini öğrenmek gerekli. FKÖ'nün nasıl ortaya çıktığını, modelini, nasıl kurumlaştığını ortaya çıkarmak gerektiğini düşünüyorum. Kürtler, uluslararası destek sağlayabilecek projelere yönelmeliler. Demokrasiden yana olduklarını herkese göstermeliler. Avrupa entegrasyonu içinde yer alabilmenin koşullarını yaratmalılar. Türkiye'deki demokratik muhalefet güçlerini kendileri ile birlikte harekete zorlamaları gerektiğini, yoksa düşman bir çember içinde, yapayalnız bir halk olmaya mahkum olacaklarını düşünüyorum.

İ.SAVAŞIR - Hepinize ayrı ayrı teşekkür ediyorum... ■

